Digitaliseret af | Digitised by



Forfatter(e) | Author(s):
Titel | Title: Nye Tidender om lærde og curieuse Sager : samlede udi Året ...=samlede udi Aaret ...
Bindbetegnelse | Volume Statement: 1732
Udgivet år og sted | Publication time and place: Kbh., 1724-1748

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

49.-24.-8



B.R.H.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130021272141

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  I.

Den 3 Januar. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 11.

I Hadberg Kirke i Galthen-Herred i Aarhuus Stift findes over Chors-Døren denne Inscription:

"Er denne Kirke bygt af St. Simon Y-"de, som hans Brev om formelder, som "laa her i Kirkens Kiiste for 50 Aar siden, "og blev skikked til Kiøbenhavn, efter "Øvrighedens Befaling.

Men ingen tilstrekkelig Efterretning

haves endnu om, enten hvo denne St. Simon Yde har været, ey heller, naar Inscriptionen er opsat, eller hvor lang Tid det er siden de 50 Aar, som deri meldes om.

Tydskland.

I Lybek er af M. Henrich Jacob Sivers en Medlem af det Kongel Preussiske Societet des Sciences et saa curieus som lærd Skrift kommet for Dagen, som fører denne Titul, Descriptio Lapidis Musicalis; Echinitæ cordati, & Stellæ Marinæ, qvæ tria Naturæ curiosa in Littore Niendorpiensi prope Travemundam ipse repperit, cum illustri Regia Scientiarum Societate, qvæ Berolini floret, communicata, in 4. Paa Titel-Bladet staar disse trende curieuse Ting meget net i Kaaber afstukne. Og skriver Author om denne Lapide Musicali, at den er Askefarvet, 10 Tomme lang og 8 Tomme bred. Stregerne og Tegnene ere røde, og gaae heele Steenen igiennem. Hand kalder den Lap. Musical. just af den Aarsage, fordi de Ostindiske Snegle, paa hvis Skalle mand ligesaadanne Stre-

ger

ger og Tegn finder, blive af Natur-Kyndigerne Volutæ Musicales kaldede, og efter hans Meening har hidindtil endnu ingen Scribent, der har beskrevet curieuse Ting, saadan en Steen seet eller opdaget: Om Echinit. cordat. og Stella Marina, som i mange Museis bliver funden, har hand artige Betænkninger, og anfører de beste Meeninger derom. Saasom ellers Author i Henseende til adskillige Skrifter er bleven meget vel bekiendt iblant Folk, har mand ikke nødig at tvivle paa, det jo dette nys omtalte Skrift vel skal vorde optaget.

I Dresden er nyelig bleven trykket Epistola de Bibliothecis Dresdensibus, tum publicis tum privatis præcipuis. Ad Virum Illustrem atqve Generosissimum Dominum, Dominum Johannem Dietericum de Schœnberg, Dynastam in Schœnberg &c. in qva simul natalem ipsi auspicatissimum esse vovet Augustus Bayerus, A. M. & R. M. C. Dresdæ 1731. in 4to.

I Regenspurg er for kort Tid siden et lidet Skrift kommen for Lyset, som fører den Titel: Gründlicher Beweis,

daß durch die Garantie der in dem Hause Osterreich errichteten Succeſſions-Ordnung, die Ruhe, Wohlfarth und Sicherheit des Römiſchen Reichs vollenkommen verſichert und beſtätiget ſeye ꝛc.

I Leipſig hos Bogtrykkeren Chriſtopher Zunckel findes følgende Skrift efter det Regensborgſke Exemplar aftrykket til Kiøbs at bekomme: Vorſtellungs Schreiben om Jhro Röm: Keyſerl. Majeſtæt vom Corpore Evangelicorum ſub dato Regenspurg d. 27 Octobr. 1731. allerunterthänigſt abgelaſſen, den damahligen Zuſtand vieler tauſend in Ertz-Biſchöfflichen Saltzburgiſchen Landen zur Evangeliſchen Religion ſich Bekennender, an behöriger Emigrations-Freyheit aber wiederrechtlig verhinderter, auch ſonſt ſehr hart gedruckter Einwohner, oder was mehr dahin einſchlägt, und die Reichs-Geſetze und Friedens-Schlüſſe diesfals erfodern, betreffende, Leipſig 1731. in 4to.

Sammeſteds er at bekomme Johannis Echardi Kappii Profeſſoris Publici, Oratio, qva neceſſitas Litterarum humaniarum in Academiis diligentius excolendarum commendetur, & à perverſis

qvorundam judiciis vindicatur: Habita Lipsiæ VIII. Cal. Oct. A. R. G. 1731. cum ad Professionem Eloqventiæ Ordinariam accederet Lipsiæ 1731. in 4.

Endnu sammesteds seer mand et Satyriske Skrift paa Fransk at roullere, i hvilket Author, i hvem hand ellers monne være, mange Ting igiennemhegler, i sær de nu omstunder i mængde tal udgaaende Lexica, om hvilke hand iblant andet saaledes skriver: Les Dictionaires & les Lotteries, qu'on voit multiplier de jour en Jour, sont pour le Siecle une marqve sure d'ignorance & de geuserie.

I Nyrnberg har Monsr. Johan Ceorg Pöschel Con-Rector ved Gymnas: til Heilsbrun fremført et nyt Oplag for Lyset af Polybio de Militia Romana, under denne Titul: Polybii Megapolitani de Militia Romana Libellus, Versione Latina, Commentatione perpetua & Iconibus illustratus, nec non Indice Rerum & Dictionum Latino, & Syllabo Vocabulorum Græcorum locupletatus. Studio & opera Johannis Georgii Pœschelii Illustr. Gymnasii Heilsbronnensis Con-Rectoris. Norimbergæ

1731. in 8vo. 1 Alph. halvsiette Ark, og 9 Ark med Kaaberstykker. Dette Stykke af den Rommerske Kriegs Forfatning befinder sig, som bekiendt er, i den siette Bog af den Romerske Historie, som Polybius har skrevet. Monsr. Poesche har med dette Verks Oversætning og Udgivelse fornemmelig søgt den ham anbetroede studerende Ungdom Nytte og Fordeel at forskaffe, paa det at de eendeel mørke Stæder, som i de gamle Authoribus hist og her forekomme, desbedre kunde forstaae, og et tydelig Begreb om de adskillige slags Rommerske Krigs-Folk og deres besynderlige Krigs-Forfatninger maatte bekomme. Den Grædske Text er saa vel i sig selv ombyggelig forbedret, som og med en velgeraaden Latinsk Oversættelse forsynet, og kunde de hosføyede Kaaberstykker, alt hvad Bogen i sig selv indeholder, paa det netteste Læseren for Øyne stille.

I Auspurg er afvigte 5 Decembr. 1731. paa det der værende Gymnasio Annanæo, i Betragtning af dets for 200 Aar siden, nemlig Anno 1531. skeede Fundation, et Jubilæum bleven celebreret. Da

den

den samtlige Evangeliske Ungdom under Trompeters og Paukers Lyd bleve af Gymnasio udførte til St. Annæ Kirke for der Hr. Weidners Skole-Prædiken at bivaane, hvorefter de igien bleve tilbage bragte. Derpaa blev af M. Philip. Jacob Crophio Rect. & Bibliothec. en Oration in Bibliotecha publica holdet, i Nærværelse af Raadet og andre mange gunstige Tilhørere. Siden efter Orationens Ende blev den gandske Ungdom paa Gaarden for alle i tvende Rader opstillede, og førend de gik hiem, en hver af dennem, af en fornemme Patron med en Sølv-Medaille begavet, paa hvis ene Side sig Gymnasium præsenterede, og paa Reversen efterfølgende Ord stode at læse.

GyMnasIo DVCentos annos stante aVgVsta fLorens eXVLtat. d. 5 Dec.

I Memmingen har Jacob Erhardt, der formedelst sin habilité og Lærdom allerede for længe siden er bleven bekiendt, et meget mærkværdigt Verk ladet for Lyset komme, hvorudi hand indskriver sig selv iblant deres Tal, som ere best skikkede

kede til at vende alle Ting til det beste. Titulen derpaa heder: De Illustriorum ac obscurorum Scriptorum Erroribus præcipuis in Historia Mahometi eorumq; causis Dissertatio Authore Jacobo Erhardt. in 8vo. Det er at forundre, at Judas Iscarioth endnu ingen Forsvar har fundet, da de andre Helte af samme Art dog stedse erlange de, som bennem forsvare. Man har sig ellers af ovenmeldte Erhardt ogsaa en Historie om de Lærde Memminger at forsikre, hvortil hand i sin Dedication giver Forhaabning; i samme vil hand ikke alleene deres Skrifter, men endog deres Liv, Levnet og Meriter, om hvilket man ikke ellers meget har hørt, for den lærde Verden bekiendt giøre.

Nederlandene.

Continuatio af den begyndte Japanske Historie.

Author beskriver først 3 Landskaber, som ligge omkring i Nærværelsen ved Japan, hvor under de vel ikke egentlig henhøre, men dog alligevel i visse maader staae under Japanernes Beskyttelse. Disse

se kaldes (1) Insulerne af Liqvejo. (2) Den nederste Deel af den Halv-Insul Corée, og (3) den Insul Jeso. Paa hin side af denne Øe imod Norden er et stort Landskab kaldet Oku-Jeso, som ligger høiere end Japan, hvilket Japanerne anse som en Part af et fast Land. Men end indtil denne Dag vide de ikke, enten det hænger fast ved Tartariet eller America, og i hvor mange Undersøgninger vores rejsende Author, imedens hand sig til Japan opholdt, derom har kundet giøre, har det dog ikke kundet været ham en muelig Ting, denne Post i Geographien at opdage.

Mr. Scheuchzer i sin Fortale giver os meere Forklaring derover. Hand anvender ald sin Flid paa det første sted, at bevise, det tvert imod den berømmelige Mr. Deliste hans tvilagtige Ul-visheder her om, som hand ikke har tort opløse, er Japan aldeles fraskildt fra det Nordlige faste Land, hvorpaa de Japanesiske Landkort, som Mr. Kæmpfer førte med sig fra dette Land, saavelsom og Japanernes eenstemmige Vidnesbyrd: (hvilke man i denne Artikel vel bør derom at troe, saa-

som de meer end engang til Soes har reist omkring i Japan) ikke vil tillade, at tvile. Paa det andet sted viiser den Engelske Translateur, at det store Land, som ligger Norden for Japan, og som paa dette Lands Maal kaldes Oku-Jeso, er den store Halv-Oe Kamtschatka, der hænger fast ved den Nordligste Kant af Siberien, og strekker sig hen indtil Cap: Svetoinos, som er det yderste af dette vidtløftige Land i Nord-Ost, og omflydt af det vilde Hav i Synden, i Osten og i Vesten. Denne Halv-Oe er indtil hen imod det middelste, skatskyldig under Rusland eller Muscoviterne, og imod Syd-Ost er den Japan tilhørende: hvoraf man kand see, at det Czariske Rige er nu omstunder langt viidere udbredet, end noget andet, som os i Europa er bekiendt, helst siden det, foruden at det imod Vesten strekker sig til Sverrig og Pohlen, er det og grændsende op til Tyrkiet, Persien, Turchestan, det Tartariske Bulgarie, China, ja endog Japan selv. Dette sidste paagrændsende Naboelaug er ved de nye Russiske Opdagelser, som for nogle Aar siden ere giorde, bleven stadfæstet, saavel-

velsom og ved de Landkort, som der over ere blevne forfattede.

Af denne Beskrivelse over Kamtschatka, som hand har uddraget af de curieuses Observationer, som ere giorde over Tartarnes Genealogiske Historie, og for kort siden bleven kundgiort, tilkiende giver Mr. Scheuchzer denne sin slutning: (1) At Asia ikke er Landfast ved America, og at alt saa, efterdi Jis-Havet havde Communication med de Indiske Vande, de Europæiske Skibe kunde sejle af det eene i det andet, naar de ikkun vilde dreje af for Jisen, og holde sig op under Landet Jeso, eller Kamtschatka, og par conseqvence det Orientalske Japan, uden at have nødig at frygte for, at Jisen skal giøre dem store Forhindringer, som nesten aldrig grunder i Renden ved Weigats. (2) At Kamtschatka er adskilt fra Japan formedelst en Canal, som er opfyldt med adskillige smaa Øer, af hvilke den fornemste kaldes Marmanska paa de Russiske Landkort, og paa de Japanske Matsumay, hvoraf hand da gier denne endelige Slutning, at Japan virkelig er en Insul. Dette maa da være nok om den-

denne Post, og vil vi nu igien forføje os til Mr. Kæmpfers Verk.

Hand igiennemløber i sit V. Capitel de 7 store Landskaber, som ere afdeelte i 68 Provintzier, hvis Størelse, Frugtbarhed, hvad der udi voxer, og dens Revenüer, hvilket alt er conform med det, som hand har fundet for sig i en Beskrivelse over det Japanske Keyserdom, som sammesteds er bleven publiceret. Men alt dette vil vi gaa forbie, og alleneste anmerke, at hver Provintzies Revenuer ere ikke her anslagne i Penge, men i Mans, og Kokfs de Riis; da den ommeldte Man bestaar af 10000 Kokfs, og en saa kaldet Kokf af 3000 Baller eller Sække Riis. I følge af denne Anslagning stiger Revenuerne af det gandske Japan aarlig til en Suma af 2328 Mans, og 6200 Koffs, hvilket i alt uddrager sig i Penge til mange Millioner.

I det efterfølgende Capitel igiennemgaar Author de adskillige Meeninger, der falder om Japanernes Oprindelse. Der meenes i almindelighed, at de have været en Colonie, kommet fra China, hvilken Meening de Europæiske Reisende under-

derstytter, i henseende til de tvende Historier, som indeholder de Orientalske, og som man præsumerer, at have givet Anledning til denne Transmigration. Mr. Kæmpfer er af en langt anden Meening, og paastaar, at Japanerne ikke kand være en Chinesisk Colonie. Hvorover hand anfører efterfølgende Beviiser. (1) At der ingen vissere Kiende-tegn findes, efter hans Meening, paa en almindelig Oprindelse imellem adskillige Nationer, end Tungemaalet, saasom Japanerne ikke forstaar et eeniste Ord af de 3 Tungemaale, som Chineserne i de næst ved Japan beliggende Orientalske Provintzier taler, og som derpaa handler; Det Japanske Sprog har ingenlunde nogen Liighed efter det Chinesiske, hverken i henseende til Udtalen, ikke heller til Constructionen. I hvilken Betragtning Japanerne aldrig kand have sin Oprindelse fra China. (2) At der aldrig findes nogen mindste Liighed imellem disse tvende Nationers gamle Caracterer, som i Skrifterne ere antegnede. (3) At den gamle Japanske Religion, som kaldes Sinto, har aldrig været antaget, enten af Chineserne eller nogen

an-

anden Hedensk Nation. (4) Disse tvende Folkes Skikke og Sædvaner ere aldeles adskildte fra hinanden, saavelsom og deres Forstands maade; thi da Chineserne ere fredelige, ærbare, Elskere af Philosophien og et eftertænkelig Levnet, ihvorvel de desforuden ere de arrigste Skalke og Aager-Karle; Saa tvert imod findes Japanerne at være Kriegeriske, oprørske, liderlige, vantroe, ærgierige, og altid færdige til store Ting at udføre.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Udi Amsterdam er Joh. Clerici Geschichte der vereinigten Niederlande, biß zum Utrechtischen Frieden 1713. allerede for nogen Tid siden af det Franske i det Hollandske oversat, fra Trykken udgangen.

Udi den Hag seer mand under Haanden en liden Tractat at roullere, hvorudi Authoren den Svenske Crones u-imodsigelige Rettighed til den Indianske Skibsfarts Oprettelse med alle nødvendige Beviiser bekræfter, og iblant andet anfører, hvor lidet det staar til at begribe, at, da Republiqven Holland, ved

den

den Indianske Seefarts Oprettelse til deres Forhold at retfærdiggiøre, hvoraf Portugal og Spanien til deres merkelige og snart ubodelige Skade har fornummet Prøver, betiente sig af det Principio, at enhver var Herre over sin Eyendom, og derover var berettiget efter egen Behag at skalte og valte, saavelsom og at Havet var til alles Brug destineret, vilde nu fra dette Principio afvige. Mand vil ellers holde for, at Østenderne i det Svenske Indianske Compagnie stor Deel torde tage.

Engelland.

I London findes til kiøbs: A new Account of the East-Indies, by Alexander Hamilton. Forfatteren fortæller her mange curieuse Efterretninger af dette Verk, saasom den berømte Aurang-Zeb hans Historie, det Persiske Riges Erobring formedelst Miereweys, hvorom Author beretter adskillige andre Ting end P. du Cerceau &c.

Sammesteds findes og at bekomme: Atrocis rariſſimiq; Morbi Hiſtoria altera, ab Hermanno Boerhave. Denne Historie handler om en Gevært i et Bryst,

hvilken Sygdom foraarsagede Marquis de St. Authan en u-lidelig Smerte, og tillige med hans Død befordrede.

Italien.

I Venedig er Monsr. Albrizzi særdeles omhyggelig for at fuldføre det begyndte Verk, nemlig at lade udgaae een nye Edition af Cornelii à Lapide, hans Commentar. over den gandske Hellige Skrifft.

Portugal.

Da det til St. Hybes værende Academie for nogen Tid siden igien blev aabnet, holdte Doct. Vincent da Mottade Carvalho, og Hyacinth da Sylva di Miranda tvende lærde Orationer. Dernæst bleve nogle, deels i Portugisisk, deels Lat. Sprog forfærdigede Heroic: over Pave Clem. XII. oplæste og undersøgte, og da tillige med den Qvæst. ført paa Bane: Om det var meere berømmelig for en Fyrste, at hand i sin Regiering, meer var sin egen Raadgivere, eller, at hand sig paa sine Raads Indsigt i Sagerne forlod.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  2.

Den 10 Januar. 1732.

DANNEMARK.

Tidstafvigte den 2 Dec. 1731., som var 1ste Advents Søndag, blev det Kongel. Communitet ved Universitetet her i Kiøbenhavn, efter at det ved den ulyksalige Ildebrand for 3 Aar siden var lagt i Aske, men nu langt større, anseeligere og skiønnere paa ny opbygt, offentlig igien aabnet: Ved hvilken Anledning Præpositus Communitatis Reg: M. Frid: Nannestad holdte en kort Latinsk Oration: De Propugnaculo Zionis sancte tuendo, tagende der til Thema af Psalm.

48. v. 14. Sætter eders Hierte til Zions Muur: Ved hvilken Zions Formuur eller Befæstning hand holder for, at den Hellig Aand vil have forstaaet Academierne, Collegia Academica, saadant som dette Kongl. Communitet i synderlighed befindes, hvor Theologia Polemica fornemmelig handles, og ved daglige Øvelser og Exercitier den studerende Ungdom ligesaa vel vennes til retskaffen at stride HErrens Strid for Zions eller Kirkens Fred indvortes at conservere og Sandhed rettelig at forsvare, som unge Stridsmænd i Fæstninger daglig exerceres i at handle Vaaben og Verge, paa det de med succeff Fædernelandets Fred imod udvortes Fiender kand forsvare. Og er altsaa dette Sprog den H. Aands udtrykkelige Befalning fornemelig ikke alleene til Konger og Forster, som ere Zions Foster-Fædre, men endog til alle i almindelighed og enhver i særdeleshed, saavel Bydende, som Adlydende, Docentes som Discentes, at alle og enhver paa sin maade, som ellers har nogen Christelig Omsorg for Zions Fred og Beskiermelse, for Zions Bestandighed iblant

os,

os, at den reene og Saliggiørende Lærdom fremdeles maa blive hos os, saa mand kand sige deraf hos Efterkommerne, som der legges til strax i samme vers: At de af et fuldkommen Hierte lader det sig være angelegen, at conservere og forbedre Academierne. Hvori vores allernaadigste Konges Højstpriselige og Gudelige Lydighed for denne GUDS egen Befalning samt Faderlige Forsorg for sit Fosterbarn øjensynlig kand kiendes, foruden af mange andre Ting, saa i synderlighed af dette Communitets, splendide Opbyggelse.

I det Kongel. Bogtrykkerie her sammesteds er nylig fra Trykken udkommet og kand der til kiøbs erlanges et Skrift, som fører denne Titul: **En Kongelig Attraae til Guds Huus, og en Kongelig Afskye for de Ugudeliges Huus**, forfattet i en Klage-Prædiken over den Stormægtigste og nu Højsaligste Monarch, Kong FRIDERICH den Fierde, hvilken af Autore Joh. Cold blev holdet i Christians Kirken i Friderichshald i Norge den 20 Decembr. 1730.

Texten som derudi forklares, ere de anordnede Ord af Psal. 84. v. 11. Indgangen af Aabenbaringens 21. v. 24. Kongerne paa Jorden føre deres Ære, og Priis til dem; og Forberedelsen af 2 Maccab. 11. v. 23. Vor Fader er hensat blant Guder, og vi vilde gierne, at de, som ere af Kongeriget, maatte være uforstyrrede. Skriftet er vel skrevet, og siden Autors lærde Pen er af foregaaende lærde Skrifter iblant Folk bleven bekiendt, haaber man des snarere, at nærværende Verk mange Liebhabere skal finde.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 12.

Udi Viborg Stift siden Reformationen har været efterfølgende Stifts-Befalingsmænd:

1. Henrich Blume udi Christiani Tertii Tiid, 1540.
2. Christopher Rosenkrantz til Lynderup, døde paa Lynderupgaard, ugift, og ligger begraven i Tistrup Kirke. Hand forestood Stiftet Aar 1541 og 1542.

3. Ot-

3. Otho Krumpen til Trudsholm og Højbygaard, Aar 1546. Hand var med Aar 1550 at ride Viborg Mark ind, og da var hans Broder Hr. Stygge Krumpen Forstander paa Asmild Kloster, hvilken var den sidste Catholske Biskop i Børglum Stift. Hand døde i Asmild Kloster 1551, og ligger begraven udi Mariager Kirke.
4. Axel Juel til Willestrup. 1569. var først Befalingsmand paa Aalborghuus, blev Aar 1552. Landsdommer i Nørre Jylland, og Anno 1557 Cantor i Viborg efter Mester Niels Friis.
5. Corfitz Wiffert til Næs. 1570. 1572
6. Niels Jonson Wiffert til Torstelund, Aar 1577. 1579. 1582. Høvedsmand paa Hald, siden Kongl. Majests. Befalingsmand paa Bygholm Slot.
7. Niels Skram til Urup. 1584. 1585. døde den 26 Jun. 1601
8. Jörgen Skram til Hastrup. 1588
9. Henrich Below til Spotterup, fød 1540 den 6 Dec. udi Lante Meklenborg, kom ind i Dannmark Aar 1565. blev gift 1583, med Fru Lisbeth Skram, døde den 7 Dec. 1606. blev

begraved i Viborg Domkirke den 21 Decembr.

10. Jörgen Friis til Kraſtrup, Danmarkes Riges Raad, 1590. 1597

11. Chriſtian Holch til Højgaard, Høvedsmand paa Hald. 1604. 1610.

12. Knud Krabbe til Brusgaard, fød 1583. og død d. 31 Jan. 1612. æt. 29.

13. Knud Gyldenſtierne til Thimgaard, Ridder, Danmarkes Riges Raad. 1612. 1614. 1634. Høvedsmand paa Hald Slot.

14. Jörgen Seefeldt, 1635

15. Ebbe Ulfeld til Urup, Ridder, Oberſt over det Jyllandſke Regiment til Foods og Befalingsmand paa Schivehuus. 1648.

16. Frantz Poviſch. 1652. 1653

17. Mogens Arenfeld til Rugaard. 1655

18. Ove Gedde til Tommerup, Ridder, Rigens Raad, Admiral og Høvedsmand paa Halds Slot, fød 1594. den 17 Dec. død i Kiøbenhavn 1660. den 19 Dec.

19. Ulrich Chriſtian Gyldenlöve.

20. Ebbe Gyldenſtierne til Vosnesgaard, Tyrreſtrup og Søedall.

21. Chri-

21. Christen Scheel til Sostrup, Ridder.
22. Niels Friis, Greve til Frisenborg, Herre til Voller, Hayholm, Faurschou og Mogelkiær, Ridder.
23. Mogens Scheel, til Fusinge, Ridder, døde paa Rejsen fra Engelland den 5 Aug. 1694. hvor hand havde været Envoye Extraordinaire.
24. Friderich Kragh, Baron til Steensballegaard, Ridder og Geheime-Raad, siden Statholder i Norge.
25. Palle Kragh, til Katholm, Geheime-Raad, Ridder og General-Lieutenant, død den 20 Jul. 1723.
26. Iver Rosenkrantz, til Rosenholm, Ridder og Geheime-Raad.
27. Christian Gyldenkrone, Baron, Herre til Wilhelmsborg, Ridder.

Tydskland.

I Leipsig lader Monsr. Ciangulo, Italiensk Sprog-Mester ved det der værende Academie, efterfølgende fra Trykken udgaae: Lettere miste de Nicolo Ciangulo, Maestro Italiano in qvesta celebre Universita di Lipsia, in 8vo. Hver Uge

kommer et Ark deraf for Lyset, og hver fierde Maaned bliver en ordentlig Titul tillige med en Fortale og Register hosføjet, og som en Tilgift for intet Liebhaberne meddeelt. Forfatteren, der allerede formedelst andre gode og nyttige Skrifter, hvilke hand i Holland har ladet udgaae, iblant de Lærde i Verden ikke er bleven lidet bekiendt, handler her om adskillige angeneme stykker i den verdslige Visdom, Antiqvitæter, og hvad ham ellers af merkværdige Ting paa sine mangfoldige Rejser i Italien, Sicilien, Engelland, Holland og Tydskland er forekommet, hvilket hand i en velflydende, zierlig, og efter den nyeste Italienske Tale-maade indrettet Stiil har affattet, saa at man ingenlunde tviler paa, at jo disse Breve, i henseende til deres curieuse Indhold og gode Nytte til at lære dette Sprog, saavel hos de Lystbavende, som hos de Lærde i sig selv, stor Biefald skal finde.

Nederlandene.

Continuatio af den begyndte Japanske Historie.

Men hvorfra monne da vel Japaner-

ne, (maatte mand vel spørge?) have deres Oprindelse? Mon de være Autochtones, det er at sige, fødde i Landet selv, eller opvorte af Jorden, som mand ellers pleyer at giøre saa meget Væsen af om saa mange gammeldags Folk i Verden? Tungemaalenes Veblandelse, som foreskyrrede det daarlige Forehavende ved det Babylonske Taarns Bygning, og alle Nationers Bortspredelse som derpaa fuldte, giver Mr. Kæmpfer Anledning til denne Vanskelige Qvæstion at kunde opløse. Hand sammensanker da igien i Egnen og paa det platte Land ved Sinear alle de, som befandtes at tale et og eens Sprog, hvilket hand nu kalder Japanisk, af disse formerer hand en liden Nation, ledsager den igiennem en Vey, som ham synes at være den bequemmeligste, indtil de yderste Grændser af Orient, og lader den passere fra den halve Insul Corée til de Japanske Øer, hvor den sig siden har forøget, og altid snakket et og det samme Tungemaal, som de fra Begyndelsen talede, og som ikke har mindste Lignelse med noget andet Tungemaal. Autor ved denne Anledning foreskiller si-

ne Gisninger, og Meening om den Maade, paa hvilken visse Landskaber ere blevne strax i Begyndelsen med Folk besatte, og i Særdeleshed meddeler hand os nogle Betænkninger om Tyrkerne og de saa kaldede Usbeks. Til sidst, i hvorvel hand maa tilstaae, at den Japanske Nations Fremvext og Tiltagelse har fornemmelig sin Oprindelse af dem selv: nægter hand dog imidlertid ikke, at den jo ogsaa har kundet voxe og tiltage formedelst adskillige Colonier fra andre omliggende Landskaber, og ved een og anden paafaldende Skibbrud: Men hand præsumerer dog derhos altid, at denne Tiltagelse aldrig har været saa Tal- eller Folkerig, i Henseende til Nationens Størelse, at den nogen considerable Forandring i Tungemaalet har kundet foraarsage.

Denne Monsr. Kæmpfers Meening angaaende Japanernis Oprindelse, synes at være meget efter dette Folkes Gout, som ikke vil vide af at sige, at de af et andet Folk ere udsprungene, og indbilde sig at være fornærmet, ved det, at nogen vil have andre Tanker om dennem, thi de have

ve i denne Post en egen Grille, hvormed de flatere deres medfødde naturlige og forfængelige Hoffmodighed, i det de anſee ſig ſelv ſom et Afkom og Deſcendenter af deres ſelv-egne Guder. Iblant hvilke de erkiender tvende ſlags; nemlig (1) 7 ſtore Guder, (ſom efter deres Mening) ere fremkomne formedelſt een uſynlig Magt førend Verden blev ſkabt, eller ved den da værende Chaos, ere Reene Aander, og gandſke frie for ald legemlig Beblandelſe. (2) Halv-Guderne, eller de Menniſker, ſom ere blevne giorte til Guder, og ellers fødde af de første paa en for den Menniſkelige Fornuft ubegribelig Maade, og af hvilke er udſprungen den tredie Slegt, ſom nu omſtunder beboer Japan, og har u-endelig vanſlægtet fra deres gamle Guders Fuldkommenhed. Om hvilke Japanſke Traditioner og Fabler angaaende deres Oprindelſe, kand mand med ſtørre Vidtløftighed i Mr. Kæmpfers VII. Capitel mange Ting læſe.

I det VIII. afhandler Author den Japanſke naturlige og livagtige Hiſtorie, og fortæller os ſtrax i Begyndelſen Landets

dets Egenskaber og Qvaliteter, i sær de Mineralske Sager, som det frembringer. I Almindelighed siger hand, er Tiden der meget foranderlig, Vinteren særdeles kold med overflødig faldende Snee, og Sommeren excessive heed; ofte regner det heele Aaret igiennem, i sær i Junii og Julii Maaneder. Torden og Lynild høres og sees der meget jævnlig. Den uroelige Søe er overalt særdeles forskrækkelig formedelst tvende dybe Afgrunde, eller paa Dansk kaldede Mahlstrømme, og paa Tydsk Wirbelen, hvilke mand i alle maader kand ligne ved de tvende Afgrunde Scylle & Charybde. Det Japanske Lands Situation, som ellers i sig selv er af Naturen Klippe-Bierge fuldt, og ufrugtbar, bliver dog formedelst Indbyggernes u-fortrødne og flittigge Arbeyde meget frugtbar, i hvorvel de og have Overflødighed nok af Søen til Livets Ophold: saa at de i saa fald, saasom de ere fraskilte fra alle andre Folk, kand leve af dem selv, uden nogen af deres Naboernes Hielp, saa længe de vil med Flittighed blive ved, at drive deres Ager-Dyrkning og andre til Livets Ophold tienlige Mid-

ler.

ler. En stor Mængde af Spring-Vande, ferske Søer og Riviers, iblant hvilke endog findes de, som er meget store og stærk flydende, giver dennem en tilstrækkelig Overflødighed og got Vand. Men til ald Ulykke er det gandske Japan, (undtagen nogle faae Egne, hvilke i den fald synes, saa at sige, at være ligesom privilegerede.) ofte af Jordskielv besværet, men Indbyggerne ere derfore ikke meere bange end de Europæiske for den jevnlige i Europa forefaldende Torden; Og ere disse Jordskielv undertiden saa heftige, at de aldeles Byerne kuldkaste.

Dette Lands største Rigdom bestaar nesten af alle slags Mineral: og Metaller. Mand finder der Guld-Solv-Kaaber-Jern-Svovel-og Steen-Kul Miner, og i Klipperne finder mand ellers adskillige Sorter af Agath, Carniol og Jaspis. I de der i Vandene faldende Mussel- eller Østers-Skaller erobrer mand Perler, og en vis Rivier udkaster fra sig en slags Liqveur eller Salve, som kaldes Naphta; hvilken mand i steden for Olie, eller i Dannemark brugelige Tran, betiener sig af at brænde i Lamper. Ved Strand-Kanten

ten finder mand mangfoldig Ambra, hvilken, naar den skal være god, skal den have siddet fast ved Indvolden i Valfiskene, og ved det at den er bleven beblandet med deres U-humskhed, tilligemed bleven saa haard som en Kalk-Steen. De Japanske Vande skal ellers være meget frugtbare paa alle de Ting, som Søen kand fra sig give, hvilket mand for Kortheds skyld vil efterlade vidtløfftig at forklare; men derimod have den gunstige Læsere til Historien i sig selv henviist. Men endelig, i hvor riigt dette Land end kand være paa Mineralske Sager, findes der dog hverken Antimon: Sal Armoniac: Qvæg-Sølv, Cinnober eller Borax.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Engelland.

Den Engelske Mathematicus til London Monsr. Guest, skal med det allerførste gaae til Skibs ad West-Indien, for at formedelst et eget Instrument i Skikkelse af en Sphær: amillar. Som hand selv har inventeret, Longitudinem i Søen at opdage. Hand foregiver, derved paa alle Stæder i Verden, saavel Longitudinem, som Latitudinem, tilligemed

Compasſernes Forandring, eller Declinat. Acus Magnat.] ſaavelſom og hvad Time det er paa Dagen, paa et Minut at kunde anviſe. Derſom deñe ſaa længe forønſkte Invention vil ſtaae ſin Prøve, vil baade Hollænder, Engellænder, Frantzoſer, og andre Nationer vide hannem ſtor Tak, og kand hand altſaa u-feylbarlig vente, den derpaa ſatte ſtore Belønning med ſtørſte Renomée derfra at drage.

Muſkau.

I Petersborg har det ſig der befindendende Academie des Sciences, i lang Tid været omhyggelig for, de Tartariſke paa China anſtødende Vandes egentlige Situation og Flod at opdage, og ſynes, at det nu omſtunder Maalet temmelig nær haver opnaaet. Hendes Majeſtæt Czarinden, har alt ſaa efter den Hende forestillet blevne bevislige Demonſtration om een didhen anſtillende practicable nye Fart, fattet denne Reſolution, at lade under Direction af de fornemſte Søe-Folk, og tvende af forommerte Academies Lemmer, med en anſeelig Eſcorte og Proviant til de yderſte ved den Tartariſke Søe beliggende Stæder en

Reyse foretage, for desbedre dette af störste Importance værende Verk at kunde udgrunde.

Frankerige.

I Paris har den Kongelige Premier-Chirurgus Monsr. Marschal af Hans Majest. et offentl. Patent erholdet, i det saa kaldede gamle Louvre for 40 unge Canditat. som Chirurgien vilde lære, et Academie at oprette.

Italien.

I Rom har Monsr. Fortiguerra været saa curieus, at oversætte Terentii Comœdier, in versi Sciolti, hvilket Verk hand nu og gandske har fuldendet, og har Cardinal Albani paataget sig at lade samme til Urbino meget prægtig trykke, tillige med den Latinske Text, saadan som den findes i det berømmelige MScript paa Vaticanen. Mand har med allerstörste Omhue ladet udstikke Figurerne, som findes i dette MScript: en Miniature, saavelsom og den Klæde-Dragt og de Forandringer, af hvilke de gamle Latinske Comœdianter sig have betient.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  3.

Den 17 Januar. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 13.

I Harlöf Kirke i Framlef Herred udi Aarhuus Stifft findes efterfølgende Epitaphium af Træ over en Skotsk Dame: Her ligger begraved Ærlig og Velbyrdige Frue, Giennit Cragengent, som er feed udi Schotland af Grevlig Slegt og Stamme, som er af Greve Wilhelm Grem de Muntansamin og Krencherin haus Slegt og Afkom; boe-

de her i Harlofholm, og døde der udi det Aar 1567. Søndagen næst efter S. Laurentii om Morgenen imellem 6 og 7. Gud give Hende en Salig Opstandelse.

Tydskland.

I Hamborg kand hos Georg Christian Grund, herefter Ugentlig hver Torsdag bekommes et trykt Blad Papir, som fører den Opskrift: Der vernünftige Träumer: Author forsikrer, at vil anvende ald optænkelig Umage, endeel besynderlige Moralske Betænkninger, beklædte med Drømme-Inventioner, omtrent efter Moscherochs Dromme-Syns Maade, hvilke hand under det Navn af Philander von Sittenwald har udgivet, i en saa vidt muneligt reen og net Skrivemaade at afhandle.

I Leipsig er nylig et Skrift kommet fra Pressen under efterfølgende Titel: Medicina Universalis: oder des Wassers und der Mässigkeit herliche Krafft und Tugend, welche als eine algemeine Artzeney den Menschen bey beständiger Gesundheit erhält, und von allen Krankheiten befreyet. Af mange Medicorum Skrif-

Skrifter, og endnu flere Aars Erfaring optegnet, og nu omstunder til deres Nytte, som elske Sundhed og Maadelighed, Verden meddeelt af A. B, C. Opskrifften over dette lidet Verk er ellers disse Ord:

Zum Bücher-Schreiben taugt ein Wasser-Trinker nicht.

Sammesteds har den under det fremmede Navn Putoneo bekiendte Author ladet efterfølgende formedelst Trykken for Lyset komme: Das Recht Weltlicher Fürsten in Kirchen-Sachen, gegen den Eingriff des Pabstes, von einigen Dominicanern, Druits, Millet und dem Abt Carignani, Lectorib. auf der Universitet Turin, i adskillige Thesibus defendiret, und mit einigen Anmerckungen erläutert von Putoneo, Leipsig 1732. in 8vo. 8 Ark. Efterdi dette Skrift temmelig vel stemmer overeens med den Protestantiske Lærdom, saa har Author giort meget vel derudi, at hand har ladet det iblant de Lærde kundgiøre, og med vel udlede Anmerkninger oplyst og forklaret.

Endnu sammesteds arbeyder Professor

Clodius paa et Hebraisk-Tydsk- og Latinsk-Bibelsk Skoele-Lexicon, for dennem, som i Skoelerne de første Begyndelsers Fundamenter af det Hebraiske Sprog skulde begribe, tillige med en tydelig og meget let Hebraisk Grammatic: og et Anhang af de Hebraiske Loc. Classic. Som til Analysin kunde tiene, og vil det, som et sær nyttigt og høy-nødigt Verk offentlig i Tiden formedelst Trykken lade publicere.

Udi Leipsig continuere de Døde endnu med hinanden at tale, hvorpaa til et Beviis er nyelig udgangen: Die 159 Entrevüe, oder Gespräche in dem Reiche der Todten, zwischen den Cardinalen Wolsey und Polus, zweyer Engelländern von Gebuhrt. Denne Entrevüe indeholder iblandt andre adskillige besynderlige Samtaler, den første Cardinal Wolsey hans Livs og Levnets-Beskrivelse, og følglig, mange af hannem spillede Stats-Streger og Intriguer. Hvo som har læst Historien, maa tilstaae, at samme Cardinal har været un Homme d'Intrigue, der i den bekiendte Acte de Divorce imellem Henric. VIII. Kon-

Konge i Engelland og hans Gemahl Catharina af Arragonien, i Henseende til Anna von Boulen har spillet mange seldsomme Pudtzer, men til sidst, endskiønt hand havde været Cardinal & Premier-Ministre, i Fængselet maatte crevere.

I Jena er efterfølgende Skrift at bekomme; D. Menonis Hannekenii Explicatio Epistolæ S. Pauli ad Eph. qvam variis Observationibus illustravit, & V. C. Jo. Frid. Burgii Logica ejusdem Epistolæ analysi locupletavit Laurentius Reinhardus. Præfationem præmisit Joh. Reinh. in 4. Den afdøde Theologus D. Hannekenius har tilforn i Marpurg St. Pauli Epistel til de Epheser i offentlige Disputationer grundelig forklaret, men saasom samme siden ere blevne meget rare, har den Weimarske ConrectorReinhard igien ladet samme udgaae, og med adskillige Tilgifter oplyst, saavelsom og den høy-berømte Breslauiske Theologi M. Burg, hans Analysin Logicam over denne Epistel ladet bostrykke. Ved Slutningen staar Mr. Reinhardts Exegetiske Brev til Superintendenten i Helburg i Franken Joh. Friderich Haberman, over

Joh. 1. 25. Den berømte Professor Rusens lærde Fortale, skal hos den gunstige Læsere formodentlig finde got Biefald.

I Altenburg har General-Superintendent og Consistorial-Raad Doct. Christian Löber for kort Tid siden i en offentlig Synodal Disputation, da Mr. Abraham Wimmer var Respondens, den uhenævnte Author til det for nogen Tid siden, af det Engelske i Tydsk oversatte og til Hannover udgivne Skrifft om Oprindelsen til det Onde, igiendrevet, og givet dette Verk efterfølgende Titul: Dissertatio de Origine Mali, Ant. Anonym. Cogitation: de Origine Mali opposita Altenburgi 1731. Hvilken Disputation mand baade i Henseende til dens skiønne Indhold, og de besynderlige Omstændigheder, som derudi findes, holder for billigt her at anføre, om nogen kunde finde Lyst, sig den for sin Godheds skyld at tilkiøbe. Ellers har Hans Høy-Fyrstelige Durchlauchtighed Hertugen til Gotha tillige med Arve-Printzen Ludwig Ernst, og de fornemste Herrer ved Hofvet, samme fra Begyndelsen indtil Enden bievaanet.

Til

Til Tybingen ere tvende efterfølgende Disputationes bleven bekiendt giorde: 1) De Jure Famulorum, oder vom Recht der Dienst-Bohten, Ehe-halten, Knechte und Mägde: Præs. Joan: Theodod: Scheffer. Defendente Eberh. Franc. Georg. af hvilke den sidste er Author. 2) Praxis antiqvo-Moderna actionum forensium, in specie, in simpl. & in amplius in differentiis Principalioribus, qvæ usus in jure & foro extentiores, per Divisionem XXVI. repræsentata. Præside Mich. Grasse. U. J. D. Consil. Würtenb.

Nederlandene.

Continuatio af den begyndte og nu snart fuldendte Extract af den Japanske Historie.

Det IX. Capitel, udi hvilket opregnes og beskrives de Urter, Træer og andre Gvexter, som der vore, over hvilke Autor og ofte henviiser den gunstige Læsere til sine forhen udgangne Amœnitat: exotic:, forestiller os tvende slags af de samme, af hvilke nogle ere bekiendte og vore i Europa, men atter igien nogle,

som Japanerne for sig selv have, og iblant disses Tal findes efterskrevne: nemlig L'arbre du Papier, L'arbre du Vernis, L'arbre du Camfre, Le Thé, Le Pistachier, Le Bambou, L'arbre de fer. &c. Dette altsammen taler man ikkun saa løselig om, dog bør man derhos ikke forglemme, at anmerke efter Autors Anledning, det den Japanske Nation er saa hengiven til Agerdyrkning, at i heele Landet end ikke findes den mindste Plet Jord, den jo bliver brugt til Nytte, saa at endog alle Høje og Bierge, hvor Creaturerne ikke kunde opstige, af Nationen blive dyrkede op til det øverste.

De 2 sidste Capitler af den første Bog handler om de firefødde Dyr, Fugle, krybende Dyr, Insecter, Fiske, og de adskillige slags Sorter af Skal fiske, som findes i Japan. Der tales først om de fingerte Creaturer, som ikke bestaar i andet end i Japanernes Indbilding. Fra dem gaar haud til Huus-Creaturerne, iblant hvilke Øxen og Kiør ikkun bruges til Arbejde og at spænde for Vogne, (saasom man der i Landet aldeles intet veed af Melk eller Smør at sige) saasvelsom og Asener, Muul-Esler, Cameeler og Ele-

phanter. Hunde findes der i stor mængde, de ere i stor æstime, og blive opfødde paa den almindelige Bekostning, i følge af en besynderlig Protection, som Keyseren dennem har accorderet, af den Aarsag, fordi hand er selv fød under Hundens Tegn. Men som det vilde blive alt for vidtløftig at opregne alt det Mr. Kæmpfer i særdeleshed fortæller om alle de slags Dyr, hvilke hand, ligesom lader passere igiennem Mynstring, og meget nøje udgrave: Saa vil man heller have den curieuse Læsere henviist til hans Beskrivelser og Kaaberstykker, som hand over alle disse Ting har forfattet.

Til den anden Bog giver den Politiske Etat i Japan Anledning at indrette, som er deelt i VI Capitler. Saa vel dette Keyserdommes Civile, som Kirke-Historie, kand have Hensigt fornemmelig til 3 Epoques, nemlig de opdigtede, u-visse og fast bestemte Tider. Den første Tid indeholder Gudernes og Halv-Gudernes indbildte Regiering i 2342467 Aar. Den anden Tid, hvis Begyndelse man ingen rigtig Videnskab har om, endtes 660 Aar for Christi Fødsel. Fra den Tid af regner

man de Geistlige Keyseres u-behindrede Arv-Succession i Japan, som er bekiendt under det Navn Dairi eller Dairo, og som man holder for at have været 1141 Tallet, alle af en Familie, indtil Aar 1693, fra Syn-Mu, som oprettede det Japanske Monarchie, indtil Kinsen, som regierede paa den Tid Autor i Japan sig opholdte. Samme giør en vitløftig Forklaring over disse Keyseres Oprindelse, deres Titul, deres Ret til Keyserdommet, den Ærbødighed man bær for dennem, og hvorledes de opfører sig for samme at conservere, om Successions-Ordenen, som iblant dennem er indrettet, over deres Hof, deres Revenuer, om deres Hofsinders Rang og Titel, deres Klædedragt, deres Divertissements, og deres Residentz-Stad Miaco. Derefter følger nogle Magtpaaliggende Observationer over Japanernes Chronologie, deres Epoquer, deres Himmel-Tegn, iblant hvilke ere Musen, Oxen, Tiger-Dyret, Haren, Dragen, Slangen, Hesten, Vederen, Aben, Hanen, Hunden, Vild-Svinet, over deres Timer, Dage, Aar og Elementer, som ere Skov, Ilden, Jorden, Metal-Gruber, og Vandet.

Efter disse foregaaende Anmerkninger foreſtiller Mr. Kæmpfer os i 3 Capitler, nemlig (III, IV, V) en vidtløftig Hiſtorie om de saa kaldede Dairi. (1) de, som have regieret for Chriſti Fødsel, og som ere 11 i Tallet. (2) om de, som have regieret med en abſolut Myndighed efter Chriſti Fødsel, indtil den første Verdslige Keyſer, hvilket Keyſerdom beſtod i 1154 Aar, da de i den Tid regierende Keyſere have været 65 i Tallet. (3) om de 38 Dairi, som siden paafuldte indtil 1692. Efter disse Geiſtlige Keyſeres Hiſtorie, læſer man een om de 36 Cronens Generaler, eller Verdslige Keyſere, Cubo kaldede, hvilke have efter haanden ſuccederet hinanden fra Irritomo indtil Tſinaſos, som regierede 1692. Disse saa kaldede Cubo, have betient sig af den yderſte Gevalt og Myndighed, og lode Dairi ingen anden Myndighed end den alleene, som angik de Geiſtlige Sager, i hvorvel de dog alligevel beholdt ald den Ære og alle de Prærogativer, som nogenledes kunde troſte dem over det Tab, de i henſeende til den forrige u-indſkrænkede Gevalt, de for denne Revolution havde nydet. Efter denne vidtløftige Fortælling over disse

mange Fyrster efter den Chronologiske Orden, og de fornemste Ting, som ere skeede under deres Regiering, indgaar Autor endnu i en lige saa stor, som curieus Forklaring, til hvilken de Japanske Aar-Bøger eller Slegt-Registere giver hannem Anledning, som ingen endnu hidindtil har kundet overkomme, til slig Brug at føre sig til Nytte.

Slutningen af denne Historiske Extract skal næste Torsdag følge.

Engelland.

I London har mand nu allerede begyndt til Subscribenterne det lange lovede, og for kort Tid til Fuldkommenhed bragte Hauge-Dictionarium in Fol. at uddeele, hvilket Hr. Philip Müller, Urtegaards-Mand ved den Medicinske Hauge til Chelsea i det Engelske Sprog har forfærdiget, og som et meget nyttig Verk mangfoldig bliver besømmet.

Frankerige.

I Paris seer man et Skrift at roullere, hvis Autor er Mr. Virgile de la Bastide, een i den Provintz Languedocq boende Adelsmand, angaaende een de gam-

le

le Rommeres saa kaldede Heerweg, eller en Vej, hvilken de paa deres Krigs-Tog have passeret, og først meget nylig i samme Provintz af hannem skal være bleven opdaget. Forommerte Vej er en deel af den store i gamle Dage kaldede Via Aureliana, som gaar lige fra Staden Rom af, indtil Enden af det Kongerige Spanien. De nu opdagede overblevne Levninger begyndes ved Kanten eller Bredden af Rhone-Floden ved Hiørnet af en Broe, Pons Arianus kaldet, af hvilken endnu nogle Rudera kand sees. Denne Vej er meest kiendelig paa en distantz af omtrent 400 Skrit fra Staden Beaucaire, ved en Platz, som kaldes Fünff-Eck, bag ved Castellet Gaujac, og er over 20 Fod breed. Omtrent 200 Skrit videre op paa den samme Vej paa det platte Land fra St. Romain staar 2de Mile-Pæle af Steen, den eene firkandtet af 25 og 18 Tomme, og næsten 6 Fod høj fra Jorden, med efterfølgende Opskrift af Keijser Tiberio:

TI. CÆSAR.
DIVI AUG. F. AUG.
PONTIF. MAX.
TRIB. POT. XXI.

REFECIT ET
RESTITUIT.
XXIII.

Den anden er fra Keyser Augusto, rund, omtrent 24 Tomme i en firkandt, og staar 3 Fod vidt fra den første paa den høyre Haand, naar man gaar til Nimes, snart lige saa høy, som den først ommeldte, med en Paaskrift, som næsten er udslettet, og hvoraf man ikkun efterfølgende alleene kand læse.

IMP.
DIVI F. AUG.
IMP. XIII.

Paa Biergene seer man fuldkomne Kiendetegn, hvor saadanne Rommerske Veje have været, og fra Biergene af, indtil omtrent en Miil Vejs fra Nimes er Vejen endnu i stand: Naar man gaar videre fort, finder man lige over for den Landsbye St. Vincent atter igien tvende Mile-Pæle, den eene firkanted, den anden rund, uden Paaskrift. Endnu videre borte seer man en anden firkandtet Steen af Keyser Tiberio, hvorpaa Skriften af ælde mestendeels er udgangen: Disse Vej-Steene ere altid en Romersk Miil eller 752 Skrit og 4 Fod vidt fra

hinanden. Her er Veien aldeles bleven 400 Tomme, hvor man igien finder en Steen med denne Opskrift:

TI. CÆSAR.
DIVI AUG. F. AUG.
PONTIF. MAX.
TRIB. POT. XXI.
REFECIT ET
RESTITUIT
XXIII.

Tredive Skrit længere borte, sees endnu 4 Stotter opreyste paa Marken, og den 5te ligger omkuld kasted. Man kand egentlig ikke vide, om alle disse ere Mile-Pæle: dog maa 3 af dem saadant vist nok være. Den Stotte, som ligger omfaldet paa Jorden, er 9 Fod lang og 5 Tomme in diametr., og haver efterfølgende Opskrift:

TI. CLAVDIVS.
DRVSI. F. CÆSAR.
AVG. GERMANICVS
PONTIF. MAX. TRIB.
POT. COS. DESIG: II.
IMP. II. REFECIT,

Omtrent 200 Skrit fra denne Vey imod Beaucaire, bag ved Lands-Byen Mandoel, ere evende lige saadanne Mile-

Pæle, den ene rund, med en Opskrift om Keyser Claudio, den anden firkantet om Keyser Tiberio, hvorved ellers ingen anden Underskiel, end Stenernes Antal, ellers er at bemerke. Og have alle disse Keysere i det første Seculo efter Christi Aar regieret.

Spanien.

Det synes nu, at de Spanske Lærde begynder nu nogenledes at lade noget af deres medfødde Spanske Høytravenhed fare, hvilken de hidindtil ved at Udenlandske Skriffter foragte, have beviist, i det de nu have i Sinde fattet, sig af fremede Nationers nyttelige Skriffter i deres eget Sprog, saavel som andre Europæiske Folkes, til deres Nytte at betiene. Mand seer til den Ende tvende Spanske Oversættelser til Madrit i forrige Aar at være bleven trykket: nemlig: L'Abbé Fleury ses Institutions du Droit Eccleſiaſtiqve, hvilke Dom Blaſio d'Antonio Mattane-Ferris i 3 Vol. in 8. har ladet udgaae, og den bekiendte Bog La Science de Gens de Cour. de Robbe & d'Epeé. Hvilket i 6 vol. in 8. er kommen for Lyset.

Løye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  4.

Den 24 Januar. 1732.

DANNEMARK.

Siden mange Medici, og andre Natur-Kyndige udi fremmede Lande, have givet sig den Umage, at randsage enhver Steds Natur og Egenskab, til den Medicinske og Practiske Nytte; Saa haver ogsaa en vis Medicus her i Kiøbenhavn paataget sig samme Umage, i at lade efterfølgende Tractat næstkommende Aar (om GUD vil,) komme for Lyset, som kaldes:

D Spe-

Specimen hiſtoriæ phyſicæ & medicæ Sialandiæ & inprimis Havniæ, obſervationibus & multis experimentis ſtabilitæ. Eller en Natur- og Medicinſk-Beſkrivelſe om Siæland og Kiøbenhavn, hvilken Tractat er inddeelt, ſom følger:

Den Første Part.

Om Natur-Hiſtorien.

Den første Deel Om Siællands og Kiøbenhavns Situation.

Cap. 1. Afhandler korteligen diſſe Stæders Geographiſke Beſkrivelſe.

Cap. 2. Deres Mathematiſke Beſkrivelſe i Henſeende til climata, longitudinem, latitudinem, og Magnetens Afvigelſe fra Norden.

Den

Den anden Deel

Om de Naturlige Sager, som her findes

I. MINERALOGIA SIALANDICA.

Membr. 1. Oryctographia, eller om Siælands Fossilier.

Cap. 1. Om Jordens Art og Beskaffenhed og dens Stratis, Høye, og Huuler etc. Item om Flye-Sand ved St. Helenæ Kilde, og meere som hertil kand henføres.

Cap. 2. Om Steene af adskillige Figurer og Dannelse, og om udi Steen forandrede Dyr, Havets og Jordens Vexter.

Cap. 3. Om adskillig slags Salt.

Cap. 4. Om adskillige Svovelagtige Berg-Arter. Item om Siælandsk Torv.

Cap. 5. Om adskillige Malm-Arter.

Membr. 2. Hydrologia.

Om alle i Siæland befindende slags Vand.

Cap. 1. Om Merkværdigheder ved Strand-Bredden om Siæland, om Søens Salthed, Ebbe og Flod. Item om høye og lave Vande, som formedelst Vindenes Forandring foraarsages.

Cap. 2. Om ferske Vande, Søer, Bække og Brønde etc.

Cap. 3. Om Kilder, som af Overtroe eragtes for Sundheds-Brønde, og om virkelige Mineraliske Vande, som med mange Experimenter ere prøvede.

Cap. 4. Om Kiøbenhavns Vande, som ere 1) gravede Brønde. 2) Vande, som med Render leedes i Byen, som udgiør Spring- og Pompe-Vand med Reagentibus og Instrumentis Hydrometris prøvet.

II. PHYTOLOGIA SIALANDICA.

Cap. 1. Om Siælands vilde Urter, samt Søe-Vexter.

Cap. 2. Om adskillige slags Urter, som findes udi de Kongelige og andre Hauer.

III. ZOOLOGIA SIALANDICA.

Cap. 1. Om Fiske og Skiælfisk, & testaceis reliqvis.

Cap. 2. Om fiirefødte Dyr.

Cap. 3. Om Fugle-verk.

Cap. 4. De Insectis, eller om adskillige slags flyvende og krybende smaa Dyr og Utøy.

Den tredie Deel.

Historia Meteorologica, eller om Luftens og Veirligets Beskrivelse.

Cap. 1. Om den Kiøbenhavnske Lufft, og dens Sund- eller U-sundhed, cum Experimentis.

Cap. 2. Observationes Meteorologicæ eller Journal over Veirliget, indrettet efter Barometra, Thermometra og Hydrometra.

Cap. 3. Om de Siælandske Vinde, hvorved meddeeles Bagge Wandals Historia Meteorologica til Bergen Stavanger, Ribe, og Aarhuus fire gange udi Dognen observeret, nemlig hver Morgen, Middag, Aften og Midnat, hvilken curieuse og nyttige Tractat ey endnu haver været til Trykken befordret.

Cap. 4. Om alle slags Meteoris, saasom Regn, (med mange Experimenter) Dug, Taage, Hagel, Torden, Lynild, Korn-mod, Nordlys etc.

Den anden Part.

Om den Medicinske Historie.

Sectio Ima Theoretica.

Cap. 1. Om Indvaanernes Legemes og Sinds Beskaffenhed, saa vitt det til Praxin eragtes fornøden.

Cap. 2. De Diæta secundum 6 res non naturales disposita, eller om Indvaanernes Forhold udi Mad og Drikke, og hvis som henhører til Livets Ophold.

Sectio IIda Practica.

Cap. 1. Om Kiøbenhavns Sygdomme og deres Cur i Almindelighed.

Cap. 2. De morbis endemicis & freqventioribus eller om Sygdomme, som dette Land gemeenlig fører med sig, om Skiørbug og Udslett ere saadanne Sygdomme, som nogle af vores forrige Skribentere haver anført, item om Slag hos Børn, fluore albo hos Qvinde-Kiønnet, og moliminibus hæmorrhagicis hos Mand-Folket, og af hvad for Aarsager saadanne Sygdommer her i særdeleshed forefalder.

Cap. 3. De morbis epidemicis, eller om de almindelig grasserende Sygdomme, som saa vel haver grasseret udi de forrige Seculis, som i særdeeleshed udi disse tvende sidste Aaringer med deres Aarsager, efter en Journal, som er holdet over Veirliget, er observeret.

Cap. 4. Om de Aarlige Fortegnelser over

ver de fødde og af mange slags Sygdomme døde, og hvorledes de til Practisk Nytte bedre kunde indrettes. Cum epicrisi.

Som nu udi Siæland og omliggende Provincier findes mange Liebhabere og Kiendere af Physicaliske Videnskaber, saa vorder samme herved tieneligst anmodet, de til dette Verks desto bedre Fuldkommenhed ville behage at contribuere og indsende hvis de maatte have udaf Mineralier, og her vedkommende enten skrifftlige eller trykte Efterretninger, og dem bekiendte Steders Beskaffenhed, og samme at addressere til Hr. Herford Mangaard, Apotecker i den Hvide Svane udi Høybroestrædet. Physicaliske Liebhabere til Opmuntring, at randsage Naturens Dybheder til Skaberens Ære, fremsættes efterfølgende Ord:

PRVDENTII.

Qvid generosa potest anima,
Lucis & æteris indigena,
Solvere dignius obsequium;
Qvam data munera si recinat
Artificem modulata suum.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 14.

I Siellse Kirke i Aarhuus Stift inden for Kirke-Dørren findes en lang og stoor Kampesteen, hvorpaa stood i forrige Tider med Rune Bogstaver et Skrift, der er saa aldeles udslidt, at ingen har i nogle Aar kundet læse den. Men, efter vis Beretning, skal den have i gamle Dage ligget oppe ved Alteret, og siden, efter Kempens, Svend Feldings Død taget derfra, og lagt inden Kirke-Dørren, hvorunder forviist siges, at Svend Felding skulde ligge begraved, hvilket en gammel Chrønike Bog og skal berette. Mand holder og forviist, at Svend Felding i fordum Tiid har været paa Sielle-Schougaard, hvor for nogle Aar siden (efter relation) fremviistes hans store Sverd og hans store Olle-Brøds Potte, som i mangfoldige Aar havde været Gaardens Beboere i Eje. Ellers findes i samme Kirke paa Alter-Taflen denne Inscription: Ao. 1595 lood Erlig og Velbyrdige Mand, Hans Rostrup, til Siellø Skougaard, med sin kiære Hustrue, Fr. Anno

Lun-

Lunge, gjøre denne Alter-Tafle til Siel-løe Kirke.

Tydskland.

I Altenborg er et nyt Verk fra Pressen udgangen, som fører denne Opskrifft: M. Joannis Adami Weberi, Con-Rectoris Gymnasii Illustris Fridericiani Altenburgensis Lexicon Lingvæ Latinæ & Germanicæ Encylicon, cum captui Maximæ Juventutis, cum omnibus ferè Disciplinis rectè accommodatum. Efterdi mand vil forsikre, saadant et Verk aldrig tilforn at have været trykket, saa har mand og besluttet, Prænumeration derpaa at antage, og haaber mand, at en hver det med gunstige Øjne skal anse.

I Lemgau er efterfølgende under denne Titul kommen for Lyset: Die höchstnöthige, nützliche, erbauliche, und tröstliche Einkehrung in sich selbst, aus denen Som- und Festtäglichen Evangelien durchs gantze Jahr, seiner Gemeinde zu Lenney vorgetragen, und seine Zuhörer ans Licht gestellet durch Franc. Vogt, Pastor zu Lenney. Dette skal være en meget opbyggelig Postille over de ordinai-

re Søn=og Hellig=Dages Evangelier, hvorudi det fornemmeligst har behaget Author den nødvendige og opbyggelige Materie, om at prøve sig selv ved alle Texter at udføre. I særdeleshed kunde eenfoldige, og u=lærde Christne hiemme i deres Huuse med stor Opbyggelse disse Betragtninger læse. Ligemaade kunde ogsaa andre, i Besynderlighed de, som i foromrørte Materie sig ret fast vilde sætte, allevegne meget nyttigt forefinde.

I Dresden er i dette Aar fra Pressen udgangen Hoff=Præstens Gleichens Prædikener over Fader Vor, in 8vo. og ere hos Zimmermanns Arvinger tilkiøbs at bekomme.

Nederlandene.

Slutningen af den forhen i de Ugentlige Lærde Aviser anførte Japanske Historie.

Den Tredie Bog, som er afdeelt i 7 Capitler, handler om den Japanske Religions Tilstand. Autor anmerker derom strax i Begyndelsen, at en Samvittigheds Frihed i dette Keyserdom altid har

været tilladt, saavidt den ikke i ringeste maader hindrede Statens Roelighed, hvoraf det og er kommet, at de fremmede Religioner der have fundet god Fremgang, og paa en stakket Tid vidt ere blevne udbredte, til den gamle Religions Skade og Nachdeel. Denne, som kaldes Sintos, og som bestaar i de Japanske Afguders Dyrkelse, er fra Arilds, ja snart en u-erinderlig Tid af, i Landet bleven oprettet: Men i hvor vel den er den ældste, er den dog alligevel ikke den gyldigste. Den anden Religion, som kaldes Budso. bestaar i fremede Afguders Dyrkelse, som fra Siam eller China til Japan er indbragt. Den tredie, som under det Navn Siuto er bekiendt, bestaar ikke i andet, end Moralisternes Philosophiske Lærdom. Hvad den fierde angaar, som er den Christelige Religion, da er den der nu aldeles udryddet.

De som ere Tilhængere af den Religion Sintos, som bekiender Dairi, eller en Souverain Præst, have ikke andet til deres fornemste Øjemerke, end denne Verdens Lykſalighed, da de dog derhos have ikkun en meget ufuldkommen Idée om

Siæ-

Siælens U-dødelighed, saavelsom og om de tilkommende onde og gode Ting, i det de ikke tilbeder eller paakalder andre end Under-Guderne, hvilke de indbilde sig deres Land at forestaae, holdende ilige-maade for deres fornemste Theologiske Systema ikke andet, end en skammelig Sammenblandelse af de allerdaarligste og meest u-forskammede Fabler, hvilke de skulde skamme sig ved at lade sig mer-ke med i deres Andægtighed, hvilke de dog med ald muelig Omhyggelighed stræbte for andre Secter at dølge. Autor beskri-ver nøje de saa kaldede Mias eller Sintoi-stiske Templer, de saa kaldede Mikojis, eller Capeller, og disse hellige Steders Prydelse, som blive betiente af Lay-Folk, og ere med en u-lidelig Hofmodighed be-hæftede, i det de indbilde sig, at være be-dre end ald andet Menniskelig Kiøn. Hand forklarer dernæst de fornemste Dogmata af denne Sintoisme, hvilke hand opregner at være 5 i Tallet. (1) Hier-tets Reenhed. (2) Alle de Tings Afskaf-felse, som kand skade Legemet. (3) De store Fæsters Helligholdelse. (4) Pille-grims gang til hellige Stæder, i sær til

Isje.

Isje. (5) Kiødets Underkuelse. Disse Poster forklarer Mr. Kæmpfer hver i sær vidtløftig, hand opregner neje alle deres Fester og hellige Dage, og beskriver maaden, hvorledes de dennem celebrere, hand specificerer adskillige Japanske Walfarter, hvad Tider de skal skee, hvorledes en Pillegrim skal være eqviperet, hans Reenhed og hans Opførsel, saavelsom og de saa kaldede Ofaway, eller Aflads Esker, som man giver dennem, og som man sender omkring i det gandske Keyserdom, etc. Dette giver Author fremdeles Anledning, vidtløftig at tale om de saa kaldede Jammabos, eller Bierg-Præster, og adskillige andre hellige Ordener, hvis Overtroe fast hænger ved gemeene Mands Let-troenhed. Hvorom man videre i det heele V. Capitel kand læse.

Det efterfølgende handler om den anden Sect, Budso kaldet, eller fremmede Afguders Dyrkelse, som i Begyndelsen er kommet fra Braminerne, hvis første Stiftere er af Chineser og Japaner bleven kaldet Buds og Siaka, af Siamerne Prah-Sudi-Dsau, & Sammon-Khodum,

og

og af Peguanerne Sammona Khutama; Man fortæller os der om hans Føde-Land, hans Fødsel, hans Liv og Levnet, hans Død, hans Lærdom og hans Disciepler etc. De fornemste Puncter af hans Lærdom bestod i efterfølgende, nemlig, Siælens U-dødelighed, saavel Menniskenes, som Beesternes, Belønning og Straf efter Døden, Siælenes tilbagefart i Creaturerne, for der at blive aldeles udluttrede, og siden deres Henfart igien i ny Menniskers Legemer; Amida hans Guds Dyrkelse, hvilken de foregive, at være øverste Chef i de Himmelske Boeliger, de Menniskelige Siæles Beskiermere, efter hvis eeneste Formidling de kunde erholde deres Synders Forladelse: Fem visse Bud og Befalingers holdelse, nemlig: (1) ikke at ihielslaa noget, som har Liv og Aande, (2) ikke at stiæle, (3) ikke bedrive Hoer, (4) ikke lyve, (5) ikke at drikke stærke Drikke-Vahre. Da Autor derhos anmerker, at denne Siaka hans Lærdom er bleven indført i Japan henimod det 63 Aar efter Christi Fødsel.

Endelig Siuto eller den Philosophiske Sect har sin første Oprindelse af den bekiend-

kiendte og vidtberømte Chineser Confucius, og indeholder 5 Artikler, som kaldes Dsin, Gi, Re, Tsi og Sin. Dsin bemerker at leve et dydefuldt og skikkeligt Liv og Levnet. Gi, at giøre hver Mand ret og skiel. Re, at føre sig høflig og poleret op iblant Folk: Tsi, at indrette en fornuftig og forstandig Regiering. Sin, at holde en reen Samvittighed: De nægte Siælenes Forvandling, men statuere en Siæl i Verden, eller en almindelig Aand, hvilke de siger, der opsluger alle andre Siæle, og igien uddeeler dem paa nye til andre Legemer, og confunderer den aideles med det Høieste Væsen, ellers holde de det og for en meget lovlig og anstændig Ting, at tage Livet af sig selv. I det øvrige beskriver Author i Slutningen af det sidste Capitel i denne Bog, deres mange slags Leve-Maader, hvorom man i samme Capitel vidtløftig kand læse.

Frankerige.

Udi Paris er Mr. Antoine Houdart de la Mothe, een af de 40 Lemmer ved det Fran-

Franske Academie ved Døden afgangen i sit Alders 59 Aar. Samme haver sig formedelst sin ypperlige Poësie saa stor en Berømmelse erhvervet, at man hannem over alt den Franske Homerus har kaldet.

Sammesteds er og nu omstunder en ny og meget god Fransk Oversettelse af alle Orationibus Ciceronis in 8. tilkiøbs at bekomme, hvilken Mr. de Willefore har forfærdiget, og med nødige Anmerkninger forsynet. Oversætteren er formedelst hans adskillige Lærde Skrifter, hvorom altid vel er bleven dømmet, og som have fundet Behag, allerede nokſom vorden bekiendt, at man ikke altsaa har nødig at tvile om nærværende hans Arbejdes Dygtighed. Siden Mr. Ryer døde, der Ciceronis Orationer, meget slet oversatte, sig havde efterladet, har ingen indtil denne Dag den fuldkomne Oversættelse sig vildet paatage. Mr. Willefore forsikrer, at hand sig af de allerbeste Editioner har betient, og iblant de berømmeligste Comment: de nytteligste conserveret.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  5.

Den 31 Januar. 1732.

DANNEMARK.

I det Kongelige privilegerede Bogtrykkerie i Kiøbenhvvn er for kort Tid siden fra Pressen udgangen, og sammested tilkiøbs at bekomme et lidet Skrift, som fører efterfølgende Opskrift: Kort Beretning om Jerslef Herreds Kirker i Aalborg Stifft i Jylland, udi hvilket 1) anføres de Grav-Skrifter, og merkværdige Sager, som findes ved Kirkerne. 2) Meddeeles Fortegnelse paa alle Sogne-Præsterne, siden Reformationen.

nen. 3) Meldes om et og andet, som ved Stæderne og i Egnen der omkring kand være værdt at antegne, udgiven til een Prøve af et andet fuldkommen Skrift, som paa samme Maade over gandske Aalborg-Stifftes Kirker er sammenskrevet af Albert Thura, Sogne-Præst til Leyrskov og Jordrup Meenigheder i Ribber-Stift, da og Author i sin Fortale lover, at saa fremt disse faae Blade finder Behag hos den gunstige Læsere, vil hand det heele fuldkommen Skrifft til en hver Liebhaberis Curieusitét at fornøye, til Trykken lade befordre.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 15.

I Woldum Kirke i Aarhuus Stifft findes efterfølgende Inscriptioner.

1) Anno 1235. blev Clausholm belagt af Konning Waldemar den Anden, og efter lang Belejring blev den indtagen, og ynkelig spolered med omliggende Gods, hvilket gierne tager saadan Ende med dem, som setter sig op imod Øvrighed, som er ordinered af Gud.

2) Insignis ac veræ Nobilitatis Eximius Vir,

Vir, OTTO HENRICI, AUREA DE STELIA, hoc sub marmore dormiens qvieſcit. Qvi anno à Chriſto nato 1551 d: 25 Junii in fata conceſſit, cum conjuge ſua, Domina Helvigia, qvæ anno 1557. ſpirare deſiit.

3) Onder thene Sthen legge Apel Giöe, Her Mons Giöe, K. M. til Dannmark, Hofmesters Søn, som døde paa Clagsholm An. 1537.

4) Her ligger Erlig og Velbyrdig Mand og Strenge Ridder, Hr. Magnus Giöe, til Krencherup, Dannemarks Riges Hofmester, og begge hans Hustruer, Frue Mette, Hr. Albert Bydelbags Datter, og Fru Magrete Stines Datter. A. D. 1544.

5) Her ligger begraven Erlig og Velbyrdig Mand Eſkel Giöe til Gundersleſholm, som var gl. Herr Mons Giöes Søn til Krencherup, som var Danmarkes Riges Hofmester, og kaldede Gud Aldmægtigste hannem paa Schanderborg anden Nyt-Aars-Dag An. MDLX. Diſlige ligger her ogsaa Eſkel Giöes kiære Hustru Citzel Bryske.

Tydskland.

I Hannover er efterfølgende Verk for kort siden bleven trykket: Heilsame Worte von der Pflicht eines Gläubigens Vertrauen auf GOtt. Mit nöhtigen Summarien und Registern, Insonderheit mit einer vollständigen Anweisung, wie das darinn vorgetragene nach Inhalt der Sonn- und Fest-Täglichen Evangelien füglich durchs gantze Jahr zu gebrauchen sey, zu heilsahmer Erbauung geschrieben und mitgetheilet von Anthon August Oesterreich, Pastore zu Ober- und Nieder-Sickle. Hannover 1731. in 4to, 6 Alph. 4 Ark. Dette Verk er een med skion Lærdom affatted fuldstændig Afhandling om et Menniskes Pligt-Skyldighed at sætte sin Troe til GUd, og kand ikke mindre til Undervisning end til Opbyggelse tiene.

I Hanau er efterfølgende kommet for Dagen: Johan Adam Bernhards Antiqvitates Weteravie, oder Alterthüder Wetterau, darinnen von den Zustande dieses Landes gehandelt, und alles mit tauglichen Beweisthümern, auch vielen noch

noch nie gedruckten Documenten, bestärcket wird. Han. 1731. in 4. Author har for nogle Aar siden ved ledige Timer fra sit Skoie-Arbeyde, paa en fuldstændig Hanauiske Historie arbeidet, og er med samme, som hand i Fortalen paa dette nærværende Verk forsikrer, alt temmelig vidt kommen, men saasom hand herved har havt Leylighed at legge Vind paa Beskaffenheden om det gamle Wetterau selv, og efterretning om deres adskillige Grever og ædle Herrer at indhendte, saa har hand nu omstunder fattet den Resolution, Historien om dette Grevskab forhen at udføre, førend hand bringer det andet til fuldkommen Ende. Hand gior alt saa her en Begyndelse dermed, og lover, saa fremt dette Verk finder gunstige Læsere, da herudi ivrigst at fortfare, og de øvrige til denne Historie henhørende Stykker efter Haanden for Lyset at stille. Hans Affigt nemlig er, heraf adskillige Deele endnu at udarbeyde, og samme med efterfølgende Titler belegge: 1) Wetteravia Illustris emortua, 2) Wetteravia Illustris adhuc florens. 3) Wetteravia nobilis exstin-

&ta. 4) Wetteravia nobilis adhuc vivens. 5) Hiſtoria Caſtrorum Wetteraviæ. 6) Hiſtoria Civitatum Imperialium Wetteraviæ. 7) Hiſtoria Monaſteriorum Wetteraviæ. 8) Topographia Wetteraviæ, og endelig 9) Hiſtoria erudita Wetteraviæ. De, ſom ikke holde det for nok, om Tydſkland over Hovedet nogen Efterretning at have, men ogſaa om dets beſynderlige Deele ønſke at være underrettede, vil deels med Begierlighed vente efter diſſe Skriffter, deels og paa deres Side ikke efterlade, Forfatteren at hielpe, og hvad dennem maa ſkee af de hid henhørende Efterretninger kand være bekiendt hannem paa ſit høflige Anſøgende meddeele.

I Dresden kand mand med det første vente hos Gotlob Chriſtian Hilskern efterfølgende Piecer tilkiøbs at bekomme:

1) Et nyt og correct Oplag af den afg. Mr. Hilchers Geiſtlige Pillegrim in 4to.

2) Des Beveridge merkwürdige Reden, die inſonderheit das Weſen der Chriſtlichen Kirche, das Ampt ihrer Die-

ner,

ner, und die Mittel der Gnaden, so durch dieselben dargereichet werden, betreffen, in 12 Predigten, in 8. Hoff-Præsten Engelschal har ladet disse fortreffelige Prædikener af det Engelske oversætte, og selv sat en Fortale derhos.

3) Mag. Christian Portmans, Pastor der drey Städte des gelobten Landes in und bey welchen die vornehmsten Merkwürdigkeiten mit Johanne dem Täuffer vorgegangen, so wohl aus der H. Schrifft, als einigen Kirchen- und Profan-Schribenten geschrieben. in 8.

I Leipzig hos Christopher Zunckel kand bekommes, die Hoch-Fürstliche Saltzburgische Verordnung, auf was Art und Zeit sämptliche Protestanten aus dero Ertz-Bischoffthum emigriren sollen. 1731. in 4.

Sammested i Mr. Teubners Boglade antages Prænumeration af 2 Rdr. paa alle den berømte Moliere hans Franske Comœdier, hvilke i 6 Bind efter den allernyeste Pariser-Edition blive trykkede, og skal tilkommende Mikkels-Dag 1732 vorde uddeelte. De allereede færdige Ark af disse Bind kand imidlertid i o-

venmeldte Boglade til Eftersyn bekommes, men naar de ere gandske færdige, vilde de vel, de da Kiøbende, den 3de Deel meere, end Prænumerations Liebhaberne komme til at koste.

Iligemaade har Mr. Johan Gotfried Hüntscher von Zittau sammested ladet Efterfølgende fra Trykken udgaae: Meditationes de Theopneustia Lutheri, 1732. in qvarto. Dette Latinske Skrift er meget vel skrevet, og fattes intet, uden alleneste en Elenchus Paragraphorum. Hand giør en meget nøye Forskiel imellem Theopneust: Apostolorum & aliorum Ecclesiæ Doctorum, og viiser, i hvor hvidt og i hvad for Stykker mand med Ret og Billighed kand berømme Theopneustiam hos Lutherum at have været, beviser og overalt sine Anmerkninger af de berømmeligste vores Kirkes Theologorum Skriffter, hvilke denne vores Troes Bekiendelses Fader Theopneustiam tillegger.

I Lyneborg har Professor Gebhardi stadig sat sig fore, inden faae Aar en besynderlig Tydsk Historie om et Hvert-Huus i Tydskland i een vel sammen-

sat

sat Orden den curieuse Verden for Øyen at legge.

Nederlandene.

I Amsterdam er nu et Oplag af Hiſtoire de Chevaliers de Malthe de feu Mr. L'Abbé de Vertôt, beſtaaende af 5 Bind in 12. kommen for Lyſet. Denne Hiſtorie overgaar ikke alleene den forrige, ſom i lige Format er udgangen, men endog den, ſom in 4to er bleven kundbar. Den er over alt vorden forbedret, og med mange Kaaberſtykker, Ordens-Riddernes Navne og Vaaben, ſaavelſom og Ordens-Meſternes Portraits bleven forøget.

I den Haag har Mr. Iſaac Beauregard ladet trykke en Piece kaldet: Introduction generale à l'Etude des Sciences & des belles Lettres en faveur des Perſonnes, qui ne ſcavent, que le François, in 8vo. Den første Part indeholder Les Sciences, og den anden Les belles Lettres. I det øvrige er Bogen meget vel ſkrevet.

Engelland.

I London forneminer man et meget Satyrisk Skrift iblant Folk at roullere, som fører denne Engelske Opskrift: Fornication Spiritualized: eller Die Geistlich gemachte Unzucht: I hvilket Skrift meddeeles Efterretninger om een baade for Geistlig og Verdslig Ret til Paris i Frankerige for kort Tid siden førte Processt imod en Abbé ved Navn Claudius Nicolaus des Ruës, som skal være beskyldt for, paa en scandaleus Maade et Tal af 133 Jomfruer at have voldtaget: I den første Section findes de for Retterne udførlig forestillede og indbragte Klagemaal over hans, deels formedelst Tvang, deels formedelst Forførelse drevne Jomfrue-skændelse. I den anden antegnes adskillige imod Monsr. des Ruës giorde Udsagne, sampt hans Apologie, med meget meere, som Ærbarhed forbyder at anføre, og dog vel kand være værd af en curieus Læsere at vorde igiennemseet. Iblant andet finder man et Engelsk Motto til Beslutning over denne Han-

Handel i samme Skrift indført, som lyder saaledes:

Father Girard by far is by des Ruës undone:
One hunderd Virgins he seduc'd: Girard but one.

Hvilket Motto man synes paa efterfølgende Maade best at kunde fordanske.

Hvi havet Girard! Verden sig saa høyt paa dig forundred?
Du bragte jo kun een til fald, men Ruës fleer end hundred.

Sammesteds er og gandske nyelig et Skrift udkommen, som siden styk-vis skal fortsættes, og fører den Titul: Traditions of the Jews: Die Jüdische Satzungen, oder von Eltern auff die Kinder gebrachte Erzehlungen Hebräischer Geschichte, sampt den Auslegungen und Lehren der Rabbinen, so wie sie im Talmud und andern dergleichen Büchern enthalten sind.

Fremdeles seer man der et Skrift at være udgangen fra Pressen, som kaldes: Die Grundsätze der Reformirten Kirchen, absonderlich der Engelländer Gemeine, erörtert und wieder alle Einwürffe gerettet von D. Millar.

Frankerige.

Til Paris i det Kongelige Vogtrykkerie er endelig det 3die Bind af de Kongelige Franske Forordninger, fra Hugonis Capeti Tid af, udgangne, hvilke Mr. Secouse en Parlaments Advocat efter Mr. Lauriere hans Død, som dette Verk havde begyndt, har sammensamlet, for kort Tid bleven færdig, og har mand sat sig fore, med det allerforste ligeledes det 4de Bind under Pressen at bringe.

Savoyen.

Til Turin har den imellem det Savoyiske Hoff og den Pavelige Stoel hidindtil svævende Misforstaaelse givet Anledning til efterfølgende hos den Kongel. Vogtrykker Valetta aftrykte Piece: Relazione Historica delle Vertence, che si trovani pendenti tre, la Corte di Roma, e quella del Re de Sardegna, allorche fu assonto all Pontificato Benedicto XIII. di santa e glorioſa memoria, dei Trattati su di esse seguiti, e delle Determinazioni presse, con i motiva, ai qvali si sono appopgiate, comme anche di tutto cio ch'e

suc-

succedato nel Pontificato della Santita di Clemente XII. in Torino 1731. Efterdi de offentlige Nouveller hidindtil lidet eller intet tilforladeligt om denne saa vigtige Strids-Sag imellem det Turinske og Pavelige Hoff have meldet, saa har det Sardiniske Hoff fundet det for raadeligt, den gandske Sag den heele Verden for Øyne at legge, sin retfærdige Sag imod Modstanderne at bevise, og sin hidindtil brugte Opførsel imod den Romerske Stoel ved dette Skrift at retfærdiggiøre.

Samme er saa vel skrevet, og saa upartisk opsat, at man holder det for billigt, en Extract deraf at meddeele. Forfatteren har deelt samme i 3 Deele. Den første Deel indeholder en historiske Efterretning om hvad sig i de allerede under Pave Nicolao V. opvakte Strids-Puncter hidindtil haver tildraget, hvilken Deel udgiør 83 pag. Den anden fører den Titul. **De Grunde**, som retfærdiggiører de imellem Bened. XIII. og Kongen af Sardinien oprettede Fordrag, bestaaende af 75 pag. Den tredie Deel begriber i sig de i den første og anden

Deel

Deel fastsatte Factorum Bevisligheder, hvoraf de rette ere tagne, og bestaae af 204 Sider. Grunden til denne gandske Misforstand ligger skiult i den af Pave Nicolao V. til det Savoyiske Huuses Fordeel udgivne Indult, udi hvilken hand indrømmede Amadei VIII. Søn, i Betragtning af de hannem af hans Fader giorde store og ugemeene Tienister, fast en fuldkommen Dispositiön over de saa kaldede Metropoliters, Abeders og andre høje Geistliges Ind- og Affettelse; Thi saaledes lyder iblant andre Ordene i denne Bulle. Nisi habitis prius per nos intentione, & consensu ipsius Ducis de Personis idoneis ad hujusmodi regimina, seu dignitates promovendis &c.

NB. Af dette samme Breve kand mand og see, at Amadeus ikke, som det almindelige historiske Lexicon meener, Aar 1451 eller 52, men 1450 ved Døden er afgangen.

Hvad i denne Indult blev tilstanden, blev ikke alleneste efter Sixti V. Død med samme Expressioner fornyet, men endogsaa af 5 yngre Paver, til stor Fordeel forøget: da og Pave Leo X. Aar 1515, saavelsom Clemens VII. i en egen Bulle

det samme giorde. Men det fik en hastig Forandring; thi saa snart Kongerne i Frankerige havde faaet de Savoyiske Stater og en stor Deel af Piemont i Besiddelse, og altsaa vilde føre sig Pavens Indult til Nytte, giorde man dennem den Instantz, at det bevilgede ikkun var noget personligt, som Hertug Ludevig alleene angik. Men des u-agtet, udvirkede man en nye Confirmations Bulle af Pave Julio III, hvilken vel siden forsvandt, men formedelst trende af Kong Henric giorde, og ved Parlamenterne til Nantes, Savoyen og Piemont indtegnede Erklæringer bliver bevist; Ligemaade blev siden Hertug Emanuel Philibert af Pave Clemens VII, og ved hans Restitution, af Gregorio XIII. dette Indults Confirmation ikke heller nægtet. Men saa ofte og denne Fornyelse blev igientaget, saa undsaae sig dog Pave Sixtus V. ikke, efter begge Cardinalerne Marcel og Aldobrandini deres Raad, af det gamle Paaskud, at nemlig Indulten ikkun een eeneste Person angik, at betiene, og dens Confirmation Hertug Carl Emanuel I. at forsage. Ikke desmindre befindede sig dog Cardinal Aldobrandini

herefter, og bekræftede det, (da hand under det Navn Clem. VIII. var bleven Pave,) som hand tilforn havde nægtet. Endelig, da mand med den foregivne og paaskudte Personlige Ret intet videre kunde fortkomme, betiente mand sig af en anden Udflugt, og vilde ikke vide, at det bevilgede skulde være forstaaet om Piemont, men alleneste om Savoyen. Om dette Spørsmaal streed mand i et gandske Seculo, indtil endelig Decisionen Pave Innocentio XII. blev overgivet, hvilken af ham til Kongen af Sardinien, som tilligemed da var Eyere af Piemont, hans Fordeel udfaldt. Men under Clemente XI. blev Striden dog alligevel igien oprørt; Thi da veigrede mand sig aldeles disse Ord: Nisi habitis prius per nos intentione & consensu Regis, i Confirmations Bullen at indrykke: og gav for, det Paven var berettiget, de i Indulten indbegrebne Beneficiis, saadane Pensions, som hand selv behagede, at tillegge, saasom det og var billig, at det Apostoliske Cammer alle Indkomster af vacante Benef: burde nyde.

Continuatio herudaf skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 6.

Den 7 Februar. 1732.

DANNEMARK.

Ndi det Kongel. privilegerede Bogtrykkerie i Kiøbenhavn er nu at faae til kiøbs et udi lang Tid omspurdte Skrivt, som indeholder vores Augburgiske Confessions Historie, og af Hans Velædle Velærværdighed Mag. Christen Lassen Tychonio, Stifts-Provst og Sogne-Præst til Dom-Kirken udi Wiborg, i Pennen paa vort Fædernemaal er forfattet, med Dedication til vores allernaadigste Arve-Konge og Herre: Mange og prægtige Ord til dette Verks

Roes og Bekommelse at anføre, holdes aldeeles ufornoden, endeel fordi Authors Lærdom og Capacitè er vel den første Deel af den respective Læsere bekiendt, endeel fordi saavel Materien, som den førte nette og utvungne Stiil taler allerbest for sig selv, og endeel fordi at Authoris Beskeedenhed mueligt ei skulle finde Behag udi den Priis, som en svag skiønnende Pen derpaa vilde understaae sig at sette. Skrivtets Titel, (Den Augsborgiske Bekiendelses Historie, forklarende i tre Boger, dends Anledninger, Forfattelser og Overlevering, af de beste og tilforladeligste Skribentere sammenskreven, tillige med Bekiendelsen selv i alle sine Articler, af de beste nye Originaler paa nye i vor Danske Sprog oversat, og efter Kongelig allernaadigste Befaling til Trykken befordret) viiser strax Materiens Indhold, og sammes udi 3de Boger at være afdeelt. Den første Bog er atter inddeelt udi 8 Capitler

pitler, hvoraf det første viiser, hvad der gav Anledning til, at en Evangeliske Bekiendelse maatte forfattes. Det 2. Capitel handler om de Kiætterier, som de Evangeliske beskyldtes for, hvilke udkrævede en Bekiendelse om deres Troe. Udi det tredie læses om de Rebellioner og Oprør, som tillagdes de Evangeliske, der aftvang dem en offentlig Bekiendelse. Det 4de handler om de mange falske Spargements om de Evangeliskes Lærdom, hvorudover de nødtes til at forfatte en formlig Bekiendelse. Det 5te viiser, at de falske og ugudelige Lærdomme, som i Lutheri Tid udbrød, eskede, at man skulle skille sig fra dem ved en offentlig Bekiendelse. Det 6te forklarer, at den Ustadighed og Forandring, hvormed Lutheri Lærdom blev beskyldt, maatte ved en reen Bekiendelse endes og ændres. Det 7de anfører, Frygt for at overfaldes af Keiserens og Pavens Vaaben og Brede, at have foranlediget en reen Troes Bekiendelse, og udi det 8de fornemmes Keiser Caroli V ti. Befaling, og Rigsdages Udskrivelse, at have giort den første og beste Anledning til Bekiendelsen. Den

anden Bog bestaaer af 5 Capitler, og fremsettes udi det første de derefter saa kaldede Protestanters Forberedelse og deres tagne Resolution til at sammenskrive en Troes Bekiendelse. Udi det andet Capitel den 1ste af Lutheri til saadan Bekiendelse giorde Udkast, der bestod af 17 Articler, og findes her anførte. Udi det tredie Capitel Confessionens Forbedring og nærmere Indrettelse først til Coburg og siden til Augsburg. Udi det 4de Capit. Bekiendelsens fuldkommen Forfærdigelse, som af vedkommende Geistlige og Verdslige var approberet, og endelig udi det 5te Confessionens Underskrivelse og dends første Præsentering, da de hverken blev læst eller leveret. Den 3die Bog indbefatter ligeledes 5 Capitler. Det første Capitel er en kort Beskrivelse om Keisser Caroli Vti. Person, til hvem denne Confession blev overleveret. Det 2det Capit. om de Fyrster og Stænder, som Confessionen overleverede. Det 3die handler om Byen og Stædet, Bekiendelsen blev overleveret paa, og hvoraf den tager sit Navn. Udi det 4de Capit. beskrives Confessionens Læsning, som og

Ord

Ord fra Ord findes her paa Dansk indført. Det 5te og sidste Capitel forteller Confessionens Overlevering udi Keiserens Hænder, og endelig hvad Slutning det gandske Verk haver taget. Dette Skrivt er desforuden forsiunet med et annecteret Register, som indeholder de in margine anførte korte Summaria over Materien, som i hvert Capitel tractéres. Til slutning skulle man, i Anledning af de i temmelig mængde udi Oplaget sig befindende errata Typographica, som findes anførte paa det bageste Blad af dette Skrivt, melde dette, at man saa meget snarere haabede derfore at finde Undskyldning hos den gunstige Læsere, som at Correcturen haver dependeret af adskildte og meest fremmede Hænder, hvilket haver foraarsaget nogen Confusion, og da den eene muelig haver fideret sig paa den anden, at den af ingen af begge med behørig Accurateste er bleven i agt taget.

Ligeledes er her udi dette Trykkerie fra Pressen udkommen og i Qvarto oplagt en udi Kiøbenhavns Slots-Kirke for det Høje Kongelige Herskab den 3die

Søndag i Faste over Evangelium Lucæ XI. af Hans Høyædle Høyærværdighed Biskop Peder Hersleb, da værende Kongel. Hof-Prædikant holdet Prædiken, som bestaar af 6½ Ark, og selges for 8 ß.

Saa har og her sammesteds Bogtrykkeren Sr. Herman Henrich Rotmer resolveret at oplegge alle Sal. Conferentz-Raad Wilhelm Heltes Danske Poëtiske Skrifter, ungefehr paa 30 Ark in Qvarto; Men for des snarere at faae dette ypperlige Verk til Fuldfærdigelse, saa ynskte man gierne et vist Antal Prænumeranter, for at vide nogenledes forud, hvor stort et Oplag man kunde hazardere. Prænumerationen tager sin Begyndelse den 8 Febr. og endes ultimo Martii, og bliver paa følgende Maade: 1) betales den eene Part forud, som er To Mark Danske, til bemeldte Herman Henrich Rotmer, imod Qvittering, og den anden Part, nemlig Een Mark Danske, naar Skriftet complet leveres, hvilket efter Forhaabning skal skee med næstkommende Junii Maaneds Udgang. 2) tages ligeledes paa overnævnte Maade imod Prænumeration paa samme meget curieu-

rieuse Skrift i Christiania hos Sr. Friderich Jacobsen Bruun. 3) de som ei prænumerer paa bemeldte Poëtiske Skrift inden forskrevne Tid, maa siden betale det med Fire Mark Danske. Videre Efterretning, saaog Prænumerations-Planen findes udi bemeldte Bogtrykkerie.

Tydskland.

I Hamborg skal en vis Person, siden det spargeredes, at den bekiendte Hertug af Ripperda med en Hollandsk Fregate til Tanger i Africa var overgangen, for sig til den Marocciske Konges Hof at henbegive, ladet efterfølgende Epigramma ved Trykken udgaae:

Nunqvid Ripperda & Bonewal par nobile frarum?
Unus enim Turca est, Barbarus alter erit:

Paa Dansk:

Ripperd og Bonewal er lige Brødre-Par,
Den eene blev en Tyrk, den anden en Barbar.

I Staalberg er efterfølgende lidet Skrifft in 8. fra Pressen udkommen:

Joh. Matthæi Gothens, Prediger in Schwende, seine curieuse Gedancken vom Glücke der Menschen, d. i. kurtze, doch gründliche Ausführung, was das Glück sey, und worinn es bestehe, sampt den Mitteln, wie man glücklich werden, und dabey verbleiben könne. Dette Verk bestaar af 45 smaa Capitler, og bliver udi disse samme om adskillige lykkelige og ulykkelige Tilfælde handlet. I de tvende sidste Capitler forestilles fornemmelig et Middel, og en Maade deels paa at lykkelig blive, deels sig ved Lykken at kunde conservere. Man finder ellers overalt derudi meget smukke Betænkninger, og mange mærkværdige Stæder, i sær af de nye Moralske Bøger, anførte. Fornemmeligst fortiener de Bevægelses Grunde, som skulde drive et Menniske til Fornøjelighed, og som pag. 25. & seq. findes antegnede, af de Lysthavende at vorde igiennemlæste.

I Jena er forgangen Aar en Piece fra Pressen udkommet, under den Titul: Das Recht Evangelischer Fürsten, über die überflüssig und im Pabstthumb sehr gemisbrauchte Güther, welches sie

zu

zu Anfange der grossen Lutherischen Kirchen-Reformation rühmlichst exerciret, und solche an statt des Sündlichen Misbrauchs zu nützlichen und heilsahmen Gebrauch angewendet, auch darin beständig erhalten haben, aus alten Documenten mit Historischen, Juristischen, und Politischen Anmerckungen erkläret von Joh. Zacharia Gleichman, Hertzoglich-Gotaischen Hoff-Advocat.

Nederlandene.

I Grønningen er Jacob Isebr. Hakenroths saa kaldede Ost-Frisiske Oorspronkelykheden von allen Städten, Flekken, Dörffern, Rivieren &c. in und ausserhalb Ost-Frießland, und Harlinger Land, udaf de gamle i det ældste Landets-Sprog skrevne Bøger, og Vevtislighe-der uddragen, for Lyset fremstillet, da Author en Indledning i de Ind- og Udenlandske Antiqviteter haver foran skikket. I denne Undersøgning har Forfarteren ikkun hafft faae Forløbere, nemlig Ubbonem Emmicum, een af de lærdeste Frieslænder, og første Professor Græc. Lingvæ til Grønningen. Hans Histo-

ria Rerum Frisicarum in Folio. Hvor tillige med de Origine atq; Antiqvitatibus Frisiorum bliver handlet, og har hand i denne sidste Tractat tillige med sin Lands-Mand Sufridum Petri derlige saa vel til Erfurt, som Løven og Cøln har været Professor, ofte contradiceret.

Engelland.

I London er endelig den for sin Lærdom vidtberømte David Wilkins Verk udkommen, og bliver til Subscribenterne under følgende Titul udleveret: Qvinqve libri Moysis Prophetæ, in lingva Ægyptia, ex MSS. Vaticano, Parisiensi & Bodlejano descripsit, ac latinè vertit D. Wilckins in 4.

Frankerige.

Det for nogen Tid siden omtalte vilde Qvind-Menniske befinder sig endnu i Hospitalet til Chalons ved Marne Floden, hvor det strax, da det var fundet, blev henbragt, men kand endnu aldeles ikke vænne sig til anden Spise, end raadt Kiød og Frøer, hvilke hun, uden at tygge, med sterste Appetit nedsluger, saa at hun end-

og-

ogsaa bliver syg, naar man giver hende enten kogt Kiød, Melk-Mad, eller Brød at æde, og maa det igien fra sig udkaste. I en blød Seng kand hun heller ikke taale at ligge, men sover allerbest paa en Straa-Sek. Man har imidlertid ladet hende lære at strikke, til hvilket Arbeyde hun sig meget vel skikker. Formedelst nogle visse Tegn og nogle faae Franske Ord hun begynder at tale, har hun givet at forstaae, det hun skal have haft en Camerat med sig, som havde forladt hende, uden at vide, hvor samme var henkommen. Men om hendes Oprindelse og andre Tilfælde, har man endnu intet kundet udforske, dog vil man vist formode, at hun fra den saa kaldede Schwartzwald, til det sted, hvor hun siden blev fundet, skal være kommen.

Savoyen.

Continuatio af den, afvigte Torsdag d: 31 Januar. anførte Sag angaaende de imellem de Turinske og Romerske Hofser svævende Stridigheder.

Denne Strid varede saa længe Pave Clemens XI. levede, og blev saa lidet med han-

hannem begravet, at den endog derforuden formedelst en nye Strid-Qvæstion, nemlig de Immunitate Regia blev foroget, og, u-anseet det Sardiniske Hof med de billigste Forslag til en nye Forening sig haver udladet, endnu indtil denne Dag varer. I værende Tid maatte de Geistlige Embeder i gandske Sardinien staa ledige. Hvilket bevegede Pave Benedict. XIII. til, Tom. de Spoleto med nærmere Forslag i Henseende til de Biskopdømme og Abedier, som skulde besættes etc. og i Særdeleshed, hvad den formeente Kongelige Rettigheds Fornærmelse angik, til Kongen at afærdige.

Kongen var gandske villig og bereed til disse Forslag at anhøre, saavel som og at antage, naar mand (1) den bevidste Clausul i Nicolai V. Bulle vilde indrykke. (2) Den forhen havde frie Disposition over Kirke-Besoldninger, og (3) de ledig staaende Beneficiorum Indkomster vilde hannem tilstaae. Derved mand lod sig forlyde, i Henseende til Kirke-Disciplinen og andre Anledninger alle muelige Ting at anvende.

I det

I det øvrige bortskikkede hand Marqvis Ferrero d'Ormea til den Ende hen til Paven, du Cardinal Paolucci ved den første Articul intet fandt at indvende. Men ved de øvrige fandtes noget haardere hoc at drage, og søgte Cardinalen i Henseende til dennem et viß Temperament at treffe. Men Marqvis d'Ormea sagde strax, at mand derved noget af hans Ret vilde afkorte.

Da mand kom til den Articul om de fornærmede Immunitæters Restitution, stod det endnu langt haardere til med Foreeningen. Kongen sendte derpaa atter igien sin Minister til Rom, om sin Magtes retmessige Brug i den Punct, angaaende Jurisdictionen, Paven nærmere Underretning at meddeele.

Endelig kom mand til sidst paa det Spørsmaal, om Kongen af Sardinien nogen Tid i mindste Maader havde forret der Rommerske Hoff i sine Kirke-Godsers Besiddelse; hvorover mand endnu mindre kunde overeens stemmes. Efter at man nu paa den Sardiniske Side havde giort sit beste og ald Mueligbed anvendt, anholdt Marqvis de Ormea paa

sin

sin høye Principals Vegne om de i Hans Stater saa længe ledig staaende Geistlige Embeders Besætning, men forgievis; thi da heedte det paa den Rommerske Side, mand vilde, hvad de 3 Poster, den Sardiniske Sag, de Geistlige Embeder af Piemont, og det øverste Herredømme over de saa kaldede Kirke-Feuda anlangede, en Forsamling af den høye Geistlighed anstille. Men derimod, hvad Immuniteten og Jurisdictionen angik, var Hans Helligheds, som hen ved 40 Aar over Kirkerne af Benevento alleene havde herskет, og ved alle forefaldende Leylighеder alleene dømt, selv for sin egen Person, Mand for, derover en Slutning at fatte; saasom hand og sin Minister Cardinal Paolucci allereede fuldkomne og tilstrækkelige Instructioner derover havde meddeelt.

Denne hidsige Erklæring giorde den Sardiniske Minister saa meget desmeere stutzig, jo mindre mand efter saa mange milde Udladninger, og Forsikringer af Benedicto XIII. sig samme havde ventet. Imidlertid forestillede hand Paven paa den eftertrykkeligste Maade, hvor

hvor lidet man for det første ved saadan anstillet Congregation af Cardinalernes og Prælaternes Uparthiskhed i deslige Strids-Puncter sig kunde forvente: og hvor det paa den anden side var ligesaa lidet billig, som nødig, over den Qvæstion om Jurisdictionen, en egen mægtig og endelig Slutning at affatte, da det alleneste derpaa ankom, hvad man paa hver Artikel i Henseende til den foregivne Fornærmelse i sin brugte Apologie maatte behage at svare: Helst siden de Sardiniske Kirker ikke være pligtige til, efter det Kongerige Neapolis dets hidindtil brugte Sædvaner og Skikke at lade sig selv afmaale, uden havde deres egne Municipal-Love for sig, i krafft af hvilke det Sardiniske Hoff efter alle Catholske Printzers Exempel med Ret og Billighed paa den af Pave Nicolao V. udstædte Indults Fuldbyrdelse kunde trænge, og vidste hand altsaa intet, hvortil en Congregation skulde nytte, saalænge mand havde det ældste Øyemerke, og ligesom med ald optænkelig Flid sig foresatte, Hans Majestæt, de hannem med Ret og Billighed tilhørende Prærogativer at forsage.

Endelig udvalte Marqvis d'Ormea, som den, der hverken vilde anſees, som en, der havde i Sinde, imod den Pavelige Stoel at rebellere, mindre noget, ikke end det ringeſte, af ſin Konges Intereſſe at forſpilde, Middel-Veyen, hvilken beſtoed derudi, at man vel i en Congregation, angaaende de ſtridige Sager med hinanden kunde deliberere, men ingen endelig eller retterlig Dom derudi fælde.

Slutningen af denne Strids-Sag, ſkal næſte Torsdag følge.

Italien.

I Rom har Pater Walenzuola, en Barnabit til St. Carla Caſſenari ladet en fortreffelig Bog trykke; under den Titul: Caſus Conſcientiæ: og ſamme Bog den Spaniſke Infant Don Carlos dediceret.

Spanien.

Til Madrid er en Spanſk Piece under efterfølgende høytravende Titul bleven trykket, El Porque de todas las Coſas: Det er: Aarſag og Oprindelſe til alle Ting: Og ſkal ſamme være en Indledning til alle Philoſophiſke Videnſkaber.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 7.

Den 14 Februar. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 16.

Mag. Albert Thura, Sogne-Præst udi Leirskov i Jylland, haver til Trykken gandske færdigt sit Skrifft, som hand i mange Aar har arbeyded paa, om alle Latinske Skoler i Danmark, Norge, Island og Færøe. Dette Skrifft er indeelt i 7 Boger, og hver Bog i visse Capitler. Den første Bog, bestaaende af 20 Capitler, handler om Sæd-

lands Stiffts Skoler. Den anden Bog, som indeholder 17 Capitler, handler om Skolerne i Fyyn, Falster og Lolland, paa Langeland og Ærrhøe. Den tredie Bog, af 8 Capitler bestaaende, handler om Riber-Stifftes Skoler. Den fierde Bog, hvori ere 8 Capitler, afhandler Aarhuus-Stifftes Skoler. Den femte Bog, som haver 2 Capitler, handler om Skolerne i Viborg Stifft. Den Siette Bog indbefatter i sig 6 Capitler, som handler om Skolerne i Aalborg-Stifft. Den Syvende Bog, hvori ere 13 Capitler, handler om Skolerne i Norge paa Jisland og Færøe. Auctors Forsæt i dette Skrifft er 1) at beskrive Skolernes Opkomst, Herligheder, Beneficia og Tilstand fra Reformationen, indtil denne Tiid. 2) At give Fortegnelse paa alle Skolernes Lærere siden Reformationen. 3) At meddeele en kort Biographie ved en hver Lærers Navn i Skolerne, baade om hans Levnet og Embeder, saa og om de Skrifter, som ere af ham enten i Trykken udgivne, eller in Manuscripto efterladte: hvorved og her og der føjes de Afdødes Epitaphia og Grav-Skrifter fra de Stæder,

der, hvor de kunde faaes. I Fortalen handles om Fædernelandets Skoler i Almindelighed, og anføres der i Særdeleshed de Højlovlige Danske Kongers Constitutiones, siden Reformationen, hvorefter alle Skolerne skulde rætte sig. Skrifftet er til Slutning forsynet med 4 Registere. Det første opregner alle Skolerne, som i Skriftet meldes om; Det andet Skolernes Lærere, Lectores, Rectores og Con-Rectores. Det tredie taler om dem af begge Kiøn, som har ladet see deres Kierlighed og Gavmildhed i en eller anden Maade imod Skolerne. Det fierde Register har Auctor tillagt, som en Ære-Støtte, til et ærbødigt og skyldigt Taknemmelighedens Tegn imod alle dem, i begge Kongerigerne, som hand har corresponderet med, og fra hvis Penne, eller Mundtlige Efterretninger, hand har til dette Skrifft indhendtet sig fornøden Kundskab. Som da Auctor ej alleene har i mange Aar arbejded paa dette Skrifft, men endog paa Correspondence paa begge Kongerrigernes Kiøbstæder og andre Stæder har anvendt en temmelig Bekostning, og hand nu en-

sker at nyde dette eene, som en Belønning for sit Arbeyde, at Skriftet maatte af en Boghandler ieller uden for Fædernelandet blive oplagt, og, ved hans Forsorg, komme for Lyset, endeel, at hand deymed tsont hans Forsæt i dette og flere Skrifter har været) kunde tiene og forneye sit kiære Fædreneland, endeel at hand ej skulde synes forgiæves at have ved sine adskillige Breve, giort saa mange brave og Lærde Mænd i Fædernelandet Ulejlighed med at forskaffe ham Underretning om det hand begierede; saa og at ingen, som hand har corresponderet med, skulde meent, at hand lovede det, som hand ej agtede at holde, saa har samme Auctor indsendt os en liden Prøve af sit Skrift, som er det næst sidste Capittel af den hele Bog, der handler om Skolerne i Island. Hvilket vi, for at give samtlige Kongerigernes Beboere en Forsmag af Skriftet, efter Haanden ville, med den gunstige Læsers Tilladelse, i disse Lærde Tidender lade indføre.

Tydskland.

I Hamborg skal for nogen Tid siden

være

være et Skrifft udgangen fra Pressen, bestaaende af 2 Ark in 4. hvilket skal føre den Titul: Reflexions d'un Patriot Allemand, Impartial sur la Demande de la Garantie de la Sanction Pragmatique Imperiale. Om hvilket Skrift denne Meening haves, at om det ikke ud af en Frantzoss Pen er frevet, maa det dog uden Tvifl fra en den Keyserlige Arve-Successions, og dens Garanties Modstandere have sin Oprindelse. Hvad denne Authoris Anonymi Gallazantis egentlige Affigt har været, kand seeis af efterfølgende Poetiske Betænkninger, hvilke en oprigtig Patriot derover har forfattet, hvilket lyder saaledes:

Ecqvid Germanum te jactas & Patriotam?
Cum tua gallizet nota loqvela nimis,
Non adeo stupida est Germania, callide Scriptor!
Ut cantum & Vocem nesciat ille tuam.
At qvisqvis demum sis, nobis crede perinde est,
Propria te prodit vox, inimicus homo es.

Semina promittis bona, sed Zizania spargis,
Et Patria in Patriam sumat ut Arma cupis,
Radices actura bonas hæc esse putasti:
Errasti, medio sunt qvia sparsa Die.
Si, cum dormissent homines, ea jacta fuissent,
Fortassis melius fructificasse putes;
Qvo vigiles oculos qvoqvo Germania versum
Circumagit, Fraudes mox videt illa tuas.
Falsus es, & falsa vis ludere imagine verum,
Sed facile est Larvas decoriare tuas
Displicet Imperii stabilis Concordia nostri,
Scilicet hanc omni subruere arte studes.
Ut qvos Conjunctos potuisti vincere nunqvam
In tua divisos Retia tutus agas.

I Rostoch har mand med de nyeste Italienske Efterretninger faaet Forsikring, at med det allerførste bliver i Rom Paven til Ære et lidet Verk publiceret, hvis

hvis Titul paa Tydsk lyder saaledes: Untersuchung, ob, wenn und warumb der Römische Pabst sich eines Stabes bediene? Efter ald Anseende vil af dette Verk nok blive giort noget helligt, som mand af den Lærdom, (som skal være Authors Fundament) hvilken Johannes Ciampinus i den ellers rare Bog: Vetera Monumenta, in qvibus præcipuè Musiv. opera &c. i det 15 Cap. de Baculo Pontificis heger, staar til at slutte. Men denne Scribent er en ælendig Mysticus, i det hand af Ting, hvilke Menniskens Magelighed har paafundet, vil giøre lutter Helligdomme, da dog efter alle Omstændigheder ligesaa vel har hængt Skarn og Dynd ved, Petri, Augustini, Caroli M. og s. f. deres Kieppe, som ved vores nu omstunder, naar mand gaar med dem i stident Veyr, efterdi det jo i og for sig selv u-mueligt kand give noget til Helligheden, at den Hellige Skrift saa ofte taler om Stave, som Gen. 32. 10. Es. 3, 1. Jud. 3. 31. hvilke Lutherus i sin tydske Oversættelse kalder Ochsen-Stecken, eller paa Dansk, saadanne

Prygle, som Oxendriverne bruge. Ligesaa lidet kand det hielpe noget til den Pavelige Stavs Hellighed, at mand i gamle Tider under Evangelii Aflæsning nedlagde Stavene i Kirken, saasom det da ligeledes skulde paafølge, at en Polsk Sabel var høy-hellig, fordi de, naar Evangelium bliver oplæst, drage den halv ud af Skeeden. Alt saa latterlig kommer det herud, naar de itzige Rommerske Scribentere til Pavens Ære, forsættlig noget vilde helligt giøre.

I Leipsig er udkommen et Skrift, kaldet: Meditatio Philosophica de Amore in Systemata & divino & humano, Auctore Joh. Christiano Bucky Lipsiæ 1732 in 4. Hvem der tilforn har fundet god Behag i Forfatterens udgangne Skrifft de vita Systematica, den skal og forhaabentlig dette Nærværende vel biefalde.

Til Schweidnitz er nyelig et lidet Skrift kommet for Lyset, som ikke skal være saa ilde udført: Det fører denne Opskrift: Die Unsterblichkeit der Seelen aus den schweren Worten im Prediger Salom. am 3ten: Wer weiß, ob der Odem des Menschen aufwärts fahre. etc. mit

Exe-

Exegetischen und Moralischen Betrachtungen erwogen von Christian Georg Hiepen in 8vo.

Engelland.

I London foraarsager nu omstunder en vis Piece stor Opsigt iblant Folk, helst iblant Stands-Personer: Samme fører efterfølgende Titul: Memoirs of a certain Lady &c. Eller givne Efterretninger fra en vis fornemme Dame, under det Navn Arpasia, hvorudi en stor Mængde sandfærdige og Forundringsværdige gandske u-gemeene Hændelser ere befattede, men iblant andet adskillige om de allerhemmeligste Handlinger, som ved Hoffet i Kong Wilhelms Regierings Tid ere forefaldne, bliver opdagede, tillige med mange forunderlige og merkværdige Omstændigheder eller Reben-Sager, angaaende visse Personer af højeste Rang, i besynderlighed Hert-af Or--nd, Greven af H-nt-n, Greven af P-rt-nd, Mylord eller Barón C-ts, Lord--hun, og Madam C-von--&c.

Savoyen.

Slutningen af de imellem de Turinske og Rommerske Hoffer svævende Stridigheder.

Saa meget nu, som Cardinal Corradini hans store Partiskhed, der, saa at tale, havde anvendt det meeste af sin Livs Tid paa den Pavelige Stoels u-grundede Prætensioner imod det Savoyiske Huus at maintenere, og som efter ald Formodning, Congregationen tillige med skulde bivaane, havde fraraadt Marquis d'Ormea derudi at stæde sit Minde, saa kiært var det siden for hannem, af Cardinal Paolucci at fornemme, det Paven, Corradini, som en mistænkelig Person, fra denne Forsamling havde udelucket, og at foruden hans egen høje Person, Stats-Secretereren, og Cardinalerne Imperiali, Orighi, Albani og den Prælat Merlini dertil vare udnævnte. Den til sin største Fortrydelse udelukte Cardinal anvendte imidlertid alle sine Kræfter, denne Foreening, hvortil alting sig nu saa vel skikkede, at forhindre. Til den Ende overleverede hand Paven en aaben

Me-

Memorial, hvorudi alle den foregivne Immunitets Fornærmelses Articler vare indbefattede, og ved hver Articul af Forenings-Projecten, adskillige af Molinæi, Lutheri, Calvini og andre hos Papisterne fortænkkelige Lærere deres Skrifter udtagne steder vare anførte, ikkun alleneste for at giøre den Piemontiske Magistrat hos Hans Pavelige Hellighed mistænkelig. Ja man havde endog, for at giøre Paven endnu meere forbittret, og det paa Tapet værende Forlig, i hensende til Beneficialierne, at holde tilbage, det understukne, og Pavens Respect ikke lidet angribende Anastasii Germons Brev derhos føjet.

Denne den oprørske Memorials Forfattere opnaaede og i saavidt sit Øjemerke, i det Paven, u-anseet hand engang Forenings-Projecten havde approberet, paa nye andre Besværligheder begyndte. Ved dette forgik endelig Kongen af Sardinien all Taalmodighed, og saasom hand ansaae det, som een sin Kongelige Majest. aldeles u-anstændig Sag, sig paa saadan en Maade fremdeles at lade medhandle, skrev hand Aar 1726. i

Octobr.

October. Maaned et Egenhændig Brev til Paven, hvorudi hand hannem tilmælder, at hand efter saa megen og allerede i 18 Maaneder forgieves anvendte, og af visse Roeligheds Forstyrrere Frugteslos giorde Møje og Umage, et ønskeligt Forlig igien at bringe til veje, blev tvungen til, sin til hannem afskikkede Minister, Marquis d'Ormea igien at tilbage kalde. Imidlertid vilde hand endnu, som tilforn, have hannem de Geistlige Embeders sær nødvendige igien Besættelse, som en Samvittigheds Sag recommenderet. Og siden det var hans Minister u-mueligt, Geistlige Sager med de Verdslige at sammenblande, eller i lige Vegtskaal at sætte, men endnu mindre hiint saa længe at udsætte, for at desto før i henseende til dette til et Forlig at komme: blev hand foranlediget til, den gandske Sag den allvidende og vise Guds Forsyn at hiemstille; da Hand i det øvrige fra sin Souverainitets Rettighed ikke et Straae-bredt vilde afvige, men dog alligevel derhos en bestandig Ærbødighed og Lydighed imod den Pavelige Stoel conservere, &c.

Ikke

Ikke desmindre forblev endnu Marquis d'Ormea for det første der ved stæden. Man giorde ham derpaa nærmere Forslag, hvilke det modstridige Parthie selv havde været Autor til, og var Paven allerede temmelig tilbøielig til, den oftermeldte Indult paa nye at confirmere. Men saasom hand af de mange Klagemaal, hvilke hand daglig maatte anhøre, ligesom hans Prærogativer derved paa en u-hørt maade blevne svækkede, og at man hannem derefter i den faldsyge Satisfaction skulde vilde give, blev særdeles bevæget, fremturede hand endnu, som tilforn ved sin engang fattede Slutning, nemlig den Post angaaende Immunitæten først at lade afgiøre. Hand erklærede sig og i denne fald for Marquis d'Ormea i saa positive Terminis, at samme endelig, da hand tabte ald Haab til et nærmere Forliig at erlange, stædte for det første sit Minde til et Forligelsemaals Projectes Undertegnelse, dog paa de Vilkor, at det ikke skulde blive bekiendtgiort, mindre fuldbyrdet, førend man i Kirke-Affairerne en Rigtighed havde truffet. Dette

Pro-

Project blev alt saa Aar 1727 undertegnet, med det udtrykkelige Forbehold, at Kongen af blotte Velvillighed imod Pavens Person lod sig dette Forliig vel befalde. Efter at nu dette Project, hvilket i Relationen fuldkommen blev indrykket, og snart bestaar af 7 Blade in 8vo, af begge Parter var undertegnet, og man sig ellers indtil videre Aftale med hinanden havde sæt, var den haardeste Knude dog denne, hvor meget af Pensionen Paven skulde blive forbeholden.

Da alt saa Paven snart derefter vilde giøre en Reise til Benevento, befalede hand sine Ministrer, sig med Marquis d' Ormea derover at beraadslaae, saavelsom og for den fuldkomne Indrettelse, angaaende Projectet, Omhue at bære, paa det at hand ved sin Tilbagekomst kunde giøre en Ende paa Striden.

Hvad Summen angik, kunde man dog ikke blive eenige om, saasom de Pavelige Ministri paa 2000, det Sardiniske Hof derimod ikkun paa 1500 Rdr. hart paastode. Kongen skrev altsaa med egen Haand et Brev til Paven, som og sig til 1500 Rdr. endelig begvemmede, og den

20 Maji

20 Maji 1727. Erklærings Brevet confirmerede: Saa at den 24 Maji et efter Indults Bullen indrettet Concordat imellem Cardinal og Staats-Raad Lescari paa den Pavelige, og Marquis d'Ormea paa den Sardiniske side blev udfærdiget, og undertegnet.

Tyrkiet.

I Constantinopel er en Tyrkisk Grammatica i Fransk og Tyrkisk bleven trykket, hvilken er det første Verk af denne Art, som der er kommen for Lyset: Dens Titul lyder saaledes: Grammaire Turque, ou methode Courte & facile pour apprendre la langue Turque, avec un recueil des Noms, des Verbes, & de Manieres, de parler, les plus necessaires à sçavoir, avec plusieurs Dialogues familiers, 1731 in 4to. Samme er af en Jesuit Pater Holderman, som er Missionair i Orient, forfærdiget, og Cardinal Fleury tilskreven. Om endskient Negocien paa Tyrkiet og deres Forbund med adskillige Christelige Fyrster skulde have foranlediget de Lærde, som sig i Morgenlandske Sprog have ovet, til at give os en Ind-

led-

ledning til det Tyrkiske Sprog, saa tviler man dog paa, at hidindtil nogen, undtagen Menninsky, med nogen Fortgang sig saadant Arbejde har foretaget, men det vidtloftige Maal hand sig foresatte, foruden det Tyrkiske, tillige med det Arabiske og Persiske at lære, har tvunget ham til, Læserens Ihukommelse med alt for mange Regler at behyrde, hvorved hand undertiden synes at være noget forvirret, og overgaar deres Captum, som begynde Tyrkisk at lære: Denne Fejl har Pater Holderman stræbt at undflye; thi da hand de habileste Mestere i Sproget, og i særdelished den lærde Ibrahim Effendi, Directeur over Store-Sultanens Bogtrykkerie herover har consuleret, har hand og beflittet sig paa dette Sprogs Regler, saa kort som mueligt, at tilsammendrage, og deres Besværligheder at facilitere; Hvorover hand og haaber, at man den forlangede Nytte af hans Arbejde sig fuldkommen skal erhverve, og det Tyrkiske Sprog paa saa god en maade, og i saa kort en Tid lære, at man kand blive dygtige til dette Sprog at kunde tale, læse og skrive.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  8.

Den 21 Februar. 1732.

DANNEMARK.

I Kiøbenhavn har Doctor Bötticher sat sig fore, sine deels allerede forfærdigede, deels endnu i Verk værende efterfølgende nyttelige og curieuse Medicinske Skrifter ved Trykken at lade publicere, og dermed endnu i indeværende Aar at begynde. Skulde nu nogen enten Boghandler eller Bogtrykker herved Steden sig samme Skrifters Oplag vilde paatage, lader hand dennem ved nærværende tienstlig ombede, de i tide vilde behage sig hos hannem derom at an-

anmelde, da dennem til de her neden under antegnede Tractaters Udgivelse at fuldføre, all behørig Disposition skal vorde meddeelt.

1.

Observation: Medic: cum cautelis & sparsim annexa epicrisi Centur: II.

2.

Compendium Materiæ Medicæ selectæ ex tribus Regnis Praxi Clin: Medic: & Chirurgic: commodabilis.

3.

De Morbis Mesentericis, febribus Mesenteric:, affectu hypochondriaco, Melancholia.

4.

Morborum Malignorum scrutinium M. & Pestis Hafniensi correctior & auctior: Descriptio.

5.

De signis morborum præcipuor: & Chronicorum & acutorum Pathagnomonicis.

6.

Promptuarium Medico-Practicum cum cautelis.

7.

Institutiones Medicæ sanis principiis superstruct:

8.

Miscellanea Physico-Chirurgico-Chimico-Medica Curiosa, in qvarum Parte I. de generatione hominis &c., nec non de termino animationis fœtus in utero. Part. II. Observat. Chirurgico-Medic. Part. III. de uteri mola Convulsiva. Part. IV. de usu & abusu Paracent: abdominis. Part. V. de usu & efficacia optimarum aqvarum Mineralium. Part. VI. Vindicatio Scientiæ & artis salutaris ab Empiria Crassa, contra Vulgares Medicos. Part. II. Scrutinium Philosophico-Medicum, an doctrina nonnullorum hodiernorum Medicorum de natura rationali, seu Principio Vitali sit vera, vel falsa.

9.

Die entlarwete Charletannerie einer Parthey der Hällischen und andern Medicamenten; und die zur Grabe gebrachte natura rationalis h.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 17.

Folger nu efter Løfte Begyndelsen af Mag. Albert Thuras til os indsendte Specimine af hans Skrift om Danmarkes Riges Skoler.

LIBRI SEPTIMI

CAPUT XII.

De Scholis in Islandia, HOLENII nempe & SKALHOLTENII.

ISLANDI in extremo Septentrionis angulo, velut à luce Litterarum alienissimi, latere imperitis videntur. Videntur remotioribus gentibus, ut *Januo Huario*, *Blefkenio*, aliisq; intellectu destituti, & brutis similes; videntur horridi, inculti & prorsus ἄμυσοι. Sed næ! illi errant, qvi vis Vervecum patriam tribuunt. Colunt bonas Litteras, philosophantur diligentissimè, imò ad exemplum usqve, neq; suis destituuntur Ludis Litterariis? Scholas habet hæc Regio duas, unam nempe in Civitate *Holensi*, qvæ sita est in boreali Insulæ parte, anno 1106, ut fama est, fundatam à primo Holensis Diœceseos Episcopo, *Jona Ogmundio seu Augmundo:* alteram in Civitate *Skalholtensi* in australi Insulæ parte, qvam primus aperuisse fertur *Isleifus* s. *Islephus*, *Gysseri* Filius, primus Skalholtensis Episcopus, teste Clar. *Sibbern* in Bibliotheca sua Historica:

rica Dano-Norvegica p. 71. *Reversus in patriam Ao. Christi 1057. (Isleifus) Cathedram Episcopalem in prædio suo urbano & avito Skalholtia in Islandia meridionali sita, fundavit. Cathedræ etiam Scholam aliqvalem adjunctam habuit, ex qva Jonas Ogmundius* (seu *Augmundus* laudatus) *primus postea Holonsis in Islandia itidem Episcopus & Colerus Vicensis in Norvegia* (Aslovienſium) *Episcopus exierunt.* At juxta *Hvitfeldium in Chronico Episcoporum* Hafn. 1604, in 4to. edito, *Jonas Augmundi Filius, Isleifi discipulus, consecratus* (est Episcopus Holensis) *ab Archi-Episcopo Lundensi, ex permissione Paschalis Papæ Ao. NB. 1106.* Qvalis fuerit utriusq; hujus officinæ Litterariæ ante Reformationem facies, nondum constat. Id verò pro certo habemus, CHRISTIANUM III. Regem pientissimum, Scholæ utriusq; Restauratorem fuisse, qvi simul tam Docentibus, qvam discentibus, unde viverent, clementissimè tribuit. *Qvælibet harum Scholarum 24 Eleemosynarios Regios nutrit, qvibus de victu & institutione, utraq; gratuità prospicere Episcopi tenentur.* Verba sunt *Theodori Thorlacii*, Hola-Islandi, in *Dissert. Chorographico-Histor. de Islandia*, edita Witteb.

primum 1666, deinde 1670. in 4to Sect. III. Thes. III. §. 5. (qvæ habita est sub præsidio Dn. *Ægidii Strauchii*, SS. Theol. Doctoris Historiarum Professoris.) Scholam Skalholtensem freqventaverat olim *Arnas Magnæus*, Vir eruditissimus, ac nuper Regiæ Universitatis Hafnienſis Professor.

Tydskland.

I Bremen faaer man med det allerførste en Piece at see, som forer den Titul: Friderich Adolph Lampens heiliger Braut-Schmuck der Hochzeit-Gäste des Lammes an Seiner Bundes-Tafel, in einer Verhandlung von dem rechten Gebrauch des heiligen Abendmahls, samt einigen hiehin gehörigen auserlesenen Predigten vom Authore mit vielen Anmerckungen nebst Vermehrung einiger Bundes-Lieder, an der Zahl 30, hinterlassen in 8vo.

I Cassel er hos den Kongel. Svenske og Hoffyrstelig Hessiske Bogtrykker Mr. Harmes for kort Tid siden bleven trykt en Prædiken, som sammested med Høj-Kongelig Tilladelse første gang for den Evan-

Evangelisk-Lutherske Meenighed offentlig er bleven holdet, hvilken fører denne Opskrift: Die erste Seufftzer eines neuangehenden Lehrers in einem neuen Gottes-Hauß, oder Christliche Antrits-Rede über 2 Chron. VI. 41., welche als auf allergnädigste Erlaubniß Sr. Königl. Majest. von Schweden die Evangelisch-Lutherische Gemeinde in Cassel Ihren ersten öffentlichen Gottes-Dienst dem HErrn heiligte, den 29 Julii 1731 gehalten von M. Friderich Philipp Schlosser, erster Evangelisch-Lutherischer Prediger daselbst. Cassel 1731 in 8. Og er samme Prædiken begge Deres Majestæter, Kongen og Dronningen af Sverrig dediceret.

Til Wittenberg er efterfølgende fra Trykken udgangen: Christ. Godofr. Stentzelii Torgavienſis, Artis ſalutaris & Philoſophiæ Doctoris, Facultatis Medicæ Aſſeſſoris & Chirurgiæ in Academia Wittembergenſi Profeſſoris Publici, Medicina Theoretico-Practica, Aphorismis in uſum Auditorum ſuorum comprehenſa. Francofurt. & Lipſ. 1732 in 8. 1 Alph. 3 Ark. Author har i dette korte

Begreeb vildet give sine Tilhørere en Anvisning til den heele Læge-Konst, og man maa bekiende, at i disse faae Ark er saa meget got forestillet, som man neppe i et af de største Systemat. skal finde. Prolegomena handler de Origine, incremento, sectis & subsidiis Medicinæ, da tillige med om Læge-Konstens Historie en kort Underretning vorder meddeelt.

I Frankfurt ved Mayn er endelig efterfølgende Bog, hvorefter mange i lang Tid særdeles skal have tængtis at see, nylig kommen for Lyset: L'Interprete des Avantures de Telemaqve, fils d'Ulysse, qvi s'occupe à enseigner aux Allemands & aux François, la qvantité des mots & des Phrases des deux Langues & la maniere d'expliqver les Auteurs François: Een Fortolkere over Telemachi Ulyssis Sens Eventyrer, hvilken bestræber sig alle Tydske og Franske, den saa meget forlangede Copiam Verborum & Phrasium i begge Sprog, formedelst Øvelsen at lære, iligemaade at tilkiendegive, hvorledes mand de Franske Authores med Fordeel skal for-

forklare; nemlig 1) formedelst en rigtig og accurate Oversettelse, 2) formedelst en tilstrekkelig Hosføyelse af Lexicalske, Etymologiske, Syntactiske, Rhetoriske, og Stilen vedkommende Anmerkninger. Forestillet af Georgio Philippo Plats: Not. Cæs. Publ. & J. U. Pract. in 8vo. 1732. 2 Alph. 2 Ark. Mange beromme dette Verk særdeles meget, og vil forsikre, at det i Særdelished skal være tienlig for dennem, som baade selv have lyst til at lære, saa vel som og dem, som andre vilde lære.

Sverrig.

Fra Upsal seer mand en Extract eller et Udtog af et Brev, som Mathem. Profess. og Secreterer ved det Kongel. Societet des Sciences til Upsal Andreas Celsius, til en vis Person, angaaende Vinter-Kulden i Sverrig i dette Aar til en vis Person skal have skrevet af dato 25 Januarii 1732. og lyder Ordene saaledes. "Forleden Tiisdag, som var den 18 hujus, var her saa stærk en Kuld, at mit Thermometer, som jeg har bekommet fra det Kongelige Societet i London, stod pan

124 og $\frac{7}{10}$ Grad. i værende Temporat: paa 45 Grader, og ordinair kold Vinter ved 80 Grader. Det feylede alleniste $\frac{1}{2}$ tomme, at Spiritus Vini gik aldeeles ned i Kulden. Denne Thermometer har jeg havt alt siden Aar 1724. og har ey fundet den at gaae saa dybt, foruden om Vinteren i Aaret 1729. da Spiritus Vini gik til 90 Grader.

Nederlandene.

I den Haag er mand i disse Dage særdeles omhyggelig for at trykke en Piece, som skal bestaae af tvende Bind in 4to, og bliver med efterfølgende Titul tegnet: Les Interets presents des Puissances de L'Europe, fondéz sur les Traités conclus depuis la paix d'Utrecht, inclusivement, & sur les Preuves de leurs Pretensions particulieres, par Monsr. Jean Rousset, Membre de la Societé Royale des Sciences de Berlin. Denne Samling lover den gunstige Læsere mange smukke Ting til sin Fornøyelse, helst siden dens Forfattere allerede forhen adskillige sær vigtige Prøver paa sin habilité har aflagt.

Sam-

Sammested lader Boghandlerne P. Gosse, J. Neaulme, & P. de Hondt, den curieuse Verden kundgiøre, det de tilkommende første April-Maaned vilde til alle og enhvers Tieneste lade publicere, som og hos dennem til kiøbs er at bekomme, de tvende første Volumin. af det for nogen tid omtalte Verk, som kaldes: L'Histoire Metalliqve des XVII, Provinces des Pais-Bas, depuis l'Abdication de L'Empereur Charles V. en 1555, jusqves à la Paix de Bade en 1716. par Monsr. van Loon. Dette meget rare Verk kommer til at bestaae i alt af 5 Volumin. in Folio, og bliver prydet med omtrent 3000 Medailles. Og bliver de tvende første Tomer som sagt er, færdige til førstkommende April. Det tredie Vol. vil nestkommende 1 Octobr. indeværende Aar, men de tvende sidste kand ikke førend i Aaret 1733. de da levende Liebhabere lovis.

Engelland.

I Dublin i Skotland, er nyelig bleven trykket, og i London eftertrykket, et Skrifft som fører efterfølgende Overskrifft

skrifft; Raiſon againſt Coition, d: Aarſagen, hvorfor mand ikke skal sig i Egteskab indlade. Samme Aarsager ere i Form af en Oration eller Prædiken forfattet, hvilken den berømte Stephan M - - - S. S. Theolog. Doct. og Cabinets-Prædikant hos en vis fornemme Greve i en besynderlig Forsamling skal have holdet: Texten er taget af Pauli 1ste Epistel til de Corinthier 7 Capit. 4 v. **Det er for et Menniske got, at hand ikke rører nogen Qvinde**, og det 27 vers **Er du løß fra een Hustrue, da stræb ikke efter at faae een anden.**

I London er og for kort siden en Piece fra Trykken udgangen som forestiller alle curieuse Liebhabere denne sin Titul: The Gentlemans Magazine, eller paa Dansk. **Det Adelige Forraads-Kammer**: Samme Skrift er til deres fornøyelige Tids-fordriv fuldfærdiget, der gierne giider læst allehaande Sager, som i et kort Begreb ere forfattede, helst siden det er et Maanedtlig Skrift, hvorudi flee-

fleere merkværdige Efterretninger indeholdes, end i andre Verker af samme Art findes: Det første Bind for Aar 1731. kand nu omstunder fuldstændig bekommes, og kand man derudi i en upartiisk Indsigt i de adskillige ugentlige Blade, der deels om Geistlige Stridigheder, deels om plaisante Ting, men deels og om Stats-Sager handle, antreffe. Desforuden forestilles og derudi de mærkværdigste Udtog af indlandske, fremmede, nye og curieuse Ting, adskillige Vahres Priis, og Hovedstoele, Register over Døde og Føde, i den Stad London, Maanetlig Fortegnesse over nye Bøger, Efterrettninger om aarlige Markeder og Hauge-Væsenet, med videre. Forfatteren kalder sig Sylvan. Urban og det paa Titelen af hans Verk satte Tænke-Sprog, som saaledes lyder: è pluribus unum, skikker sig meget vel dertil.

Endnu sammesteds har Johan Ball af det Latinske Sprog i Engelsk oversat den i det 16 Seculo reysende Frantzoses Skrift, kaldet Alterthümer der Stadt Constantinopel, hvorved Situationens Beskrivelse, Havnenes Bequemmelighed, de pnbli-

bliqve Bygninger, Bildhuggeriet, og andre denne Stads merkværdige Ting, befindes, og med en Beskrivelse over tilstanden i Arcadii og Honorii Tider tillige med Pancirolli Anmerkninger og et fuldstændig Udtolknings Register vorden forøget.

Ligemaade er og udi London nyelig kommen for Lyset: A discourse concerning the Use of Incense in divine office, o. Ein ausführlicher Unterricht von dem Gebrauch des Räuchwercks bey dem Gottes-Dienst, worin erwiesen wird, daß die Gewohnheit des Räucherns, welche so wohl in der Morgen- als Abend-Ländischen Kirchen, media ætate oder im Mitler-Alter des Christenthums angenommen worden, dem ungeachtet eine Neuerung sey, in Ansehung der ersten und reinsten Kirche, auch in Betrachtung der von den Apostlen herrührenden Satzungen, etc.

Saa lader og sammesteds Doct. Joh. Ayliffe en Samling af de Romerske Love, saavidt de i det Rommerske Rige ere brugelige, i tvende Folianter til Trykken befordre, under den Titul: A Neu Pan-

dect

dect of Roman Civil Law &c.&c. Man forsikrer sig selv om meget got af denne Samling, efterdi Forfatteren mange lærde Anmerkninger der hos vil føje.

Endnu sammesteds er og nyelig oplagt en Piece, kaldet: The independent Wigh, d: Den ingen underkastede Wigh: Eller: Den nu værende Engelske Kirke-Stats Forsvar imod de Fanatiske og ilde sindede Læreres ubillige Paastand og Indgreb, i tvende 4 Bind forfattede.

Frankerige.

Til Paris er den berømte Poet Fruselier, der ellers den saa vel antagne Comœdie, Mome Fabuliste og mange andre skionne Theatralske Sager har forfærdiget, for nogen Tid siden lagt i Fængsel, fordi mand beskylder ham for, at hand et sær Satyrisk Epigramma paa een vis Abbé og fleere Personer, der havde antaget P. Girard hans Parthie i den bekiendte Sag imod Mademoiselle Cadieres, skal have skrevet.

Italien.

Uden for Rom i et Biinberg, som Capittulet af St. Peter tilhører, skal for me-

get kort Tid siden være bleven fundet en saa kaldet Urna af Mormor-Steen, og i samme een Statue, ligeledes af Marmor, hvilket et grædende Fruentimmer-Billede med et Barn paa Armen, forestiller, tillige med et stort stykke udarbejdet Agath, en Krukke fuld af Balsom, og et Garn virket af Guld-traader, hvilket altsammen i værdie af 4000 Scudi er vorden skatteret, og er mand nu i Verk med, disse forommørte Sager i Kaaber meget nett at lade udstikke, og en Beskrivelse derover forfærdige, hvilken med det første kand ventes, at skal blive bragt for Lyset.

I det Maylandske Cammer-Bogtrykkerie arbeydes nu omstunder stærk paa en Beskrivelse over alle de Formalier, som ved den Act, da Enke-Hertuginden af Parma Dorothea tog Statterne Parma og Placentza i Possession, bleve observerede, ligemaade stræber mand og med yderste Flid at fuldføre en Journal over alt, hvad sig siden Infanten Don Carlos hans Ankomst til Liverno, haver tildraget, hvilken Journal mand efter haanden agter at vedlige holde.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  9.

Den 28 Februar. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 18.

Continuation af Mag. Albert Thuras Specimine om Skoelerne udi Jisland.

Singulis ferè etiam annis Scholæ Islandicæ ſuos Academiæ Hafnienſi tradunt diſcipulos, acrî ingenio, judicioqve ſagaciori plerumq; præditos. Qvos inter in gratiam exterorum nonnullos ſaltem ex præſenti ſeculo nominabo; Vi-

xerunt enim in Universitate Regia inter Cives Academicos *Torlefus Haltorius* (qvi publicè in Academia defendit (1) *Petri Christophori Herslebii* Dissert. Philolog. *de Vesta & Virginibus Vestalibus* Hafn. 1704. in 4to. (2) *Olai Matthiæ Thestrupii* Dissertat. *de usu annulorum qvorundam tam apud Ebræos qvam alios in Oriente.* ibm. 1704. in 4to. (3) *Andreæ Flygge* Dissert. Hist. Critic. *de φυλλοβολίᾳ sive sparsione florum in sepulchris.* ibm. 1704. (4) *Seb. Joh. Liunge* specimen *de Onomatologia, sive Origine Vocis Italiæ* ib. 1705. (5) *Nicolai Nic. Olivarii Theses miscellaneas.* ib. 1705. Ipse vero, Collegii Elersiani Alumnus factus, publicæ luci commisit (1) *de Inventione Astronomiæ apud Chaldæos Schediasma Hist. Criticum.* Haf. 1706. in 4to (2) *Schediasma Mathematicum de Aplane.* ib. 1707. (3) *De Harmonia Cœlorum Pythagorica Schediasma.* ib. 1708. (4) *Senarium thesium de natura & constitutione temporis* ib. 1709. (5) *Schediasma de sole retra grado Esa. XXX. v. III.* 8. ib. 1710. omn. in 4to.) *Magnus Aretha Torchillius* (qvi defendit *Christiani Römeri Aagaard*, Med. Studiosi *Qvaternionem Thesium Physico-Medicarum.* Hafn. 1706. in 4to. Ipse verò è Collegio Medi-

dicéo edidit (1) Disput. *Mathematicam de Zonis globi Terraqvei, earumqve qvalitatibus* 1707. (2) *Phases Lunæ Dissertatione Matth. I. adumbratas* 1708. (3) *Easdem dissertatione II,* & (4) *Dissertatione III. adumbratas.* 1709. & 1710. (5) *Dissertationem Mathematicam de adminiculis simplicioribus in Geometria* 1710. in 4to) *Jonas Guldbrandi* (qvi *Joh. Fedderi Höyer* Schediasma Philol. Crit. *de Vulpeculis Simsonis* Jud. XV. 4, 5. è Collegio Regio editum, Hafn. 1705. in 4to defendit) *Gislaus Bernhardinus* (qvi *Torlefi Haltorii* d: 15 Dec. 1706. Disputantis Respondens fuit (*Joh. Christophorus Gottrupius Laurent. Filius*) qvi publicè defendit *Jacobi Christoph. Kaalund* Dissertationem Physico-Historicam de Chamæleonte. Hafn. 1707. in 4to.) *Snorro Jonæus* (qvi olim defendit *Thomæ Bartholini Thom: fil. & Th. Nep.* hodie Consiliarii status Reg. & in Universitate Hafn. Professoris, *de Danici Regni nomine* Dissertationem, ex auditorio inferiori Hafn. editam 1710. in 4to.) aliiq; plures, qvos Ipse novi, in Academia Hafnienſi mecum jam pridem versatos. Taceo, qvos ex prioribus seculis facillimo negotio adducere possem, *Otthonem Stepha-*

num, Siqvardum, Stephanum, Gudmundum Enerum, Torverum Finnonis, Arnerum Otthonis, Torbernum Gudmandum, Thorlacum Schulonicum Runolphum Jonam, Gislaum Thorlacium, Torchillum Arngrimum, Titum Tribonium, Ionam Olavium, Gudmundum Andream, Olaum Magni, Sigurdum Torfæum, Biörnonem Torlevium, Ionam & Arngrimum Torchilli Vidalinos, Thorlacum Thoodori Thorlacium, Ionam Davidis, Arngrimum Ionæ, Gudbrandum Thorlacium, Brynulfum, Svenonium, Ionam Torchilli Widalinum, aliosq; numero penè infinito recenſendos, præter *Edvardum Londemannum*, Poëtam in Latino Sermone excellentem, ac in Regia Hafn. Acad. Profeſſorem. & *M. Jonam Gam*, qvondam Mariæboënſis in Lollandia, inde Neſtvedienſis in Sædlandia Scholæ Rectorem, hodie ſuperſtites, qvi omnes Diſpp. Academicas doctè adeò jam defenderunt, jam ipſi conſcripſerunt, eruditè ac ſolidè adeò peregrinati ſunt, bonas litteras domi forisq; ità coluerunt, qvinimo ejusmodi ſcripta in publicum emiſerunt, ut hi ſoli, ſuo populariumq; nomine, ſatis evincere poſſint, Islandicam Nationem neqve

ſtu-

ſtupidam & ſtolidam, neqve rei Litterariæ colendæ imparem eſſe aut cenſeri debere.

Tydſkland.

I Lybek er efterfølgende nye udgangne Piece in 8vo. tilkiebs at bekomme: Die Geſchichte des Leydens und Sterbens, der Aufferſtehung und Himmelfart Jeſu Chriſti, aus dem vier Evangeliſten, mit kurtzen Exegetiſchen Anmerckungen erläutert, und nebſt einer Vorrede von den Feinden und Freunden des Creutzes Chriſti ans Licht geſtellet von M. Henrich Jacob Sivers, der Königl. Preuſſiſchen Academie der Wiſſenſchaften in Berlin Mittglied Lübeck 1732. Fortalen i dette Verk vidner nokſom om Forfatterens Orthodoxie, hvilken hand og allereede forhen formedelſt andre hans Theologiſke Skriffter har bevilget. Hand regner den bekiendte Dieppel eller Chriſtianum Domocritum iblant Chriſti Korſes Hoved-Fiender, efterdi hand vor ſtore Igienloſeris dyre Forlesnings Verk og Fortieneſte end indtil denne Dag beſpotter. De derhos anførte Anmerk-

ninger, er paa baade det gamle og nye Testamentes Bøger, samt og Antiqvit. og de beste Philologiske og Theologiske Skrifter grundede, og omendskiønt de for velbetænkte Aarsagers skyld ikkun ere korte, syntes de dog til Passions Historiens Forklaring, at være meere end nok tilstrekkelige da og det bag ved tiltrykte Register giver Verket ikke en ringe Nytte.

Til Frankfurt ved Mayn-Strømmen, er et smuk og fuldstændig Verk kommen for Lyset, som kaldis Christoph Lehmans Acta publica & Originalia de Pace Religionis, d: Reichs-Handlungen Schrifften und Protocollen über die Reichs-Constitution des Religions Friedens, und andere sonderbahre in diese Materie einschlagende Schrifften etc. 2 Theile in folio, mit ein neuen Theil: Lehmannus suppletus & continuatus genandt, vermehret, worinnen eine fernere Fortsetzung obiger Reichs-Handlungen enthalten, und die Historie der Evangelischen Religion von Hussi Zeiten biß Anno 1710. vorgestellet wird, mit vielen Portraits und andern Kupffern.

Det

Det gandske Verk indeholder virkelig 26 Alphabet og 19 Ark i Kaaber: og efterdi mand har fornummet, at det vilde falde mange for kostbar, i det, samme hidindtil ikke under 8 til 9 Rdr. er bleven solt, alt saa har Boghandleren til Frankfort Reinhard Eustachius Müller sig resolveret til de Respective Liebhaberes Behag, samme paa en Maanets Tid fra dato af for en ringe Priis, nemlig for en Lovis d'or at afhandle, da det siden igien ved den gamle Priis vil forblive.

Til Wittenberg har den forrige Superintendent til Merseburg Doct. Christoph Heinrich Zeibich, som Prof. Theol. Ordin: holdet sin offentlige Antrædelses Oration afvigte 4 Februarii, hvorudi hand den Materie de στρατηγοῖς τῆς εἰρήνης & tranqvillitate Ecclesiæ militantis meget vel og grundig har udført: Da det Programma, ved hvilket Tilhørerne vare indbudne samme Oration at anhøre, handlede de Theologo ad solis splendorem judicato, og bestaae af 2 Ark.

Sammesteds er og efterfølgende nylig bleven trykket: Christianii Gotlibii Clugii, Liber. Magistri & Diaconi Wittem-

bergenſis de Ritu interrogandi Infantes de fide, ante ipſam aqvæ divinæ affuſionem, ſpeciatim de ejus Adverſ. Commentatio Sacra Wittembergæ in 4.

Den bekiendte Spotte-Fugl Dieppel har paa nye ladet et Skrift in 8. iblant Folk udflye, hvilket hand efterfølgende Titul har givet: Chriſtiani Democriti kurtze Nachricht was mit einem Schwediſchen Studioſo in dem Weyſenhauſe zu Halle, ratione einiger Theologiſchen Streit-Fragen paſſiret iſt, nebſt deſſen Vorbericht und Beantwortung ſelbiger Fragen: I Forberetningen gaar Dieppel ſtrax i Begyndelſen meget hart løs paa Ober-Hoff-Prædikanten i Dresden D. Marperger, og kand hans Dom, da Samme hannem ikke alleeneſte ſom en Kiætter, men endog ſom en Nar, hvis abſurde Skrifter ikke vare værde at beſvare, i ſin Formula Elenchi forbander, aldeles ikke fordøye. Dernæſt beſpotter hand efter ſin ſædvanlige vanartige Maade det Evangeliſke Prædike-Embede, fremfører og derhos en hob hofmodig Sladder om et med hannem treffende Forliig, og giør meget særdeles lat-

ter-

terlige Forslag, hvorudi man skulde give hannem efter, og lade ham Ret beholde. Fremdeles gaar hand los paa de saa kaldede Pietister, om hvilke hand sig indbilder, at de hans Lærdom nærmere tiltræde, og samme skulde biefalde. Men da hand herudi finder sig bedragen, heder det nu omstunder saaledes om Pietisteriet: Det nye fremkomne Dyr har vel Horn, som Lammet, men det taler og gier dog som den gamle Drage, og vil just derfore vel bringe større Afskyelighed ind i Verden, efterdi det meget meere pyntet fremtræder, og Anti-Christen bedre kand skiule. Dette skal endelig den Paffage med en Svensk Student, Enhørning, bevise, hvilket eenfoldige Faar i Sverrig af de Dieppelske Skrifter adskillige narriske Indbildinger og Meeninger har indsuet, samme i det Halliske Weysen-Huus fortplantet, ingen Formaninger vildet imodtage, og endelig for sin bevidste Haardnakkenhed maatte romme: Dermed meener nu Dieppel stor Under! hvad for en fortreffelig Tilhængere hand har opsnappet, med hvilken hand ikke alleeneste det gandske Halliske Weysen-Huus,

men endog den heele Orthodoxie aldeles vilde nedslaae. Men naar man betragter Sagen noget nøyere, skulde man snart falde paa de Tanker, at denne Eenhornede Student har været en Dieppelianſker Miſſionarius, der skulde giøre sin Prøve, om man i Halle vilde lade Dieppelianismum Sted og Rom finde. Thi Studentens Brev, som hand til Dieppel har skrevet, og strax efter Fortalen følger, lugter meget mistænkelig. Men Hoved-Sagen ere Besvarelserne paa de 10 Spørsmaale, som de Dieppelianſke Skole-Børn i Weysen-Huuset ere blevne forelagde, og som først her saaledes ere biebragte, som de af Eenhørning skal være blevne proponerede, og siden efter hans Forlangende i sit Brev, af Dieppel i Trykken udfærdigede. For nu at stille deres Begierlighed, som i Mangel af de Dieppeliſke Skrifter disse 10 Spørsmaale gierne vilde vide, har man dennem og her vildet lade inſerere, og lyde de saaledes: (1) Om Menniſket er undfanget og født i Synd? (2) Om de Troende endnu have Synd hos sig? (3) Om der er Forſkiel imellem Synder, som begaaes

gaaes af Skrøbelighed, og de som forsætlig viis bedrives? (4) Hvorledes man bliver Synden qvit, og hvorledes den fortiente Vrede og U-naade bliver afvendet? (5) Om man ikke formedelst Synden Guds Vrede og U-naade fortiener? og om GUD ikke er en fortærende Ild for de Onde? (6) om Christus har lidt for Verdens Synder, er død, og saaledes derved giort fyldist for Menniskene? (7) Om de Troende ikke dagligen bør bede GUD om Syndernes Forladelse? (8) Hvorledes de Sprog skal forklares, som staar i Joh. III. 16. Rom. V. 8. 10. (9) Om de Vantroe i hiin Verden kunde have nogen Forløsning at vente? (10) Hvorledes det Ord Evig Matth. XV. 10. om Himmel og Helvede skal forstaaes. Disse Spørsmaal har den Svenske Student vel af Dieppels Skrifter, men derhos og meget forvirret og underlig besvaret. Hvor nu denne Discipel har ladet alt for store Lugger staae aabne, dem stopper Dieppel selv fuldkommen til med sine Gienswar, og meener, hand nu i en kort Besvarelse over disse Spørsmaal har lagt Verden sin Lærdom in nuce for

Øy

Øyne. Men jo meer Dieppel giver sine rivende Kloer tilkiende, jo større Afskye bekommer enhver for hans vildfarende Meeninger, og vil endelig til sidst saa vidt reducere sit Kietterie, at intet derudaf, uden hand selv, bliver tilbage. Hvo som ellers skulde finde Lyst til, i hans ret ordentlige Lærdoms Gestalt at vilde have nogen Indsigt, vilde ikkun alleneste behage, det til Berlin for nogen Tid siden udgangne Skrift at igiennemlæse, hvilket fører den Titul: Christianus Democritus Autocatacritus; o: Den sig selv fordømmende Democritus: Hvad Autor i Titulen paa dette Skrift har lovet, har hand og meget troelig i Verket selv udført, og det Dieppelske Systema derudi meget ordentligere forestillet, end det i nogle af de forhen udgangne Skrifter findes, men tillige med og saa grundig besvaret, at Democritus end til ævig Tid sit Gienspar derpaa maa blive skyldig, i hvor lærd hand end synes at kunde være.

Fra Leipsig er for nogen Tid siden i de trykte Nouveller indløben en Efterretning om et Skrift, som en Svensk Ob-

brist-

brist-Lieutenant ved Navn von Sthralenberg har forfærdiget over Rusland, Siberien og Tartariet, hvilket, saasom det af nogle ikke har været alt for fordeelagtig anseet, saa har hand nyelig ladet et Brev gaae i Trykken, som den berømte Mr. de L'Isle, Professor Astronomiæ ved Videnskabernes Academie i Petersborg hannem under 13 Augusti 1731 haver tilskrevet, i hvilket Mr. von Sthralenbergs Verk meget bliver berømmet, og som det er os vorden meddeelt, har man fundet det for billigt, samme i nærværende Ugentlige Lærde Aviser at lade indføre og den curieuse Verden communicere, da Ordene i forommørte Skrivelse lyder saaledes, som følger: Ayant appris par les nouvelles publiques, que vous etiez de retour dans votre patrie, j'ai cru, que Vous me permettriez de vous en feliciter, comme aussi de Vous faire mon compliment sur le grand Ouvrage, que Vous venez de mettre au Jour, par lequel vous avés donné au Monde sçavant les premieres connoissances seures, que l'on a eües jusqu' icy de l'Asie Septentrionale. Permettez moy aussi Monsieur! de

Vous

Vous remercier à cette occaſion de la mention honorable, que Vous avez fait dans pluſieurs endroits de votre Ouvrage des Cartes Geographiques de feu mon frere, dont vous avez eu même la bonté d'excuſer quelques defauts &c. Vous avés eu Monſieur, pour la Carte de Ruſſie cet avantage particulier par deſſus feu mon frere d'avoir parcouru vous même une bonne partie de la Siberie pendant votre captivité & d'avoir été à portée de profiter ſur les lieux mesmes de toutes les lumieres, que vous y avez trouvé par le Geographie du paix.

Nederlandene.

I Amſterdam, ſeer mand et nyt Oplag af et Aar 1714. første gang trykte Mr. Bernhardi Verk under efterfølgende Titul fra Preſſen at være udgangen: Traité de l'Excellence de la Religion, avec qvatre diſcours. (1) Sur l'amour de Dieu. (2) Sur l'Amour des Ennemis. (3) ſur le Martyre. (4) ſur le Menſonge. Par Jaqves Bernard, Profeſſeur en Philoſophie, & en Mathematiqve dans l'Univer-

versité, & Pasteur de l'Egliſe Wallone à Leyde. in 12. II Vol.

Engelland.

I London er et Verk nyligt fra Pressen udgangen, som fører den Titel. die Einfalt und Wahrheit der Christlichen Religion, og vil mand sige, at en omvendt Tyrk dette Verk skal have skrevet.

Ligemaade seer mand sammested et lidet Skrifft at være udkommen, angaaende Store Sultanens Magt over Janitskarerne, under efterfølgende Titul: A specimen of Arbitrary Power, or the Haughty Speech of the Grand Seignor to bis Janizaries.

Frankerige.

I Paris er et Verk kommen for Lyset, som fører den Titul: Sethos, Histoire, ou vie tirée des monuments anecdotes de l'ancien Ægypte traduite d'un Manuscrit Grec. 1731. in 12mo. III. Vol. Dette Verk, hvis Titul udgiver det, for at være en Oversættelse, er ellers af Mr. L'Abbé Terrasson, en Medlem af det Kongelige Academie des Sciences bleven forfærdiget.

Rusland.

I Petersborg seer man efterfølgende Bøger at være blevne trykkede:

1. Et Tydsk, Latinsk og Russisk Lexicon, samt Fundamenterne til det Russiske Sprog at lære; Til den almindelige Nytte ved det Czariske Videnskabernes Academie formedelst Trykken bekiendtgiort i Petersborg 1731, in 4.
2. Et nyt Sø-Told Reglement, efter Hendes Majests. Befalning i Muscou til Trykken befordret, og publiceret, med et nyt Register forsynet: Tillige med et Appendix om den imellem Dannemark og Rusland sluttede Salutations Tractat til Søes, in 8.
3. Den afdøde unge Czars Petri II. Studeringers Indrettelse, saadan som den af Rigets Vice-Cantzeler og Geheime-Raad Baron von Osterman vare i de Tider anordnet, i en stor 8vo.
4. Undersaatternes Pligt imod deres Øvrighed. Forfatted i en Prædiken, som blev holdet paa Hendes Majests. Czarindens Annæ Ivanownæ Cronings-Dag den 28 April 1731 i den Evangeliske Meenigheds Forsamling til Petersborg, in 4to.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  10.

Den 6 Martii 1732.

DANNEMARK.

Her udi det Kongelige privilegerede Bogtrykkerie er fra Pressen udkomne begge Parter af det saa kaldede Frans Hansen Drejers Skrift af Helsingøer: Den første bestaar af 4re diverse Titeler nemlig 1. Poësiens Misbrug, hvor Autor i en burlesque Poësie giver en tydelig Idée af den rette Poësie og den forfalskede dito. 2. Apologie for det Danske Sprog imod de Danske: Denne Piece igiendriver de petits Maîtres, som uden at have ret Kundskab om noget slags Sprog, for-

agte det Danske, i det alle de Objectioner besvares, som fremsættes imod det. 3. Testament over lille Soldan: I dette Hunde-Testament bebreydes de Menniske deres Fejl, som tilegne sig større Fornuft end Besterne, og dog bruge den langt mindre. 4. Docti malè pingunt, som forestiller de studerende Nytten af at skrive gode Characterer, og Skaden af at skrive dem slette. Den anden Part har denne Titel: Somnium Poëticum, eller en Poëtisk Drøm: Denne er en almindelig Satire, som bedre kand forklare sig selv, naar den læses, end man her i kand give nogen compendieuse Idée derom, eftersom den er opfyldt med alle slags lystige dog alvorlige Moralia. Derefter følger endeel Epigrammata næsten alle i burlesque Vers: Hver af Parterne har sin Fortale, som bør læses, førend man fæster Øjnene paa Verket selv.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 19.

Continuation af Mag. Albert Thuras Specimen om Islands Latinske Skoler.

Ut-

Utqve Lectoribus extraneis constet, hominibus in gelida illa mundi hyperborei plaga, Gradus qvoq; Academicos in pretio fuisse intueantur, velim, hæc nomina celebrium aliqvot Islandorum, qvi in Universitate Regia Hafnienſi honores Magisterii Philosophici & reportarunt cum laude, & reportare meruerunt: (Omitto enim qvàm plurimos, Laureâ Philosophica primâ decoratos.)

Runolphus Jonas Islandus d. 13 Maj. 1651. à *M. Petro Spormanno* Magister Philosophiæ creatus est. Postea Scholæ Holensis Rector, & Scriptis clarissimus, de qvo mox infrà dicetur.

Theodorus Thorlacius, Islandus, qvi anno 1666 Wittebergæ, dum ibi vixit, *Dissertationem* edidit *de Islandia*, Præside *Doct. Strauchio*, prout suprà memoravi, postea Laurea Magisterii Philosophici d. 28 Junii 1667 decoratus Hafniæ à Doct. *Erasmo Bartholino*.

Gislaus Wigfussius, Islandus, Rector Scholæ Holensis in Patria, anno 1667. postea Magister renunciatus 1669 d. 8 Junii à M. *Jano Bircherodio*.

Dn. *Biorno Thorlevius*, Islandus, Vice-Epi-

ſcopus Islandiæ, d. 4 Maji 1692. à perilluſtri *Caſparo Bartholino* Lauream Magiſtralem adeptus. Is antea in Collegio Walkendorfiano Defenſor fuerat Diſſertationis *Johannis Matthiæ Brunovii de Ignis & caloris diſſipatione*, qvæ prodiit Hafniæ 1685, in 4to.

Dn. *Johannes Widalinus*, Islandus, d. 1 Junii 1698 honores Magiſtrales reportavit; Brabeutâ perilluſtri, *Caſparo Bartholino*, tum Diœceſeos Skalholtenſis Epiſcopus.

Arngrimus Widalinus, Islandus, eodem die creatus eſt Magiſter à laudato *Bartholino*, tum Scholæ Nakſkovienſis in Lollandia Rector. Cujus merita & ſcripta ſuô locô enarravi.

Jonas Davidis Gam, Islandus, initio inter Lollandos Mariboënſis, inde inter Sædlandos Neſtvedienſis Scholæ Moderator, anno 1710 d. 28 Maj. Lauream Magiſtralem nactus eſt à *Caſparo Bartholino*. De hujus qvoq; in litteras meritis ſuo locô dixi.

Torlefus Haltorius, Islandus, Collegii Elerſiani in Academia Hafnienſi Alumnus perinduſtrius, & Mattheſeos ſtudioſus in-

indefessus, eodem anno & die Philosophiæ Magistris se adscriptum vidit, Promotore *Casparo Bartholino*. Dispp: ejus Academicas, eruditione plenas, mox suprà recensui.

Dn. *Jonas Arnæus*, Holensis Scholæ initio Rector, inde Pastor in Islandia constitutus, demum Episcopus Skalholtensis an. 1722. factus, eodemq; anno d: 30 Julii à Nobilissimo *Jo. Grammio* Philosophiæ Magister creatus.

Hæc adduxi copiosius, partim qvia Islandorum pleriq;, de qvibus dixi, in ipsis Patriæ Scholis *Holensi* & *Skalholtensi* litteras coluerunt, & ex iis ad Academiam transierunt partim, ut Islandicam gentem contra imperitorum opprobria masculè defenderem. Facile autem mihi foret volumen etiam spississimum *de Islandorum arte ingenio, doctrina & scriptis* publico tradere; Sed hæc, hactenus memorata, sufficiant. Ex his enim Islandorum gloria in confesso erit etiam illis, qvi Islandos ferè hominum numero eximunt, eosq; cum moribus & natura brutorum prorsus congruere, nescio, qvâ

ducti impudentia, aut sentiunt, aut somniant. Sanè hic Populus meus (*meum* dico, qvia uni Regi paremus Dani & Islandi) *licèt sub Arcto frigido natus viridi ingenii indolem eò usq; extulit, ut Patriæ suæ decori, omnibus exemplo esse possit, qvi nihil in rebus agendis arduum ducunt, nihil difficile, sperati honoris ducti cupidine.* Verbis hic utor de tota gente Islandica, qvibus de uno homine Islandico, Viro Summè Venerabili Mag: *Jo: Widalino*, Episcopo Skalholtensi, jam pridem usus est Scriptor Programmatis Magistralis, qvod Hafniæ editum est anno 1698 in Fol: pat:. Sed è diverticulo in viam redibo. Suis gaudent studiosi Islandici in Academia Hafnienſi privilegiis, è Scholis Holensi & Skalholtina dimissi. Plura non aliàs sunt, qvæ de his Scholis, à Cimbria nostra tam procul dissitis, tradere possum. Qvod autem ad Doctores Scholarum attinet, Hafniæ d: 20 Apr: 1722. inviſi M. *Jonam Arnason*, tum nuperrimè Episcopum Skalholtensem creatum, hominem sanè eruditum & affabilem, qvi Moderatorum posteriorum nomina, qvæ sibi in me-

mo-

moriam revocare poterat, in schedula descripta, in Museum meum *Borrichianum*, à me id rogatus, benignè transmisit. Priores vero duos Scholæ Holensis Rectores ipse postea adjeci.

Tydskland.

I Hamborg har den berømte Mechanicus Johan Beyer ladet et gandske nyt Verk under efterfølgende Titul for Lyset komme: Beschreibung eines neu erfundenen Models der Spærischen Trigonometrie, wodurch dieselbe aus ihrem wahren Fundamente kan erkläret werden, und zwar so deutlich, daß ein jeder, der nur Tabulas Sinuum u. Logarithmorum zugebrauchen weiß, dieselbe von selbsten, ohne fernere Unterweisung, begreiffen kan; auch wird bey einer jeden Auffgabe der Beweiß gründlich und deutlich gezeiget. Erfunden und verfertiget, von Johan Beyer in 4to. Da Trigonometrien synes at være meget besværlig for den, som først begynder den at lære, saa har Opfinderen og Forfatteren efterfuldt Hof-Raads Wulfs Raad og denne Besværlighed ved Forestilling af et legemlig

Billede søgt at ophæve. Og er saadant i hans nye Observatorio i Hamborg udi Øyesyn at bekamme.

Til Frankfort ved Oderen er meget nylig bleven trykket M. Jablonsky Doct. & Profess. Theolog. hans Dissertation over den Ægyptiske Afgud Remphah, hvilken Israeliterne i Ørken tilbade. Author paastaar, at denne Afgud Remphah maa have været Soelen. For derfore at bevise, hvad hand derom anfører, siger hand, at i det Ægyptiske Sprog betyder den Stavelse Re eller Ro saa meget, som Roy paa Fransk, eller Konge paa Dansk, og at den Stavelse Pheh eller Phah, vil sige saa meget, som le Ciel paa Fransk, eller Himmelen paa Dansk, og at det Bogstav M er ikkun sæt der imellem for at binde begge foromrørte Stavelser Re- og Phah tilsammen. Saa at altsaa det heele samlede Ord Remphah betyder Le Roi du Ciel, eller Himmelens Konge efter Ægypternes Meening.

I Leipsig har tvende fornemme Lærde Personer, nemlig Messirs. Schœtgen & Kreysig, taget sig fore til Trykken at lade befordre og alle curieuse Liebhabere

til

til Tieniste at lade bekiendtgiøre en fuldstændig Samling af alle de Historier, som angaar Ober-Sachsen og andre omliggende Provintzier.

Nederlandene.

Til Alchmar i Holland er en Kronike om det Fyrstelige Abbedie af Egmont i det Nederlandske Sprog bleven trykket, hvilken i forrige Tider Johan von Leyden en Broder af den Catholske Carmeliter Orden paa Latin har skrevet. Den Nederlandske Oversættelse er af Corneliis von Herch forfærdiget, og Trykkens Befordring, samt Verkets Forbedring har mand Monsr. Gerhard Kæmpfer for at takke, der de i samme Abbedie sig befindende Grav-Skrifter, en Liste paa Stifftelserne, saavelsom og deres Navne, som i Abbediet ligge begravne, haver derhos ført, og tilligemed hensat tvende Kaaber-Stykker, af hvilke det ene det gamle Abbedie af Egmont, med dets Kirke i sin forrige Velstand, og det andet dets nærværende Ruin forestiller. Nu omstunder er dette saa høyt-berømte Grevskab ikkun som en Flek med

et Slot, beliggende halvanden Mil omtrent fra Alkmar i Nord-Holland, og er den i de Tider blomstrende Grevelige Familie i sidst afvigte Aar 1707 reent uddød.

I Amsterdam haver Johan Janzonius, Prædikant til Moordrecht nyelig ladet sit fuldkommen Verk formedelst Trykken bekiendt giøre, som fører den Titul: Heilige Uitspannien om den Geest te beluſtigen: Hand gier derudi allehaande Anmerkninger over adskillige Skrifftens Stæder, i Særdeleshed saadanne, som af Philologien og Antiqviteterne een særdeles Oplysning behøve.

Engelland.

Til Oxfordt er man i disse Tider meget omhyggelige for ved Trykken under Prænumeration at lade udgaa Kong Edvardi I. Regierings Historie, hvortil endeel af Edvardi II. Regiments Affaires, og en Krønike om Edvardo III. bliver tilføjet, hvilket alt tilhaabe Mr. Gauthier von Emingford har tilsammen skrevet. Disse Historier ere endnu aldrig tilforne blev-

blevne trykkede, og er man i særdeles-hed Mr: Hearne højt forbunden for det, at hand har giort sig saa stor U-mage, saadanne skionne historiske Stykker, som til den Engelske Histories Oplysning mangfoldig meget kand tiene, at samle, og de curieuse Liebhabere at kundgiøre.

Frankerige.

Iblandt de nyeste Tractater, som nu omstunder i Paris roulerer, seer man efterfølgende ogsaa sit sted at have fundet: Le Journaliste amusant, ou le Monde Serieux & Comique. Autor til dette Verk, som ellers er ubekiendt, siger selv, at hans Bog er en Art af en Comœdie, hvorudi hand adskillige Menniskers Caracteerer livagtig forestiller. Mr. Duval, som samme Bog har approberet, siger, at Autor synes en Stats-Mand og et klogt og forstandig Hoved at være, hvilke begge Egenskaber vare tilstrekkelige nok et saadant Verk til Tidsfordriv og Fornøjelse at opfinde.

Sammesteds er og nylig til den Lærde Verdens Tieniste paa nye oplagt og bedre foreget efterfølgende Verk: Metho-

de

de pour Commencer les Humanitez Grecques & Latines, contenant des avis tres-judicieux & fort utiles au Regens & autres personnes employées à former les enfens aux Belles Lettres par Mr. Le Fevre de Saumur, in 12.

Italien.

Til Genf fornemmer mand, for nogen Tid siden et Verk at være kommen for Lyset, som fører efterfølgende Titul: Histoire de Geneve. Par. Monsr. Spon rectifiée & Considerablement augmentée par d'imples Notes. Avec les Actes & autres Pieces servant de Preuves à cette Histoire. A. Geneve chez Messr. Fabri & Barillott. Og bestaar af adskillige Tomer. Disse Piecer ere 1) en Samling eller kort Begreb af 75 saa vel Latinske, som Franske Tituler, inddeelte efter Tidens Orden, som tiene til Bevis, paa de Ting, som Historie-Skriveren har berettet; hvorfore mand i den Henseende vil have den gunstige Læsere til Bogen i sig selv henviist. 2) indføres der nogle Dissertationer over adskillige Ting angaaende samme Historie,

og

og mange gamle og nye Inscriptioner som finde sig over Geneve og dets omliggende Stæder, og som af Authore ere sammen samlede, hvor om mand og nu i et kort Begreb særdeles vil tale.

I. Den første Dissertation, som sig fremstiller, handler om en Undersøgning paa hvilket Stæd Julius Cæsar lod trække nær ved Geneve et Retranchement, fra den Søe Lèman, indtil det Bierg Jura, for at tilsperre Indgangen for Helvetierne i de Allobrogers Land. Efter den almindelige Meening, har dette Retranchement strækket sig fra Nion ved Bredden af Søen, indtil Bierget Jura, nær ved Gingin, og har alt saa befundet sig at være à 4 eller 5 Miile oven for Rhone Floden, og gaaet ind i de Helvetiers Land selv. Hottoman, som sætter den meget nær ved Geneve, trekker den ogsaa tvert igiennem Landet selv, for at lede den hen indtil Bierget Jura: Men efter Authors Meening synes adskillige Betragtninger derover, at være lige tvert imod baade en og anden derom anførte Betenkning.

II. Den anden Dissertation handler om

en

en saa kaldet (Colonia Eqveſtris) i hvilken mand er meeſt omhyggelig for, denne Colonies Oprindelſe, Situation, og hvor vidt den ſtrekker ſig, at opdage, og tillige med anvender ald yderſte Fild at beviiſe, det Nion, og ikke Genf har været Hoved-Staden i forrige Tider, og desforuden noye igiennemgaar Conjuncturerne, for at udforſke, om denne ſidſte Stad har været een Rommerſke Colonie.

III. Findes der 3 Diſſertationer ſkrevne paa Latin af Monſr. Abacuzit, Bibliothecario til Geneve, hvilke fremviiſer en Forklaring paa endeel gamle Inſcriptioner over denne gamle Stad, ſom hidindtil ikkun have været meget ſlet erklærede, og lidet eller intet bekiendte.

a) Den første Diſſertation handler om en Underſogning, om hvad diſſe efterfølgende tvende Ord: Viani Genavenſes egentlig kunde bemerke: da efter at man over denne Poſt har berettet de gl. Skribenteres Gisninger, der alle ere lige gode beviislige, fremſetter Author ſin egen Meening derom, ſom ham har ſyntis, at kunde give en ſandfærdig Oplosning o-

ver

ver denne Knude, angaaende alle de om denne Post forefaldende vanskelige Ting.

b) Den næst paafølgende Dissertation forestiller en nye Oplysning over de tvende Ord: Genevens: Provincia, som er uddragen af en gammel Inscription over et Begravelse-Sted, eller Epitaphio. Da mand i Slutningen af denne Dissertation kand tydelig see, paa hvad Maade Monsr. Abauzit forklarer den forommalte Inscription over de samme tvende Ord, af hvilke hand den rette og egentlige reene Forstand opdager.

c) Derfra vender hand sig tilbage igien til det, som har givet ham Anledning til i hans første Dissertation at tale om, i hvilken hand tilkiendegiver, og siger iblandt andet, at en vis JuliusBrochus har overladet en Gave til Genferne af adskillige Seer, hvorpaa Patentet fører denne Opskrift: Genavensibus Lacuus Dat.

IV. De Anteegnelser, som Mr. J.C. Fatio de Duillier har anført over den livagtige Historie over Egnen omkring ved Genfer-Søen, fortiener ikke mindre, lidet her om at røre. Disse indeholder en

ney-

nøyagtig Optegnelse om alle de Stæder, Borge, Slotter, Landsbyer, Flekker, og andre Bygninger, som ligger runden omkring ved Kanten af denne Søe, saavelsom og alle Revierer og rindende Becke og Vande, som ere de fornemste, som derfra udflyde, tillige med og alle de Vinde, som der meest regiere. Derneſt give de en Beskrivelse om Staden Geneve i sig selv, om nogle af de der omliggende Bierge, og om Søen, om hvilken de ikke alleene give tilkiende, hvor vidt den sig hen udstrekker, mens endog om dends adskillige og foranderlige Dybheder paa ulige Steder, da og ikke forglemmis om samme Vandes egentlige Krafft at melde, deres Ebbe og Floed at beskrive, saavelsom og Aarsag og Anledningen dertil, med allehaande andre particuliere Anmerkninger, samme Materie angaaende, at anføre.

Hvad ellers Verket i sig selv, i Henseende til sin Vidtloftighed angaar; vil man have henviist den gunstige Læsere til Authors egen Beskrivelse, da enhver, særdeles Physici, bedre end en annen, som sig slig Videnskab ikke har efterlagt, derpaa kand skiønne, og forhaabentlig finde sin Curiositet fornøyet.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. II.

Den 13 Martii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 20.

Continuation af Mag. Albert Thuras Specimen om de Latinske Skoler i Holen og Skalholt paa Island.

Fuerunt proinde
Inter Scholæ HOLENSIS RECTORES.

Ottho Einarius seu *Einarſſon* an. 1584. 7 Apr. Philoſophiæ Baccalaureus à

L *Mag.*

Mag. Joh. Saſceride, Ebr: L.: Prof: creatus in Academia Hafnienſi, inde Communitatis Regiæ Hafnienſis Præpoſitiis hinc depoſito Præpoſiti officiô, Rector Holenſis Scholæ in Islandia conſtitutus, demum Epiſcopus Skalholtenſis ibidem ordinatus an: 1589, obiit anno 1631, poſtqvam Epiſcopatui 40 annos præfuiſſet. Conf.

Arngrimi Jonæ Crymog. Lib. III. cap. 16.

M. *Runolphus Jonas*, Scholæ primùm Holenſis in patria & dein Chriſtian-ſtadienſis in Scania Rector. Antea vixerat in Academia Hafnienſi, variis, qvas tum in publicum emiſit Diſputationibus celebris. Scripta ejus memorat *Alb. Bartholinus* p. 394, 395. Præterea edidit *Collegium Phyſicum Diſpp. XIV. conſtans*, Hafn. 1652, in 4. editum. Reſpondentibus plerumq; ſtudioſis Islandis.

M. *Gislaus Wigfuſſon*, circa annum 1667, Scholæ hujus Rector, poſtea anno 1669 d: 8 Junii Philoſophiæ Magiſtris adſcriptus, à M. *Jano Bircherodio*.

Sigfus Eigilſon.

Jon Biarnaſon.

Port

Þorstein Geirson.
Eigill Sigfusson.
M. Ion Arnason seu *Arnæus*, qvem supr laudavimus ordinatus anno 1722. d. 25 Mart. Festô Annunciationis Mariæ, Præsul Skalholtinus in Templo D. Virg: Hafn: ab Episcopo Sædlandiæ, *Christ: Wormio*; solemnem hunc actum præsentiâ suâ illustrante glor: m. Rege FRIDERICO IV. unà cum Regina & Principibus Regiis Postea eodem annô d: 30 Jul. Philosophiæ Magister creatus a *Jo. Grammio*.
Hallgrimur Jonsson.
Þorleifur Skaptason.
M. Þorleifur Halldorsson.
Snorre Jonsson.
Gudmundur Steinson, qvi annô 1722. fuit superstes.

Scholæ Skalholitinæ Rectores posteriores.

Gysle Einarsson.
Oddur Eielfsson.
Olafur Jonsson.
Þordur Þorkelsson.
Páll Jonsson.

Jon. Holldorſſon.
Þorleifur *Araſon.*
Erlendur Magnuſſon, qvi in munere vixit annô 1722.

In gratiam curioſi lectoris ſubjungimus obſervationem Philologicam laudati M, *Jonæ Arnaſonii* ſive *Arnæi* Epiſcopi, qvam huic Rectorum recenſui ſubjunxit. *Litteram* Þ, *qvæ hic in qvibusdam nominibus eſt initialis (exempli gratiâ)* Þordur Þorkelſon, *(vix ulla, præter Islandos, natio habet, aut rectè enunciare poteſt; unde exteri eam aut ſcripturi aut pronunciaturi per Th: exprimere præſumunt, qvod facientes totâ errant via; noſtras enim* Þ *(cui nomen* Þatn*) ſecus, qvàm Th. profertur, ſi nimirum, lingvæ mucrone ad dentes ſuperiores leviter applicatô, flatum unà cum ſono efferente aliqvam vocalium, celeriter edas. Fruſtra tamen rem periclitabere, niſi poteſtatem hujus elementis, vivâ voce rectè prolatam auribus aliqvoties percepiſti.*

Tydſkland.

Til Berlin er alt i afvigte Aar bleven ved Trykken fuldfærdiget: Entdeckung des Syſtematis Chriſtiani Democriti, in wel-

welcher alle von demselben ohnlängst publicirte, und für demonstrirte Wahrheiten ausgegebene, CLIII Fragen geprüfet, deren Ungrund, schlechter Zusammenhang, und Schädligkeit durchgehends dargethan, insonderheit aber unwiedersprechlich bewiesen wird, daß in solchen Systemate GOtt verächtelich, Christus gantz unnöhtig, die Gaben und Wirckungen des Heiligen Geistes unmöglich, die Menschen aber sicher und leichtsinnig, gemachet werden. Aus treuen Liebe zur gesammten Evangelischen Kirche dem Druck übergeben von Christophilo Wohlgemuth, Berlin 1731. in 8vo, 1 Alphab: 5 Ark. Dette Verk er de tvende fornemme Stats-Ministre, Greve Arvid Horn af Sverrig, og Baron Weisberg i Hannover tilskrevet, og imod Christiani Democriti eller Joh. Conrad Dieppels saa kaldede Veram demonstrationem Evangelicam indrettet: Forfatteren har havt sine Aarsager, sit rette Navn endnu hid til Dags at fortie, i hvorvel hand aldeelis ikke har nødig sig ved dette Skrift at skamme, thi det er ligesaa grundig, som høflig og beskedent-

lig forfattet, og kaster dog det gandske saa kaldede Dippelske Systema over Ende.

I Hannover er et Verk fra Pressen udgangen, som forer den Titul: L'Histoire de l'Interim de Monsr. L'Abbée Scmidt. Dette Verk kaldes ellers paa Fransk un Ouvrage Posthume: fordi det efter Authors Død først er bleven bekiendt giort.

I Halle er til alle curieuse Liebhaberes Tieneste trykket et smukt Verk, som forer denne Opskrifft: Singularia Juris Publici Germanici Imperii.

Sammesteds sees og saa en Disputation af Monsr. Bœhmer til Trykken at være bleven befordret, under den Titul: Succincta Manuductio ad Methodum disputandi & conscribendi Disputationes Juridicas.

I Frankfurth ved Mayn er til kiøbs at bekomme et Verk, som kaldes Introduction à la Langue Francoise. Ou Methode courte & facile pour enseigner & apprendre, dans peu de tems le Francois, Par J. F. Lacombe, dit: Ferrari. Maitre de Langue à Berlin in 8. 1732.

For

For at give saa vel de fra, som til sig Lærende en tilstrekkelig Efterretning om denne nye forøgede Grammatic: har Forfatteren ladet sig det være særdeles angelegen, samme saa let og bequem at indrette, at de som det vilde lære, det fornemste og den rette Grund af det Franske Sprog foruden u-nyttig Vidtløftighed og uden formeget uden ad at lære, med en ringe Umage, og i en kort Tid kunde begribe. Til den Ende har hand samme Grammatic. ikkun i 50 Lectioner inddeelt, i hvilke dog det meste er indbefattet, hvad som i det Franske Sprog kand kaldes det vanskeligste; saa at, naar een, som Sproget vil lære, ikkun veed den tredie Deel af Bogen uden ad, og det øvrige fuldkommen forstaar, kand hand formedelst en daglig Øvelse, som ved alle Sprog er meget tienlig, og skal giøre det beste, baade i at tale og skrive, en forønsket Fuldkommenhed erlange. Saa at alt saa denne nye Grammatic. i Henseende til disse store Fordeele lettelig kand forsvare sin Priis frem for alle andre, som endnu ere blevne bekiendte, og bør af dennem,

som det Franske Sprog af Grunden af ville lære, høyt agtes.

I Helmsted bliver endnu daglig under Præsidio af den der værende Pro-Rectore over den bekiendte Constitut. Unigenitus disputeret. Indbydelsen er skeet formedelst et Programma bestaaende af halvfierde Ark, under denne efterfølgende Titul: Historiam Constitutionis Unigenitus paucis ad nostra usqve tempora proseqvitur, & ad disputationes Viginti in CI: Propositiones Qvesnellianas eadem Constitutione damnatas, qva decet ratione auditores invitat Jonas Conrad. Schrammius Theolog. Doct. & Prof. Ord: en hver Disput: bestaar af et Ark, og undersøger 5 Propositioner saavel af den hellige Skrift, som af alle Libr: Symbolicis.

Til Brunsvig bliver førstkommende Paaske i den Rengeriske Boglade tilkiøbs at bekomme et Verk, som fører den Titul: Joh: Bohns P.P: Chirurgia naturalis, oder vernünfftige Abhandlung aller Chirurgischen Operationen, nach den Regeln einer guten Theorie abgefasset.

Til

Til Stutgard er bleven trykket en Piece, kaldet: Le Voyage du Prince Maximilien Emanuel de Wirtenberg en Pologne, en Litthauanie, en Ruſſie, avec le Voyage de Pultava à Bender. Denne Reiſe-Beſkrivelſe med alle de merkværdigſte Stæder, ſom der udi findes, vil man forſikre, af Printzens egen Journal at være uddragne.

Nederlandene.

Udi Leyden finder man efterfølgende Verk at være under denne Titul udgivet: Heet Roomſch Cabinet van Oudheden, beſtaende in een Verhandeling van de Beeldniſſen der Goden, Afgoden en andere Beelden. Dette Verk er den bekiendte Mich. Angel. de Chauſſe hans Muſeum Romanum, hvilket David van Hoogſtraten i det Hollandſke Sprog har overſat, og af Mr. Le Clercq med Kaabberſtykker bleven prydet.

I Deventer er næſtfølgende Piece under denne Opſkrift kommet for Dagen: Heet eerſte Deel van het Kerkelych en Vereldlyck Deventer &c. beskreven door den Heer Gerh. Dumbar, Secreta-

ris der Stadt Deventer, in fol: med Kaaberstykker, Bogen er meget vel udarbejdet, og fortiener derfore saaledes at vorde æstimeret, helst efterdi Autor har haft Lejlighed til, sig af besynderlige Efterretninger at betiene. Udi samme Skrift bliver ikke alleeneste Staden Deventer dends Historie beskreven, men endog den samtlige Nederlandske Historie meget smukt for Lyset stillet.

Frankerige.

I Paris er i afvigte Aar 1731 et lidet Verk fra Trykken udgangen, hvilket, saa lidet, som det er, saa curieus er det, og derfor har man og fattet i sinde samme i disse Ugentlige Danske Lærde og curieuse Tidender at inserere, til Fornøjelse for alle gunstige Læsere, da enhver derover sine egne Reflexioner kand giøre, og for resten troe deraf, saa meget hand lyster. Verket fører efterfølgende Titul: Lettre de M. de Sal: - - - Medicin à M. L'Abbé de M. D. L. ou Dissertation Critique sur l'Apparition des Esprits: A Paris, chez François le Breton, Libraire au bout du Pont-neuf, près la rue de Guenégaud à l'Ai-

l'Aigle d'or 1731, in 8. I Forberetningen til Læseren, som findes foran ved dette Verk, staar der, at denne Dissertation Critique sur L'apparition des Esprits, eller Spøgelsers Aabenbarelser, er skrevet af en lærd Venetianſk Doctor Medicinæ, som sig længe i Frankerig havde opholdet; iblant hvis Documenter man den efter hans Død havde fundet. Paa Titelen af Verket har man agtet, at denne Doctor har givet sig det Navn de Sal--- og i Dedicationen, hvilken hand addresſer à Messieurs les Esprits, kalder hand sig leur très-humble & très-obeiſſant ſerviteur. Mi. de Lav--- I hvor om alting er, og i hvad Navn Author end har haft, saa erklærer hand dog strax fra Begyndelsen af i hans Dissertation, at hand aldrig kand føre det i sit Hoved, at der nogen Tid er, eller har været Spøgelse til.

Alt hvad man i denne Post kand sette hannem imod, beſtaar efter hans Meening ikke i andet, end hvad Folk fortæller om adſkillige Spøgelser, som skal have ladet sig tilsyne. For da at svare imod denne Objection, paaſtaar hand (1) at

den

den største part af slige Eventyrer, som man fortæller om denne Sag, er absolutè falsk og en Indbilding. (2) At man ofte i saadanne Tilfælde ansaae Skygger og andre Skalke-putzer for et virkelig Spøgelse, eller en Geistes Aabenbarelse. (3) At man undertiden og kand tage virkelige Ting for Spøgelse. For at bekræfte den første af disse Propositioner, staar hand hart paa Virkningerne af en u-rimelig Indbilding, og paa den Fornøjelse, endeel visse Folk giør sig deraf, at udraabe de Ting, som de i slige Tilfælde enten selv kunde have sæt sig i Hovedet, eller hvorom de have kundet hørt andre tale. Iblant de Exempler, som Autor fortæller over den anden Proposition, finder man et derudi om en Italiensk Printz, hvilken, da hand fornam, at een af hans Sønner levede et ryggeløs og liderligt Liv og Levnet, lod en Aftenstund i saammes Cabinet en vis Machine, indrettet som et Spøgelse, indpracticere, hvorudinden stod et levende Menniske, som med en haard og truende Tone tiltalede hannem saaledes: Corrige-toi: ɔ: Forandre dit Liv og Levnet:

Over

Over hvilke Ord den unge Printz blev saa forbauset, at hand strax fra samme Tid af aldeles omvendte sig fra sin liderlige Leve-maade. Hand anforer endnu et andet Exempel om en Soldat ved et Regiment i den Provintz Artois, hvilken man lovede en stor Belønning, om hand kunde udforske den rette Grund om et Spøgelse, som skulde have haft sin gang i et Huus i Staden Lyon, hvilket for samme Giengangers skyld ikke i nogle Aar havde været beboet. Endelig, i følge af samme Accord bliver Soldaten i Huuset indledet, som og lidet efter, at det var blevet Nat, hørte virkelig et forskrekkelig Bulder og en grumme Allarm. Hvad har hand at giøre? hand tager derpaa en ladt Pistol i Haanden, gaar efter Lyden af Bulderet, og forfølger Giengangeren, (hvilken hand og fandt) det længste hand kunde: Da dette indbildte Phantôme blev særdeles bange for sin Forfølgere, løb plutzelig ned ad en Trappe, og formedelst en Strikke hidsat sig ned i en Kielder: Soldaten bruger den samme Maade og Vej til at forfølge Spøgelset, da hand i Kielderen finder

et

et Complot af falske Penge-Myntere, hvilke den foromtalte Bulder havde foraarsaget, og iblant hvis Tal Spøgelset, hand havde forfuldt, befandtes at være, hvilket og strax gav sig tilkiende, kaste sig ned for Soldatens Fødder, som med sin Pistol hannem en ubeskrivelig Frygt og Angest havde indjaget, og bad om Naade. De øvrige Omstændigheder kand videre i Verket selv erfares.

Autor paastaar fremdeles, at de flygtige Dunster af en fugtig Vædske kunde formeere saadanne Ting, som gior, at man synes, at see Spøgelse eller Giengangere, og hand troer, at dette slags Syn kand forestille de allervirkeligste Spøgelser. Det kand ogsaa tildrage sig, skriver hand derhos, at de Liimagtige og tykke Dunster rigtig kunde opløfte sig og forestille et Legeme med alle sine Lemmer, som under Jorden kunde være blevne forraadnet, da samme, naar de opstige fra Stedet selv, hvor det døde Aadsel ligger, skulde formeere en Skygge eller Røg, som en Skikkelse af et Legeme, som ofte er skeet ved Natte-Tider paa Kirke-Gaardene, hvor man plejer døde

Men-

Menniſker at begrave. Men at ſaadanne Ting ikke ſkeer om Dagen, er Aarſag, fordi Luften om Natten ligeſom med Magt trekker og holder diſſe Dunſter tilſammen, og tillader ikke, at de maa ſkille ſig fra hinanden, ſom de ellers giøre om Dagen, naar Luften er allervarmeſt.

Endelig ved Slutningen af dette ſit Verk beretter Autor, at hvad hand derom anfører, ikke enten ſom en Troes Articul, eller ſom noget, der af Mathematiſke Beviisligheder er udledt, vil have angivet, men overlader alle Ting angaaende denne Poſt til enhver fornuftig Liebhabers Skionſomhed derom ſelv at maa domme, hvad ham lyſter.

Tyrkiet.

Den til Conſtantinopel i Maji Maanet afvigte Aar 1731 affatte, til det Bierg Sinai relegerte og nu igien tilbage komne Græciſke Patriarch Jeremias, ſkal iblant Folk ſtor Opſigt og megen Bevægelſe have foraarſaget, i det at hand tillige med nogle didſendte Romerſke Miſſionairer og Biſkopper derhen har tragtet, den Grædſke Kirke Paven underdanig

nig at giøre, til hvilken Ende hand adskillige fornemme Tyrker og andre fleere, en vigtig Summa Penge havde lovet. Men den til Constantinopel nu værende Patriarch med nogle fornemme Græker have slaget sig tilsammen og strax tilbuddet den gamle, hannem nogle 1000 Rigsdlr. og en aarlig Pension at give, om hand fra dette sit Forsæt vilde afstaae, og sig enten til et ved Moldau eller i Wallachiet beliggende Closter, som Forstander vilde henbegive, og i Roligheed leve. Alleeneste dette gode Forslag har hand ikke vildet antage, saa at den samtlige Grækiske Kirke har deraf taget Anledning, formedelst Store Vezieren at formaa Sultanen til forommrte Patriarch Jeremias, som en Freds Forstyrrere og een imod det Ottomanniske Hof rebellerende Person, at erklære, hvilket og ved offentlig anslagne Patenter er bleven kundgiort, udi hvilke det alle og enhver paa kraftigste Maader er bleven forbuddet, hannem mindste Ophold at forunde, men hvor hand end kunde findes, hannem at anholde, og i Arrest bringe.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  12.

Den 20 Martii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 21.

Hvad Antvorschov-Slot i Sædland har været, saa vidt man hidindtil er vidende, efterfølgende Slots-Præster:

Dn. *Severinus Montanus*, circa annum 1607. in cujus ædibus tum institutus est *Christianus Stougardus*, postea Medicinæ Doctor & Rhetorices Professor Hafnienſis. Is verò, amissâ Conjuge, ad of-

ficium Eccleſiaſticum Hoëenſe migravit; teſte Celeberrimo noſtro *Vindingio* Acad. Hafn: pag. 351 in vita *Stougardi.*

M. Chriſtianus Chriſtiani Winther, Slagoſiæ in officio defunctus d. 2 Mart. 1621. Qvi edidit (1) *Meditationes qvasdam* D. Joh: Gerhardi *lingvâ Danicâ donatas*. (2) *Concionem funebrem ex Pſalm: XLII. in Virginem, Karinam Hoëg.* Hafn. 1611, in 8. itidem Danicè. Conf. *Wittenii* Diar. Biogr: Tom. II. p. 27.

M. Nicolaus Jani Corſoræus, annô 1621. Munus ſacrum heic aggreſſus, eodemq; annô a *M. Wulfgango Rhumanno* Philoſophiæ Magiſter creatus.

M. Canutus Johannæus, filius *Johannis Canutii*, Epiſcopi Fionenſis, natus Othiniæ an: 1606. Scholæ Hafnienſis Con-Rector annô 1631. conſtitutus, eodemq; annô d. 24 Maj. Magiſter creatus a *M. Wulfgango Rhumanno*, hinc Scholæ Slagloſianæ Rector factus, demum verò Arcis Regiæ Antvorſchienſis Eccleſiaſtes, annô 1647 mortuus. Publicæ luci commiſit (1) *Analyſin Lexicam & Logicam VII. Pſalmorum Pœnitentialium & Pſal-*

Psalmi LXV. Franeqveræ 1630, in 12.
(2) *Concionem Funebrem Danicam ex Joh. XVI.* in Christinam Reedtz, Soræ 1648, in 4.

M. Elias Eisenberg, constitutus annô 1647. qvô etiam annô supremam Philosophiæ Lauream nactus est in Academia Hafnienſi a *M. Petro Spormand*, hinc annô 1649. Ecclesiæ Calundanæ seu Calundburgicæ primarius Pastor.

Resten skal indføres med det første:

Tydskland.

I Berlin er i Anledning af Hertugen af Lothringen hans seeniste høje Nærværelse der ved Hoffet, efterfølgende tvende Epigrammata for Lyset komne:

I.

Noſtra DUCEM Gentis nec Marchia viderat ante,
Nec Gens ipſa DUCEM viderat ante parem.

II.

Ex occaſione oblati libelli Heroica facta Regum Auſtraſiæ complectentis.

Auſtraſiæ PRINCEPS, atavis ſate Regi-

Qvi genus à Teucris Dardanidisq; trahunt:
Majorum hic cernas ingenia Facta Tuorum
Prælia, Virtutes, bella, Trophæa, vices.
Qvorum in Te Virtus ita condensata videtur,
Ut Te qvid videat, qvosq; videre putet:
Ne, Tua qvod non sint, ne DUX, mirere libello
Qvæ si non Orbis, nec liber ista capit.
Prisca Tuæ Gentis Virtus. Nova qværere Regna:
Inclytus ut Solymæ Rex GOTHOFREDUS erat
Qvid STEPHANI Nomen præfert, omenq; Coronæ?
Seu qvod dignus eras, aut Diadema feras.

Sammesteds lader sig en trykket den Saltzborgiske Emigrations Sag betreffende Efterretning til syne, som forer denne Titul: Aechten-mässiger Bericht von der itzigen schweren Verfolgung wieder die Protestanten, in 8. Og vil nogle meene, at dermed fremdeles skal fortfares.

Udi

Udi Leipsig har en Engelst Sprog-Mester oversat et Exegetisk Verk paa Latin, som fører denne Titul: Eduardi Leighii Artium in utraq; Universitate Oxonienſi ac Cantabrigienſi Magiſtri in universum Novum Teſtamentum Annotationes Philologicæ: Ubi Emphaſis & Elegantia Græci Contextus obſervatur, Verſionis Anglicanæ Imperfectiones qvædam deteguntur diverſi Ritus Judaici & conſvetudines ad Textus Illuſtrationem facientes referuntur, Antilogiæ multæ atq; Contradictiones apparentes conciliantur & diluuntur, ſinguli difficiliores obſcurioresq; Loci dilucidantur & deniq; ſingularia dicta à falſis Pontificiorum ac Hæreticorum interpretationibus vindicantur. Ex Anglico Sermone in Latinum transtulit Theodorus Arnoldi. J Median 8.

Sammesteds er nylig en meget artig liden Tractat bleven trykket, hvorudi alle de Ting, som til et lykſaligt Egteſkab henhører, i en tydelig og meget fiin Orden afhandlet findes, og lyder Opſkriften derpaa ſaaledes: Ein gantz Model guter Pflichten, mit nöthigen Anmer-

ckungen und nützlichen Fragen, vor solche, die vernünfftig, Christlich und glücklich zu heurathen gedencken, in besondern Absichten verfertigt, und ans Licht gegeben von einem Freunde der Wahrheit, der noch unverheurathet ist, 1732, in 8. Den endnu ubekiendte Author har med faae Vers dette Verk sin tilkommende Brud dediceret, og jo friere det er skreven, jo angenemere er det at læse.

I Wittenberg har Johannes Zacharias Hilliger Doctor i den Hellige Skrift, samt Pastor og Superintendent til Seyda, efterfølgende Skrift til Trykken færdig liggende: Das standhaffte Evangelische Bekäntnis eines treuen Auspurgischen Confessions-Verwandtens, welches bey der Schrifftmässigen Erklärung derer sämmtlichen Artikel der Auspurgischen Confession Aar 1730. for og efter den anden holdte solenne Jubel-Fest i henseende til den Aar 1530 overgivne Auspurgiske Confession, i 29 Fredags Prædikener til den Christelige Meenighed i Seyda kort og tydelig forestillet, da derhos i Indgangene ved alle Prædikenerne de nødvændigste Historiske Omstæn-

stændigheder om den Auspurgiske Confession grundelig blive anførte; Og vil Verket i Tiden af omtrent 3 Alphab. in 4to. komme til at bestaae.

I Jena er for kort Tid siden adskillige Medicinske Inaugural-Disputationer blevne holdede; den første de Vomitoriorum natura, usu & abusu, den anden de Cancro in specie Mammarum, og den tredie de Analogia Morborum internorum, eorumq; Curatione Methodica per Polychrestas. Og indbefatter denne sidste 31 Sect: 4 Ark, da dens Programma angaar det sær nyttige Problema de Aceto distillato copiosiori & efficaciori obtinendo.

Til Berleborg i det Rommerske Rige findes nu omstunder saa mange Sværmere, at snart ingen Sect er til i Verden, den jo sammested haver sit Ophold. Den bekiendte Christianus Democritus eller Dieppel skal sig nu og der ved Steden befinde, som Liv-Medicus hos den regierende Greve, der er den Reformerte Religion tilbøyelig. Ligemaade og een saa kaldet Sunbach, der saa længe skal have studeret, indtil hand er bleven en fuld-

kommen Arrianer, saa at hand og for Consistorio sig offentlig skal have erklæret, for at vilde miste sit Hoved, end hand vilde fra sin fattede Meening afstaae.

Nederlandene.

I Grønningen er efterfølgende Skrift fra Pressen udgangen: Antonii Driessen S. S. Theolog. & Professoris in Academia Grönning: Omlandica, & Concionatoris Academici, Jesus Nascens, Patiens, & Moriens, Resurgens, in Cœlum ascendens, & ad dextram Patris sedens, Spirit. Sanct. effundens. Præmissus Jesu Doctor: per Parabolas & absq; Parabolis, atq; Jesu redituro in Nubibus Cœli cum Phœnomenis illustrissimis, antecedentibus, comitantibus, inseqventibus, 1732, in 4to. Dette Verk er egentlig en Beskrivelse om Christi Liv og Levnet, eller en Commentarius Analyticus til Præsternes Brug over de sædvanlige Texter, hvilke de fornemste Omstændigheder af den Evangeliske Historie i sig indeholder.

Engelland.

I London har mand allerede begyndt

paa,

paa, Monsr. Tillemont hans saa grundig og vel udførte med den Titul kaldede Memoires sur L'Histoire Ecclesiastiqve af det Franske i det Engelske Sprog at oversætte, og styk-viis formedelst Trykken at lade bekiendt giøre.

Sammested har mand ligeledes fuldfærdiget en Udkastning af Monsr. Samuel d'Oyly hans Engelske Oversættelse af P. Augustini Calmet hans Dictionaire Historiqve, Critiqve, Geographiqve, Chronologique, & Etymologique, de la Bible, hvilket Verk under Prænumeration skal vorde trykket.

Iligemaade er og der nyelig en Tractat kommen for Lyset: De febribus Symptomaticis, sive de febribus istis, qvæ ab aliis affectibus, morbisve jam in aliqva corporis parte grassantibus oriuntur, deqve eorum Curatione: Og er Author til denne Tractat en Doctor Medicinæ, ved Navn Samuel Dwight.

Fremdeles begynder nu Engellænderne andre Nationers Exempel at efterfølge, og adskillige fornemme Mænds Livs og Levnets Beskrivelser at sammensanke, i det for kort Tid siden i Lon-

don fra Trykken er udgangen, og hos Bogføreren Curl een saadan Samling nu omstunder er til kiøbs at bekomme, der indeholder 16 slige Beskrivelser, iblant hvilke den endnu ved Roeret siddende Staats-Minister Robert Walpole hans Livs- og Levnets-Beskrivelse dette Verk slutter.

Frankerige.

I Paris er i afvigte Aar 1731 en Piece fra Pressen udgangen, som fører denne Titul: La Bibliotheqve des Poetes Latins & François. Ouvrage si utile pour former le Cœur, qu'agreable pour orner l'esprit. Og har desforuden denne Underskrift af Virg. Æneid. 5.

Accipite hæc animis, Lætasq; advertite mentes,
Nemo ex hoc numero mihi non Donatus abibit.

I Fortalen giør Author sig selv stor Umage for at anføre den Dom hand fælder over sin egen Bog. Hvorom mand her med faae Ord nogle af hans Betænkninger har vildet tilkiendegive. Hand siger,

ger, at det er en Samling, over en Maade, paa hvilken de Menniſker, ſom ikkun have en middelmaadig Kundſkab om Boglige Konſter, med meget ringe Umage i Forſamlinger kunde brillere, og diſputere endog med de Lærdeſte ſelv: En Samling der indeholder ſaa mange Ting, at hvo den eyer, ſkal kunde broute af, at have alt hvad ſom kand kaldes det allerbeſte af Poetiſke Sager, og ſom er meeſt tienlig til at pryde Fornufften, og opmuntre Hiertet: En Samling hvorudi alle ſlags Folk ſkal finde en Efterretning, hvorledes de bør, enhver i ſin ſtand ſig forholde, og ſtiffte en god Fredelighed i det det mand fra Societetet udryder ald Ergierighed, Had og Misgunſt, egen Nytte, Forbittrelſe og Hevngierighed. En Samling, ſom beſtaar af en Udſøgning og nøyagtig Udvælgelſe af de allerbeſte Latinſke og Franſke Poeters Betænkninger over alle ſlags Materier: En Samling hvorudi findes en behagelig og over alt ſaa efterretlig en Forandring, at det ſkulle være knap, mand kunde kiædes ved den at læſe. Og endelig en Samling, hvorudi ſlet intet er bleven forglemt

af

af alle de Ting, som nøye denne Horatii Regel kand opfylde:

Omne tulit punctum qvi miscuit utile dulci.

See! saaledes er den Meening Author om sin egen Bog anfører: Saasom nu alt hvad derudi afhandles, efter en Alphabetiske Orden er inddeelt og indrettet, vil mand for et Exempels skyld her tilkiende give, at under det Bogstav A, finder mand en stor Mængde af anførte Stæder i Horatio: Ovid. Plaut. Terent, Lucret, Martial, Juvenal, Tibull, &c. iblant hvilke næsten alle Ord, som giver Anledning til den Materie som derudi blive afhandlet begynder af A, som for Exempel de Ord: Admiration, Adversité, Affliction, Age d'Or, Age d'argent, Age de Bronze, & Age de fer, Aimer, Amant, Ambition, Ame, Ami, Amour, Avocat, &c. Og ligeledes gaar hand alle de andre Bogstaver i Alphabetet igiennem. En stor Mageligbed er det, maa mand tilstaae, for dennem, som gierne gider citeret Authores, og som meene, at Videnskabernes største Fordeel

deel og Meriter i saadant bestaar. Følger nu Exempel paa det Ord Adversité.

En Formaning med Taalmodighed at lide og bære al den Modgang og Sienvordighed, som en kand paakomme, og igien derimod med Maade at bruge den overvættes Glæde, som Lyksalighed kand forvolde.

Æqvam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitia, moriture Deli.

Mand holder for, at det ikke giøres fornøden, her at anføre Resten af dette Sted i Horatio, saasom Author selv i sit Verk det aldeles beretter, hvorefter hand ogsaa dette Efterfølgende uf samme Poet hosføyer.

Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe Nothus, neqve parturit imbres
Perpetuos: sic tu Sapiens finire memento,
Tristitiam, vitæqve labores.

Paa dette sidste Sted følger efterstaaende Titul:

L' Adversité rend L' homme ingenieux.

Og

Og atter paa denne Titul følger igien neden undertegnede Vers:

Ingenium eſt miſerisqve venit ſolerlertia rebus.

Ovid. Metam. l. 6.

Ingenium mala ſæpe movent: Qvis crederet unqvam
Æreas hominem carpere poſſe vias.

Idem de arte amandi.

Derefter ſiger Author, at omendſkiønt Modgang kand bringe et Menniſke til Forſtand, gaar det dog undertiden tvert imod; og derover citerer hand 14 Vers af Ovidio, hvilke mand for Vidtløftigheds ſkyld vil forbiegaae, og ikkun alleniſte anføre diſſe tvende efterfølgende, ſom af den fierde Bog af Ovid. Triſt. ere uddragne.

Utqve, ſoporiferæ liberem poculaLethes
Temporis adverſi ſic mihi ſenſus abeſt.

Herneſt fremſtiller ſig Lucret. i Ordenen for at bevidne, det Modgang og Gienvordighed er meere nyttelig for et Menniſke, end Lykſalighed: Hvorom Author anfører i et kort Begreb Meeningen af

af disse Poetens egne Ord, saaledes: Gienvordighed siger hand, er langt meere tienlig for et Menniske, end Lyksalighed, saasom det første forvolder, at et Menniske slaar i sig selv, og leder det til Guds Kundskab, hvilken mand ellers i Medgang aldeles pleyer at forglemme; Thi naar et Menniske seer sig først adskillige slags Elendigheder undergiven, holder det sig allernærst til Himmelen. Ypperlige Ord af en Hedning, hvilke mange Christne vel burde tage sig til Exempel. Author hosføyer disse Lucret: Ord:

Multosq; in rebus acerbis
Acrius advertunt animos ad Religionem.

Midas, som selv bedraget sig af sin egen Gierighed, ønskede, siger Author fremdeles, at ald hvad hand rørte ved, maatte blive til Guld. Hans Ønske vederfores ham, men blev ham til største Ulykke; thi hand kiendte derpaa strax sin Forseelse, opløfftede sine Hænder til Himmelen, og bad om Naade: hvilket Ovidius med efterfølgende Termin: udfører.

At-

Attonitus novitate mali, divesqve miserqve
Effugere optat opes, & qvæ modo voverat odit,
Copia nulla famem relevat, sitis arida guttur
Urit, & inviso meritus torqvetur ab auro,
Ad cœlumqve manus, & splendida brachia tollens,
Da veniam, Lenæe pater, peccavimus, inqvit
Sed miserere precor, specioſoqve eripe damno,
- - - - - peccasse fatentem,
Restituit, factiqve fide data munera solvit.

Ovid: Metam. libr. 12.

Mand kunde endnu anføre mange flere Exempler om det Ord Adversité, eller over Gienvordighed og Lyksalighed, men for ikke at giøre den gunstige Læsere kiedsommelig derved, maa det ved de allerede andragne forblive, og vil man til Tieneste i neste Continuation antegne nogle faae Exempler over det Ord Aimer.

Hvorover Continuatio skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 13.

Den 27 Martii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 22.

Continuation om Antvorschov Slots-Præster.

M. *Ericus Erici Pontoppidanus*, natus in Fionia d. 21 Jan. 1616. Post peregrinationem litterariam, d, 26 Apr. 1643, Philoſoph. Magiſter creatus a *M. Jacobo Finkio*, inde Arcis Regiæ Antvorſchovienſis & Xenodochii Slagloſienſium Eccleſiaſtes d. 29 Aug. 1649.

N or-

ordinatus ab Episcopo Sædlandiæ, *D. Casp. Er. Brockmanno*; postea annô 1665. Coagianæ Ecclesiæ Pastor primarius constitutus, hinc 1672. Episcopus Nidrosiensis, Mitrâ Doctorali Theolog. decoratus an. 1675. d: 10 Jun. a *D. Georgio Witzlebio*. Theologus, Philologus & Poëta fuit excellentissimus. Vitam ipsius & scripta edita pariter ac inedita enarrat Anonymus qvidam in peculiari *de Vita Erici Ericii Pontoppidani* Libello, Hafn. jam pridem in 12mo edito. Obiit 12 Jul. 1678.

M. Præbiörno Wandalinus, natus 1635. d. 29 Apr. Patre *D. Johanne Wandalino*, Episcopo Viburgensi, annô 1665. post discessum *Pontoppidani* huc vocatus; inde factus Ecclesiæ Cruciforanæ Pastor, vicinarumq; Præpositus. Cujus exstat *sancta Hominis Pii Conversatio ex Psalm: XVI. 8, 9.* sive *Concio funebris* in *Idam Rosenkrantz*, uxorem *Hugonis Lytzovii, Hafn.* 1663. in 4to.

M. Fochardus Alberti Witth, filius *M. Alberti Fochardi With*, olim Templi SS. Trinitatis Hafnienſis Pastoris Primarii, Philosophiæ Baccalaureus creatus 23 Maj. 1693,

1693, a perilluſtri *Paulo Vindingio*, inde Collegii Medicei Alumnus, intereaq; Laureâ Magiſtrali ornatus d: 1 Jun. 1698, a perilluſtri *Caſparo Bartholino*. Anno 1707. Eccleſiæ D. Petri & Valeditudinarii Slagloſianorum Paſtor factus, poſt aliqvot deinceps annos ſimul Templi Arcis Antvorſchovianæ, tum nuper ab Epiſcopo *Chriſt. Wormio* ſolemniter inaugurati, Concionator conſtitutus, poſtqvam hoc Templum diu fuerat in uſitatum; demum Nomarchiæ Slagloſianæ Præpoſitus creatus; mortuus annô 1729. Is olim defendit *Georgii Ursini*, poſtea Paſtoris Nakſchovienſis primarii, *Diſſertationem Imam Hiſtorico-Philologicam de Scholis & Academiis Ebræorum*. Hafn. 1693, in 4. Ipſe verò in publicum emiſit (1) *Diſſertationem Theologicam de Origine Animæ Chriſti*, Nicolao Arnoldo *oppoſitam*, ſub præſidio *D. Bartholdi Botſacci*, Theol. Prof. & D. Petri Hafn. Paſtoris, Hafn. 1694, in 4. (2) *Schediaſma Hiſtorico-Philol. de Lingva Judæis circa tempora Chriſti Salvatoris noſtri vernacula in Palæſtina*. Havn. 1695. (3) *Diſſertationem de Idololatria Antediluviana*.

1696. (4) *Schediasma Physicum de Fontibus Medicatis.* 1697. (5 & 6) *Disputationes binas de Formulis Jurandi.* 1698 & 1699 omnes in 4to.

Dnus *Christianus Sev:* örsted, patre natus *M. Severinô Jacobi* örsted, hodie in Sædlandia Eccleſiarum Harraldſted & Allindemagle Paſtore admodum venerabili. E. Schola Slagloſiana dimiſſus, Philoſophiæ Baccalanreus d. 5 Jun. 1715. renunciatus a *M. Ser: Lintrupio.* inde Collegii Valkendorfiani Alumnus, poſtea filiorum plur. Venerabilis *D. Henrici Durkopii*, Eccleſiæ Petrinæ Hafnienſium Paſtoris, per aliqvot annos Præceptor domeſticus, poſtea verò ordinatus Paſtor Eccleſiæ D. Petri & & Valetudinarii Slagloſienſium, nec non Regiæ Arcis Antvorſchovianæ Concionator. Edidit hactenus (1) *Trifolium Criticum.* Hafn. 1720. (2) *Observationum Philologicarum Decadem.* 1721. (3 & 4) *Diatriben de Libertate Decembri, occaſione Lib. II. Sat. VII. Horatii v. 4. 5. inſtitutam, & duabus Diſputationibus comprehenſam.* 1721, & 1722. omn. in 4to.

Tydſk-

Tydskland.

I Hamborg have de forunderlige Hændelser, som hidindtil om den bekiendte Abbé Paris i Frankerig overalt ved Rygte iblant Folk ere blevne udspredte, givet en vis Person Anledning en Satyre paa Overtroe at forfærdige. Da samme med det allerførste vel tør komme for Lyset; og skal ellers af saadanne Vers være bleven sammensat, hvilke de Franske pleyer Burlesqve at kalde: Samme Satyre bliver til Trykken befordret under den Titul: Der sonderbahre Wunderthäter, oder: Glaube, was man dir vorsaget; Nogle, som ere Kiendere af dette Verk, forsikre, at Versene efter deres Maade ikke ere ilde giorde, og maa skee Forfatteren selv ikke ugierne seer, at enhver slige Tanker om dennem vilde have.

I Franckfurt ved Mayn hos Boghandlerne Andreæ og Horn er efterfølgende Piece tilkiøbs at bekomme: Joh. Christ. Schutzii Tract. de Jure pascendi, publico & privato, ad Germaniæ praxin versantibus apprime utilis & neces-

sarius, variisqve Casibus, responsis & judiciis, præprimis qvoad Jus pascendi privatus, Illustratus, hactenus in Germania nondum, sed jam demum editus cum Indice Rerum & verborum Locupl. in 4. 1732. Det er u-nødigt, et Udtog af denne besynderlige Materie her at anføre. Det maa være nok, at mand den gunstige Læsere kand forsikre, det denne Materie er saa grundig og vel udført, at de, som den til deres Nytte vilde bruge, derudi en fuldkommen Fornøyelse skulde finde.

I Leipsig har Henrich Wincler Med. Pract. sammested i sinde nest kommende Paaske Doct. Joh. Bohns Chirurgiam naturalem oder vernünfftige Abhandlung der Chirurgischen Operationen nach denen Reguln einer guten Theorie abgegefasset, und mit practischen Cautelen versehen, at lade for Lyset fremstille.

I Zerbst har den saa høy-berømte som særdeles flittige Rector Gymnasii Acad. sammested, J. H. Bashuysen sin Omhyggelighed for den studerende Ungdom ikke lidet fremviset; i det han nyelig 4 gange i rad, endskiønt ikkun privatim, efterdi

ved

ved saadanne offentlige Acter ikkun meget faae Tilhørere pleye sig at indfinde, haver disputeret, nemlig 1) De Deo. 2) De Creatione & Corruptione. 3) De Phrasibus nonnullis. N. T. & Rabbinismos illustrandis. 4) De Sacra Scriptura. Resp. suo Filio tertio. Det var at ønske, at disse Exercitia flittig maatte vorde fortsatte; efterdi det er aldeles nyttig for alle unge studerende Personer, at disputere, saasom Author altetider meget smukke og særdeles nyttige Materier pleyer at udvælge.

I Halle hos Boghandleren Joh. Christian Hendeln er et Verk tilkiøbs at bekomme, som kaldes Spennerus Vindicatus, oder Vertheidigung der reinen Lehre und Unschuld des seligen D: Philip Jacob Spenners, wieder die falschen Beschuldigungen Herrn Erdmann Neumeisters, Pastor zu St. Jacob in Hamburg, denen letzthin edirten Anmerckungen desselben über Sr. Hochwürden Hr. Johan Georg Walchens, Theol. D. und P. P. O. zu Jena, Einleitung in die neuesten Streitigkeiten unserer Kirchen so wohl, als des unter dem Anfangs Buch-

staben verborgenen M. J.C. J. unternommener Wiederlegung entgegen gesetzet von M. J. C. L. V. D. M. in 8vo.

I Strasborg bliver det temmelig rar vordne Knipschildii Verk de Civitatibus Imperialibus igien paa nye oplagt, og til Trykken befordret, og tillige med af en fornemme og formedelst mange lærde Skrifter allerede vel bekiendt blevne Publicist med adskillige skionne Ting forøget. I Særdeleshed bliver i dette Verkes 3de Bog alle de Ting som siden Knipschildii Tider sig i Rigs-Stæderne have tildraget og forandret, nøye anmerkede, og kand mand vente, at dette Oplag ufeylbarlig ved dette Aars Udgang vil komme for Lyset.

Nederlandene.

I Leyden er Mr: Cleveland hans Historie (om hvilken mand tilforn i disse Ugentlige nye Tidender om Lærde og curieuse Sager lidet have meldet) paa Hollandsk nu omstunder fra Trykken udgangen under den Opskrift: De Englishe Filosoof: Udi hvilken Historie hans Fødsel, forunderlige Opdragelse i en Huule under

der Jorden, hans sældsomme Hændelser paa sine Rejser, hans mange Aars Ophold iblant de vilde Folk, saavelsom og adskillige med indblandede Hændelser af de Cromwelske Tiders Historie vorder beskreven. Iblant andet finder man derudi ogsaa en Efterretning om een endnu hidindtil ubekiendt Insul, og dens Indbyggere, som skal have været Christne. Denne Eventyrlige og vandrende Ridder skal ellers have været en naturlig Søn af den bekiendte saa kaldede Protecteur af Engelland, Olivier Cromwel, og har sin Historie selv i Pennen forfattet, og maa samme være meget curieus, saa det var at ønske, den videre var bleven bekiendtgiort, helst siden dens Titul lover adskillige meget merkværdige Ting, som endnu ikke enhver Liebhabere ere komne for Øine.

Engelland.

Udi London er i indeværende Aar 1732 fra Pressen udgangen efterfølgende Piece under den Titul: A Preservative against Qvakerism. &c. ɔ: Een saa kaldet Gegen-Gift imod Qvækkerie, eller een i-

mod Deismo, Enthusiasmo, samt adskillige andre, saavel gamle, som nye Vildfarelser og Kietterier tilsammen støbte Samling, forestillet i en Samtale imellem en Præst og en Person iblant hans Meenigheds Lemmer. I denne Samling blive alle Qvækkeres, Deisters, Euthusiasters og andre fleere, deels gamle, deels nye Kiettere og Splidmagere deres falske Meeninger oprigtig undersøgte, og tydeligen og fuldkommen igiendrevne, og derimod den sande Christelige Religions Fundamenter bekræftede, og fra alle Irringer befriede. Da dette Verks Forfattere kalder sig Patrich Smith M. A. og Vicarius eller Capellan til Gros-Paxton i Huntingdanschire i Engelland. Til denne Bogs dis større Berømmelse bliver iblant andet forsikkret, at hvo som den besidder, og tillige med ejer et saa kaldet Samuel Turetins Verk, (hvilken har været en offentlig Lærere i den Hellige Skrift til Genf) da har de tvende beste Skribentere baade imod Qvækkere og andre Secter i sin Eje, som nogen sted kand findes.

Ellers seer mand udi London en Art

af

af een Roman fra Trykken at være udkommet under denne Titul: The Unhappy Lovers, eller den u-lyksalige Elskere, indeholdende en Historie om Monsr. James Webston, en vis Adels-Mand, da og sammes Reyser baade til Lands og Vands derudi ere indbefattede.

Frankerige.

Continuatio af den, afvigte 20 Martii i de Lærde Aviser anførte Piece, La Biblioteque des Poëtes Latins & Francois.

Mand kand ikke elske det, som mand gandske ingen Haab har om at kunde erlange.

Ferrea, crede mihi, non sum, sed amare recuso
Illum, qvem fieri vix puto posse meum.

Ovid: Helen: Parid:

Den som vil elskes, bør stræbe efter af alt Magt, at giøre sig elskværdig.

Sit procul omne nefas, ut ameris amabilis esto.

Ovid: de arte amandi.

Mand

Mand bør og at elske oprigtig, thi hvor der er en Pylades, bør og være en Oreſtes.

Ut præſtem Pyladem, aliqvis mihi præſtet Oreſtem
Hoc non ſit verbis, Marce, ut ameris amas.
Mart: Lib: 6. Ep: 11.

Mand bør langt høyere agte den Fornøyelſe, at blive elſket, end frygtet af Folk.

Nolo ego metui, amari mavolo.
Plaut.

Mand holder langt meere af ſig ſelv end af andre Menniſker.

Verum illud verbum eſt, vulgo qvod dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle qvam alteri.
Terent: Andr:

Egen Kiærlighed tillader ikke, at mand bekiender ſine Feyl.

Seipſum nullus fatetur eſſe malum
Menand:

Dette maa da være nok, til at give en Idée om dette Verk. Men man maa og derhos berette, at i hvor vel Titulen lover

ver intet andet, end Vers, har dog Author ikke efterladt somme steder solut Stiil ogsaa at anføre; saasom hand og i sin Fortale kalder sin Bog, un Melange de prose & de vers, d: en Sammenblandelse af løs og bunden Stiil. Endnu et at anmerke, da førend hand citerer nogen Hændelse, som angaar enten en Dyd eller en Last, anfører hand gierne først denne Dyds eller Lydes Beskrivelse. Som for Exempel, naar hand taler om L'Avare, eller en Giærig, siger hand: At den Giærige er et Menniske, som alleneste er indtaget af Omhyggelighed og Begiærlighed til at samle Rigdom, og frygter stedse at miste den, saa at i steden for, at hand selv skulde være Herre over sine Midler, have de saaledes bemestret hannem, at hand bærer dem, som en Lastdragere under en tung Byrde.

Ligeledes blive alle andre Materier i Verket igiennemgaaene, derefter sees en Beskrivelse over den Ting, som der bliver handlet om, siden regner der lutter Historier ned fra alle sider, saa at endog den allervankundigste Læsere ikke har nødig at giøre andet, end udvælge de Citatio-

tationer, som hannem best behager, lære dennem siden uden ad, som en Lexie, og derefter betiene sig af dennem i Selskaber at opregne; thi dette er denne Samlings eeniste Øjemerke, som Author derom beretter i sin Fortale, naar hand siger, som vi forhen have anmerket: At de Personer selv, som ikkun have en middelmaadig Kundskab om Boglige Konster, skulde finde det, hvorved de mod ringe U-mage i en Forsamling kunde brillere, ja endog med de Lærdeste selv disputere.

Hvilken Fornøjelse og Glæde er ikke det, at kunde citere alle de Autores, uden at have selv læst en eeniste af dennem, da man har ikke meere nødig, til at ansees som Lærde, end at igiennemløbe dette Poëtiske Biblioteque, hvilket virkelig kand kaldes at have skilt sig fra en stor Ting med en ringe U-mage. Men at kunde disputere derom med de Lærdeste, er en fordeelagtig Overflødighed, der nokſom giver tilkiende, hvad Tanker man bør giøre sig om dette Verks Meriter. Der findes vel de Lærde, som slet og ret hen skulde sige, at egen Kiærlighed til-

tillader ikke, at tilstaae sine Fejler, men at citere Menander derover, som siger: Seipsum nullus fatetur esse malum.

Er virkelig at skyde det hen over dem selv; og dette er et merkeligt stort Exempel paa den Nytte, hvilken de Personer, for hvis skyld det er blevet forfærdiget, sig af dette Poëtiske Biblioteq: kunde uddrage; der er at sige, de Folk, som ingen Læsning have, og gierne vilde, uden at det skal koste dem noget, ansees for at være vel belæste, ja endog meere end de Lærdeste. Den eeneste Ulykke de har at befrygte, som sig af denne Bog vilde betiene, er at det kunde vederfares dennem, at de i et Selskab, hvor de saaledes vilde stræbe paa deres maade at brillere, kunde broute af visse Citationer, for nogle iblant Selskabet, som dennem selv i samme Bog havde læst. Denne befrygtelige Fare alleeneste undtagen, maa man ellers tilstaae, at dette Poëtiske Bibliotheque, hvorom hidindtil er handlet, virkelig var for dennem et stort Skat-Kammer.

Jhvorvel ellers i dette Verk efter en Alphabetiske Orden anføres adskillige andre

dre mange Caracterer, vil man for deres Vidtløftigheds skyld dennem ikke her antegne, at man ikke skal giøre den gunstige Læsere ved deres Læsning kiedsommelig, men vil have enhver Liebhabere til Bogen selv henviist.

I det øvrige maa man dog tilmelde, at ikkun endnu det første Bind af dette Verk, som gaar ikke længere end til Lit. D. er formedelst Trykken bleven bekiendtgiort: Men Author beretter og derhos, at dersom denne Begyndelse hand har udgivet, kunde sig Publici approbation erhverve, vilde hand strax uden Ophold lade Resten, som allerede ligger færdig, for Lyset komme.

Italien.

Til Venedig haver Hans Keyserlige Majest. for nogen Tid siden hensendt adskillige berømmelige Bildhuggere, for at udsøge en stor Steen af det allerfineste Marmor, hvilken de nu og have efter deres Forlangende fundet, og ere dermed til Vien igien bortrejste, for derudaf Kejserens Statue at udarbejde, hvilken, som Ordene gaar, midt i Staden Belgrad skal oprejses.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  14.

Den 3 April 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 23.

Ved Grænse Kirke i Jylland i Aarhuus Stift findes en Dansk Gravskrift over en der paa Stæden afdød Rector, ved Navn, Oluf Pedersøn. Samme Mand var Rector i Grænse Skole fra Aar 1650 udi 9 Aar, blev saa kaldet til at være Sogne-Præst for Todberg og Meylby Meenigheder, men døde strax og blev ikke ordinered. Hand havde forær-

red til Skolen Et halv hundrede Slette-daler; og har været en berømmelig og Skolen sær nyttig og opbyggelig Lærer, som kand sees af det Latinske Epitaphio, som findes over ham i Kirken (hvor og hans Effigies er at see; i hvilket hand siges, at have været Rector solers & industrius, optimè de suis rectè sentientibus Alumnis meritus; saa og Insignis formandæ rudis ætatis Artifex. Det Danske omtaldte Epitaphium er giort til hans Amindelse af een, som baade har meent ham det vel, og mueligt meent om sig selv, at hand var en good Poët. Samme Grav-Skrift vil vi her, til Læsereus Fornøjelse, indrykke for sin Curieusitets skyld, endskiøndt Auctor, om hand nu levede, maatte selv tilstaa, at det kunde været giort bedre.

Salig Oluf Ped'rsøn vel var
Der Hand død' 16 til trediv' Aar,
Lærde velmeent, uden Ræve-skind var Hand,
Rigtig, Gavemild, med sand siges kand,
Skol'n i Døden Hand betænkte,
Hend' et halvhund'r Slet Dal'r skænkte.

Tydsk-

Tydskland.

I Hamborg bliver næstkommende Paaske efterfølgende Skrifter, som endnu ligge under Pressen, til kiøbs at bekomme: (I) Johan Henrich Schmuckers, des wahren und rechtschaffenen Christen 2. Theil, welcher in 4 verschiedenen Abschnitten in sich fasset die Pflichten eines wahren Christen, 1) ins gemein, in seinem gantzen Lebens Lauff, 2) ins besondere, in seinem irdischen Beruff, 3) in seinen Gottes dienste, 4) in allerhand besondern Zufällen. 1732, in 4. (II) Philip Jacob Speners, Sprüche heiliger Schrifften, welche von Welt-Leuten zur hegung der Sicherheit etc. pflegen misbraucht zu werden, kürtzlich aber gründlich gerettet, mit Registern. 1732, in 8. mit Königl. Pohlnischen und Chur-Sächsischen allergädigsten Privilegio.

Sammesteds er for gandske kort Tid siden efterfølgende Tractat kommen for Lyset under denne Titul: Hr. B. H. Broches Lt. Com. Palat. Cæs. und Raths-Herren der Stadt Hamburg, Irdisches Vergnügen in GOtt, bestehend in Phy-

ficaliſchen und Moraliſchen Gedichten, vierter Theil, mit einer Vorrede, zum Druck befördert von Michael Richej, P.P. Hamb. 1732, in 8. 1 Alph. 11 Bogen. Denne fierde deel indeholder ligesaa nyttige, igiennemtrængende og opbyggelige Betænkninger, som de 3 første. Da og Hans Høyfyrstelige Durchlauchtighed Hr. Ludvig af Hessen-Homborg, Hendes Czariske Majests. høyst-betroede General-Major, hans til Forfatteren indlobne og hosføjede Poëtiske Tilskrift denne Samling ikke liden Prydelse og Zirat giver.

I Berlin finder mand et nyt Verk, som fører denne Opskrift: Johan Christian von Kölichen und Rischtern Herrens auf Siegendorff, Nieder-Rischtern und Schmarbach etc. etc. Beschreibung des gantzen Erd-Crayses und dessen besonderer bekandter Länder nach ihrer Assiette, oder Lage, Lufft, Thieren, Fruchtbarkeit und Güte auch einwohnender Völcker nach ihren Sitten, Sprachen, Gewerbe, Regiments-Form und Stärcke, wie alles nach den neuesten Nachrichten sich befindet. 2 Theile, in 4to.

Udi

Udi Jena ventes med det allerførste, at efterfølgende Verk vil komme for Lyset, som skal føre denne Titul: D. Gottlieb Slevogts, Comit. Palat. Cæs. Hochfürstl. Sächsischen Gemeinen Hoff-Gerichts zu Jena, wie auch Hochfürstl. Altenburgischer Hoff- und Regierungs Advoc: Ord: und Chur-Sächsischer Advoc: Immatric: &c. Abhandlung von denen Rechten, derer Altäre, Tauff-Steine, Beicht-Sthüle, Predigt-Sthüle, Kirch-Stände, Orgeln, Kirchen-Musiqve, Glocken, Thürmen und Gottes Acker, aus dem Canonischen und Protestantischen Kirchen-Recht erläutert, nebst einer Einleitung von der innerlichen und äusserlichen Gestalt der Kirchen, auch mit vollständigen Register versehen, in 8vo.

I Nürnberg er efterfølgende Piece for kort Tid siden kommen for Lyset, under denne Opskrift: Die Triumphirende Keuschheit in der getreuen Liebe des keuschen Printzen Josephs gegen seine geliebte Printzessin Assenath, in einer anmuthigen Beschreibung und Helden-Geschichte, zu Erklärung der alten Zeiten und Tugendhafften Gemüths-Belusti-

gung vorgestellet, und mit schönen Kupfern gezieret von Melantes, in 8. 1732.

I Rinteln befinder sig iblant andre en Indostanischer Student, som er fød i Suratte, een i det Ost-Indiske Kongerige Guzaratta ved Floden Tapte beliggende, og den Store Mogol tilhørende Handels-Stad, og fører det Navn Achmet Osmana de Ruffi. Samme har i Begyndelsen af sidst afvigte Martii Maanet under Professor Funches Præsidio i mangfoldige Tilhøreres Nærværelse, en meget smuk Disputation; De usu rationis in cultu divino, & Republica, holdet.

Saasom til Regensborg for nogle Maaneder siden med Posten uden Haand, og Stæd hvorfra, de fleeste der værende Gesandter blev tilsendt et skrevet Verk under denne Titul: Reflexions d'un Patriot Allemand &c. hvilket var den Øster-Rigske Arve-Successions Guarantie aldeles imodstridig, altsaa seer man nu omstunder der ved Stæden et andet Skrift derimod fra Trykken at være udkommen, som kalder sig: Analyse courte & veritable des Reflexions d'un se disant Patriot Allemand &c. Dette Skrifts

For-

Forfattere har med særdeles skarpe Expressioner de omtalte Reflexions affærdiget, de derudi indbefattede ilde sindede Meeninger eftertrykkelig igiendrevet, og Guarantiens Nytte paa nye igien klarligen beviset og tilkiende givet.

I Saalfeld finder man nu omstunder i Anledning af de Saltzborgske Persecutioner imod de Protestantiske, efterfølgende Verk paa nye at være oplagt og til Trykken befordret: Thränen und Seufftzern über den Kelch-Raub, welche in dem Ertz-Bischoffthumb Saltzburg schon Anno 1563 vergossen und ausgepresset worden, nebst einer Untersuchung und Wiederlegung derer Schein-Gründe, damit das Päbstthum sein vergehen zu rechtfertigen pfleget, auffs neue gesammlet und hervor gesuchet von Johan Gottlieb Hillingern, Hoff-Predigern, Past. Prim. zu St. Johannis, und Superintendenten des Fürstenthums Salfeld, in 4to. Tre Ark af dette Skrift indbefatter en bevægelig og merkværdig Suppliqve, hvilken alt i ovenmeldte Aar 1563 af 4 saa kaldede Gerichts-Herren, nemlig Bischoffs-Hoff, St. Johanns, S. Veit og

Grossarl, den da regierende Erke-Biskop til Saltzborg Johanni Jacobo er vorden overleveret. I denne beder de meget bevegelig, at dennem Kalken i det Hellige Sacramente maa meddeeles; da deres Ansøgning saaledes udfalder, at det dennem for Guds Barmhiertighed, for JEsu Christi deres eeneste Saliggiørere, for deres Siæles Salighed, og den yderste Dommedags skyld begge Deele i Sacramentet maatte nyde. Hvorudaf man kand see, at endog paa de Tider i dette Biskopdom allerede fandtes mange, som vare Elskere af den reene og rette Evangelii Sandhed.

Svitzerland.

I Bern har Monsieur Hollard oversat og til Trykken ladet befordre Monsr. Wacke Erke-Biskop til Canterbory hans Tractat de la nature & de la fin de la Sainte Cene.

I Sveitz arbeyder nu omsiunder Jacob Zimmerman, Jur. Nat. & Hist. Eccles. Professor ved det der værende Gymnasio meget flittig, paa det at hans forhen udlovede Verk, kaldet: Abhandlung von

von den vermeinten Wunderwercken Pythagoræ, Apollonii Thyanei, Dominici, Loyolæ, und anderer, i nestkommende Sommer kand blive bragt i Stand til Trykken at vorde overleveret. Ligemaade er hand og meget omhygaelig for, det ligeledes i rum Tid under Hænder havde Verk, under den Titul: Apologiæ Illustrium Philosophorum ac Virorum, qvi citra meritum Atheismi incusati sunt, med det allerførste til Trykken at lade befordre.

Nederlandene.

I Amsterdam er efterfølgende skionne Verk tilkiobs at bekomme: Images des Heros, & des grands Hommes, de l'Antiqvité, dessinées sur des Medailles, des Pierres antiqves, & d'autres anciens Monumens par Jean Ange Canini & gravées par Picart le Romain, avec les observations de Jean Ange, & de Marc Antoine Canini, données en Italien sur des Images, diverses Remarqves du Traducteur & le Texte Original à coté de la Traduction 1732. in 4.

Engelland.

I London har Engellændernes særdeles Lyst og Begierlighed til smukke Haugers Indrettelse, hvilken deres Lyst nu omstunder i de Lande med allerstørste Lykke og Fordeel regierer, og i visse Maader betager andre Nationer den Priis, de sig i denne Henseende tilforn have indlagt og erhvervet, givet Anledning til, at efterfølgende Verk under denne Opskrifft er fra Trykken udgangen: The Theory, and Practice of Gardenning: udi hvilket Verk fremviises hen ved 60 Kaaberstykker paa adskillige Nye-Modens Afritzninger, og Indeelinger over Hauger, Enge, Lyst-Skove, Græs-Benke, de saa kaldede Irre-Gange, Spise-Sahle, Gallerier, Portaler, Lyst-Huuse, belovede skiulte Alléer, og Sommer Løv-Hytter, Spring-Brynde, Vandfalde af største Konst etc. Iligemaade Geometriske Regler til allehaande Plaatzers Afmaaling, en Maade paa allehaandt Planter at sætte og drive, at finde Vand, og samme ind i Haugerne at indleede, hvoraf man siden Diger og Vand-Konster kan indrette, da derhos og findes en Afhandling om alle slags

Blomster og Orangerier, og er Author til dette Verk en Engels-Mand, ved Navn John James von Greenwich.

Sammested har ogsaa en ubekiendt Person ladet et Skrift trykke in 8vo. under den Titul: The Abuses of Christianity, eller de Misbruge som nu omstunder i den Christelige Religion foretages, hvorudi hand søger paa alle Religions-Stridigheder en Ende at giøre. Hand ønsker, at man de Christne, og i Synderlighed de Skrifft-Lærde, igien til den gamle Evangelii Eenfoldighed kunde bringe, og tillige med bevege dem til, alle forfængelige og u-nyttige Qvæstioner, hvorudaf saa mange U-eenigheder hidindtil have havt sin Oprindelse, at tilsidesætte, som de, der iblant Bespottere og de Vantroe Religionen ikke andet, end Foragt foraarsagede.

Frankerige.

I Pariis seer mand efterfølgende Piece for nogen Tid siden at være kommen for Lyset, som fører denne Titul: Histoire Ancienne des Egyptiens, des Carthaginois, des Assyriens, des Babyloniens, des Medes, & des Perses, des Macedoni-

ens, des Grecs. Par Monsr. Rollin, ancien Recteur de l'Université de Paris, Professeur d'Eloqvence au CollegeRoyal, & Associé à l'Academie Royale des Inscriptions & Belles Lettres à Paris chez Jacques Etienne, in Duod. Tom. I. Dette oven anmeldte Volumen begyndes med en Fortale, som er deelt i 2de Deele. I den første anfører Monsr. Rollin adskillige almindelige Reflexioner over den Nytte der følger ved Profan-Historier, over alt hvad Religionen angaar. Men som disse Reflexioner have ikke nogen vesentlig Sammenheng med dette Verks Hoved-Materie, ville vi ikke heller nogen af dennem uddrage. Vi vilde meget heller agte paa hvad Author siger os om sit Verk, og om den Maade hand har taget sig, samme paa at udføre.

Hand skriver fornemmelig for unge Mennisker, som ikke skiøtte om at giøre sig nogen retsindig Videnskab ved Studeringer i de gamle Historier. Ligeledes har hand ikke heller bepryddet dette Verk med alt for stor Lærdom. Men har ikkun alleniste ladet det sig være nok, af de Grædske og Latinske Authoribus at udtage

tage de Ting, som har syntes ham, at være meest fordeelagtig eller vedkommende Handelen selv, og best tienlige til at give Underretning i de Reflexioner hand derover giør. Hand har paa samme Sted og giort sig Umage for, at undflye baade en ufrugtbar Tørhed i korte Meeninger, som ikke giver nogen nøyagtig Idée; saa og en alt forkiedsommelig Vidtløfftighed af lange Historier, som falde Læseren besværlig og fortrydelig: For Resten har hand ikke giort sig nogen Samvittighed overalt at stiele; og det ofte uden at engang citere de Authores, hvilke hand har udskrevet, saasom hand derudi undertiden har giort Forandring, og hand er forsikret paa, at naar hand ikkun har kundet forsyne sine Læsere med en temmelig god Historie, skulde de ikke meget kiere sig efter, enten hand selv havde været Mester derfor, eller en anden.

Dette er da alt saa et kort Begreb over hans Fortale. Nu vilde vi træde til Verket i sig selv. Da vi i denne første Tome ikke finder fleere, end Ægypternes og Carthaginensernis Historier anførte.

Den første af disse, som indfatter omtrent den 3die Deel af dette Bind forestiller strax en Beskrivelse over Ægypten, og alle de Ting som derudi findes at være de mærkværdigste. Author taler derudi om det vidtberømte Memnons Billede eller Stytte, om Josephs Brønd, som findes paa Slottet i Store Cairo, om de saa kaldede Obelisqves, Pyramider, Labyrinther eller Irre-gange, om de Søer, Mœris, Nilus og Phœnix, saavel som og om Staden Alexandria, alle disse Ting kunde give Materie nok til at tale om, men vi vilde allene blive ved de tvende Prøver, hvorefter vi kand lære at skiønne paa den Vindskibelighed og paa hvad Smag der er i de Reflexioner, Author i dit Verk har beflittet sig paa at giøre;

Naar hand taler om Pyramiderne, formerker hand, at de have været Begravelse-Stæder, og at alt saa den eniste Nytte man har haft af saa store Bekostninger og Arbeyde, ikkun tiente til at forskaffe en Fyrstelig Person i et stort og vidtløftig Begreb og ubeskrivelig høy Bygning en liden Keller paa 6 Fod. Da dog Kongerne selv som have bygt disse

Pyramider, ikke der ere bleven begravne, saasom det Had, de sig formedelst deres Haarhed og Grumhed havde forhvervet, tvang dem til, sig paa de mindst bekiendte Stæder at lade begrave, paa det ikke deres døde Legemer siden skulde geraade i Almuens Hænder, og vorde dens Hævngierighed exponerede. Plinius taler herudi meget vel, naar hand kaldte Kongernes daarlige Tanke, i det de indbildte sig, formedelst saadanne unyttige Verker at vilde giøre sig udødelige, Regum pecuniæ vtiosam ac stultam ostentationem, og sætter hand derhos, det er en retfærdig Straf, at deres Ihukommelse er saa dybt nedgravet i Forglemmelse, at end ikke Historie-Skriverne kan komme overeens med sig selv om, hvad deres Navne har været, som havde været Stiftere og Begyndere til disse forfængelige Bygninger, justissimo casu obliteratis tantæ vanitatis auctoribus.

Nil-Floden er det største Under-Verk i Ægypten. De Gamle have sæt dens Oprindelse og Udspring 300 Miile alt for langt hen i Synden. Men den findes i Norden ved Foden af et stort Bierg i det Kongerige Goiame i Abyssinien. For-

end Nil-Floden flyder ind i Ægypten, passerer den igiennem Sluser. Illic, siger Seneca, excitatis primum aqvis, qvas, sine tumultu, leni alveo duxerat, violentus & torrens per malignos transitus prosilit, dissimilis sibi - - - tandemqve eluctatus obstantia, in vastam altitudinem subito destitutus cadit, cum ingenti circumjacentium regionum strepitu, &c.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

Fra det Kongerige Neapolis hører man, at den Sect Molinos kaldet, der særdeles skal have taget Overhaand, saa at man til Rom er bleven foranlediget adskillige Congregationer derover at holde, da man og i samme, for i Tiden denne Sectes videre Fremgang at forhindre, skal have besluttet, sig af den verdslige Rets Magt til Hielp at betiene, ihvorvel man dog derhos frygter, at saadant torde maa skee allehaande store og mange Fortrædeligheder foraarsage, helst siden adskillige store og fornemme Fyrster, Biskopper, Præster og Geistlige denne Molinistiske Sect skal være meget gevaagen.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 15.

Den 10 April 1732.

DANNEMARK.

I Anledning af, at den Kongl. Latinske Skole i Colding i Jylland, som i forrige Tider af H. Maj., Dronning Dorothea, den aldrig nokſom priſede Danske Konges, Chriſtiani III. uſkatteerlige Gemahl, paa Hendes egen Bekoſtning, var opbygged, og som nu, ved Tidens Længde, var plat forfalden og ubrugelig; ej alleene nu fra Grunden af er gandske af ny opbygged og ſat i en fuldkommen og ønskelig Stand, gives det curieuſe Publ. tilkiende, at dens Ind-

vielse skeede med ald Glæde og Solennitet næstafvigte 26 Mart. 1732. Klocken 2 om Eftermiddagen; og det paa følgende Maade, ved trende Orationer. 1) Blev den nyligen opbygde Skole i HErrens Navn indvied af Hans Høj-Edle Høj-Erværdighed, Hr. Matthias Ancherſen, Biſkoppen af Ribe, ved en zirlig og net Latinſk Oration, der gik ud paa at tale om Skolernes høye Fornødenhed i Landet, og i ſær meldede om de ſmaa Skolers Nytte, hvoraf mange lærde og brave Mænd, til Fæderne-Landets Nytte og Tieneſte ofte ere udkomne; og hvori allerhøjſtbemeldte Dronning Dorothea, ſom havde først ſtiftet Skolen, allerunderdanigſt blev erindred. 2) blev af Skolens Rector, Jacob Brſted, holden en Latinſk Oration carmine Epico, hvor i lagdes Priis paa alle dem, ſom havde været Skolens Legatores, og viiſt imod Skolen deres Veldædighed, fra dends første Stiftelse indtil denne Tiid. 3) holdte til Slutning Mag. Albert Thura, Skolens forrige Rector, nu Sogne-Præſt i Leirſkov, en Danſk Oration paa

Vers

Vers, hvormed hand Lykønskte den ny Skole, og fornemmeligen taldte om Skolens ynkelige Tilstand, da hand var Rector, og ynskelige Tilstand, da hand paa denne Dag kunde ønske den til Lykke. Der fattedes i denne Act intet, som kunde giøre Dagen ønskelig og glædelig, efterdi en stor Deel høy-fornemme Tilhørere indfandt sig af Geistlig, Militair og Civil-Stand i Byen og fra Landet uden for, denne Solennitet at bivaane, der ogsaa baade for, og imellem og efter enhver Oration bleve de dertil componerede Stykker, til de Høysaligste Kongers, samt Dronning Dorotheæ Ære med en sød og behagelig Melodie under en dous Instrumental Musiqve, til alle tilstædeværendes Fornøyelse, udsiungne.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 24.

I Ørsted Kirke, i Aarhuus Stifft udi Rouse Herred, findes paa en sort Steen, som er fæsted i Muuren mod Hvælningen paa den Nordre Side af Chors-Døren, deñe med forgyldte Bogstaver tegnede Paaskrift.

I GUD Faders, Sons og Hellig Aands Navn! Aar 1613. paa Nyt-Aars Dag, haver E. og V. B. Frue, Anna Krabbe,

Sal. Jacob Biørns Huus-Frue til Steenalt, som er Salig Erik Krabbe, Ridder til Bustrup og Sal. Margrete Reventlov til Søebro, deres Daatter, given af sin synderlig Gudfrygtighed, til Guds Navns Eres Beprydelse, sin Sal. Hosbonds og sin egen evig Ihukommelse, til Ørsted Kirke, en sølv-forgyldt amelered Kalk og Disk, med adskillige Steene besæt, som haver været Hendes Sal. Forældres; og lod hun giøre en Sølv-Kande til Messe-Vin af den gamle Kalk, hvilken ogsaa i denne Kirke findes; bedende GUD Allermægtigste, at hans stræng Vrede, evig Formaledidelse med Ulykke maa alle dennem og deres overkomme, som denne Kalk og Disk Ørsted Kirke forrykker eller fratager, og Guds Navns Ære derved bersøver. Det høre og give den Hellige Trefoldighed! Amen!

Samme Kalk og Disk skal endnu findes ved bemeldte Ørsted Kirke; og haves derom denne Kundskab, at den af en Brandenburger Officierer, Obrister Joseph, blev i Feyde-Tiden, Aar 1659. borttagen, men, efter Sogne-Præstens Sal.

Sl. Hr. Töyer Ferslefs Begiæring og Paastand, blev strax af Obristen levered tilbage, da den gruelige Forbandelses Tillyßning var bleven ham forelæst.

Tydskland.

I Kiel er i afvigte Februarii Maaned en lærd og meget grundig Dissertatio Theologica bleven trykket og offentlig forsvaret, som frem for alle andre vel er værd her at vorde anført. Dens gandske Titul lyder saaledes: Dissertatio Theologica de Baptismo, Apostolorum hoc de Mysterio sententiam evolvens, ejusdemqve ad Ipsorum usqve excessum Historiam perstringens, qvam D. O. M. A. in Illustri Academia Christian-Albertina, secundum Constitutionem Fridericianam die 27 Febr. A. 1732. benevola disqvisitione publicè examinandam proponit. Præses, Gustavus Christophorus Hosmannus, Cels. Principi Hered. à Sacris, supremi Consist. Adsess. S.S. Theol. D. Ejusdemqve Prof. P. & ad Ædem divi Nicolaj Ecclesiastes, & Respondens Augustus Dietrichsen in 4to.

I Hamborg har Felginers Enke ta-

get efterfølgende Tractat i Forlag: Joachimi von Friccius Wiederlegung der ungegründeten Meinung, daß in denen Hertzogthümern Schleswig Holstein die Beziehung des Einlagers der Ehre nachtheilig seye. Til dette Arbeyde synes Author, som hand i den 3 Sect. giver tilkiende, at være høyst tvungen, efterdi hand sligt i sin Aar 1729. sine Præside holdede Dissertation har bekræftet, men stor Modsigelse bekommet, helst siden de berømte Mænd Lyncher, Bœhmer, Ludvig og Amthor ere af en anden Meening derom indtagne; hvilke hand dog formedelst saadanne practiske Anmerkninger har igiendrevet, at dette Verk til den Haderslebske Constitutions fuldkomne Oplysning kand tiene. Til Overflod har hand og i samme en anden Tractat om Kieler Omslag lovet at vilde lade udgaae.

I Leipzig er neden staaende kommet for Lyset: Antiqvarius Ecclesiasticus Saxonicus oder des Sächsischen Chur-Creyses Kirchen Alterthümer, und Merckwürdigkeiten, in welchem von dem Alterthum jedes Orthes, Stifftung und

Da-

Dotirung der Kirchen-Reliqvien, Monumenten, Geistlichen Personen, Bibliotheken, Manuscripten, Synodal- und Schul-Wesen, Vitis, Scriptis, Theologorum, ingleichen Weltlichen Geschichten und Zustand, Regenten, Glücks- und Unglücks-Fällen, endlich auch Actis Literariis, und jedes Ohrts Gelehrten, nebst vielen Observationibus Ecclesiastico-Politico-Literariis in gewisser Ordnung gehandelt, auch ein guter Vorrath biß her un-edirter und rarer Diplomatum Ecclesiasticorum, und zwar anitzo des Elster-Creysses erster Theil ans Licht gestellet wird von M. Justo Christian Thorschmidt Pastore zu Annaberg 1732. in 8vo. Saa flittig, som hidindtil den Sachsiske Historie har været dreven, saa er der dog endnu meget af gl. Brevskaber og besynderlige Efterretninger til overs for Dagen at fremføre, især hvor mand et hver Steds Historie forlanger at vide, uden hvilke og den almindelige Landets Historie altid mangelagtig bliver. Author, som ved hans egne frie Timer alt hvad som til den Sachsiske Kirke-Historie henhører, til sin egen For-

nøyelse har sammensamlet, har vel allerede eendeel trykte Underretninger fra nogle Stæder fundet, hvilke hand alle vel i Fortalen Navn giver, men dog ikke ere nær tilstrekkelige nok, noget fuldstændigt derom at sammenbringe; og da hans Forehavende hos de Lærde, som have seet hans Samling Biefald har fundet, har hand besluttet, samme efter Haanden for Lyset at stille. Det gandske Verk kommer ellers til at 4 eller 5 besynderlige Deele at bestaae, af hvilke hver Paaske og hver Michels Dag et Stykke skal vorde public. bekiendt giort.

I Giessen er hos Universitets Bogføreren Johan Philip Krieger at bekomme et Verk, som gandske nylig fra Pressen er udkommen, og kaldes: Des unvergleichen Theologi und dermahligen erstern Superintendenten S. S. Theologiæ Prof. Primarii in Giessen, Hr. Doct. Johan Jacob Rambachs heilige Entschliessungen einer betrübten Seele, aus Micha VII. v. 9. forestillede i Anledning af en fornemme Persons Begravelse, og formedelst dens Fortreffelighed Skyld til Trykken befordret 1732. in 4.

Ne-

Nederlandene.

I Amsterdam er en Piece fra Trykken udgangen under den Titul: Memoires de la Cour de France pour les années 1688 & 1689 par la Comtesse de la Fayette. Denne Piece er ikkun et stykke af forommørte Grevindes meget vigtigere Verker, som hun ellers har sammenskrevet, hvorudi hun foruden de almindelige Historier, som i hendes Tid til Hove sig have tildragne, fornemmelig synes at have haft den hensigt, visse hemmelige Passagers Ihukommelse, som ved Hoffet daglig forekom, og som ofte med de vigtigste Sager ere beblandede, at igienkalde. Den Billighed Mr. L'Abbé de la Fayette beviiste, i at giøre Fremlaan af sin Moders efterladte Skrifter, har foraarsaget, at den største deel af disse Memoires ere blevne forkomne, saa man denne finde ikkun de, som foromtalte tvende Aar anrører, har kundet ved Trykken ladet bekiendt giøre. I den for an satte korte Fortale bliver meldet, at Forfatterinden alle de Ting, som fra hendes første Ungdom af ved det Franske Hof ere passerede,

skal have optegnet, dog alligevel synes dette nu trykkede stykke ikkun at være Begyndelsen af det gandske Verk, saasom det en nøyagtig Beskrivelse over den Tilstand, i hvilken Frankerig sig Aar 1688 befandt, indeholder, som man i almindelighed alle historiske Verker, for at spare de mange Omstændigheders ellers u-forbigængelige Igientagelse plejer at forandsætte. Saasom og Forfatterinden ved Indgangen af hendes Zaide samme maade har behaget at bruge; Men saa fortreffelig, som her Indretningen er, saa merkværdige ere og de fleeste anførte og opregnede Sager. Alleeneste ihvorvel samme meget nær, og paa en uformærkt maade med hinanden ere saamenknyttede, saa har dog Verket den fejl, at man om de da værende Tiders Tilstand sig ingen vis slutning eller begreb deraf kandgiøre. Det sidste stykke er ikke heller saa ordentlig affattet, som det foregaaende, hvorudover man det snarere for et Dage-Register eller Journal, hvor udi hun Sagerne i samme Orden, som hun dennem har erfaret, haver opskrevet, end for et ret udarbejdet Verk skulde holde. Hun falder nemlig af

en

e Sag i en anden; thi de hemmeligste Hof-Stats-og Krigs-Affaires ere alle blandede blant hinanden, hvilket vil hindre mange af Læserne paa hver Stykkes ellers vedhængende Artighed ret at kunde skiønne og egentlig forstaae. Det var derfore at ønske, at de, som det øvrige af disse Memoires kunde i Hænder have, ikke dennem vilde længere lade i deres Chatouiller ligge forborgne, men dennem i Tide lade komme for Lyset, paa det dette begyndte Verk kunde opnaae den Fuldkommenhed og Berømmelse, som det ved slig en billig Oplysning ellers kunde fortiene.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte 3 April i de Ugentlige Nye Tidender om Lærde og curieuse Sager anførte Histoire Ancienne des Egyptiens, des Carthaginois &c. par Mr. Rollin.

Nu omstunder har man nesten over alt den eenstemmige Meening, at Nil-Flodens Overgydelse kommer af den overflødige Regn, som falder i Æthiopien, hvorfra denne Flod tager sin Oprindelse. Den egentlige højde af denne Overgydel-

se bestaar efter Plinii Meening af 16 Allen, eller 24 Fødder, og er denne Beretning ikke langt fra den, de nærværende Tiders Reisende os derom giver. Naar der ikkun findes 12 eller 13 Allen Vand, frygter man for Hunger og dyr Tid, og naar Overgydelsen gaar over 16 Allen, bliver den farlig. Saasom dog allige-vel u-anseet Vandet stiger saa høyt, findes mange Lande i Ægypten, som ligge alt for høje til, at de skulde kunde have deel i Oversvemmelsen til deres Nytte, saa har man forsynet sig med en Art af Pomper, som bliver drevne ved Skruer, og paa den Maade føres Vandet op over disse Lande. Een saa kaldet Archimedes, skal paa sin Reise i Ægypten disse slags Machiner have opfundet, saa at man endog den Dag i Dag er kalder dem Archimedis Vand-Pomper, og veed man for Resten meget vel hvor høyt forneden denne Nili Flodens Oversvemmelse er for heele Ægypti Land, hvor der nesten aldrig en Draabe Regn falder, og er det vel værd at anmerke, at saa længe Vandene voxer, blæse gemeenlig gierne Nord-Ost Vindene, hvilke saa alt efter haanden drive Vandet tilbage, som

ellers alt for hastig i Havet igien skulde udløbe.

Den anden Deel af denne Historie handler om Ægypternes Sæder, Skikke og Sædvaner. Dette Folk, er det første, som i Regierings Reglerne ere blevne vel kyndige. Deres Konger har der altid været Arve-Herrer, men dog derhos Landets Fundamental-Love aldeeles underkastede, endogsaa indtil deres Mad og Drikke. Hver Morgen, naar de offrede i Templen, maatte den ypperste Præst, i følge af een dertil indretted Bøn omhyggeligen erindre dennem om deres Skyldighed, ved hvilken de dog gave tilkiende, at de den havde opfyldet, og hand derfore takkede Guderne. Justitien blev administreret af et Collegio bestaaende af 30 Personer, i Kongens Nærværelse, og vare ellers forbundne til for intet deres Embede at forrette, da alle Sager i denne Forsamling for at undflye ald List og Underfundighed skriftlig bleve afhandlede. Senats Præsidenten bar om Halsen en Guldkiæde besat med dyrebare Steene, hvorfra nedhængde et Billede uden Øine, hvilket man kaldede Sandheds og Retfærdigheds Billede: og havde sin

Hensigt paa de af Parterne, som deres Proceſſ med Ret burde vinde. Det Menniske, som saae, at et andet blev anfaldet, og havde Anleedning til, at kunde redde den angrebne, og det forsømmede, blev med ligesaa haard en Død straffet, som Morderen selv. Til at forhindre Laan og Gield-Sager, ald Anleedning til Dovenhed og Ledig-gang, Bedragerie og Trætte, var det ingenlunde tilladt, at sætte Penge ud eller tage derimod paa Rente, uden paa de Vilkor, at man overtalte Creditoren, at tage til Pant derimod sin afdøde Faders Legeme, hvilket enhver i Ægypten indbalsameret i sit Huus forvarer; da det ellers i saa maade over alt blev holdet for en stor Ugudelighed og Blame, om man ikke saa kostbart et Pant som snarist igien vilde indløse.

Man har ellers laat den Berømmelse paa Ægypterne, at de ere de allertaknemmeligste Folk iblant alle Menniſter. Denne Berømmelse giver efter Mr. Rollins derover antegnede Meening tilkiende, at de ogsaa tillige med have været de allerbelevenste og omgiengeligste iblant alle, da hand føjer efterfølgende dertil:

Les Bienfaits sont le Lieu de la Concorde publique & particuliere. Qui reconnoît les graces, aime à en faire, & en banniſſant l'ingratitude, le plaiſir de faire du bien demeure ſi pur, qu'il n'y a plus moyen de n'y être pas ſenſible.

De Ægyptiſke Præſter havde deres Rang næſt efter Kongen, deres Ejendomme og Jorde-Gods vare fra alle Skatter og Paabud befriede, og vare tillige med de, ſom baade Religionens Øvelſe og alle andre Videnſkaber alleene vare anbetroede at forſyne og beſørge. Ægypterne have ellers været et Folk, ſom vare ſær nidkiære for deres Guder, ſom man deraf kand ſee, at da en Romere engang af Uforſigtighed eller af en Vanvare var kommet til Ulykke med at ſlaa en Kat ihiel, blev den gemeene Mand ſaa forbittret paa hannem, at de i denne deres blinde Furie løb hen og overfaldt hannem i hans eget Huus, da hverken Kongens Myndighed, ſom ſtrax ſin Salve-garde derhen ſendte, eller mindſte Frygt for det Rommerſke Navn, var god for, hannem at kunde af deres Hænder frelſe.

Iblant alle de Creaturer, ſom Ægy-

pterne dyrkede og ærede, var den Afgud og Oxe Apis, af de Græker kaldet Epaphus, den fornemste og berømmeligste; og naar noget skulde ansees ret som en Gud, skulde det have i Panden foran en hvid Plet eller Merke, i skikkelse, som en halv-Maane, paa Ryggen bære en Figur, som en Ørn, og for an paa Tungen en Lignelse efter en Skarnbasse.

Den Lærdom om Metempsychosi eller Siælenes Vandring fra et Creatur i et andet, var ellers en almindelig Overtroe i Ægypten, og uden tvil har Pythagoras der lært den, og siden i Grækenland den fortplantet.

Hvad Ægypternes Begravelse-Steder angaar, da var det ikke alleene en forfængelig Lyst, som overtalte dem til med saa stor Prægtighed og Kostbarhed deres Begravelser at lade bygge, men de ansaae dem og desforuden, som Vaaninger, hvor deres døde Legemer i mange hundrede Aar skulde forblive, da derimod Huusene, som de i levende Live beboede, ikkun bleve kaldede Gieste-Huuse, hvor de ikkun en passant og for en kort Tid sig opholdte.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender

Om

Lærde og curieuse Sager.

No.  16.

Den 17 April 1732.

DANNEMARK.

Udi Kiøbenhavn i Boghandlerens Sr. Johan Loffii Boglade paa Børsen er nu complet at bekomme et ny Oplag af Sal. D. Johann Arnds Lyset i Mørket, eller fire Bøger om den Sande Christendom i fire Parter, in 8. for en Rigsdaler. De samme, som har prænumereret derpaa, kand imod Qviteringens Tilbagegivelse deres Exemplarier afhente, naar de behager.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 25.

Endnu findes i Ørsted Kirke i Aarhuus Stift paa en rødagtig Steen i Capellet denne Paaskrift:

„Saa mange E. V. Mænd og Fruer ha„ver der boed paa Steenholt, det Erlig „og Velbyrdige Frue, Anne Krabbe, Sal. „Jacob Biörns til Steenholt haver i „Sandhed forfared, hendes Hosbonds „Forældre til ævig Ihukommelse.

„Lauridtz Muus. Fru Mette Roſen„krantz. Anders Jacobſon Biörn, Ridder. „Fru Anna Muus. Gammel Biörn An„derſön, Fr. Anne Friis. Anders Biörn„ſön. Fru Anne Giörs Datter, Cidtzel „Ulstand, Biörn Anderſen, Karen Friis. „Jacob Biörn. Fr. Anne Krabbe.

„Diſſe E. V. V. Adelsfolk hviler alle „her udt Ørsted Kirke, uden Gammel „Biörn Anderſön, og hans Huſtrue, Fr. „Anne Friis, blev begraved udi Aalborg „Kirke. Hviler her ogſaa Strenge Rid„der, Hr. Stiig Hvide til Biörnsholm, „ſom ſidſte Biörn Anderſön lood føre hid „af Eſebl: Kloſter. Lod E. og Velbyrd: Fr. „Anne Krabbe, Sl. Jacob Biörns, optage

den-

„dennem, og indsette til hendes Sl. Hos-
„bond i hans Grav, d. 8 Junii Ao. 96.
„(d: 1586.) og lood denne Steen bekoste
„Aar 97 (d: 1597) Gud give dem alle en
„glædelig Opstandelse.

Tydskland.

I Hamborg paa Mr. Brandtens Forlag er i disse Dage fra Pressen udgangen: Des Herrn Pastoris Palms Betrachtungen von unerkandten Sünden in 30 Predigten, die er in dem des Dienstages früh gewöhnlichen GOttes dienste vor seiner Gemeine zu St. Petri mit grosser Erbauung gehalten, in 8vo.

I Güstrau har Mr. David Richter, Rector ved det der værende Gymnasio, hvilken afvigte Novembr. 1731. formedelst et Programma de Henrici Leonis, Principis Meclenburgici, Heroica cognomenti ratione, eller af hvad Aarsag Hertug Henrich af Meklenborg med det Tilnavn Leo er bleven kaldet, gav den Lærde Verden tilkiende, at hand baade til Genealogiske og Historiske Undersøgninger havde et særdeles got Talent, efter endeel fornemme Folkes Ansøgning sat

sig fore, en udførlig Genealogie over alle de Efterkommere, som fra Luthero afstamme, at udarbeide, og under den Titul, (til hvilken hand af Lutheri Vaaben Anledning har taget) Rosæ Lutherorum florentes, for Lyset at fremføre. Foruden foromrørte Aarsag, har og et Kaabberstykke, som forestiller Joh. Martin. Luther. J. U. L. og Sub-Senior. og Cust. til Capitulet i Zeitz, som er en Abnepos af Luthero, hvilket hans Venner til en Afmindelse i hans 67 Aar paa sidste afvigte Augsborgske Confessions anden Jubel-Fest havde ladet giøre, hannem til dette Arbeide opmuntret, og det saa meget des meere, saasom hannem dertil fra Zeitz af, en temmelig apparatus inéditorum Documentorum, og andre der til hørende M. Scpt. hvilke de Store Triumviris, Sechendorf, Majero og Juncker have fejled, er vorden tilskikket. Den lærde og curieuse Verden vil vel derfore med Smerte og Længsel efter dette hans Løftes snarlige Fuldbyrdelse forvente.

I Leipsig seer man efterfølgende Sonnet, hvilket Hertugen at Lothringen ved hans Nærværelse i Franckfurt ved Od-

dern

dern af en Student Carl Otto Menche af Leipsig er vorden overleveret.

Horat:

- - - - Præsens divus habebitur.

Ein Stamm, von Cedern-Art, vor dessen Aest und Zweigen
Sich bis auff diesen Tag die höchsten Stämme neigen,
Trieb immer höher auff, laß Ast und Aeste steigen,
Sein Gipfel schien zuletzt die Sterne zu erreigen;
Neun Cedern hatten Ihn zum Könige bestelt,
Auch diesen hatten sich noch andere zugesselt;
Sein Cräyß umschattete den halben Theil der Welt
Als durch der Aeste fall, Schutz, Wunsch und Hoffnung fält.
Hier schrie das arme Volck: der Himmel war geneigt:
Dem Volcke ward sogleich ein neuer Ast gezeigt.
Ein Ast, der gantz und gar dem alten Stamme gleich

Und sich um einen Zweig des letzten Astes
schlunge.
Wie jauchzte nicht das Volck: Es rief
mit froher Zunge:
**Blüh! wachse! Edler Stamm,
wie der von Oesterreich.**

Horat:

Lucem redde tuæ, Dux bone, patriæ;
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit populo, gratior it Dies,
Et soles melius nitent.

Sammested er og et Verk under efterfølgende Opskrift kommen for Lyset: Jacob Bruckers, Evangelischen Predigers, und der Königl. Preussischen Gesellschafft der Wissenschafften Mitglieds seelige Bekentniß JESU Christi vor den Menschen, in einer zu Kauff-Bayren gehaltenen ausserordentlichen Predigt den Saltzburgischen Emigranten vorgetragen, in folio.

Til Franckfurt ved Mayn er nylig fra Pressen udkommen: Friderich Gerhardo Collins Gewaltiges Eindringen in das Reich GOttes, mit einer Vorrede Herrn D. Joh. Georg Pritzii, 1702, in 8.

Man

Man har allerede i nogle Aar giort sig stor U-mage, endskiønt forgieves, denne skiønne Bog at kunde faae opspurdt; thi haaber man, at mange med dette nærværende nye Oplag skal blive meere end vel fornøjede.

Til Nürnberg er kommen for Lyset: Christian Hoburgs dreyfaches Theologisches Kleeblat, bestehend aus desselben sichersten Wege zum Reiche GOttes, Theologia Mystica, und unbekandten Christus nebst einer Vorrede, M. G. J. S. in 8. Fortalen skriver sig fra en redelig og beskeden Schwabisk Theologo, hvilken her altsammen bliver hosføjet, efterdi den kort og got er skrevet.

I Lauban er efterfølgende nyligen bleven færdig: Heilige Gedancken an Sön- und Fest-Tagen, eröffnet und zum Druck befördert von Joh. Gotfried Deutscman, in längl: 12. Disse Betænkninger ere foruden de sædvanlige Søn- og Fest-Dages Evangel: i Vers eller Sang-viis affattede og meget opbyggeligen indrettede, og de fleeste af dem vel flydende skreven.

Sammesteds bliver og snart til Tryk-

ken befordret et Moralsk Skrift, under denne Opskrift: Democriti Germanici vernunfftige Gedancken über die Schwachheiten jetziger Zeit: hvoraf Maanedtlig et heelt Aark in 8. skal færdig gieres.

I Giessen hos Universitets Bogføreren Johan Philpp Krieger er efterfølgende kommen for Lyset: Samuelis Puffendorffii de Officiis Hominis & Civis, prout ipsi præscribuntur Lege Naturali, Libri duo: cum Notis Viri Consultissimi ac Celeberrimi Dn. Joh. Barbeyracii, nec non Ejusdem animadversionibus in Epistolam Censoriam Anonymi, nonnulla Auctoris Principia illustrantibus: utrisq; ex Gallico in Latinum Sermonem versis à Seb. Masson, in Academia Giessensi, Jur. Natur. P. P. O. Editio altera, priore emendatior. cum Privilegio Sereniss. Reg. Polon. & Elect. Saxon. Giessæ: Ligesom Monsr. Puffendorf, om hand endskient aldrig noget havde skrevet, dog alleeneste for denne Bogs skyld et stort Navn haver fortient, saa har ikke desmindre Monsr. Barbeyrach for sine derover giorde skiønne Anmerkninger og

Ud-

Udleggelser sig en stor Berømmelse erhvervet.

Nederlandene.

I Leyden er for nogen Tid siden fra Pressen udgangen en Piece, som fører efterfølgende Opskrift: Korte Beschryvinge van eenige vergeetene Antiqviteten der Provintien en Landen, gelegen tusschen de Nord-Zee, de Yssel, Emse en Lippe, Waarbye gevogd zyn Annales Drenthiæ, en de Beschryving van de Stat Kovorden &c. door Jan Picardt. Grönningen in 8vo.

Engelland.

I London har William Bohman M. A. og Prædikant til Dewsbyry, ladet en Prædiken in 8vo trykke, under den Titul: The Tradition of the Clergy &c. hvilken har giort stor Opsigt iblant Folk, saasom hand der udi bekræfter og paastaar, at Geistlighedens Menniskelige Paalegge, støder Religionen reent over Ende, hvorved hand tilligemed Grunden og Aarsagerne til slige Menniskelige Paalegge anfører. Hand bemerker, at

det altid er gaaet saaledes til med Over-Troe, naar den har vildet lagt noget til Religionen, at den da har svækket dends Fundamenter, hvorpaa mand finder Exempler nok ved alle Religioner, nemlig hos Hedningerne, Mahometanerne, Rabbinerne, Papisterne, ja endogsaa hos den Engelske Kirke selv. Hand meener, at de ved den sidste indførte Biskoppelige Værdighed vel af Apostlerne vare fremførte og indsatte, men dog, at de i den Christen Kirke ere plat og aldeelis u-nødvendige. Biskopperne siger hand, antager sig alt for stor Magt, som ikkun alleene de verdslige Øvrigheder tilhører, og det Ampt at bære Noglerne, er i Kirken aldeeles u-fornøden.

Samme Sted seer mand og i disse Doge det første Stykke af et nyt flyende Skrift at være kommen for Lyset; Og bliver samme efter given Leylighed continueret under den Titul: The Qværist, or the merry Critick. d: Den spørsomme eller den lystige Criticus, hvorudi deels alvorlige, deels putzerlige Anmerkninger over disse Tiders Skue-Spils, og andre smaa Skrifters Forfattere ere

at

at finde, tilligemed en Underſegning over den forliebte Jörgen Bruwell og andre deres Handel, over alt med artige, og paa besynderlige Forfald indrettede Riim-Digt forsynet. Paa dette forommeldte Stykke, som nyelig deraf er udgangen, findes disse Horatianske Vers: Scribimus indocti doctiqve Pœmata passim, og neden under, disse Engelske Riim:

It Wits they have, 't is of an evil Kind
An impious good, an a debauch of mind.

Iligemaade har mand og nyelig fra Pressen udtagen en Piece, kaldet: A Discourse up en the Nature and cause of Sudden deats &c. d: Eine Untersuchung der Beschaffenheit und Uhrsache plötzlicher Todes-Fälle, saavelsom og hvorfore i Aarene 1730. og 1731. frem for alle andre Aaringer, saa mange Menniſker saa hastig bortdøde, tillige med den egentge Anmerkning, hvorledes mand ligesaavel Faren i sig selv kand opdage, som og at saadant et u-lyksalig Tilfald og Hændelses Virkning i Tide kand forebygge.

Fran-

Frankerige.

Continuatio af den afvigte 10 April i de Ugentlige Lærde Aviser anførte Hiſtoire Anciennne des Egyptiens, des Carthaginois, &c. par Monſr. Rollin.

Iblant de Betientere, ſom mand brugte ved den Ceremonie, naar de døde Legemer ſkulde indbalſameris, fandtis nogle, ſom, med viſſe til ſamme Brug expreſſe forfærdigede Jern-Inſtrumenter, maatte udtage af Legemet alt hvad ſom meeſt kand være Forraadnelſe undergiven; nemlig Hiernen, Tarmene, og den gandſke Indvold, ſom Hierte, Lunge, Lever, og andre Ting. Beſynderlig er det, at fordi denne Udtømmelſe ſyntis at have nogen Skin af en voldſom og u-menniſkelig Gierning, ſaa toge og de, ſom dermed havde haft at beſtille, ſaa ſnart Operationen var til Ende, Flugten, og bleve med Steen-Kaſt forfuldte af deres Medhielpere; Naar da Legemet derefter var bleven indbalſameret, blev det af Vennerne nedlagt i een efter deris Maade da brugelig aaben Kiſte, ſom efter den Afdødis Længde og Maal juſt var afpaſſet

passet og forfærdiget: siden satte de Liget med samt Kiste rejst over Ende efter Fødderne imod en Muur, enten i en Grav, om de den eyede, eller og i Mangel af denne, i deres egne Huuse

Nest efter de Præstelige Familier; hvilke mand i Landet holdte for de Allerfornemmeste, vare de Familier ansete, som til Krigs-Standen vare destinerede. Da de Militairske Love iblant Ægypterne lettelig og uden stor Møye kunde vedligeholdes, helst efterdi Børnene der udi fra Ungdommen op af Forældrene bleve underviiste. Ellers vare almindelig iblant dette Folk alle slags Professioner arvelige fra Forældre til Børn, hvilken Skik og Maade var særdeelis fordeelagtig; Thi eenhver arbejdede helst i de Ting, som hand daglig havde seet for Øyne, og hvorved hand fra sin Barndom alleene var opvant, og naar de da lagde deres egen Erfarenhed til den de havde ligesom arvet af deres Forfædre, var det en let Sag, at eenhver i sin Konst kunde excellere, hvorved desforuden ald anden ilde anvendt Ærgierighed blev reent udslukket, saasom enhver var fornøyet i sin Stand,

og

og hverken formedelst egen Nytte, Forfængelighed, eller Letsindighed lod sig forlede til at tragte efter høyere Rang. Det Ægyptiske Cavallerie var særdeles berømmeligt, ihvorvel Author derhos tilstaaer, at Ægypten ikke har været meget krigerisk, men at det meere bleve regieret ved Raadets Forstand og Klogskab, og formedelst deris store Videnskaber, end ved Krig og Feyde.

Saasom Ægypten nu er et Land, som er gandske plat og Liige, og Himmelen der altid er klar og foruden Skyer, saa har og Ægypterne været et Folk, der først har observeret Stiernernes Løb. Disse Observationer har foranlediget dem til, Aarets Løb efter Solens Gang at indrette: Thi hos dennem, (som Diodorus har antegnet) var Aaret, endog i de længst forbiegangne Tider, afdeelt i 365 Dage, og 6 Timer. For at igien kiende deres Lande, som hver Aar formedelst Nil-Flodens Overskyllelse bleve skiulte, vare Ægypterne forbundne til at legge sig efter Land-Maaleriet, hvorudover de og snart lærdte Geometrien. Deris Doctores Medicinæ havde visse Regler, hvor-

hvorefter de skulde curere deris Syge. Disse Regler vare skrevne i de hellige Bøger, og naar de ikkun alleeniste toge dennem i Agt, havde de aldeelis ikke nødig at svare til Fremgangen. Men ellers, naar de bleve befundne, dennem i deres Cur at have forbiegaaet, maatte de dertil ikke alleene være ansvarlige, men vare endog desforuden Døds-straf undergivne. Denne Lov, som Mr. Rollin det meget vel anfører, var vel meget nyttig til at forhindre og undertrykke de omløbende Qvacksalveres evende Daarlighed; men kunde dog derhos være et Obstacul for ny Opdagelser i Medicinen, og Konstens rette Fuldkommenhed.

I Ægypten blev aldrig nogen Profession anseet som foragtelig eller u-ærlig, thi end Bønderne selv, og de, som vare Faare-Hyrder, vare der i god Anseelse, undtagen i nogle faae visse Landskaber, hvor disse Sidste ikke bleve agtede, eller synderlig vel lidte. Det er en stor Jammer, siger Auctor derhos, at denne Profession formedelst en almindelig Foragt skulde nu omstunder saa gandske og aldeeles være falden, helst siden de som den be-

betienne, skulde bære Omsorg for de Ting, som høre til Livets Nødtørftighed, ja endog til Lekkerhed for alle Menniſker, som vi nu anseer for at sidde i en høy Stand.

Fra denne Beskrivelse over Ægypternis Skikke og Sædvaner, gaar Monsr. Rollin i sin 3de Deel til de Ægyptiske Kongers Historie. Derudi fremstiller hand endelig ikke en nøyagtig Orden, hvorledes de hinanden have succederet, men efter Herodoti Exempel lader hand sig det være nok, at opregne de, hvis Historie har syntis hannem at være meest opbyggelig og Magtpaaliggende. Ikke heller gaar hand videre i denne Sag, end indtil det Ægyptiske Monarchies Forstyrrelse, som skeede ved Cambysen Kongen af Persien Anno 3479.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Spanien.

I Madrit har Don Blasio Antonio Mattane Ferris ladet en Spansk Oversættelse af den Abbé Fleyry hans Institutions du Droit Ecclesiastiqve i 3 octav Bind ladet trykke og for Lyset fremstille.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  17.

Den 24 April 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 26.

Hr. Niels Töxen, forhen Med-Tiener i Ordet til Vordingborg og Caſtrup Meenigheder i Sædland, men nu Sogne-Præſt for Ideerſt og Becche Meenigheder i Andſt-Herred i Jylland, haver for lang Tiid ſiden forfærdiget et Skrift, ſom til Trykken er approberet, og endnu er i hans Giemme, hvori hand har overſat paa Danſke og Hebraiſke

Vers alle Davids Psalmer, og det sangviis, efter vore sædvanlige Kirke-Psalmers Melodier. Hvoraf hand har for nogen Tid siden meddeelt en good Ven i Nabolavet (fra hvem denne Kundskab til os er indløbed) den 119 Psalme, til eh Prøve af sit Skrift, hvilken Psalme bestaar af 44 Vers, nemligen lige mange af hvert Sprog, de Danske paa den eene, og de Hebraiske paa den anden Side, og er indrettet til at siunge efter Melodien af den Kirke-Psalme: Som Hiorten med Tørst befangen. Og skulde Auctor vel ønske, at see, om mueligt var, dette sit Skrift til Trykken befordret, om nogen Boghandler fandtes, som enten vilde handle med ham om Skriftet paa billigste Maader, eller og selv paa egen Bekostning oplegge Skriftet paa de Conditioner, hvormed Auctor kunde være tilfreds.

Tydskland.

I Hamborg har afvigte 8 April Mr. Joh. Dieterich Winckler Junior, efter at hand sig har foresat, fremmede Academier at besøge, med største Applausu holdet sin Afskeeds-Tale de partibus & offi-

officiis grati animi erga patriam nobilem. I Programmate beviser den vitberømte Auctor med særdeelis udsøgte Vidnisbyrd af den Hell. Skrift, saavel som af andre baade Christelige og Hedniske Skribentere, at det er een af de fornemste og skiønneste Dyder et Menniske kand eye, at hand af et oprigtigt Hierte beflitter sig paa at være taknemmelig imod GUD, og Utaknemmelighed derimod een af de allervederstyggeligste Laster at være.

Samme Sted findes under Philipp Hertel hans Forlag, efterfølgende at være bleven forfærdiget: Die zum Lobe GOttes eröffnete Lippen derer Gläubigen, in heiligen Liedern über die ordentliche Sonn- und Fest-Täglichen Evangelien, nebst einem Anhange unterschiedlicher Himlisch-gesinneter Andachten zur Unterhaltung heiliger Gedancken, mitgetheilt von Mr. Jonathan Krausse̅n Hirschb: Sil:, nebst einer Vorrede Sr. Hoch-Ehrwürd. Hrn. Erdmann Neumeister, Past. zu St. Jacob in Hamburg 1732. in 12mo.

I Leipzig har den saa kaldede Putoneus

efterfølgende Skrift in 8vo. ladet udgaae: Das Recht Weltlicher Fyrsten in Kirchen-Sachen, gegen den Eingriff des Pabstes von einigen Dominicanern, Druitt Millet, und den Abt Caragnani, Lectoribus auf der Universitet Turin, in unterschieden Thesibus defendiret, und mit einigen Anmerkungen erläutert von Putoneo 1732. Pavens verdslige Jurisdiction har hidindtil mange Anfægtninger maat udstaaet, og er baade hid og did ikke lidet bleven afknappet. Thi i Pavedommet opstaar nu omstunder saadanne Folk, som deris Fader det verdslige Herredomme bestride, og vilde ikke tilstaae hannem som Petri Efterfølgere, at det er Retmessig, det hand sig i store Herrers Handel kunde blande, og verdslig Herskab øve. Dersom den Sect skulde tage overhaand i Pavedommet, vilde den for den Rommerske ypperste Præst blive langt farligere, end den Janseniistiske. Da nu ogsaa hidindtil i Sardinien, som mand i de offentlige Gazetter nok har kundet læse, den Pavelige Myndighed sterk er bleven anfægtet, og derimod saadanne Posit. af de Papistiske Geistlige ere bragte

paa

vaa Vane, som med den Protestantiske Kirke-Rets Lærdoms Fundamenter i mange Stykker overeensstemmer, saa har Author i oven anførte Tractat et gandske nyttigt og angenemt Arbeyde forfærdiget, da hand de til Turiin deffenderte Positioner i Tydsk har oversat, og samme med Anmerkninger forklaret, men i Særdeelished har viist, hvor vidt de med de Protestantiske Kirke-Love overeens komme, og endnu derfra ere adskildte.

Til Franckfort ved Mayn er nylig een Tractat udkommet, som fører efterstaaende Titul. GOtt-geheiligte Passions- und Oster-Lust, bestehend in einigen Poëtischen Betrachtungen über das Creutz und Grab Christi, zu Erweckung heiliger Andacht und herlicher Liebe zu JEsu, auffgesetzt von Gotfried Schench Inspectorn und Pastorn zu Rödelheim in 8vo.

Til Wien fornemmer mand, at den seenist omtalte kostbare Marmor-Statur, hvortil Keyseren det aller kostbareste Marmor i Venedig har ladet udsøge og derfra afhente, skal nu være bleven gandske færdig, og paa det saa kaldede høye Torv til Wien bleven opreyst, da det gandske Kej-

serlige Hoff og høye Ministrer vare for kort Tid siden i een prægtig Forsamling didhen farne, for samme i høye Øyesyn at tage, og ved dends Besigtelse største Fornøyelse fundet. Da især, foruden andre kostbare og curieuse Rariteter, som paa denne Ære-Stytte findis, efterfølgende Paaskrift med forgylte Bogstaver derpaa indgravne ere at læse:

DIVO JOSEPHO E DAVIDICA STIRPE
DEI-PARÆ VIRGINIS VIRO
CHRISTI SERVATORI NUTRITIO
PRÆSENTISSIMO AUSTRIÆ PATRONO
NUNCUPATUM A LEOPOLDO ET JOSEPHO
AUG.
VOTUM.
CAROLUS VI. ROM. IMPER. ET HISP. REX
A PATRE AC FRATRE ADUMBRATUM
OPUS,
ÆRE AC MARMORE DE INTEGRO
EXSTRUENS.
M. L. S.

I Konigsberg har Doct. Joh. Christopher Bohlius forfærdiget et Verk, som hand med det allerførste har i Sinde til Trykken at lade befordre under efterfølgende Opskrift: Galaxia Corporis animalis

malis ex occasione experimenti Gedani deductu Thoracio capti, examinata à Joh. Christophoro Bohlio: Medic: Doct. Auctor har hidst og her i dette Verk giort nye Opdagelser over de saa kaldede Villis Intestinalibus & ipsa Administratione Anatomatica in variis partibus dubia, adskillige Problemata Physiologica fuldkommen opløst, og een udførlig Historie over denne Opdagelse, fra Araberne indtil vore Tider derudi tillige med anbragt.

I Breslau ligger et Poëtiske Skrift færdig, som venter efter en raisonabel Forleggere, da det efterfølgende Titul skal føre: Stats-Kriegs-und Helden-Geschichte, des Durchlauchtigsten Printzen Eugenii Franciſci, Hertzogen von Savoyen etc. der Römisch-Käyserl. Majest. General-Lieutenants &c. Verket er i Panegyriske Vers affattet, og bestaar i XII Bøger eller Afdeelinger. Den første giver en kort Forestilling om Krigs-Actionerne i Tydskland, førend Eugenius sit første Feldt-tog giorde, hvis Caracteer er Indledningen til dette Poëtiske Verk. Den II Bog fortæller om de Feldt-

toge, de Eugenius under andre Feldt-Herrers Commando i Ungarn har giort indtil Belgrads Erobring inclusivè. Den III handler om Eugenii andre Feldt-toger, og andre Stats-Forretninger i Italien, indtil den imellem Frankerig og Savoyen sluttede Fred. Den IV Bog indeholder de Ungerske Campagner indtil den Carlowitziske Stilstand. Den V stiller den Spanske Successions-Krig for Øjne, og hvad Eugenius i Italien har udført, indtil Hertugen af Savoyen hans Tiltrædelse til den store Alliance exclusivè. Den VI Afdeeling handler om den Uroelighed Chur-Bayren i Tydskland opvakte, og hvad Eugenius derimod giorde, indtil at Frantzoserne udaf gandske Bayren og Schwaben aldeeles bleve udjagede. Den VII beretter adskilligt om Eugenii Feldt-toge i Italien, indtil de Franske derfra reent bleve bortjagede. Den VIII forestiller Printz Eugenii Krigs og Stats-Forretninger, de hand har haft i Nederlandene, og vel udført, indtil den Tid, da Tractaterne til Gertruydenborg frugteslos aflobe. Den IX fortsetter Historien indtil det Keyserlige

Mahl

Wahl og Kroning til Franckfort ved Mayn, hvilken udførlig paa Vers fra Begyndelse til Ende er vorden beskrevet. Den X Bog forfølger Negotiationerne, hvilke Printz Eugenius har haft i Commission, indtil de imellem Keyseren, Riget og den Franske Crone paakomne Freds-Tractater, som til Baden bleve sluttede. Den XI Bog indeholder den sidste Tyrkiske Krig, da den ved den Festning Temeswars Erobring ophører. Og endelig fremviiser den XII Bog en Beskrivelse over Battailen ved Belgrad, saa velsom og maaden, paa hvilken denne Grændz- og Hoved-Fæstning blev indtaget, tillige med de Ceremonier, som ved Freds-slutningen til Carlowitz bleve foretagne. Man har ellers i dette Verk ved een og anden forefaldende Lejlighed ikke efterladet, allehaande baade Politiske og Moralske Reflexioner at indføre; Og skal det desforuden saaledes være indrettet, at Liebhaberne derved sig særdeles vel skulde finde fornøjede.

Nederlandene.

I den Haag, saavelsom og i Amster-

dam, har Boghandlerne ladet en Comœdie trykke, som skal ridiculere de saa kaldede Janseniister, samme forer denne putzeerlige Opskrift: Arleqvin Janseniist. Men alle som ere Kiendere af slige Ting, sige: At dette lidet Verk er ilde geraaden, og ikke vel udført, ihvorvel Author synes, derudi sig af Molieres velbekiendte Original-Comœdie, Tartuffe kaldet, til et Fundament at skal have betient.

Engelland.

I London seer mand et Verk nyelig at være kommet for Lyset, under denne Opskrift: An Historical and Law Treatise against Jews and Judaism. o: Een Historisk-Juristisk Tractat imod Jøderne og det gandske Jødedom, tillige med et Brev fra Jacob Howel Schildknap til den forrige Lord Cliffard til Knasburg, hvorudi een Omstændelig Efterretning om denne vanartige Sect indbefattes.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte 17 April anførte Histoire Anciennne des Egyptiens, Carthaginois, &c. par Monsr. Rollin.

Iblan

Iblant alle de Ægyptiske Konger, har Sesostris været den meest berømte. Efter P. Tournemine hans Meening, skal hand og have været den, der begyndte den store Forfølgelse imod Israeliterne, hvilket er aldeeles overeensstemmende med det, som Diodorus om denne Fyrste antegner, at hand nemlig aldrig brugte andre Folk til alt det Arbeide hand giorde i Ægypten, uden Fremmede og Udlændinger. Usserius har derimod meent, at det langt snarere har været Rameses Miamum, een Printz, som regierede omtrent et Secul: førend Sesostris, som forfuldte Guds Folk. I hvor om alting er, da Sesostris Fader havde fattet det Forset, at giøre en Conqverant af hans Søn, brugte hand den gamle Ægyptiske maade, nemlig i denne henseende at agte efter lige Størelse, og at udsøge det beste Adelskab; thi hand lod til Hoffet indsamle og udleede alle de fornemste Børn af den Ægyptiske Adel, som vare fødde paa samme Dag, som hand, og lod dennem med lige og selv samme Omhyggelighed og Omsorg opdrage, som hans egen Søn Sesostris, da disse Børns Tal

beløb

beløb sig i alt til 1700, hvilke man fra deres første Barndom op, til Travaille og Arbeide opvante. Sesostris, som endnu var ung, maatte da efter sin Faders Befalning, til slutning paa sine Lære-Aar giøre sin Prøve i en Krig imod Araberne, hvilke vare vel en Nation, som til den Tid havde været et vildt og utemt Folk, men hand sig dog alligevel dennem undertvang. Efter hans Faders Afgang, som kort derefter døde, applicerede hand sig ikke mindre til samme Forset, og man kand med Billighed sige, at hand det vel udførte; thi hand trængede sig ind i Indien, langt længere, end enten Hercules eller Bacchus, ja end langt længere, end nogen Tid Alexander den Store siden giorde; thi hand undertvang sig alt Landet omkring Ganges Floden, og avancerede hen indtil den store Ocean, hvoraf man lettelig kand slutte, at de langt bortliggende Lande ikke have giort hannem stor Modstand, og melder Herodotus, at hand i det mindre Asien fra et Hav til et andet, har seet Monumenter til disse hans Sejervindingers Erindring oprejste, hvilke sig endog

hen

hen indtil Thracien have henstrakte. Men derhos merker man dog en særdeles Caracteer om denne Conqverant at være antegnet, det hand nemlig ikke, som man kand læse om andre, har været omhyggelig for, sit erholdte Herredømme over de erobrede Nationer at forsvare og vedligeholde; thi hand, efterat hand paa en Tid af 9 Aar havde saa got som løbet den heele Verden igiennem, indelukte hand sig selv inden de gamle Ægyptiske Grændser; saa at man ikke kand see end det mindste Kiendetegn til, at dette nye begyndte Keyserdom enten under hans, eller nogen af hans Efterkommeres Regiering har haft nogen Bestandighed. Man veed derfore ikke, om denne Monsr. Rollins giorde Reflexion har nogen sammenhæng med det, som hand selv siden antegner, at nemlig, da Sesostris var kommen tilbage igien fra sine Conqvêter, indstillede sig til een, dennem vis bestemt Tiid, alle Konger og Gouverneurer over de undertvungne Nationer, for at til deres Sejer-rige Overvindere den skyldige Hyldings Eed aflegge, og tillige med betale den Skat, som dennem var

bleven

bleven paalagt, da hand ellers i alle andre forefaldende Leiligheder sig meget naadig og beleven imod dennem skal have opført. Men naar hand enten vilde besøge Templen, eller fare andensteds omkring i Staden, lod hand i steden for Heste, 4 og 4 af disse Konger og Printzer for sin Vogn spende, hvilket var en meget daarlig og meget u-Menniskelig Forfængelighed, den dog den bekiendte Historie-Skriver Diodorus, som een af de berømmeligste iblant denne Conqverant hans Bedrifter i sin Historie antegner. I det øvrige synes det, at Sesostris skal have holdet det for en stor Spot at døe, som andre Menniskér, en naturlig Død; thi, efter at hand i sin Alderdom var bleven gandske blind, tog hand Livet af sig selv, da hand i 33 Aar havde regieret.

Derefter anfører Mr. Rollin hvad Herodotus opregner om den Ægyptiske Konge Protheo, som levede i den Tid, da Troja var bleven belejret, at nemlig, da denne Fyrste fornam, at Paris, som vilde rejse hiem med den skiønne Helene, var formedelst en sterk Storm og u-vejr dreven i Land paa Grændserne af hans Sta-

Stater, tog hand vel i begyndelsen beleven nok imod denne Fruentimmer-Rovere, men siden, da hand efter en nøje Overvejelse aldeeles havde fordømt og denne hans Gierning for høyst-ubillig erklæret, befalede hand hannem ikke alleneste for sin egen Person, inden 3 Dages Forløb gandske Ægypti Land at rømme, men beholdt endog den skionne Helenam tilbage hos sig, tilligemed ald den Skat og store Liggendefæe, som Paris foruden hende havde bortrøvet, hvilket Liggendefæe hand siden altsammen igien tilbage til Menelao leverte, da samme paa sin Hiemrejse fra Troja til Ægypten ankom. Men alt dette u-agtet, kunde dog alligevel denne Hændelse ikke forhindre, at jo denne u-lykkalige Stad i Grunden maatte blive ødelagt, saasom Grækerne ikke kunde overtale sig til at troe, at Helena sig aldrig i Troja havde befundet, i hvor meget end Trojanerne dennem det har vildet forsikkre.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

Udi Rom er Mr. Fontanini Samling

af

af alle Pavelige Anordninger ved de saa kaldede Canoniſationer eller nye Helgenis Indvielſer kommen fra Preſſen, under den Titul: Codex Conſtitutionum, qvas Summi Pontifices ediderunt in ſolemni Canonizatione Sanctorum à Joh. XV. ad Benedictum XIII. ſive anno Domini 993. ad annum 1729. accurante Juſto Fontanino, Archiepiſcopo Ancyrano, qvi Lemmata & Notulas addidit, in Folio. Dette Verk er efter den afdøde Paves Benedicti XIII. Ordre af Mr. Fontanino vorden forfærdiget.

Muſkau.

I Petershorg er gandſke nyelig een Prædiken fra Preſſen udgangen, ſom afvigte Aar den 28 April, paa Hendes Czariſke Majeſtæts Cronings-Dag i den Lutherſke Kirke blev holdet, under denne Titul: Die Pflichten der Unterthanen gegen ihre Obrigkeit, in eine Predigt abgefaſſet, und in öffentl. Verſamlung der Evangeliſchen Gemeinde auf Preobraſchenſchy Oſtroich in Petersbourg vorgetragen von Ludolph Otto Treefort, in 4to.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 18.

Den 1 Maji 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 27.

Hr. *Johannes Olavius* (som var feed i Randers den 27 Sept. Aar 1624. og blev siden sin Faders, Hr. Oluf Olufsön Wordingborgs Capellan i Randers, og Aar 1666 efter hans Dood, Sognepræst til St. Laurentii Kirke udi bemelte Randers, som ellers bliver kaldet Templum Fratrum Cinereorum, og dode 1682.) har ufejlbarligen i sin Tiid varet en stor Poët,

hvorom vores lærde og over alt berømte Doct. Olaus Borrichius har baade givet ham et got og sandfærdigt Skudsmaal, og tillige indført nogle faa Linier af hans udgivne Vers, naar hand saaledes skriver i hans Dissertatione VII. de Poëtis, som udgik i Kiøbenhavn 1681 in 4. p. 232 „*Johannis Olavii*, Ecclesiastæ Randrus: *Epigrammata* resplendent candore, gratiâ, acumine. *Epica* ejus insurgunt magnificé, *Elegi* audent feliciter, succô ubiq; & sangvine pleni. Et nisi cœlestium cura clarissimum hoc ingenium ad alia studia maturè abstraxisset, haberet Arctos nostra, qvod Euro, Notoq; fortiter opponeret. In fidem dictorum sistimus poëma ejus gratulatorium iterato Frid. III. homagio nuncupatum, sistimus tot acclamationes Academicas, epigrammata, ex qvibus unicum hîc allegabimus, honori *Jacobi Matthiæ*, Episc: Aarhusiensis, dedicatum:

Vir Divine, Diis qvo nil vicinius Arctos
Hæc videt, ô famæ se superantis honor!
Da veniam, laurus in te consumsimus omnes,
Et tua jam virtus nomine pæne caret.

Si

Si loqveris, delubra ſtupent, ſi carmina ſcribis,
Ruſtica jam Clio displicet ipſa ſibi.
Nil ſupereſt ſvadæ; tua gloria poſſidet omnem,
Nil ſupereſt Muſis; utraq; palma tua eſt.
Sis tibi tu pretium: noſtri hæc infamia ſecli eſt,
In famam laurus non habuiſſe tuam.

„Condidit & vernacula metra pari dexteritate.

Hvorfor (at man ej ſkal melde om en deel Danſke Vers, ſom hand har ladet udgaa) det var at ønſke, at en good Mand i Fædernelandet, ſom enten kunde røre velbemelte Mand paa i Slægtſkab eller Svogerſkab, eller og var, ſom en good Patriot, til ſinds at udbreede ſit Fædernelands Ære, vilde ſamle bemelte Johannis Olavii Latinſke, trykte og u-trykte Vers, og lade dem komme for Lyſet; da de Lærde i og uden for Fædernelandet ſkulde vel finde Behag i, for Tiidsfordriv at læſe hans Poëmata, heller, end at ſpilde Tiden paa at igiennemlæſe en ſtoor deel, ſom ellers mangen en gang trykkes, og var ej værdt at læſe.

Tydskland.

I Hamborg seer man et Skrift under efterfølgende Inscription at være bleven bekiendt giort: Zwölff Schrichtmässige Bewegungs-Gründe zur Mildthätigkeit gegen die um der Evangelischen Religion willen, vertriebene Saltzburger, auff gnädigsten Befehl abgefasset, und an das Licht gestellet.

Sammesteds er paa nye oplagt efterfølgende, som af det Engelske i Tydsk er oversat, og kaldes: Der Englische Einsiedler, eller en Engellænder ved Navn Philip Qvarll hans forunderlige Handel, saa og seldsomme tilfælde, hvilken for nogen Tid siden, af en Bristolisk Kiøbmand paa en øde og u-beboet Insul i Syd-Havet, hvor hand sig omtrent 50 Aar havde opholdet, og paa en forunderlig Maade ernæret, er bleven fundet.

Til Osnabryg har Rector ved det der værende Gymnasio til Skolernes Nytte ladet et Verk for Lyset fremstille, som fører den Titul: Elementa Philosophiæ primæ in 8. I dette Verk finder man Beskrivelserne, Inddeelingerne, og Hoved-

ved=Fundamenterne over ald Philoso-phien, hvorpaa de sig grunde, i en me=get tydelig Orden sammenbragte; Og ved slutningen af Verket er til desto større Tydelighed Indholden af alle disse Sager i een til samme ende forfærdiget Tabel-le udkastet. Authors Øjemerke har der=ved været, en vel endelig kort, men dog for Skolerne tilstrekkelig Indledning i de Philosophiske Videnskaber at udar=bejde, da hannem alle hidindtil brugte Elementa Philosophica har syntes at væ=re alt for lange, og dette hans Affi.t har hand og virkelig været lykkelig udi at opnaae; thi nu omstunder skal man nep=pelig nogen kortere, tydeligere eller mee=re sammenhængende Philosophiske Ind=ledning, som i besynderlighed i Skolerne kand tiene, end denne, finde.

I Leipsig paa det Langenheimiske Bog=trykkerie er efterfølgende hidindtil me=get rar blevne Geheime=Raad Gundlings Commentatio paa nye formeeret, under denne Titul oplagt: Nicolai Hieronymi Gundlingii J. C. Sacr. Reg. Maj. Borussi. & Elect. Brand. Consiliarii Intimi & in Ducatu Magdeb. Ecclesiastici, Jurium,

Antiqvitatum, & Eloqventiæ Profeſſoris in Fridericiana publici ordinarii longè celeberrimi, de Jure Auguſtiſſimi Imperatoris & Imperii in magnum Etruriæ Ducatum commentatio, qvam triplici Indice, diplomatum, autorum, & rerum copioſiſſimo, nec non hiſtoria fatorum doctrinæ de finibus ſacri Romano-Germanici Imperii inſtruxit Henricus Gotlieb Francus, Lipſiæ 1732. in 4. 1 Alph. 12 Ark. Den af 3 Ark beſtaaende M. Franchens Fortale om det tydſke Riges Grændſer viiſer, at hand har været vel belæſt, og meddeeler ſkionne Efterretninger om de beſte didhen hørende Skribentere, og det 3 dobbelte Regiſter, hvormed den, foruden een med ſtørſte biefald af alle anteignet Diſſertation er vorden forøget, gior ſamme endnu meere behagelig.

Sammeſteds er nyelig bleven trykket Gotfried Arnolds Epiſtel-Poſtil under efterfølgende Opſkrift: Erklärung JEſu Chriſti in der Seele, mit einem ſtarcken Anhang auserleſener Predigten von allerhand erbaulichen Materien, in 4to, fra

Preſ-

Pressen udkommen, og er denne Edition med nyttelige marginalier forsynet.

Ligeledes er og samme Authors Evangelien-Postil under den Titul bleven oplagt: Evangelische Botschafft der Heiligkeit GOttes in JEsu Christo, hvorved korte Betragtninger over Psalteren er at finde, da denne Edition ligeledes er med Marginalier forsynet.

Udi Jena er nyelig fra Pressen et Verk under denne Titul udkommen: Die Errettung aus allen, sonderlich Seelen-Nöhten, i en Prædiken fordum for den Durchlauchtigste Fyrste og Herre, Hr. Johan Wilhelm Hertug til Sachsen Eisenach forestillet, og nu anden gang efter sammes naadige, særdeles Befaling til Trykken overleveret af Johan Franciſco Buddeo, forrige Theol. D. og Prof. Prim. til Jena, in 8.

Sammesteds er nyelig oplagt og for Dagen bleven stillet efterfølgende Skrift kaldet: Theologia Petri anti-Pontificia, oder des H. Apostels Petri Grund-Sätze Göttlicher Lehren, wieder die ungegründeten Menschlichen Lehren der Römischen Kirche, welche aus seinem beyden Epi-

steln und andern von ihm geführten Reden in der H: Schrifft, sowohl, als auch seinem Leben und Wandel erwiesen, und mit einer Vorrede Joh. Georg Walchs, der H. Schrifft D. und Pr. P. O. dem Druck übergegeben von M. Adam Lebrecht Müller in 8. Author. som i nogle Aar formedelst adskillige berømte Mænds Skrifters Oplag har giort sig den Lærde Verden bekiendt, har i nærværende sit Arbejde viist en Prøve af sin egen Flid og besynderlige habilité; Thi hand har derudi borttaget fra Pavedømet den Grund og Stytte, til hvilken det sig meest plejede at hælde og paa forlade. Petrus deres formeente første Pave er de Rommersk sindede saaledes vorden forestillet, at hand Pavedømmet baade med sin Lærdom og Levnet er gandske modstridig; Ligemaade har Author dette Skrift ikke alleene efter en god Systematiske Orden affattet, men endog derudi den Pavelige Lærdom rigtig anført, og samme efter Petri Ord og Levnet noje undersøgt og prøvet.

Nederlandene.

I den Hag er for kort Tid siden fra Ge-

neral-

neral Staterne en meget skarp Forordning vorden udstædt og publiceret, i Kraft af hvilken det alle og eenhver strængelig er bleven forbudden, den saa kaldede Kiætteres Pontiani von Hattem og hans Tilhængeres forargelige og skammelige Meeninger i Religions-Sager at biefalde, eller deris Lærdom at antage, da Straffen for dennem, som dermed vorde betrofne, er i efterfølgende Terminis affatted, at nemlig de, som virkelige og aabenbare Religionens Fiender, og den almindelige Roeligheds Forstyrrere exemplariter skulde vorde straffede. Denne forommørte Kietteres og hans Tilhængeres Lærdom skal ellers bestaae derudi, at de statuere, det er ingen Synd at overtræde enten Guds eller Øvrighedens givne Love og Paabudde, og i saa Maade en Christen ikke have nødig, sig nogen Fortrydelse eller Bekymring derover at giøre.

Hvo som kortelig vil vide i hvad i Amsterdam i Særdelished er værd at beskue, hand skal igennemløbe efterfølgende Verk, som samme Sted nylig er kommen for Lyset, og kaldes: Das auf der höch-

sten Staffel seiner Glückseeligkeit prangende Amsterdam, oder ausführliche Beschreibung derer in dieser Stadt berühmten öffentlichen Gebäude, Rariteten, und Merckwürdigkeiten, wie solche von einen curieusen Passagier mit Fleiß bemercket worden. 1732. in 8vo.

Til Utrecht har A Mœtiens giort et Project til en Prænumeration paa et Verk, som mange merkværdige Ting skal indbefatte, og med efterstaaende Titul vorde bemerket: Les Interêst presens des Puissances de l'Europe, fondez sur les Traitez conclus depuis la Paix d'Utrecht inclusivement & sur les preuves de leurs pretensions particulieres, par Mr. J. Rousset Membre de la Societè Royale des Sciences de Berlin en 2 Vol. in 4. Det gandske Verk loves inden 9 Maaneders Udgang at skal blive færdig fra Pressen udleveret, da Subscriptionen imidlertid indtil den sidste Dag af indstaaende Maaned varer, og betalis forud en Ducat, og ligesaa meget ved Bogens Annammelse.

Engelland.

I London seer man efterfølgende gandske nye skienne Verk at være kommen for

Lyset: A new Surwey of the Globe: o: Eine neue Besichtigung der Erd-Kugel, eller og en rigtig Afmaling paa alle Keyserdommer, Kongeriger, Lande, Stater, Herskaber og Øer i Verden. De fra hinanden langt bortliggende og adskilte Herredømme, som enhver Printz og Stand tilhører, ere her udi forsamlede, og saa rigtig paa deres Ort og Sted satte, at mand med et eeniste Øyekast kand kiende, hvor vitt de sig strekke. Mand finder ogsaa derhos Alting, hvad sig kand have forandret, hvad som er bleven forbyttet, erobret, og ellers i de sidste store Krige til andre Herrer er komet, iligemaade hvad som er bleven aftrædet, og enten et eller andet stridende Partie, formedelst et offentlig Forlig bestediget og forsikret. Fremdeeles seer man et hvert Kongeriges Hoved-Stad efter dends Situation, saavel Breede, som Længde, og hvor vidt hver af dennem ligge fra London af at regne: Saasom og de Protestantiske Riger og Lande fra de Rommersk-Catholske ere fraskildte. Dernest kommer for Dagen en Samling af alle de berømmeligste Havne i Verden, med en Anmærkning, i hvad Land de ligger,

ger, hvem de tilhøre, deres Længde og Brede, samt hvor langt de ligger fra London til Søes; Dernest Engellænder-nes, Hollændernes, Frantzoserne, Portugiserne, Svanierne, deres Nedlag og Handlings-Stæder i Øst-Indien, Vest-Indien, Africa, og andre Verdens Deele med hosføyede Anmærkninger og Forklaringer, altsammen i en stor Mængde nette Kaaberstykker forestillet.

Frankerige.

Continuatio af den begyndte Histoire Ancienne des Egyptiens, Charthaginois &c. par Monsr. Rollin.

Faae af de Ægyptiske Printzer have drevet deres Ugudelighed saavidt, som de tvende Brødre Cheops og Chephren giorde, hvilke i ald den Tid da begge regierede, dog efter hinanden, som varede meget længe, holdt alle Templerne i Riget aldelis tillukte, og forbøde Ægypterne under stor Straf mindste Offer til Guderne at giøre. Dette kand mand efter ald Anseelse tænke, at være skeet af den Aarsag, at mand kunde have des meere Tid til at opbygge Pyramiderne; thi i de Ti-

Tider bleve de allerstørste af dennem opførte.

I Psammitici Tider, som regierede imod det Aar efter Verdens Skabelse, 3334. begyndte Ægypterne at indlade sig i Commerce med Grækerne. Denne Fyrste var det Ægyptiske Folk høyt forbundet; thi de kaldede hannem ind fra den Landflygtighed hand var udi, og satte hannem paa den Ægyptiske Throne, hvorfore hand og rodfæstede dennem i Ægypten, og anviiste dem skiønne Jorde-Godser. Fra den Tid af begynder, som Herodotus melder, den Ægyptiske Historie, som til Dato havde været blandet med Præsternes prægtige opdigtede Fabler, at have meere Vished end tilforn.

Der tales ellers ikke i Historien om nogen Beleyring der ha. varet længere, end den for Azot, een Stad i det Land Palestina, for hvilken Psammiticus i een Tid af 29 Aar maatte ligge, førend hand den sig undertvang, hvilket var en dobbelt længere Tid, end den Nabuchodonosor henbragte ved Tyri Erobring, som varede ikke længere end 13 Aar.

Mand vil paastaae, at det har været

Psam-

Psammiticus, der for at blive vis forsikret, om Ægypterne havde billig Aarsag til, at troe om sig selv, det de vare det allerældste Folk paa Jorden, lod tvende spæde Børn opføde, saaledes, at ingen maatte understaae sig, det mindste Ord for dennem at tale. Efter tvende Aars Forløb hændte det sig da, at, som eengang den Hyrde, der havde Opsigt over dennem, kom ind, løbe begge disse Børn ham i Møde, strakte deres Arme ud imod hannem, og raabte, med eenstemmig Røst de Ord: Beccos, Beccos; hvilke i det Phrygiske Sprog betyde saa meget, som Brød. Og fra den Tid finge Phrygierne den Ære at være anseete som de Ældste Folk paa Jorden. Men Auctor meener, at dette er falsk, helst siden mand maa tilstaae, at det som forvolder, at de som fra Fødselens Tid ere døve, ere og tillige med dumme, skeer, fordi de aldrig have kundet hørt noget Ord at blive af andre udtalt.

Under Nechao hans Regiering, der var Psammitici Søn og Efterkommere paa Thronen, skal de allerbeste Phenicianske Søe-Folk, hvilke denne Konge havde taget i sin Tieniste, have giort en Reyse fra

det

det røde Hav under Kongelig Ordre de Africanske Cüster at opdage, hvilken Tour de med største Lykke fuldendte, i det de paa det tredie Aar efter deres Seylatz fra Ægypten kom hiem igiennem det smale Sund ved Gibraltar: Denne Reyse maa man tilstaae at have været meget extraordinair, helst i de Tider, da man endnu aldeeles ikke vidste, hvad det var, paa slige Reyser sig af Søe-Compasser at betiene. Ellers skal denne Ægyptiske Regentere have levet paa de Tider, da Josias Kongen af Juda over denne Israelitiske Stamme regierede.

Apries, en Sønne-Søn af Nechao, som siden efterfuldte hannem i Regieringen, blev efter kort Tid af een iblant hans Ministrer ved Navn Amasis nedstødt fra Thronen. Denne Amasis skal have været af en meget ringe, nedrig og slet Herkomst oprunden, hvoraf det og kom, at Folket i de første hans Regierings Aaringer hannem ikkun meget lidet agtede. Men hand fandt vaa en meget særdeles Maade, at opmuntre dennem til, deres pligtskyldige Underdanighed imod hannem som deres Herre igien at i Agt tage.

Nem-

Nemlig, hand havde en Vasker-Ballie af Guld, hvoraf baade hand selv, og alle de, som spiisede ved hans Taffel, maatte toe deres Fødder. Dette Kar lod hand omstøbe, og deraf et Afguds-Billede giøre, hvilket hand i een af Templene offentlig lod opreise. Da Folket aldrig saa snart dette havde erfaret, førend de i Haabetal komme løbende, og trængede sig Hoved-kulds ind paa hverandre, for dette nye Afguds Billede at tilbede, og u-anseet Kongen, da de alle vare forsamlede, gav dem tilkiende, til hvad for et ringe og foragtelig Brug dette Billede tilforn havde tient, kunde det dog ikke forhindre dennem, at de jo fulde ned paa deres Ansigter, og samme med en guddommelig Ærbødighed dyrkede. Applicationen over denne Lignelse lader sig lettelig giøre.

Suiten af de Ægyptiske Konger ender sig ved Psammenit. Amasis Søn, som siden kom til Regieringen, men herskede ikke længere, end 6 Maaneder, da hand af Cambyse, Kongen af Persien blev ihielslaget. Og ved denne Fyrste slutter Mr. Rollin sin Ægyptiske Historie, hvorneest Continuatio om de Carthaginensers næste Torsdag skal følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  19.

Den 8 Maji 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 28.

I Andst-Herred og ved Andst Kirke i Coldinghuus Amt, findes denne Antiqvitet, at ved Vaabenhuus-Dørren paa den venstre Side, naar mand gaar ind til Kirken, er uden for opsat en maadelig stoor aflang Steen, hvorpaa ere udhugne tvende Menniſker, nemlig en Mands og en Qvindes Person. Neden under paa samme Steen findes udhug-

gen en Koe. Aarsagen til denne Antiqvitet, skal, efter Berætning være denne: At Andst Kirke ved denne Mands og Kones gudelige Anstalt og paa deres Bekostning skal for rum Tid siden være bygged, hvilke Personer i Begyndelsen vare saa fattige, at de ejede ikkun en Koe, men siden bleve vel-formuende og af Gud rigeligen velsignede, hvorfor de og, eller andre siden efter dem, til et Taknemmeligheds Tegn imod Gud, skal have ladet en Koe paa denne Steen udhugge.

Tydskland.

I Lybek har Mr. Sivers paa nye brugt sin Flid, og den lærde Verden for kort Tid siden efterfølgende Skrift meddeelet: Henrich. Jac. Sivers Philos. Mag. & Reg. Borus-Scientiar. Societat. Collegæ, Curiosorum Niendorpiensium Specimen secundum, sistens lapidum stellarium descriptionem, cum Viro verè Magnifico, Dn. Jo. Jac. Bayero; D. Com. Palatino Cas. & Archiatro, Acad. Altorf. Senior, & Med. Prof. Prim. &c. communicatum, in 8. cum fig. Author beskriver i dette Skrift een saa kaldet Astroit,

ſtroit eller Stierne-Steen, hvilken af de gamle Tydſke af Overtroe Sieg-Stein er bleven kaldet, og er af en u-gemeen Størelſe, og meget næt Zierlighed. Efter hans egne Ord foreſtiller ſamme en Fungitem pileolo lato, ſom ſnart overgaar de Orientalſke. Om diſſe ſlags Steenes Kraft og Virkninger i Medicinen har hand adſkillige Medicorum Meeninger anfort, ſom baade pro & contra derom handle. Ellers har Author mældet noget om endnu Aſtroit. tabular., ſom ligeledes ikke langt fra Niendorph ſkal være bleven fundet, og af M. von Mellen i hans Tractat de Lapidibus Figuratis er beſkrevet. Forunden denne, bliver og i det Siverſke Skrift nogle Fragmenta af Aſter. Columnar. eller de ſaa kaldede Stern-Säulen aus Niendorff afhandlede. Med diſſe Speciminibus vil Author fremdeelis flittig fortfare, efterdi hand i ſit Muſeo Curioſo har ſærdeeles mange Niendorffiſke Raritäter, hvilke hand efter haanden ſkriftlig lover at vil betragte.

I Leipzig ſeer man for dennem, ſom ſig paa Ride-Konſten forſtaa, en nye Piece

at være bleven trykket, som nyelig er kommen for Lyset, og kalder sig: Des Rittzrs Matthew Hodsens Englischer Stalmeister und bewährter Roß-Artz, nebst Anweisung allerley Pferde zum Jagen und Wett-Rennen abzurichten, auch einem Kupfferblat, welches alle Kranckheiten der Pferde oculariter demonstriret in 8vo.

I Zweybrücken har den flittige og lærde Georg Christ. Johannes for kort Tid siden ladet for Lyset komme det af Balthas. Venatore, een vidtberømt Mand forhen opsatte, den Pfaltziske Liv-Medici, og Professoris Medicinæ til Heydelberg Petri de Spina hans Livs og Levnets Løb, hvilket af et meget rart Mscpt. som Mr. Schöpfelin til Strasborg af sit anseelige Biblioteqv. har meddeelet; Titulen derpaa er denne: Petri de Spina, Archiatri qvondam Palatini, artisq; Medicæ in alma Heidelbergensi Professoris P. & O. Vita per Balthasarem Venatorem, Georgius Christianus Johannis denuo, adjectis qvibusdam Annotationibus, edidit, Appendiceqve, de Vita, meritis, obitu, amplissima, iremqve illustri,

pro-

progenie Petri de Spina. P. F. P. N. auxit. Biponti 1732. in 4. Foruden 3 Genealogiſke Tabeller, hvorudi begge Spinatarum Slegt-Regiſter tydelig og udførlig vorder foreſtillet.

I Franckfurth ved Odderen kand bekommes Nucleus Legum Imperii & Pacificationum noviſſimarum; i. e. Analyſis Pacis Weſtphalicæ, ejusdemqve cum Pace religioſa, pace Naviomagenſi, Ryswicenſi, Raſtadienſi, ac Badenſi, Altranſtadienſi, item Conventione, nec non Receſſu Imp. de Anno 1654. & Capitulationibus ſubſeqventibus, Harmonica Collatio, qvam in uſum Lectionum Academicarum adornavit Chriſtoph. Godofred. Hofmannus J. Ctus. Reg. Mag. Boruſſ. Conſ. Int. & Ordinis Jurec. in Acad. Viadr. Ordinarius in 4to.

I Dreßden ligger færdig til Trykken efterfølgende: Plenior Chiragogus Grammatices Latino Germanicus, oder vollſtändigere Teutſch und Lateiniſche Handleitung zur Lateiniſchen Sprache, dieſelbe recht gründlich zu lernen. Den ſtuderende Ungdom til en ſærdeeles Nytte ſammendraget af M. Joh. Chriſtian Knauth,

Knauth, forige ved den Grimmiske Fyrstl. og nu ved den saa kaldede Kreutz-Schule i Dreßden værende 3 Colleg.

Nederlandene.

I Brüssel bliver under Subscription i 3 Qvartanter efterfølgende Universal-Historie trykket under denne Titul: Annales du monde, ou l' Histoire Universelle, sacrée, eccleſiastiqve, & profane, diviseés en trois Tomes; qvi contiennent 27. Epoqves anciennes & nouvelles, depuis la Creation du monde jusqv'a preſent, & ou l'on traite des Patriarch. des Juges, & des Rois de l'ancien Teſtament, des qvatre grandes Monarchies, de tous les Royames, Etats, Peuples, & Nations du Monde, jusqv'à la Naiſſance de JEſus Chriſt. Des Souverains Pontifes de l' Egliſes, des Perſecutions, des Conciles, des Chismes, des Hereſies: &c. des Empereurs de Rome, de Grece, d' Allemagne, Payens, Chretiens, Ottoman &c., des Rois de France, D' Eſpagne, d' Angleterre, & des autres Etats & Republiqves. Guerres, Revolutions, Alliances, Traites des Paix,

Ne-

Negotiations Intrigues &c. Des Moeurs Coutumes, Loix, Charges de chaqve Nation. Des ordres Religieux & Militaire, des Hommes eminens en Sainteté & en Doctrine, de la Mytologie &c. Et en fin de tout ce, qvi peut remplir l'idée qve l'a de L'Hiſtoire Univerſelle, par Philibert Joſeph Le Roux.

I Amſterdam ere efterfølgende tvende Tractater, ſom i Pariis i dette indeværende Aar ere komne for Lyſet, bleven eftertrykt, nemlig: (1) Sermons choiſis ſur les Myſteres de la Religion, ſur differens ſujets de la Morale Chretienne Tom. IX. 1732. (2) Traité de l'Eſperence Chretienne contre L'Eſprit, de puſillanimité & de defience, & contre la crainte exceſſive, 1732. in 12.

Svitzerland.

Til Zürich er efterfelgende Piece for kort ſiden, hos Marcus Nordorf med meget reen og næt Stiil bleven trykket: Johan Miltons Verluſt des Paradieſes. Ein Helden-Gedichte in ungebundener Rede überſetzet 1732. in 8vo. Miltons fortreffelige Riime-Digt var endnu for

faae Aar gandske rart i Tydskland, og ikkun meget lidet bekiendt. Ja end i Engelland selv maatte hand neesten et halv Secul: savne den Præference hand billig kunde fortienne, indtil Mylords, Sommers og Addison lærdte sine Landsmænd paa deres store Værdie at skionne: Fra den Tid af er nu omstunder hans forlorne Paradiis en almindelig Fornøyelse for den gandske Nation, af alle slags Stand og Vilkor, Unge og Gamle, Lærde og U-lærde. Dette Verk har Milton, da hand allerede sit 50 Aar havde opnaaet, forfærdiget, efter at hand i en stor Sygdom gandske blind var bleven; og har hand taget det første Indfald til dets Forarbeydelse af en Opera under den Titul: Adam, hvilken hand eengang paa sin forrige Reyse til Italien saae spille. Siden har en Schotlænder William Hoghe oversat det i det Latinske Sprog Aar 1690., Mr. Zante i det Hollandske, Mr. St. Maure i det Franske, Mr. Paul Rolli i det Italienske, en Tydsker ved Navn Ernst Gotlob von Berg Anno 1682. i sit Moders Maal, og endelig nu og paa Sweitzerisk for kort siden

siden oversat, og til Zürch bleven trykket.

Engelland.

Fra London fornemmer man, at siden Frankerige nu omstunder sig med sin Flode udruster, for at, (som man foregiver) Algier at bombardere, hvortil i besynderlighed den Franske Søe-Helt Gue-Trouin visse Midler skal have foreslaget, skal en vis Engelsk Adelsmand ved Navn Joseph Morgan, ladet sig være særdeles angelegen, den nygiærige Verden en meget net trykt Bog fra sin Haand at meddeele, under den Titul: A Complete History of Algiers: Foran ved Hoved-Verket er i steden for en Indledning, sat et kort Begreb af den almindelige Historie om det gandske Barbarie, af de allerældste indtil de nærværende Tider udleedt, og beblandet med mange betænkelige Anmerkninger, hvilke hidindtil end ikke en Skribenter det ringeste har ommeldet. Og er dette Verk Herrerne ved det Store Brittanniske Admiralitet tilskrevet.

Spanien.

I Madrit har den Kongelige Biblio-

thecarius, Jean de Ferreras, endelig udgivet til sine Landsmænd den XVI. Tome af den Spanske Historie in 4to. Den første Tome af dette Verk stillede hand Aar 1700 for Lyset, under denne Opskrift: Synopsis Historico - Chronologica de Espanna, parte primera, que comprehende sus succesos des de la Creation de el Mundo, hasta el nacimiento de Jesu-Christo nuestro Sennor y Redemptor, formada de los Autores seguros y de buna fee. Omendskiønt dette Verk hos de fleeste stor Bifald har fundet, saa har det dog alligevel sin Lastere antreffet. Iblant andre, som derover har criticeret, er en ved Navn D. Francisco de Bergansa, som derimod har skrevet et Skrift under den Titul: Ferreras Convencido con critico desenganno en el Tribunal de los Doctos, in 4to, hvilket vil sige saa meget, som den for de Lærdes Domstoel anklagte og for sine Vildfarelser fordømte Ferrerar.

Sammesteds er nylig et Verk i det Spanske Sprog fra Pressen udgangen, som er oversat af den bekiendte Franske Piece: Science des Gens de Cour, de

Robbe

Robbe & d'Epée, hvilket Spanske Verk bestaar af 6 Tomer in 8vo.

Frankerige.

Continuatio af den begyndte Histoire Ancienne des Egyptiens, des Carthaginois &c. par Mr. Rollin.

Den anden Bog af dette Verk, som her handles om, indbefatter, som før er meldet, de Carthaginensers Historie, hvilken Author deeler i 2de Parter. (1) Giver hand en almindelig Forsmag paa dette Folkes Sæder, Caracteer, Regimente, Religion, Magt og Rigdom. (2) Efter at hand med faae Ord har anført den Maade, paa hvilken Carthago blev stadfæst og tilvorte, fortæller hand ogsaa om de Krige, som have giort den saa berømmelig.

Carthaginenserne siger hand, have ikke alleeneste taget deres Oprindelse fra Tyro, hvorfra de vare en Colonie, som derfra uddrog, men endog deres Sæder, Tungemaal, Love, Religion, deres Lyst til, og Vindskibelighed for Commercen. Og har der ellers altid imellem disse tvende slags Folk en meget fuldkommen Eenighed

nighed regieret, i sær, gave Carthaginenserne ved alle forefaldende Lejligheder deres første Stiftere merkelige Prøver paa en oprigtig og troefast Taknemmelighed.

Carthaginenserne vare meget nidkiære over deres Religion, og holdt meget stærk over deres Guds Tieneste. Polybius har derover anført et særdeles Beviis, nemlig en Tractat, som med Philippo Kongen i Macedonien blev oprettet, hvor Carthaginenserne, tillige med alle de Guder, som vare i Carthago indførte, og erklærede, at det var i deres Navn de den Accord havde besluttet.

Tvende slags Guder har der været til iblant Carthaginenserne, hvilke de fornemmeligst dyrkede og tilbade; den første var den Gudinde Celeste, som ellers ogsaa blev kaldet Urania, hvilken man om Hielp i stor Nød og Elændighed anraabte, i særdeleshed naar man havde en stor Tyrke, og man fattedes Regn paa Jorden. Uden tvil maa det være den samme, som Jeremias kalder La Reine du Ciel, eller Himmelens Dronning, hvilken de Jødiske Qvinder højt skal have æret. Den

anden

anden Afgud var Saturnus, som er bekiendt i Skriften under det Navn Moloch. Denne slagtede man Menniſker til at opoffre, og denne Barbariſke Skik og Maneer har ſtaaet faſt hos Carthaginenſerne indtil deres Stad aldeles blev ruineret, og i Grund ødelagt.

Iblant adſkillige Exempler, ſom Hiſtorien om diſſe gruſomme Offringer beretter, kand man ikke uden Forſkrekkelſe, melde diſſe tvende efterfølgende: Den første er den om Hamilcar Hannons Søn. Denne Generals Perſon, da hand holdt en Battaille imod Gelon, Tyrannen i Syracuſa, holdte ikke op ſaa længe ſom Slaget ſtod, ſom varede fra Morgen indtil Aften, at offre levende Menniſker til Guderne i ſtor mængde, i det hand lod dem kaſte paa et brændende Baal, og da hand endelig fornam, at hans Tropper vare drevne paa Flugten, ſtyrtede hand ſig ſelv bag efter paa Ilden. Det andet Exempel har tildraget ſig i Agatoclis Tider; thi da denne Fyrſte ſtod i begreb at beleyre Carthago, og Indbyggerne i Staden ſaae ſig i den yderſte Elændighed at være geraadne, ſluttede de, at denne Ulykke

lykke var kommen over dennem, fordi Saturnus var vred paa dem, fordi de i steden for Børn af den fornemste Rang, som man plejede hannem til Offer at bringe, havde med Svig og Underfundighed i deres sted taget Børn af Slaver og Udlændige. For da at forbedre denne Forseelse, offrede de Saturno 200 af de fornemste Familiers Børn i Carthago, og foruden disse var der endda fleere end 300 Borgere i Staden, hvilke, saasom de holdte sig skyldige udi denne indbildte Forseelse, tilbøde sig selv godvilligen at lade opoffre.

Aristoteles har lagt stor Berømmelse paa Regieringen i Carthago, hvilken hand fornemelig grunder paa disse Ord, at indtil hans Tid, det er at sige, over 500 Aar, havde i denne Stad ikke været noget merkeligt Oprør, som havde forstyrret Roeligheden, eller nogen Tyranniske Regienter, som deres Frihed havde søgt at undertrykke.

I Carthago har der været, ligesom i Sparta og Rom, 3 adskillige myndige Charger, som dog vare lige i Værdighed med hinanden. Den første var de tvende yp-

ypperste Magistrats Personer, som bleve kaldede Suffettes eller Dommere, thi saaledes bemerker Ordet paa Hebraisk og i det Phœniciske Sprog: Den anden var de tvende fornemste iblant Senatet, og den 3die iblant Folket, derefter var det saa kaldede Tribunal des Cent, som havde meget at sige i Republiqven.

Suffettes deres Magt og Myndighed varede ikke længere end et Aar, og de vare de samme i Carthago, som Borgemesterne vare i Rom. Naar de nedlagde deres Charge, kaldte man dem Preteurs, en nye Værdighed, hvilken foruden den Rettighed de havde til at præsidere i visse Retter, gav dennem og denne, at giøre og ophæve nye Love, og at fordre Regenskab af dennem, som vare satte til de almindelige Skatter at indkræve.

Hvor mange Senateurerne have været i Tallet, veed man ikke egentlig at tale om, men deres Tal har dog været stort. Naar alle Stemmerne vare eenige, deciderede Senatet med en absolut Myndighed. Men vare Stemmerne u-lige, bleve Sagerne for Folket fremførte, da Rettigheden der udi at domme dennem var tilfalden.

Det

Det saa kaldede Tribunal des Cent var en Forsamling, bestaaende egentlig af 104 Personer, og som forestillede det samme i Carthago, efter Aristotelis Meening, som Ephori i Sparta, og havde enhver af dem dette Embede, saa længe de levede. Dog har der været 5 iblant denne Forsamling, som havde en besynderlig Jurisdiction, og vare yppermeere end de andre; men man veed ikke, hvor længe denne deres Værdighed varede; Ellers har dette Corpus af disse 5 Personer, været det selv samme, som nu omstunder det Senats Conseil til Venedig, som bestaar af 10 Personer. Saasom nu disse 100 meget misbrugte den Myndighed de havde, som snart var uden Grændser, stræbte den store Annibal, imedens hand besad sit Preteur-Embede, at forandre denne stedsevarende Myndighed, saaledes, at den til aarlig Værdighed skulde omskiftes, hvilket hand og opnaaede, og skeede denne Forandring omtrent 200 Aar efter, at denne Forsamling var bleven indrettet.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender

Om

Lærde og curieuse Sager.



No. 20.

Den 15 Maji 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 29.

Hr. Hans Olufsen Nysted, eller Neopolitanus, Sogne-Præst til Løsning og Korning Meenigheder i Aarhuus Stift udi Jylland, som i mange Aar har haft, og virkeligen har fortient at have, Berømmelse for sin Lærdom, og som baade, da hand var Rector Scholæ i Horsens, og efterat hand var bleven Præst, ved adskillige udgivne Skrifter er bleven bekiendt;

kiendt; har nu til Trykken færdigt sit Skrift, som hand i lang Tiid og med Møje har arbeidet paa, hvor i hans Tanker meestendeel falde hen paa at gotgiøre dette, at det Danske og Grædske Sprog kommer i mange Ting overeens og har deres affinitet med hinanden, som tvende Systre, der ere i henseende til Blodet af Afkom hinanden gandske nær paarørende. Skriftet er in folio forfattet, og temmelig vidtløftigt. Men som Auctor, der nu allerede har en høj Alder, og mueligt aldrig faaer den Frugt af sin store Flid, at hand, for sin død, seer dette sit Skrift til Trykken befordret, og en god Ven, som hannem i Sommer besøgte, og da saae samme hans Arbejde, udbad sig dette hos ham, at ham maatte meddeles nogle Arker af dette Verk, som da og skeede, saa ville vi og, til samtlige vore Landsmænds Fornøjelse, og for at give dem Kundskab om dette Skrift, her indføre Titelen af det heele Skrift; at den brave Mands Flid kand for alle blive vitterlig, om end hans Skrift ikke skulde komme for Lyset efter hans død. Og er da Titelen som følger:

Athe-

Athena Cimbrica *vel* Cimbria Græca, *nonnusqvam ab Hebero (Gen. 10. v. 21) adminiculata.* Det Grædske og Cimbriske Syster-Sprog, sammesteds af Heber understøttet og hiulpet; *Qvam omnibus patrii nostri sermonis amatoribus fovendam, poliendam, perficiendam exhibet atq; commendat* Johannes Olaides Neopolitanus.

Tydskland.

I Lybek har Hr. M. Sivers for faae Uger siden ladet et meget nødig Exegetiske Arbejd bekiendt giøre, som fører denne Titul: Die Geschichte des Leidens und Sterbens, der Aufferstehung und Himmel-fahrt JEsu Christi, mit kurtzen Exegetischen Anmerckungen erläutert, und nebst einer Vorrede von den Feinden und Freunden des Creutzes Christi ans Licht gestellet, 1732. in 8vo.

I Hamborg er efterfølgende Piece til kiøbs at bekomme: Historischer Kern oder Chronica derer merckwürdigsten Geschichte, die sich im Jahr Christi 1731 auf dem gantzen Erd-Cräyse zugetragen haben. In sich fassend viele sonderbahre Staats Veränderungen, denckwürdige

Unterhandlungen, hohe Gebuhrten, Vermählungen und Todes-fälle, erschröckliche Feuers-brünste, Erdbeben und andere unglückliche Begebenheiten, Krön und Huldigungs Solenniteten, und was sonst vorgefallen. Mit Kupffern.

Til Berlin er det for nogen Tid siden omtalte og belovede Verk, angaaende den bekiendte Dieppels Igiendrivelse, nu endelig gandske færdig fra Pressen udgangen, og er Verkets fuldkomne Titul efterfolgende: Christianus Democritus Autocatacritus, oder Schrifft- und Vernunfftmässige Wiederlegung seines gantzen Lehr-Begreiffs von den Mitler-Amte JEsu und der Ordnung des Heyls, wie er solche sowohl in seiner sogenandten Vera Demonstratione Evangelica als in deren Vertheidigung vorgetragen; darin gezeigt wird, wie derselbe weder Schrifft- noch Vernunfft-mässig und noch darzu sehr schändlich und gefährlich seyn, und wie sich Democritus selbst dabey mit seinem eigenen Worten und Sätzen öffenbahrlich schlage, wiederlege und verurtheile, wie aber unser Evangelische Lehre von dem Mitler-Amte JEsu

und

und der Heyls Ordnung Schrifft-mässig sey, und wieder alle seine grimmige Anfälle noch fester stehe; ans Licht gestellet von Friderich Wagnern, Insp. zu Nauen. 1732 in 8. 3 Alph. 6 Ark. Derforuden findes hos dette Verk et Appendix, hvorudi Democriti allernyeste Skrift, nemlig en kort Efterretning, om hvad sig med en Svensk Student i Halle, (hvorom tilforn er bleven meldet,) i henseende til nogle Theologiske Strid-Qvæstioner, haver tildraget, kortelig bliver oplyst og forklaret.

I Leipsig er efterfølgende Skrift gandske nyelig bleven færdig fra Pressen udleveret: Christoph Heinrich Zeibichs der Heil. Schrifft D. auch damahligen Superintendentis und Consistorialis in Merseburg, historische Lebens-Beschreibungen derer Stiffts Superintendenten in Merseburg von der Reformation an bis zu unsern Zeiten. in 8vo.

Til Franckfort ved Mayn er efterfølgende Piece til kiøbs at bekomme: Vollständiger Bericht von der so berühmten als fataler Clausula Articulus IV. Pacis Rysvicensis, bestehende theils in einer

historischen Erzehlung, wie diese Clausul gegen alle vormahlige und öffters wiederhohlte Versicherungen auff die Bahn gebracht und durchgedrungen worden; wie auch was deswegen in und ausser dem Reich auff dem Reichs-Tag, bey Friedens Congressen, und sonsten von Anno 1697. an bis itzo vorgegangen; theils in einer Rechtlichen Deduction, daß solche Clausul weder von der Cron Franckreich noch von denen Catholischen gegen die Evangelischen angeführet werden können, sondern unwiedersprechlich gantz unkräfftig und unverbindlich seye. Nebst Beylegung aller hierzu nöthigen Actorum publicorum, und einer Dissertation: Ob und wie ferne die Zeit des Baadischen Friedens in denen Religions-Gravaminibus zu einer Regel angenommen worden sey? Ausgefertiget von Joh. Jacob Moser von Filseck &c. Hertzoglich-Würtembergischen Regierungs-Rath und Professore Juris zu Tybingen, in 4to. 1732. Den beromte Forfattere af denne Beretning, har sig allerede for længe siden formedelst sine lærde og grundige Skrifter, hos den lærde Verden sat

i saa-

i saadan Credit, at man er forsikret, at alt hvad som fra hans lærde Pen udflyder, er særdeles grundig, nødig og nyttelig.

Til Halle bliver den berømte Giesiske General-Superintendent D. J. Rambachs her holdede Inaugural Disputation de pelle ovina Socinianis detracta paa nye igien oplagt og til Trykken befordret. Men dette nye Oplag bør i alle maader at have præferencen for det første, fordi Abrahami Heidani Diatribe de Socinianismo er hosføjet, saa at samme nu omstunder meere ligner en Tractat, end en blot Dissertation.

Sammesteds ere afvigte 22 April 800 Saltzburgiske Emigranter ankomne, hvilke man ikke uden største Medlidenhed har kundet ansee, helst siden de holte deres bedrøvede Indtog udi Staden Par-vijs under den bekiendte Christen Kirkes Psalme: Vor GUD hand er saa fast een Borg, hvilken de med grædende Taare og største Væmodighed ved Indgangen ad Stadens Porte intonerede; Derefter har man dennem ikke alleene med Bi-

bler og andre gudelige Bøger begavet, hvilke de med en overvættes Glæde imodtoge; men endog de der værende Evangeliske Præster dennem med adskillige trøstelige Prædikener til Taalmodighed opmuntred, og alle Indbyggerne have dennem desforuden allehaande rige Gaver foræret.

I Coln ved Spree er i Anledning af de arme Saltzborgske Emigranter til Bestandighed i deres Evangeliske Religion, iblant andre adskillige opbyggelige Skrifter efterfølgende fra Trykken udgangen: Kurtzer und liebreicher Anspruch und Seegens-Wunsch an die um der Evangelischen Wahrheit Willen unschuldig verjagten armen Saltzburger, als dieselbe über 500. starck vor Berlin den 20 April 1732. Abens gegen 4 Uhr erlangten, und in Friede und mit willigen Hertzen in Berlin unter freudigen Lob-Gesänge eingeführet worden, mit innigster Bewegung hielten, und hernach auf Begehren entworffen, und zum Druck mitgetheilet von Christian Kampen, Diac. zu St. Petri in Coln an der Spree.

Til Nyrnberg har for nogen Tid siden

Jo-

Johan Adam Schmidt Boghandler, ladet en Lægebog under denne Opskrift for Lyset komme: Freywillig auffgesprungene Granat-Apffel des Christlichen Samariters, oder aus Christlicher Liebe des Nächsten eröffnete Geheimnisse vieler vortrefflicher bewährter Artzneyen, aus berühmter Leib-Aertzen oder Medic. Doctorn lang gepflogener Erfahrenheit von der Durchlauchtigen Hertzogin, Fürstin und Frauen Eleonora Maria Rosalia, Hertzogin zu Troppau und Jägerndorff, gebohrne Fürstin zu Lichtenstein etc. zusammen getragen. Samt einer Diæt, wie man sich bey jeder Kranckheit in Essen und Trincken zu verhalten.

I Saltzborg skal en vis Doct. Medicinæ imod den afdøde Doct. Luther og de Evangeliske Saltzborger en Pasqville ladet udgaae, udi hvilken Lutherus med mange efter sig havende Saltzborger paa Svin til Helvede ridende er bleven afbildet, men Erke-Biskoppen har derfore hannem ikke alleene en stor reprimande ladet give, men endog hannem en Penge-Straf paalagt af 100 Rdlr., og ladet

Skandskriften uden for Raadhuuset af Rakkeren opbrænde.

Nederlandene.

I Amsterdam skal for nogen Tiid siden, under Greven af Boulainvilliers hans Navn, et Skrift være udkommen, som fører den Titul: Ein Leben Mahomets; men Mr. Gagnier Professor i de Orientalske Sprog til Oxford i Engelland, som har anseet denne Piece meere for en Roman end for en Historie, har ladet imod samme, Mahomets rette Historie udgaae, hvilken er bleven trykt hos Wetsteinerne, og af Alcoranen, og udaf de allerbeste Authoribus er uddragen.

Frankerige.

Continuatio af Histoire Ancienne des Egyptiens, Carthaginois &c. par Mr. Rollin.

Aristoteles antegner det ikke uden Raison for en stor Feyl ved Regieringen i Carthago, at man gav et eniste Menniske alt for mange store Bestillinger at forvalte; thi fra den Tid af kunde Sagerne ikke meere med stor Omhyggelighed nok

nok blive igiennemgaaene, ikke heller med en tilstrækkelig Hurtighed vorde expederte, og desforuden forvoldte denne saa høyt distingverte Ære, meget ofte hos den, som besad den, een Forblindelse, og opvakte altid hos de andre Misgunst, Misfornøyelse og Avindsyghed.

Commercen var, for at tale ret, det eeniste, hvortil de Carthaginenser sig meest havde appliceret, deres Vindskibeligheds fornemste Øyemerke, deres egentlige Caracteer, som meest regierede hos dennem; thi Stæden hvorpaa deres Stad var bygget, var dennem i denne Henseende u-endelig favorabel. Saasom den laae mit i Middel-Havet, rakte den i denne deres Handtering ligesom den ene Haand hen til Østen, og den anden til Vesten. Og i saa Maade bleve Carthagineserne inden kort Tid ligesom Factorer og Negotianter for alle andre Folk, ja ret ligesom en høyfornøden Kilde, hvorfra andre, naar de vilde søge Fordeele i deres Kiøbmandskab, den forlangede Profit maatte uddrage.

Men har end Carthago været meget hengivet til Kiøbmandskab, saa har den

dog

dog til sidst ogsaa vant sig til Krig og Feyde, i Begyndelsen af en puur Fornødenhed, for at forsvare sig imod de andre deres omliggende Naboe-Folk, og siden af Begiærlighed at udbrede deres Commerce, og deres Herredømme videre at udstrække.

De Carthagineſers Krigs-Magt bestoed fornemmelig af eendeel fremmede Konger, med hvilke de sig havde alliered, af Folk, som var dennem Skatskyldige, fra hvilke de toge baade Penge og Soldater, af nogle andre visse Tropper, som vare samlede af deres egne Borgere, og af en Partie Leye-Soldater, hvilke de for Penge af de omliggende Stater sig saa got som tilkiøbte, naar paakrævedes, og da selv i hver Landskab udvaldte de Tropper, som for deres Krigs-Bedrifter den største Berømmelse dennem havde indlagt.

Over dette anfører Author meget smukke Betænkninger, saavel først over den Fordeel, som derefter over de endnu langt større U-leylighedder, som flyder af denne Maade at føre Krig, ikke med andet, end Kiøbe-Blod, og med Krigsfolk, som

som aldrig alvorlig eller med Oprigtighed stride for den Stats Lykſalighed og Velgaaende, i hvis Tieniſte de ſig have ladet bortleye.

I det øvrige, ihvorvel mand ikke med Billighed ſkal kunde ſige, at Carthagineſerne aldrig have haft Lyſt til at legge ſig efter Studeringer og Videnſkaber, ſaa maa man dog alligevel tilſtaae, at i Carthago altid har været ſtor Mangel paa Lærde Folk, ſaaſom man veed, at denne mægtige Republiqve i en Tid af meere end 7 Secul: neppe har frembragt fleere end tre, eller i det høyeſte fire bekiendte Authores.

Det fornemſte Kiendemerke, hvorpaa man kunde kiende Carthaginenſerne fra andre Folk, var Argliſtighed og Spitzfindighed, hvilke vare ſaadanne Egenſkaber, ſom ofte forleedte dennem til Bedragerie og Troeløshed; ſaa at den Carthaginenſiſke Oprigtighed, omſider blev til et almindeligt Ordſprog, naar man talte om Troeløsed, at man da kaldte den Fides Punica; thi deres u-ordentlige og u-billige Begierlighed efter Profit og Egen-Nytte, var en almindelig Kilde, hvor-

Opførsel havde deres Oprindelse. Endelig, Carthaginenserne vare af Naturen forsynede med baade Haarhed og Arrighed, saavelsom og en Art af Grumhed, der forvoldt, at fordi de i den første Forbittrelses Overilelse, hverken vilde høre Raison eller Forestillelser, faldt paa de yderste Extremiteter og største voldsomme Idretter imod dennem, som de vare blevne fortørnede over, hvilken deres u-menniskelige Forbittrelse deres Generaler ofte skal have forsøgt; thi naar saadan en Person, endskiønt ikke af Uforsigtighed, men af blotte Vanlykke tabte en Bataille, kunde hand ikke ved sin Hiemkomst vente sig andet, end uden Forhør, Forsvar, Lov og Dom, at maatte ende sit Liv i en Galge.

Nest efter disse giorde Reflexioner over Carthaginenserne i Almindelighed, begynder Author i sin anden Part, at forklare deres Historie, da hand iblant andet fortæller, at alt den Tid som var forløben fra Byens Chartago Stiftelse, indtil dends Ødeleggelse, har strakt sig til 742 Aar, iblant hvilke vare de 617. indtil den første Puniske Krig, og derfra 125. indtil Republiqvens Undergang.

Som Author meener, skal Grundvolden til Staden Carthago være lagt fra Verdens Skabelse i det Aar 3121., da Dronning Athalia regierede i Juda, 135 Aar førend Rom blev bygget, og 883 Aar for Christi Fødsel.

Den Carthaginensiske Republiqves Oprettelse bliver tillagt den Tyriske Printzesse Elisa, som ellers er meere bekiendt under det Navn Dido. Staden hvor hun først lod legge Grundvolden til denne Stad var egentlig i Africa, omtrent 7 Miile fra Tunis. Det Navn Carthago, betyder i de Phenicisske og Hebraiske Tungemaal, som ere hinanden meget lige, saa meget som La Ville neuve, eller den nye Stad.

De første Carthaginensiske Kriige bleve førte, for at befrie sig fra den Skat, som de havde forbundet sig hver Aar at betale til Africanerne, for det Jordsmon de dennem havde overladet. Ihenseende til deres Grændser, havde de og Strid med Cyrene, en meget mægtig Stad, som af den Lacedæmonier Batto var bleven opbygget. Man havde sat Grændskiellet imellem disse tvende Statter hvoraf deres u-retfærdige og slemme

paa et Stæd, som man kaldte Aræ Philænorum; og derfra udstrakte sig de Carthaginensers Herredømme indtil de saa kaldede Herculianske Stytter.

Men hvorledes Carthaginenserne have faaet Indpas i Sardinien, melder Historien os ikke egentlig noget vist om, enten naar det skeede, eller Maaden paa hvilken de giorde sig Mester derudaf, da det ellers bliver anført, at denne Insul har været en stor Hielp for Carthaginenserne, helst siden den dagligen forskaffede dennem Levnets-Midler i Overflødighed.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

I Florentz er nyelig igien bleven trykket P. Muzantii en Jesuit hans Chronologiske Tabeller, som tilforn under den Titul: Fax Chronologica ad Omnigenam historiam har været bekiendt, og er Aarsagen til dette nye Oplag, denne, at de ikke har været meer tilkiøbs at bekomme, da dog mange for deres Nyttes skyld have været begiærlige dennem at vilde eje.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 21.

Den 22 Maji 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 30.

I Wiborg Dom-Kirke i Jylland, fandtes over Degne-Stolene udi Choret, disse gamle Rythmi i Træ med forhøvede Munke-Bogstaver paa den Søndre Side udhugne:

M. D. cum primo qvasi summo prorsus & imo,
Hæc Domus usta fuit, plurima damna luit.
Botulphi Festo Viberg perit igne molesto,
Christiani *nato Rege* Johanne *dato.*

Og paa den Nordre Side over Degne-Stolene disse Vers:

Ne Christi cella Mater pia Virgo tenella
Sic interpella, ne nos voret alta procella;
O Ketille bone, noster Reverende Patrone,
Fac te propitium per vetus officium.
Nos ita consignes, ultricis tollat ut ignes
Christus perpetuæ pro precis asse tuæ.

Ved Enden af disse Vers var og Biskoppens, Niels Friises Vaaben udhugget. Om denne gamle Inscription er ved Magt endnu, eller den i Kirkens og Byens Ildebrand er bleven til Aske og til Intet, derom haves endnu ingen fuldkommen Underretning.

Tydskland.

I Berlin er atter igien trykket for gandske nylig en Piece, af de saa kaldede Gespräche im Reiche der Todten, oder curieuse Unterredungen im Reiche der Todten, zwischen dem Welt-berühmten Pastorn in Lockwitz Christian Gerbern, und dem Hochgelahrten Herrn D. Johan David Schwerdnern, hoch-meritirten Supperintendenten in Pirna, darinnen der denckwürdige Lebens-Lauff des Hrn. Pa-

Pastoris Gerbers, auff eine anmuthige Arth beschrieben wird.

I Brunswig er under Ludolph Schröders Forlag, den for længe siden belovede Historiske Bog endelig kommet for Lyset under den Titul: Samlung etliche noch nicht gedruckten alten Chronicken, als der Niedersächsischen, Halberstädtischen, Qvedlinburgischen, Ascherlebischen, und Ermlebischen, welche nun mit besondern Fleiß aus dem Mscpt. herausgegeben, und hin und wieder durch nöthige Anmerckungen erläutert, sampt einer Zugabe zu den Teutschen und Sächsischen Alterthümern, worinnen des uhralten Buzisischen Geschlechtes, Uhrsprung und Vatterland genauer untersucht, und allerhand die alte Teutsche und Sächsische Historie betreffende Supplementa und Verbesserungen hinzugefüget, wie auch zwey volständige Register über besagte Alterthümer mit angehängt worden, von Casper Abeln 1732. in 8vo.

Sammesteds seer man en Oversættelse nyelig at være bleven trykket, som særdeles vel er geraaden, og har Autor giort meget vel, at hand een saa opbyggelig

Bog i det Tydske har oversat, da det ikke gieres nødig meer end Titulen deraf at anføre, som saaledes lyder: Die Wahrheit der Christlichen Religion, aus der Aufferstehung JEsu Christi auff eine Demonstrativische Art in zwey Theilen bewiesen durch Humfredum Ditton, Weyland Lehrern der Mathematiqve im Hospital Christi zu London. Tillige med et Appendix, hvorudi de vigtigste Stykker af den naturlige Religion vorde afhandlede. Første gang i det Engelske Sprog udgivet, og nu efter manges inderlige Forlangende i Tydsk oversat, med Anmerkninger, Register, Forfatterens Liv og Levnets Løb, og med Mosheims Fortale forøget af Gabriel Wilhelm Gœtten, 1732. 2 Alph. 10 Ark.

I Wien har en lærd Pen, i Betragtning af den Charge, til hvilken Hertugen af Lothringen som Gouverneur eller Vice-Roy i Ungarn, af Keiseren er bleven ophøyet, efterfølgende Chronologicum opsat:

VngarIæ LoCVM Tenens DUX LotarIngVs.

Ne-

Nederlandene.

I Rotterdam har Mr. Cartier de St. Phillip, der for nogle Aar siden en Bog lod udgaae, hvilken hand Je ne scai quoi kaldte, og som paa adskillige Stæder vel blev optaget; endnu atter igien ladet et nyt Verk formedelst Trykken kundgiøre, hvilket fører efterfølgende Opskrift: Deux Meditations en forme de prieres, l'une pour un jeune, qui entre dans la commerce, & l'autre sur les Devoirs d'un vray Chretien, par Monsr. Cartier de St. Philipp. in Duodec. Men om samme vil finde saa god Biefald, som det første, derpaa bliver meget tvilet.

I Amsterdam hos Mrs. Wettsteins er efterfølgende ved Trykken bleven bekiendt giort: Entretien instructif d' un Pere, avec son fils, sur les premiers Principes de la Religion, & de la Morale, ou Cathechisme raisonné, traduit de l' Anglois, par Mylord - - - Denne Bog er til London Aar 1688. paa Engelsk udkommen, som da behagede dennem vel, der i Strid-Skrifter ald Jvrighed misbilli-

billiger. Det er ellers en Tale, (1) om den Naturlige Religions, (2) om den Christelige Religions Fundamenter, (3) om en god Opførsel iblant de Christne, som de nu omstunder i disse Tider i adskillige Secter ere afdeelte.

Sammesteds skal nu atter igien en nye Piece trykkes, som efterfølgende Opskrift vil bekomme: Beschreibung des Leben und Thaten Pabst Clement des XI. Unter andern werden sich alle Gedächtniß-Pfennige, alle Bullen, Briefe, Sprüche, und andere offenbahre Handlungen abgedruckt und eingerückt befinden.

I Dordrecht er efterfølgende udkommen: Het heilig Offer-Lam geslacht voor de Uitverkoorenen of de Geschieniſſe van het Lyden des Heilands uit Overeensstemminge der vier Evangelisten verklaard en toegepast door Ægidius Francken, Leeraur des Gereformeerde Kerch tot Maartluis. Te Doordrecht 1732. 4 Vol. II.

Flandern.

I Lüttich er efterfølgende fra Pressen udkommen: Les Memoires & Avantures

res secretes & curieuses d' un voyage de Constantinopel, par de Saumery 1732. 2 Vol. in 8vo. Den første Deel indeholder en Fortælling om adskillige besynderlige og geheime Hændelser, hvilke Forfatteren paa sin Reyse fra London til Constantinopel ere vederfarne. Dernest en udførlig Beskrivelse over Staden i sig selv, dens fortreffelige Situation; fremdeelis om Serailet, Hauger, Mosqveer og andre kostbare Bygninger. Siden bemerker hand Indbyggernes u-troelige Mængde, og deres Handels store Riigdom. Endelig og de omliggende Byer, som sig paa begge Sider baade paa de Europæiske og Asiatiske Grændser befinder, indtil lille Belgrad og andre Stæder i denne Egn. Man forsikrer, at denne Beskrivelse er den fuldkomneste og udførligste om Constantinopel, ligesom den sig nu omstunder befinder, som endnu aldrig til Trykken har været befordret. Den 2 Tome bestaar af en Efterretning om Religionen, Indbyggernes Skikke og Sæder, nemlig Tyrkernes, Grækernes, Armenianernes, Franckers, Slavers og Fruentimmerets Væsen, med andre flee-

re Ting, som sig siden den Erobring af Belgrad indtil Aaret 1723. Merkværdigt i Constantinopel haver tildraget.

Engelland.

Det Merkværdigste, som i disse Dage i London er kommen for Lyset, er en Piece, som kalder sig: The Life of that Great Statesman William Cecill, Lord Burleigh o: Die Lebens-Beschreibung des grossen Stats-Mannes Wilhelm Cecill, weyland Baron Burleigh, Stats-Secretars bey der Regierung König Edvard des VI. und Reichs-Schatz-Meisters von Engelland bey Regierung der Königinn Elisabeth. Een Person, der i 25 Aar i denne Herres Huus sig har opholdet, har taget nærværende Beskrivelse af nogle endnu aldrig trykte Beviisligheder, hvilke kort efter Baron Burleigh hans dødelige Afgang, af en troværdig Haand ere blevne forfærdigede, og nu omstunder, som noget der er rart og besynderligt, i Greven af Exeter hans Biblioteqve forvaris. Som et Appendix har man og den Beretning ladet hostrykke, hvilken den berømte og lærde Camden om denne

Wil-

William Cecill og hans Eigenskaber i forrige Tider Publico har meddeelt: Ligemaade et Udtog af hans Testament eller sidste Villie, samt nogle Efterretninger, angaaende den Ceciliske Familie i Almindelighed, allesammen troeligen af gode Mscpt. og andre troværdige Documenter udsøgte og sammendragne af Arthur Collin Schildknap.

Italien.

Til Bologne skal afvigte 17 April en ung Dame paa 19 Aar ved Navn Laura Maria Catharina Bassi, som er særdeles erfaren i allehaande Videnskaber, have holdet en offentlig Disputatz over en Philosophische Thesin, og samme meer end i 3 Timer berømmelig defenderet, og skal dette Fruentimmer endnu eengang til Doctor-Gradens erlangelse med det allerførste disputere. Saadant Exempel er i 3 Seculis til Bologne ikke hørt eller seet.

Frankerige.

Continuatio af L'Histoire Ancienne des Egyptiens, Carthaginois &c. par Mr. Rollin.

Car-

Carthaginenserne undertvang sig ogsaa ellers med Magt de Baleariske Insuler, hvilke nu kaldes Majorca og Minorca. Port-Mahon (paa Latin Portus Magonis) som er en høist-important Ort, blev saaledes kaldet efter en Carthaginesisk Generals Navn, som den først indtog og derefter befæstede; og har man en stor Præsumption, at denne General skal have været en Broder af den bekiendte Hannibal.

Fra de Baleariske Øer indtil Spanien fandtes Passagen at være let og uden Besværing, hvorfore og Carthaginenserne ikke heller forsømte deres Tid, den at forsøge, og at rodfæste sig i et Land, som da allerede af sine Guld- og Sølv-Miner var bleven bekiendt og navnkundig. Vel gik det i begyndelsen ikkun meget langsom til med deres Conqveter, saasom Spanierne vare et særdeles Kriegerisk Folk, og hver Canton, hver slags Folk var aldeles fraskildte fra deres Naboer, hvilke de een efter havde sig at undertvinge. Men hen imod Hannibals Tider underkastede sig næsten det gandske Spanien deres Overvinderes Trældom.

Vist er det, at Carthaginenserne da allere-

lerede vare Ejere af en deel af Sicilien, da de sluttede en Tractat med de Romere, nemlig det selvsamme Aar, da Kongerne af Rom bleve udjagede, 28 Aar forend Xerxes Grækenland anfaldt. Denne Tractat er den første man imellem disse tvende Nationer kand melde om. Den indeholdt udtrykkelig, at hverken de Romere eller deres Allierede maatte sejle længere end til det saa kaldede Beau Promontoire, som laae gandske nær ved Carthago; saasom Carthaginenserne fra den Tid af kunde have fattet Mistanke til de Romeres store Magt og Vælde.

Nogle Aar derefter oprettede Xerxes, som sig virkelig havde foresat, Grækerne at udrydde, for desto bedre i dette Forehavende at reussere, en Tractat med Carthaginenserne, i følge af hvilken de eenstemmig besluttede, at de sidste, nemlig Carthaginenserne med ald deres største og yderste Krigsmagt de Grædske, som sig i Sicilien og Italien havde roedfæstet, skulde angribe, imedens Xerxes selv i egen Person Grækenland attaqverede.

Men dette Krigs-Togs udfald var for

Car-

Carthaginenserne meer end u-lykkelig; thi Geton, som da var Regienter i Syracusa, erholdte en fuldkommen Seyervinding over dennem, paa samme Dag, som det berømmelige Slag stod for Thermopyles i Grækenland. I dette Slag bleve meere end 150000 ihielslagne, deres Flode blev opbrændt, og Republiqven maatte holde sig det for en stor Lykke, at de saa got som kunde sig en Fred tilkiøbe, ved det, at de tilbøde sig alle anvendte Krigs-Omkostninger med Penge at maatte betale.

Men omtrent 70 Aar derefter, havde Carthaginénserne bedre Lykke; thi da de paa samme Tid af de Sageståner bleve kaldede til Hielp til Sicilien, at undsette dennem imod de af Selinonte, som Sageståanerne havde med Krig overrumplet, indtoge de ikke alleneste denne sidste Stad med stormer Haand, men de erobrede ogsaa, ja gandske i grund ødelagde den Fæstning Himere, for hvilken de i deres forrige Krigs-Tog saa totaliter vare blevne slagne, og giorde ingen Fred, førend de formedelst en considerable Forøgelse deres Herredømme og Republiqvens District havde formeeret.

Dionysius, som paa de Tider regierede i Syracusa, indgik ingenlunde denne Fred med sin gode Villie, hvorfore hand og, da hand nogenledes havde sat sig i Stand igien Krigen paa nye at kunde begynde, saaledes lod den forkynde, nemlig ved det hand overgav sit Folk frie Magt til ikke alleene at plyndre og røve de sig der befindende Carthaginenser deres Gods og Midler fra, men dennem og gandske at ihieslaa, hvilken fordærvelige Befalning, og Prøve paa en u-Menniskelig Troeløshed over gandske Sicilien blev exeqveret.

I Begyndelsen var Dionysius temmelig lykkelig, men den Carthaginensiske General Imilcon kom hannem snart over Halsen, drev ham paa flugt, og tvang ham til, sig i Syracusa at indspærre, hvor hand hannem og belejrede. Alleneste, da Imilton stod ret i begreb Byen med Storm at erobre, blev hans Armee af en forskrekkelig smitsom Svaghed overfaldet, som ødelagde mange af hans Tropper, og giorde en snart u-troelig Skade. Denne Lejlighed lod Dionysius sig ingenlunde gaa af Hænder, men hand enten

enten optog eller opbrændte næsten den gandske Fiendtlige Flode, og alt hvad Imilcon af hannem kunde erlange, var dette eeneste, at det blev tilladt, at hand sig med sine faa overblevne Carthaginenser maatte retirere, efterladende sig de andre syge Soldater i Fiendens Naade og U-naade.

I Dionysii den Yngres Tid var Carthago ikke mindre u-lykkelig, da Timoleon den Corinther agerede imod dennem i de Krigs-Troubler, som denne Tyran i Syracusa havde opvakt; thi denne store General med en haandfuld Soldater erholdte en considerabel Sejervinding over Carthaginenserne, og tvang dem til, een for dennem meget foragtelig Fred at indgaae.

Agathocles gav dennem nogle Aar derefter endnu meere at bestille; thi denne, ihvorvel hand i det første af Carthaginenserne selv var bleven souteneret, havde ikke alleene til sidst anmasset sig en absolute Magt og Myndighed i Syracusa; men endog kort derefter erklæret sig fiendtlig imod sine Veldædere, saa at hand og af deñem i Byen selv blev belejret, da hand

greb

greb til et Forsæt, der ligesaa vel som Udfaldet derefter syntes at være u-troelig; det var nemlig at forflytte Krigen til Africa, og Staden Carthago selv at belejre; hvilket sit giorde Project hand ikke for noget Menniske aabenbarede. Hand efterlod sig i Syracusa sin Broder Arctander med en god Deel Tropper, som vare tilstrækkelige nok til en god Modværn at giøre. Selv rejste hand bort med Resten, uden at nogen vidste, hvor hand sig vilde henvende, da det var forgieves, at de forbaussede Carthaginenser hans bortrejse vilde forhindre; thi hand stal sig hemmelig fra dem, og kom til Africa; Neppe var hand did ankommen, førend hand overtalde sine Soldater til at troe, at det var en høivendig Gierning, at de stak Ild paa deres egen Flode, hvilket de og giorde, da hand derefter ingen Tid gav dennem, at giøre mindste Reflexion derover, men førte dem strax imod Fienden. Carthago og Tunis bleve med Storm erobrede, en heel Armee af de Carthaginensiske Indbyggere, som i en hast vare blevne hvervede, saae sig igien

iet

i et haardt Feldtslag aldeles adspredte. Med et Ord: Carthaginenserne bleve tvungne til at kalde deres General i Sicilien til Succurs, som derved maatte ophæve Belejringen for Syracusa, i hvorvel hand selv strax derefter faldt i de Siciliers Hænder.

Pyrrhus Kongen af Epiro havde til Gemahl eenaf Agathoclis Døttre, og dette var altsaa Anledning nok, for denne ærgierige Printz, at befatte sig med de Syracusers Sager, imod hvilke Carthaginenserne stedse førte Krig. Hand rejste til Sicilien, og vare hans Conqveter i begyndelsen saa hastige, at der var ikke meere tilbage paa den heele Carthaginenssiske Insul, end den eeneste Bye Lillybea.

Endelig, da kort derefter de af Messina havde deelt sig ad, og den eene Part kaldede de Romere, den anden Carthaginenserne til Hielp, begyndte disse tvende Nationer en Krig, som varede i 24 Aar, og er den første af de man ellers kalder de Puniske Krige.

Slutningen af denne Historie skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 22.

Den 29 Maji 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 31.

Udi Viborg Dom-Kirke i Jylland bag Alteret er den Højlovlige Danske Konge, Kong Erich den VI. eller Kong Erich Glipping, begraved, i een over Jorden ophøjed Grav, hvorpaa Aar 1638 blev lagt en Træ-ramme, og der omkring udhuggen en Jagt med Mynder og Dyyr i Løv-verk, og midt paa, den

Bogstav E med en Krone over saaledes:

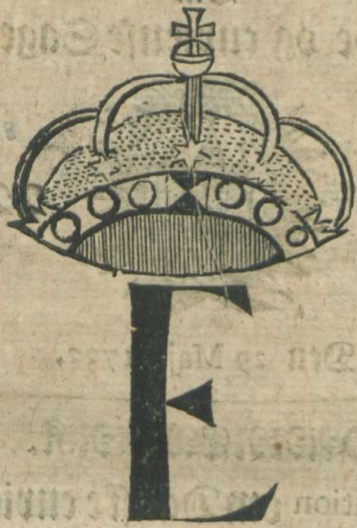

At Høistbemelte Konge blev om Natten, som indfaldt for S. Ceciliæ Dag, 10 Cal. Decembr., som er den 22 Nov. Aar 1286 voldeligen ihielslagen af adskillige, som sig da havde sammenrotted, udi Finderup uden for Viborg i en Lade; at hand og havde forhen givet Lesse-Land til Viborg Dom-Kirke, hvoraf Capitulet og Kirken har haft stoor Indkomst af Salt, det er vitterligt af Hvitfelds Beretning om denne Konges Levnet p. 372.

373. in 4to, og behøves derfor ej her med vidtløftighed at indføres og igientages. Men, hvad Graven angaar, da var den muured, dog ej større, end at Kiisten kunde staa deri; Samme Kiiste var af Træ, og uden om den en anden Kiiste af Bly, hvilken letteligen kunde sees, naar man optoog det Træ Monument, som var lagt derpaa. Og kunde man af et Hul paa Hvelningen af Graven, see Kiisten, som var gandske fuld af Steen og Gruus. Siden Aar 1708 i Maj Maaned skal samme Konges muurede, og da aldeles forfaldne, Grav være nedbrudt, og hans Kiiste deraf udtaget, hvori fandtes hans Been, saavelsom hans Sko-soller, samt hans Sværd, og en Æske af Sølv, hvorudi uden tviil Hostia var lagt af Munkene. Thi, efterdi Kongen ikke fik Sacramentet, førend hand døde, haver de lagt Brødet i denne Æske, som et Viaticum, eller en Rejse- og Tære-Penge for ham paa hans Rejse, efter de Tiders Over-tro. Uden om denne Sølv-æske stood, som var gandske læseligt, dette Latinske Vers:

Panis adest veræ donans sponsalia vitæ.

Tydskland.

I Berlin skal, siden Hans Kongelige Majest. af Pohlen afvigte 12 Maji a. c. sit Annum Climactericum Magnum ved en højst-lykſalig Helbred og Sundhed opnaaede, efterfølgende Inſcription være formedelst Trykken kommen for Lyset:

Auguſt erreicht der Stuffen-Zahl,
So war es durch des Himmels Wahl
Und hohen Rath beſchloſſen:
Die Fama ſprach: der gantzen Zeit
Hat durch Auguſti Gütigkeit
Die Welt allein genoſſen,
Wil dann der Himmel Ihn und Sein
Verdienſt erheben,
So müſt' Er für Sich Selbſt noch eins ſo
viel erleben

Et Oracul bliver derover beſpurdt.

Zeig uns Oracul an, wie lange wird's geſchehen,
Daß noch die Welt Auguſt zu ihrem Troſt wird ſehen.
Wie lange ſoll uns noch ſein Gegenſeyn erfreuen,
Und Ihm des Himels Gunſt durch Jahre-Zahl erneuen?

Ora-

Oraculets Gienſvar:

Wann das Verhängnis nicht ein unbewegter Stein
So müste wohl der Held Auguſt unſterblich ſeyn.
Da aber Seinen Sproß der Himel ſelbſt begehret,
So kan Er ewig nicht dem Erdkreyß ſeyn gewehret,
Doch will der Himmel ſich so theilen mit der Welt,
Daß ſie auff lange Zeit, Er ewig Ihn behält.

Sammesteds er efterfølgende kommet for Lyset: Genealogiſches Handbuch, in welchem der gegenwärtige Zuſtand von allen Häuſern jetztregierender Käyſer und Könige, und aller Geiſt- und Weltlicher Chur- und Fürſten, wie auch des Heiligen Römiſchen Reichs, aus denen neueſten Nachrichten zu finden, ſampt einen richtigen Verzeichniß aller Cardinäle, Mitglieder Königlicher Orden, auch Dom und Capitular Herrn aller Ertz- und Hoch-Stiffter in Teutſchland, nebſt einer beſondern Nachricht von dem itzigen Zuſtand des Reichs-Tags zu Re-

gensburg, des Cammer-Gerichts zu Wetzlar, und denen an dem hohen Europäischen Höffen dermahlen sich befindenden Gesandten und Ministren, in 8vo.

I Leipsig er en Piece formedelst Trykken forestillet, som fører denne nærværende Opskrifft: Graffens Otto von Stein unverlohrnes Licht und Recht der Todten unter den Lebendigen, oder gründlicher Bewiß der Erscheinung der Todten unter den Lebendigen, und waß jene in der Ober-Welt unter den Lebendigen, und waß jene vor ein Recht unter denselbigen haben können. Dette Verk skal være bleven opsat og forfærdiget i Anledning af en Sag, som i det Kongerige Servien, saa vel i forrige, som i disse nærværende Tider sig skal have tildraget, i det nogle saa kaldede Vampyres, eller Blodsuere skal have efter deres Død, paa Jorden sig indfundet, og suet Blodet saa vel af levende Menniſker, som Qvæg og Beester paa Marken. Men det beste af Bogen vil nok blive dette, at det aldrig bliver iblant Folk publiceret.

Sammesteds findes allerede virkelig under Pressen et Verk, som fører denne Op-

Opskrift: Monsieur de Voltaire Leben Carl des XII. Königs in Schweden. Dette lidet Verk er af en meget habil Pen af det Franske i got Tydsk meget behagelig oversat, og mange steder med særdeles curieuse Anmerkninger, Kaabberstykker og alle slags Mynt forsynet.

Ligeledes er og sammested efterfølgende nyelig fra Pressen under hos staaende Titul udgangen: Drey Physico-Theologische Betrachtungen von der Welt Anfang, Veränderung und Untergang. Worinnen (1) Das erste Chaos, oder der unförmliche vermischte Klumpen und die Erschaffung Himmels und der Erden. (2) Die allgemeine Sündfluth, deren Ursachen und Würckungen. (3) Die Auffösung der Welt und zukünfftige Verbrennung: Ins besondere aber die Herfürbringung und Nutzen der Berge, der Ursprung der Brun-qvellen, formirten Steine, Schalen und Beine von See-Fischen, die in der Erden gefunden werden: die Würckungen besonderer Fluthen und überschwemmung des Meers: die Ausbrüche der Feur-speyenden Berge: die Eigenschafft und Ursachen der Erdbe-

ben, absonderlich der zwey merckwürdigen in Jamaica und Engelland mit practischen und Lehr-reichen Anwendungen, überaus erbaulich, angenehm und gründlich abgehandelt werden von Joh. Rajo, Mitglied der Königl. Societ. in Engelland, mit Kupffern. Aus dem Englischen übersetzt von Theodor. Arnold. Leipsig 1732, 8. Saa vel den indvortes Værdie af de i dette Skrift forekommende rare Materier, som Oversætterens anvendte besynderlige Flid, som ellers noksom er bleven bekiendt, fortiener virkelig, at alle lærde og forstandige Folk det med biefald igiennemlæse.

I Sweidnitz ere efterfølgende smaa opbyggelige Skrifter til kiøbs at bekomme: Kleine Harffe von zweymahl zehn Saiten, zu täglichen Gebrauch andächtiger Hertzen gestimmet, und zum zweyten mahl ausgefertiget von Benjamin Schmolch, Past. Prim. und Inspect. der Evangelischen Kirchen und Schulen vor Sweidnitz, 1732.

Jligemaade: der Geistliche Kirchen Gefährte, ausgefertiget von Benjamin Schmolch, 1732.

Frem-

Fremdeles Bochim und Bethel, oder Klag- und Trost-Buch der Kinder GOttes, gefertiget von M. Christoph Pfeifer, Pfarrern in Dittmansdorff, 1732.

Nederlandene.

I Amsterdam har Mſr. D. von Goch med curieuse Anmerkninger forsynet, og til Trykken befordret et smukt Verk, som fører denne Titul: Allerneueſter Zustand der Welt-berühmten Zimet- und Elephanten-Insul Ceylon in Ost-Indien, von dem Capitaine Salomon in London beschrieben.

Sammesteds findes og et lidet Verk til kiebs, som fører denne Franske Opskrift: Les Oracles Divertiſſants des Sybeles, ou l'on trouve la deciſion des qveſtions les plus curieuſes, pour ſe rejouir dans les Compagnies.

Endnu sammesteds er efterfølgende nyelig bleven oplagt: Korte Verklaringe over de Formulieren van de H. Doop en van het heilige Nachtmael, waarin derzelver Braed aengewezen, de Sprekwyzen verklaart, en de Zacken schrifftmatig uitgebreidt worden, voor Een-

voudige opgestelt door eenige Predicanten in Ost-Friesland, in 12.

Engelland.

I London har Hr. Schmalbroch Biskoppen af Lichtfeld og Coventry ladet udgaae det andet Bind af sit Svar imod den bekiendte Woolston under den Titul: Vindication of the Miracles of, J. C.

Sammesteds er for faae Dage siden en Tractat kommen for Lyset, under den Titul: A. Descriptiön of Carolina &c. o: Eine Beschreibung der Engelländisch-Americanschen Provintz Carolina, von den Spaniern Florida, von den Frantzosen aber Louisiana genandt, durch Daniel Coxe Schildknapper.

Frankerige.

Slutningen af den i nogle Uger i de sædvanlige Nye Tidender om Lærde og curieuse Sager anførte L'Histoire Ancienne des Egyptiens, Carthaginois &c. par Mr. Rollin.

Denne Krigs Fremgang var nesten uden Afladelse stedsevarende lykkelig for de Rommere. Disse, da de fornam, at de doj aldrig kunde en fuldkommen ønskelig

skelig Triumph over deres Fiender erholde, saa længe de i Søen spillede Mester, ponsede de Dag og Nat paa, for første gang at kunde faa bygget og indrettet en Flode, da en Galley bestaaende af 5 Rader Aarer, hvilken de Aaret tilforn fra Fienden havde taget, gav dennem Anledning til deres Forsæt at fuldbyrdige, og tiente dem til en Model, hvor efter de deres egne vilde bygge, og bleve alt saa i 2 Maaneder 100 Skibe paa den Maade forfærdigede. I det første Søe-Slag overvandt de Carthaginenserne. Tvende Aar derefter erholdte de atter igien en endnu langt meere considerable Seyervinding, hvilken forskaffede dennem frie Indgang i Africa. Regulus passerte derind, og bragte Carthaginenserne til saa stor en Extremité, at hand kunde have med dennem en særdeeles fordeelagtig Fred for Staden Rom oprettet, hvis hand ikke sine Prætensioner alt for vide havde udstrekket; men denne hans Strænghed forvoldte ham derfore en stor Forliis, thi da Xanthippe en Lacedemonier, som med et Corps Grædske Auxiliar-Tropper ret vel tilpas

for

for Carthaginenserne i den Tid ankom, skeede Forandring i de Rommeres Sejervindinger; Thi Regulus blev paa sin Side slagen, og for sin egen Person tagen til Fange, saa at neppe 2000 Mand af hans Armee fra dette Blod-Bad kunde undvige.

Men denne u-lykkelige Hændelse afskrækkede ikke de Rommere i ringeste Maader; thi de i den efterfølgende Campagne satte en Floede i Søen paa 360 Skibe, som tog 114 fra Carthaginenserne. Lidet der efter beleyrede de Lilybée, den allerstærkeste Fæstning Carthaginenserne havde i Sicilien, hvis Forliis forvoldte at den gandske Insul blev forloret.

Det er deraf let at slutte, det man ikke har sparet nogen Ting, for denne Stad at maintinere. Beleyringen derfor varede og længe, da imidlertid Fordeel og Lykken paa begge Sider faldt adskillig. Endelig efter nogle Aars Forløb, tabte Carthaginenserne, der vel tilforn i adskillige Combats havde vundet Sejer, uden for Lilybée en Bataille, som giorde Ende paa den heele Sag; thi deres General Barca, Fader til den vidtbekiendte Han-

Hannibal, fik Ordre at handle om Fred, hvilket og skeede, men Sicilien var en haard Knude for Carthaginenserne, som den fornemste Post i Freds-Tractaten, og til Fienden skulde aftrædes, om Freden skulde erlanges.

Endnu i dette selv samme Aar havde Carthago en anden Krig at føre, der ikke alleeniste varede lige saa længe, som den der nyelig var bleven fuldendet, men var uden Dispute meere farlig, saasom den i deres egen Stat opvaktes, og er den, hvilken man ellers i Almindelighed kalder den Africanske, eller den Lybiske Krig. De som opvakte denne U-roelighed, vare de Leye-Soldater, som i Carthaginensiske Sold havde giort Tieniste i Sicilien, hvilke, fordi de ikke af Republiqven deres tilbage staaende Sold rigtig havde bekommet, oprørte sig alle paa engang, indtoge med deres Partie det gandske Africa, paa 2 Stæder nær, forøvede forskrekkelige grumme Gierninger, og bleve dog ikke enten undertvungne eller adspredde, førend efter halvfierde Aars Forløb, efter at heele Bekke af Blod vare udøste, og de paa begge Sider med

baa-

baade Lykke og Skade mod hinanden havde fegtet.

Disse Africanske Leye-Soldaters Exempel førte de paa Sardinien sig ogsaa til Nytte; Thi de kastede ligeledes det Carthaginenſiske Aag af deres Halse, ja de Tropper selv, som man sendte imod dennem, sloge sig ogsaa til deres Partie. Men nogen Tiid derefter, da der kom Splid og U-enighed iblant dennem, og Indbyggerne paa Øen, bleve endelig Leye-Svennene aldeeles fordrevne. Disse reyste til Italien, for at bede de Romer om Hielp, som ingenlunde forsomte sig, at gribe denne Leylighed an med begge Hænder, for at giøre sig Mester af Sardinien. Forgieves var det da, at Carthaginenſerne sig derover beklagede, eller vilde med Magt deres Ret derpaa forsvare, som et Land dem ikke med Rette tilhørte. Man forkyndte dem Krig, men saasom deres Skat-Kammer i Henseende til de mange af dennem hidindtil førte Kriige, yderligst var bleven udtømmet, bleve de tvungne til meget at eftergive, og indgaae en nye Tractat, i Følge af hvilken Sardinien faldt i de

Rom-

Rommeres Hænder, og Carthaginenserne maatte forbinde sig til 1200 Talenter at betale. Denne Handel var alt saa den sandfærdigste Aarsage til den anden Puniske Kriig.

Mr, Rollin gaar endnu med Fornøjelse videre frem, i det hand vidtløftig beskriver Udgangen paa denne Kriig, som noget der er det Mærkværdigste i den gandske Historie, og meer end værd, at den curieuse Læsere det med Opmærksomhed igiennemlæser. I Særdeleshed gior hand sig ald optænkelig Flid og Umage at give enhver en fuldkommen Idea af den berømte Cartaginensiske General Hannibal, hvilket Exempel man og vel her burde efterfølge; men denne nu anførte Extracts Vidtløftighed tillader ikke at gaae videre, hvorfore man vil have henviist den gunstige Læsere til Verket i sig selv, hvor hand formodentlig skal finde sin store Fornøyelse i det at læse, ja med Længsel blive indtaget, inden hand kommer til Enden af Mr. Rollins Histoire Ancienne des Egyptiens, & des Carthaginois &c.

Sa-

Savoyen.

I Turin befinder sig det nye oprettede Kongelige Academie paa nogle Maaneder i en fortreffelig skion Tilstand, og har Hans Kongl. Majest. af Sardinien Ridder Amadeo Tane Inspectionen derover anbetroet. Paa dette Academie bliver ikkun lutter Adelige Personer til Academister antagne, da samme i tre Classer vorder inddeelte. Den første Classe bestaar alt saa af saadanne, som formodentlig ere sindede, allehaande Exercitia at lære, og er deres aarlige tillagde Penge-Priis saaledes indrettet: For hver Adels Person 900 Livres, for en Hoff-Mester, om de den forlange 700 Livres, for en Cammer-Tiener 300., for en ordinair Betienter 200., og for alle Lære-Mestere, dog eenhver i sær 400 Livres. Academisterne af den 2den Classe ere de, som deres Studeringer ved Universitetet i Rhetorica vilde fortsætte. Deres aarlige Pension er 480 Livres, forunden 36. for hver af Lære-Mesterne, og 130. for Ride-Skoelen. Der 3die Classe bestaar af lutter unge Børn dog Adelige, som alleene, i Rhetorica blive oplærde.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  23.

Den 5 Junii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 32.

Udi Colding Kirkes Sacristie findes et paa en sort Tavle med forgyldte Bogstaver opsat Epitaphium over Doct. Thomas Zegers, for ruun Tid siden Medicinæ Professor ved Kiøbenhavns Universitet, hans Hustru, ved Navn Magdalena. Hand døde Aar 1544. Hun levede derefter nogle Aar i sit Enke-Sæde udi Colding, og sammesteds døde Aar

1568. Hun har haft Ord for, at hun flittig har studeret, i sær at hun var forfaren i Astronomien, og ej alleene gav Almanakker ud, men endog med det samme prognostiserede om adskillige tilkommende Ting. Hvorudover hun i Byen og Egnen blev i Almindelighed udraabt, som den, der vidste meere, end hun burde at vide, og i sine Videnskaber og Studeringer var bleven alt for lærd; efterdi hun, som et Fruentimmer, af Stierne-Kunsten og Stiernernes Løb, vilde meene forud, at see og vide, hvad efterdags skulde vederfares. Men, som hun heri skal have været gandske u-skyldig, og hun alleneste til sit Sinds Fornøjelse og for Tidsfordriv, efter saa mange brave indlandske og udenlandske Fruentimmers Exempel, havde studered, har og samme Epitaphium aldeeles frikiendt hende; hvilket vi her, med Læserens Forlov og Tilladelse, ville indføre, ligesom det paa Tavlen staar afpensled, endskiønt det ikke i sit Sprog er alt for rigtigt:

"Hie ligt begraben die Tugentsame
"Frau Magdalena, des Hochgelarten
"Medici, seliger Thomæ Zegeri, nachge-

lassene

"lassene Witwe, hat ein christlich ehrlich "Leren gefürt, und im selben uf den 16 "Jan. des 68 Jars; Ihres Alters aber "M. (fortè im) LXXVII. Jar zu Coldin- "gen mit vorgehender Bekenis Ihres "Christlichen Glaubens, darin Sie gantz "wol gegrundet gewesen Gotseliglich "entschlaffen. Sie war erfaren in der "Astronomie, und weil Sie Almanach "gemacht hat, ist Sie von ihrem Beicht- "Vater gefragt, was Sie davon hielte, "ist befunden, das Sie Ihrem Christli- "chen Glauben zuwider nichts davon ge- "halten hat.

NB. I dette Epitaphio staar, at hun dede Ihres Alters aber MLXXVII. hvilket er forskreved af Maleren med hans Pensel, og bør at være: Ihres Alters im LXXVII.

Tydskland.

Til Boghandler Smit i Lybeck er et Skrift til fals bleven overskikket, som forer den Titul: Kurtze aber doch deutliche und erbaulige Anmerkungen über die klägliche Geschichte von der jammerlichen Zerstörung der Stadt Jerusalem,

nach dem Geschmack des S. T. Hrn. Heinrich Jacob Sievers verfertiget, und als eine Zugabe zu dessen Anmerkungen über die Passion, aus Licht gestellet von X. Y. Z. Rev. Minist. Cand. Franckf. und Leipzig 1732.

Til Gotha seer man efterfølgende Beskrivelse over de Inscriptioner og Sindbilleder, som paa den seeniſt afdøde Durchläuchtige Hertug af Sachsen Gotha hans Castr. Dolor. sig haver befundet, formedelst Trykken at være udgangne:

Paa en Pyramide ved den høyre Side af Castro, stode paa een Piedestal disse Latinske Ord:

Salve Deum Gens Friderici optimus
Natalis Gothæ die 28 Julii st. N.
A. MDCLXXVI. Candidus nobis venit.

***

Foran paa Pyramiden forestilledes Slottet Friedenstein med disse Ord:

Candido Natali.

***

Et Granat-Æble paa et Postement med en Fyrstelig Kappe og Hat omgivet:

Nativi Regni Decus:

En

En Bie-Stok.
Cœleſtia Dona.

***

Hercules med Apollinis Harpe:
Herculi Muſarum.

***

Paa Siden af Pyramiden een Trane:
Amore & Providentia.

***

Een Mands-Perſon med en lang Stab, trædende paa en Glob: og derunder Elephant-Ordenen:
Honori Principis.

***

Et ſiddende Fruentimmer, rekkende endeel Børn noget med Haanden:
Optimo Principi.

***

Een Mand paa et Skib, havende ſin Skytz-Engel hos ſig:
Felicium Temporum Conſervatori.

***

Paa den anden Pyramide ved den venſtre Side foreſtilledes det Altenborgſke Slot:
Hora rapuit diem:

***

Een bedende Person ved et Bord, hvorpaa en Fyrstelig Kappe og Hat fandtes.

Sic juvat ire sub umbras.

***

Tvende Engler i Skyerne med Palme-Greene i Hænderne:

Æternitas Principis.

***

Een Globus.

Indefessus agendo.

***

Paa Piedestallen stode disse Ord:

Monuit iste fatalis Annus MDCCXXXII. Immortalia qvamvis Friderici nostro optanda tamen non speranda esse, nam invida die XXIII. Martii hora nobis rapuit diem.

***

Et Fruentimmer, holdende i den høyre Haand en Bog, og i den venstre et Cornu Copiæ.

Liberalitas Principis.

***

En Ørn, der med sine Unger flyer op imod Soelen.

Mei non degenerant.

Be-

Bestandighed afbildet, holdende tvende Fakler med denne Inscription:

Conjuge Felix, Felix Illa Marito.

***

Men paa Altaret var efterfølgende Skrift at læse:

Exeqvias ite Cives & Friderici II. Ducis Saxoniæ virtutibus, qvas olim admirati estis, nunc illacrymati, letho datus est, magnum Patris & Avi incrementum, Miserorum Solamen, Ecclesiæ Fulcimentum, Patriæ Delicium, Uno optimus Princeps, ast non letho datus est, qvippe qvi felicis Regiminis eximiorumqve virtutum Memoria immortalem consecutus est gloriam.

Til Schneeberg er et Verk kommen for Lyset, hvorpaa man ikke andet kand vente, end at jo de saa kaldede formeente Adepti heftig vilde smæle: Samme Verk er med efterfølgende behiertede Titul bleven beteignet: Lapis Philosophorum non-Ens, oder kurtzer Vorbericht, daß der Stein der Weisen nie gewesen, noch nicht ist, aus Göttlicher und Menschlicher Weißheit zum Nachdencken vorgestellet.

Til Schwoback er et Skrift kommen for Lyset, hvilket man ønsker stor Frugt og god Virkning at maatte giøre; Det fører denne Opskrift: Anspräche an die sämptliche Judenschafft, worinnen nicht nur ihre Haupt-Einwürffe gründlich beantwortet, und die an der Christliche Religion genommene Aergernisse gehoben, sondern auch davor wichtige Scrupel ihres eigenen Glaubens halben zu reiffer Uberlegung gesetzet sind. in 4to.

I Schweidnitz har den formedelst een Deel Samlinger, som hans Fædrene-Lands Historie oplyser, bekiendt blevne, Theodorus Krause atter igien et nyt Verk ladet udgaae, som for Staden Schweidnitz dends Lærde Historie er meget fordeelagtig, og udhielper mange af Forglemmelsen, som ellers maatte derudaf være bleven af Ihukommelsen aldeles udryddede. Verket fører ellers denne Titul: Litterati Suidnicences, oder Historische Nachricht von Gelehrten Schweidnitzern, aus theils gedruckten als ungedruckten Urkunden zusammengetragen, 1. Edition in 4to.

I Saar Louis er efterfølgende for me-

get

get kort Tid siden fra Pressen udkommet, som med hosstaaende Opskrift er betegnet: Die Ausgeleschte Chur-Pfaltz-Simerische Stams-Linie, mittels weyl. beyder in den Jahren 1680 und 1685 abgestorbenen Durchleuchtigen Chur-Fürsten zu Pfaltz Carl Ludewigen und Carls, Vatter und Sohns; worinnen derselben Lebens-Lauff begriffen, und was sich unter beyder Regierung sowohl in public- als privat-Sachen zugetragen, erzehlet wird; zur Erläuterung der Pfältzisch- und Zweybrückischen Successions Sache, aufs neue übersehen, und mit verschiedenen Anmerckungen heraus gegeben. Saar Louis 1732 in 8vo, 20 Bogen. Dette Skrift, som hidindtil i henseende til dets Raritet ikke har været for Penge at bekomme, indeholder meget besynderlige og særdeles particulieres Omstændigheder om den berømte og derudi anførte Pfaltziske Churfyrstes Liv og Levnet. En habil Pen, som dog for visse Aarsagers skyld tager det i betænkning, sit Navn at bekiendt giøre, har i Authors Fortale ellers Joh. Friderich Reyhers Livs Løb kortelig opregnet, Materien i sig selv med lærde Anmerk-

merkninger forsynet, de begangne Vildelser forbedret, og i særdeleshed den Pfaltz-Zweybrückiske Successions-Sag hist og her meget sinukt oplyst og forklaret, saa at man ikke har nødig at tvifle paa, det jo dette foromskrevne Verk meget vel af curieuse Liebhabere vil blive optaget.

Udi Jena i den Mayerske Boglade er tilkiøbs at bekomme: Introductio Historica & Theologica in Libros Symbolicos Ecclesiæ Lutheranæ, variis Observationibus illustrata & edita a Johanne Georgio Walchio Theol. D. & P. P. in 4. Den berømte Author har dette Verk saaledes affattet, at hand først in Prolegomenis over alt de Symbolis Ecclesiasticis eorumq; Libris vidtløftig har handlet, og Historiam Symbolorum veterum ac recentiorum grundig udført, men Verket i sig selv i tvende Bøger inddeelt, af hvilke den første udaf 7 og den anden af 3 Capitler bestaar. De ved Enden hosføiede Addenda saavelsom vidtløftige Register giør Verket saa meget desmeere behagelig og brugelig.

I Nyrnberg er nyelig bleven trykket: Gott-

Gottseelige Betrachtungen der grossen und theuren Verheissungen, welche JEsus allen wahren Israëliten Joh. 1. 51. gegeben hat, entworffen von Joh. Adam Steinmætz Hochfürstl. Brandenburg-Culmbachs Superintendent und Pastor zu Neustadt an der Aysch. 1732. in 12.

Iligemaade er og sammested for kort Tid siden bleven bekiendt giort: Kurtze Erläuchterung der Nürnbergischen Schul- und Reformations-Geschichte, aus dem Leben und Schrifften des berühmten Sebald Heyden, Rectoris bey St. Sebald, gesamlet, und in einem Send-Schreiben an Hr. M. Gotfried Engelhardt Geiger, der Zeit wolverdienten Rector besagter Sebalder Schul, verfasset von Gustav Georg Zeltner, D. und P. P. 1732. in 4to.

Frankerige.

I Paris har Mr. Labat ladet formedelst Trykken bekiendt giøre et meget skiønt Verk, som der tilkiøbs er at bekomme, og derfore vel fortiener her et lidet Udtog deraf i de Ugentlige Nye Tidender om lærde og curieuse Sager at lade

lade inferere. Verket i sig selv fører efterfølgende Opskrift: Voyage du Chevalier des Marchais en Guinée, Isles voisines & à Cajenne fait en 1725, 1726 & 1727. contenant une Descriptiõn très exacte & tres etendué de ces Pais, & du Commerce, qui s'y fait, enrichi d'un grand nombre de cartes & de figures en Taille-douce: par le R. Pere Labat de l'ordre des Freres Precheurs. à Paris. en III. Volum.

Den vindskibelige og ingen Møje sparende Mr. Labat har for nogen Tid siden publiceret et Verk af samme Art, som dette, hvorudi hand har lovet en Beskrivelse over de Africanske Kuster at continuere, om hand ellers kunde opdage de Journaler over denne Materie, hvis Efterretninger kunde være værdige til det curieuse Publico at meddeele, og var det at ønske, at denne habile Skribenter saaledes kunde faae sine Sager indrettet, at hand i fremtiden sit Løfte kunde opfylde. Denne sinde har hand imidlertid ladet et Verk komme for Lyset om en Beskrivelse over Guinea, hvilket man her som noget rart af hver Tome et Udtog vil an-

anføre, da udaf den første saaledes vorder anteegnet, om Monsr. le Chevalier des Marchais, der, som Capitaine paa et Skib fra det Franske Compagnie har giort den Rejse, hvorom Relationen lyder:

Hand rejste fra Havre de Grace til Port-Louis den 24 Aug. Aar 1724. og fra denne sidste Havn til Guinea næst efterfølgende 4 Septembr. De Beskrivelser, som derudi gives om disse tvende Havne og Dage-Registeret over Rejsen i sig selv, skal ikke her forlede os til nogen Vidtløftighed: De, som ere Elskere af slige Ting, nemlig at beskue curieuse Afritzninger og læse adskillige Beskrivelser over allehaande u-bekiendte Fiske og andre Søe-Creaturer, maa behage sligt i Verket selv at søge. Ikke heller har man i sinde just at følge den Beskrivelse, som Mr. Labat giør over alle de Guineiske Küster fra Sierra Lioñe indtil Juda, over Landets egentlige Beskaffenhed, Indbyggernes Skikke og Sæder, og paa hvad maade Europæerne sig der have etableret, hvilket altsammen vel var got at læse, men for Liebhaberne dog forhinderligt og kiedsommeligt her kunde falde. Derfore, siden

den disse Kuster, saavelsom og Authors maade at skrive paa, ere begge bekiendte, saa haaber man, det kand være nok, at man ikkun alleeniste giver Materien tilkiende, og giorer nogle faa Remarques over hver Tome, da over den første efterfølgende saaledes ere indrettede:

(1) Monsr. Labat hans Nidkierhed for sin Nation, og hans hurtige og dristige medfødte Naturens Gaver, have givet hannem Anledning at tale om et temmelig stor Tal Projecter angaaende de langs hen ved Kusterne af dette Landskab oprettede Colonier. Man vil forbigaae, at ihvorvel adskillige af disse Projecter ikke kunde synes at være overeensstemmende med de andre Europæers u-stridige Ret, saa har de dog en liden Lighed med det, som hand vilde

En fameux Ports de Mer mettre toutes les Côtes.*

Man veed, at de Sorte deres Afguder ere deres saa kaldede Fetiches, og disse igien bestaae af alle de Ting, som det behager

* Moliere dans les Facheux, Act. III. Scen. III.

hager deres Marabous, eller Geistlige, at saa got som selge dennem under dette Navn, nemlig enten et Been af en ung Hane, en Graasteen, en Kirsebær- eller Nødde-Kierne, etc. En meget nidkier Romansk-Catholsk Geistlig, som højlig ærgrede sig over denne vrange Guds dyrkelse, som disse arme Folk beviiste deres indbildte og falske Guder, tog sig for engang med Alvorlighed at forstyrre alle disse Fetiches, som hand kunde overkomme, og derimod igien uddeele til de Sorte endeel smaa Kors, som sikkre Præservativer imod ald den onde Medfart, som de meente ellers, at Dievelen kunde lade dennem vederfare. Enfin: Hand giorde endnu meere, hand kuldkastede, ødelagde og gandske nedrev den store Fetiche i Staden, og gav Indbyggerne denne korte Underviisning: „Jeg frygter in„tet for Dievelen, som aldeles ingen „Magt haver over de Christne. Mand „skal ikke frygte for, eller elske nogen an„den, end GUD alleene, som haver skabt „Himmelen og Jorden. Paa dette Kors, „som jeg her viiser eder, har hans eeneste

Søn

„Son udstanden Død og Pine, for at i-
„gienløse Menniskene. Dette sætter jeg
„i steden for eders Afgud; Hvo som en-
„ten rører derved, eller kommer det nær,
„med mindre det skeer ved Knæefald og i
„allerunderdanigste Ydmyghed, de faae
„at see og kiende, hvorledes den allmæg-
„tige GUD, hvilken de Christne tilbede,
„hannem vil straffe.

(2) Falder det een forunderligt, at Mr. Labat, i det hand denne Gierning beretter, intet mindre lader sig merke med, end at det har hannem ilde anstaaet! Mon hand meene, at denne koldsindige Undervisning og Lærdom, som denne nidkiære Rommersk-Catholske Geistlig i følge af den Rommerske Kirkes Principiis gav disse Sorte, var tilstrekkelig nok, at forhindre dem fra, at oprejse Korset eter deres Indbilding, som en pure Afgud, og giøre det derefter een saa blind Guds dyrkelse, at det jo kunde ansees for at være saadan en Guds Tieneste, som de ellers plejede deres sædvanlige Afguder med at dyrke?

Continuatio skal næste Tors-
dag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 24.

Den 12 Junii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager, No. 33.

Iblant gamle, og for deres ældes skyld, læsværdige Inscriptioner, kand og anføres denne af Viborg-Dom-Kirke i Jylland, paa en stor hvid Steen, hvorpaa desforuden vare udhughne en Mands og Qvindes halve Corpora.

Ther mand skref 1468 Aare,
Laugdes Ifver Juels Lig paa Baare,

Og under thenne Steen
Hviler sine Been,
Men sin' tvende Hustruer kjære,
Som med ham ligger begrafne here.
Theris Vaaben og Contrafejer her staar,
Saa mand kand vide, hvad Stamme de affødde var.

Reden paa Steenen:
Kom Lvich med Salleicheidh Palli Juel.
Ther mand skref 1568 Aare
Thug hans Frende, Palli Juel, sig faare,
Og lud udhugge thenne Steen,
Og agter her under at hvile sine Been.
Med Frue Anne Lychis Daatter sin Hustrue kjere,
Som agter med hannem at lade sig begrave here,
Theris Vaaben og Contrafejer her ofven staar,
Saa mand kand vide, hvad Stamme og Slegt de affødde var.

Sverrig.

Til Aboe i Findland er efter allerhøieste Kongelig Svenske forordnede Anstalt Bibelen af Svensk og Tydsk i det Finniske

ske Sprog bleven oversat, og i stor mængde trykket, som nu og er over det gandske Findland uddeelet, og kand man af dette Verk der vente sig saa meget des større Nytte, som og Lutheri Catechismus, tillige med nødvendige Psalme- og Bønne-Bøger over alt i det Finniske Tungemaal nu omstunder ikke alleene ere at bekomme, men endog fleere af saadanne slags Bøger blevne trykkede, at alle og enhver dennem kand erlange.

Tydskland.

I Hamborg seer man atter et Skrift at være bleven kundbart, ved hvilket den bekiendte og i sine Vildfarelser endnu fremturende Dippel paa nye som et glubende Dyr river omkring sig, og i hvorvel dets Titul er meget lang og fuld af pralerie, vil man den dog her et lidet sted unde, som saaledes lyder: Entdeckung der Gewissen-losen Verdrehung, sampt Sectirischer Hartnäckigkeit und Blindheit, wormit ein so genandter Christophilus Wohlgemuth das Systema Christiani Democriti in denen 153 Fragen nicht sowohl zu untersuchen als zu besud-

len sich vorgenommen. In welcher Entdeckung ohne alle Sophistication und zudringende Imputation, von sich selbst erhellen wird, daß nicht des Democriti, sondern des Christophili Wohlgemuths Systema schlecht zusammen hange, anbey in demselben GOtt verächtlich, ja lästerlich; Christi GOttheit und wahres Mittler-Amt unnöthig, und des Geistes der Gnaden Regiment und Bewirckung unmöglich; die Menschen aber, so dieses falsche Evangelium annehmen und glauben, nothwendig leichtsinnig und sicher gemacht werden müssen. Samt einem Vorbericht, worinnen Neumeister und Wohlgemuth sich mit einander vergleichen und jenem vor diesem an Auffrichtigkeit der Vorzug noch asseriret wird. Aus Liebe und Hochschatzung des wahren, allein zur Seeligkeit führenden Evangelii, ausgefertiget von Christiano Democrito, wobey noch ein Anhang gegen das Nürnbergische Ministerium in causa Tuchtfelds zu finden. 1732. in 8vo.

Sammesteds er et Skrift in 8vo bleven trykket, som vil blive meget behagelig for dennem at læse, som gode Efterret-

retninger om Skibsfahrts Konsten forlange at vide, og fører det efterfølgende Opskrift: Der wohl informirte Schiffer, und was derselbe vor angetretener, währender, und nach abgelegter Reyse zu beobachten hat. Tillige med et Appendice, i hvilket de fornemste Søe-Contracter, Skibs-Documenter og andre fleere de Søefarende og Negotierende særdeles nyttige Underretninger ere indbefattede. 1732.

I Magdeborg er nyelig efterfølgende Piece bleven trykket, som fører næst hos staaende Titul: Dreyerley Klee-Blätter neuer Biblischer und anderer Geistlicher Anmerckungen, zu GOttes Ehre und des Nächsten Erbauung dargereichet von Johan Siegmund Suschen, Predigern in Grossen Saltze. 1732, in 8vo.

I Leipsig have de Saltzborgske Emigranter vel adskillige, men deels og u-rigtige Efterretninger til veje bragt. Men desforuden har en særdeles habil Mand deraf taget Anledning, dermed Publico en Fornøyelse at giøre, i det hand os et Skrift under efterfølgende Titul har leveret. Ausführliche Historie der Emi-

granten aus dem Ertz-Bißthum Saltzburg. Man finder derudi først en Geographiske Beskrivelse over det Erke-Biskopdømme Saltzborg, tillige med et accurat Land-Kort over det samme: For det andet: En historiske Fortælling om Erke-Biskopdømets Oprindelse, og dets merkværdigste Biskopper. For det tredie: En grundig og udførlig Beretning om den der værende Religions Handel, der saavel efter Reformationen indtil vore Tider, som fornemmelig nu i dette Aar sig haver tildraget. For det 4de: Hvad baade for, ved og efter denne store Fordrivelse er passeret. Alting er ellers af troværdige Historie-Skrivere og de udgangne trykte Acter uddragen, tillige med og af Freds-Tractaternes Slutninger bleven oplyst: in 4to.

Sammesteds er og nyelig kommet et Verk for Lyset, som vil give Anledning til adskillige Discourser, og længes man meget efter at vide, hvad Dom Exegeti derover vilde fælde; Verket er ellers under efterfølgende Titul bleven forestillet: M. Christian Friderich Bauers erläuterter Grund-Text vom Prediger Salomo, dar-

darinnen Salomonis letzte Weißheit und Busse befindlich ist, denen, so der Hebraischen Sprache und Accentuation gerne mächtig werden, und den eigentlichen Verstand und ordentlichen Zusammenhang dieser Rede Salomonis suchen und finden wollen, zu Beförderung ihres Bibel-Fleisses ausgefertiget, in 4to.

I Dresden farer Hoff-Prædikanten Engelschall endnu ubesvæget fort den almingelige Opbyggelse at understytte, saa at hand og udvortes og fremede lærde Mænds og Theologor: Skrifter oversætter. Beviis paa hans store Vindskibelighed haves i en Bog, som hand nylig har ladet udgaae, hvilken fører denne Titul: D. Wilhelm Beveridge merckwürdige Reden, so insonderheit das Wesen der Christlichen Kirche, das Amt ihrer Diener und die Mittel der Gnaden, so durch dieselben dargereichet werden, betreffen. Erster Theil, aus dem Englischen übersetzet von M. C. G. Engelschallen, in 8vo.

Til Franckfort ved Mayn er en Continuatio af den forommeldte opbyggelige Bog endelig kommen for Lyset, som fø-

rer den Titul: Johan Heinrich Schmukers wahrer und rechtschaffener Christ: 2 Theil, hvilken indbefatter en sandfærdig og retskaffen Christens Pligt, først i almindelighed, i hans gandske Livs-løb indtil Døden, for det andet i besynderlighed, i sit verdslige Kald og Embede, hvortil GUD hannem i denne Verden kand have beskikket, saavelsom og i hans øvrige Borgerlige Handteringer. For det tredie i hans offentlige Guds Tieniste i Kirken. For det fierde fornemmeligst i alle slags For- og Tilfælde, de hannem efter Guds allvise Raad kunde møde. in 4to.

I Wien seer man en nye Comœdie at være bekiendt giort iblant Folk, hvis Opskrift med dens Indhold fuldkommen skal overeenstemme, Titulen derpaa lyder saaledes: Le Glorieux, Comœdie Nouvelle en V. Actes en Vers, par Mr. Nericault Destouches de l'Academie Francoise: Author til denne Piece er ellers den samme, som det bekiendte skionne Stykke Le Philosophe Marié har skrevet.

Ne-

Nederlandene.

Siden Monsr. Neaulme til Delft i Aaret 1723. det i tvende Duod. Bind trykte Nouveau Theatre François sig haver tilforhandlet, er hand nu i Verk med, de efterfølgende Volum. at lade udgaae, og alle nye Comoedier, som til Pariis vorde opførte, da den bekiendte Piece: Le Mari Curieux, som vel ikkun er een liden Comoedie, men dog der særdeles vel bleven optaget, allereede fra Pressen er udkommet.

I Leyden har en Geistlig ved Navn Nicolaus Holtius efterfølgende ladet trykke: Nicolaii Holtii, V. D. M. Apophoreta sacra, sive Dissertationum Theologicarum varii Argumenti Fasciculus, Lugdun 1732. in 8vo. De her udi sig befindende Dissertationer handle om gode Materier, og ere tillige med en temmelig Lærdom udførte.

Til Vtrecht har Monsr. Broedelet ladet den sidste og 4 Deel af Joh. Bleviers Forklaring over Apostlernes Gierninger paa Hollandsk in Qvarto ladet for Lyset komme.

Engelland.

I London har Doctor Manderwille nyelig ladet en Piece udgaae og til Trykken befordre, som fører denne Opskrift: An Enqviry: &c. eller: Untersuchung des Uhrsprungs der Ehre und des Nutzens, welchen das Christenthum im Kriege bringet, forfærdiget af den, som den bekiendte Piece Appiarium Anglicum har opfunden in 8vo. Man finder i dette Verk særdeeles mange rare Meeninger og Betænkninger, hvilke man dog derhos fornemmer til deels at være laant af andre, og ikke hans egne.

Iligemaade er og samme Sted udgangen The Hiſtory of the Puritan: &c. Geschichte der Puritaner, oder solcher Protestanten, die sich nicht nach den Ordnungen der Englischen Kirche richten, mit einem Worte: Der Non-Conformisten, Seit der Reformation bis an den Tod der Königinn Elisabeth: sampt einen beygefügten Bericht von ihren Meinungen so wohl, als von dem Bestreben, mittelst wessen sie die Reformation der Kirche viel weiter haben treiben wol-

wollen, nebst der Lebens- und Gemüths-Beschreibung ihrer vornehmsten GOtts-Gelehrten. Abgefasset von M. Daniel Neal in 8vo.

Morgan, som forhen har leveret een Historie om Algiers, er nu omstunder i Verk med een Samling af allehaande smaa, dog ellers meget rare Historiske, Politiske og andre Skrifter styk-vis at lade udgaae. Denne Samling fører efterfølgende Titul: Phœnix Brittannicus.

Frankerige.

Continuatio af den seenist afvigte 5 Junii i de Ugentlige Nye Tidender om lærde og curieuse Sager anførte Voyage du Chevalier des Marchais en Guineé par Monsr. Labat.

Monsr. Le Chevalier des Marchais kastede sine Ankere paa Rehden af Juda den 11 Januarii Aar 1725. De Remarqver, som denne rejsende Ridder har giort over dette Kongerige, ere de fornemste og meest vidtløftige, som man i forommeldte Verk finder at være antegnede, og ere fast det eeniste, som den 2 Tome inde-

hol-

holder, hvoraf man her det, som man synes at være det Mærkværdigste, vilde Publico meddeele.

Dette Kongerige, hvilket de Franske kalde Juda, men Hollænderne Fida, har i gamle Dage været en Part af det Rige Ardres, og hørte endnu dertil i Aaret 1727. Dette Landskab strekker sig i Længden ikke videre end 14 til 15 Miile langs ved Hav-Bredden, og i Breden ind ad Landet til, ikke meere, end 8 à 9 Miile. Det er afdeelt i 26 Arve-Regieringer eller Herredømme, hvilke i sig selv ikke ere ret vigtige, som man ihenseende til Landets Størelse vel skal kunde slutte og begribe. Landet er ellers i sig selv særdeeles frugtbar, i Betragtning af, at man der Aarlig 3 eller 4 gange kand modne Frugter indsamle, og endog den mindste Jord-Plæt er saavel indrettet og til Nytte dyrket, at de breedeste alfare Veye der findes ikke bredere, end i andre Lande de snevreste Fodstier, og Landet desforuden saa Folke-riigt, at man vil sige, det Kongen er mægtig til, at kunde sætte 200000 Mand i Feldten; men

men samme Tropper og derhos at være saa slette, og ilde exercerede, at de ikke kunde forhindre, det jo Kongen af Dahouma i Aaret 1728. med en Armeé bestaaende af ikkun 10000 Mand saavel dette, som det gandske Land og Konge-Riige Ardres erobrede.

Indgangen til Landet er meget besværlig, og skal det være meget tart, om man, u-anseet ald den Hielp man kand vente sig af de Sortes Baade og smaa brugelige Fartøyer, kand naae Land-Jorden, at man jo i det mindste kand være visse paa, at blive gandske overskyllede med Vand, ja man maa ofte løbe stor Fare, for at blive druknede, førend man Landet kand bestige. Den første Bye man da finder paa Landet er den Stad Gregoué, hos hvilken baade de Franske, saavelsom Engellænderne, hver et Castel eye. Der fattes intet meere, end at Portugieserne der ogsaa en Fortresse skulde have anlagt; Thi hvad Hollænderne angaaer, da er Kongen af Juda alt for bange for dem, at hand dennem stigt skulde tillade, helst siden det la-

lader sig anse, at hand frygter for, om de skulde blive meere mægtige paa disse Kuster, end de andre, skulde de deres Magt alt for høyt ove.

Tvende Miile fra Gregoué og omtrent halvfierde Miil fra Stranden, ligger Xavier eller Sabié, Hoved-Staden i Kongeriget, hvor Kongens Serail, og de fire Europæiske Nationer, som sig der have etableret, deres Contoirer findes, og er Staden i sig selv een af de allerslemmeste. Hytterne, hvorudi eenhver af Indbyggerne med deres Familier boe, ere indsluttede runden om med en Muur, og det Rom, som da findes imellem alle disse Hytter, som saaledes eenlig hver for sig selv ere opbygde, og med forommørte Muure omringede, formeere alt saa meget irreguliere Gader, og paa mange Stæder meget skæve, besatte over alt med Kar, som med alle slags Ureenligheder ere opfyldte. Og saaledes lyder den rette Beskaffenhed paa Gaderne i Xavier. Det Kongelige Serail, saavelsom og de Europæiske Nationers Contoirs, tviler man ikke paa, at de jo i Følge af den Beskrivelse Auhtor derom giver,

ver, svarer med det øvrige af Staden i samme Liighed.

Det Kongerige Juda er arveligt, saa at Succession sædvanlig falder paa den ældste Søn Kongen har avlet, siden hand selv kom paa Thronen. Deñe ældste Printz bliver, saa snart hand er kommen til Verden, henført i een anden Provintz langt fra Hoffet, hvor hand i allerstørste Uvidenhed og Uskyldighed om nogen af de Ting, som hand i henseende til sin Stand og Vilkor burde vide, opdrages, ja, bliver endog ofte brugt til at vogte smaa Griise. De Store, som have en tilstrekkelig stoor Myndighed i Landet, have ogsaa vigtige Aarsager til at ønske saadanne Konger over sig, som ikke have synderlig stoor Videnskab eller Forstand paa at regiere. Saa snart een Konge ved Døden er afgangen, tager vel hans Efterkommere Slottet strax i Besiddelse, men er derfore ikke reede til at vorde kronet; Thi de Store forhale denne Ceremonie det længste de kunde; og i værende dette Interval-lo, er Kongen, som stedse maa være ligesom indsperret i sit Pallatz, forbunden til, at lade dem skalte og valte med Regie-

gieringen, ligesom de selv vilde. Endelig i det seeniste ved Udgangen af det 7de Aar, gaar Kroningen for sig, og den Prærogativ til dette Embede at forrette, hører med Billighed til een af Magnaterne i det Kongerige Ardres, af hvilket Kongen af Juda er saa got som en Vasal i visse Maader. Omstændighederne ved denne Ceremonie er seldsom og curieux, og giver tilkiende, at disse Folk har een større Ideé af een god Anstændighed, end vi har Aarsag til med Billighed dennem at kunde tillegge.

Kongerne holde sig ald deres Livs-Tid indsperrede i deres Pallatz, saa at de ikke meer, end een eeniste gang deraf udkommer, hvilket skeer tre Maaneder efter deres Kroning, da de med største Pragt giøre een Reise hen at forrette deres Guds Dyrkelse for den saa kaldede Grand Serpent eller store Slange, som er den største Afgud i Landet. I det øvrige have disse Printzer sig en Slaviske Lydighed og Underdanighed af deres Undersaatter at forvente.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  25.

Den 19 Junii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 34.

Mag. Jens Bergendal, Sogne-Præst til den Danske Meenighed eller Trinitatis Kirke udi Fridericia, haver (efter sin Skrivelse til en god Ven af 24 Octobr. 1727.) forfatted tvende Latinske Inscriptioner paa Vers, til at lade i bemeldte Kirke paa Tavler opsette, den eene under Christi Kors, saa lydende:

Noxia mens, ictu ſerpentis ſaucia, noxis
Unde ſalus, rogitas: Unde Medela meis?
En! Tuus eſt, & cum Tuus eſt, qvi pendet, Jeſus,
Ille ſalus, noxis Ille Medela tuis.
De cruce pendentem fidens modò reſpice Jeſum,
Præq; ſalutifera deſpice cuncta cruce.
Mors hæc Vita tibi, ſi credis; crede, triumphat
De ſtyge, demundo, de nece viva fides.
Fac doleas peccata, Deo fecere dolores,
Et ſimul hac diſcas è cruce ferre crucem.

Den anden Inſcription er giort om en Steen, ſom er indſat i Kirkens Muur, med Sal. og Høylovl. Ihukommelſe Kong Friderich den Tredies Navn paa, med forgyldte Bogſtaver; paa hvilken Steen den Gudfrygtige og Berømmelige Salige Konge Selv ſad med bøjede Knæ, og giorde ſin Bøn til Gud, juſt paa det Stæd, hvor Kirken førſt efter Stadens Stiftelſe ſkulde opbygges. Sammelyder ſaaledes:

For-

Fortunate Lapis, fundandi primula Templi
Gloria, nunc mediis conspiciendi tholis;
Hanc, reor, invideant tibi cetera marmora sortem,
Exoptentqve tuô posse nitere locô.
Non Lapis alter erat. qvem Rex locat Ipse, nec alter,
Qvi Regis genibus basia figit, erat.
Poplite succiduô, tensisqve ad sidera palmîs,
Rex cœlo supplex Te super Ipse sedet.
Hic placat Superos, hìc Cœlum thure vaporat,
Hic sacrat a primo limine molis opus.
Floreat æternum FRIDERICI Nomen, & Hæres,
Nominis in multa Prole beatus agat!
Regia Cura dedit decus efflorescere Templi;
Sit Rex, sit Templum cum Grege cura Dei!

Tydskland.

I Altona er tilkiøbs at bekomme efterfølgende første Part af en nye Tra-

Stat, som fører denne Titul: Die heutige Historie, oder der gegenwärtige Staat von allen Nationen, worin ihre Länder, Lage und Beschaffenheit, ihre Personen, Kleidung, Gebäude, Sitten, Gesetze, Gewohnheiten, Religion, Policey, Künste und Wissenschafften, Handlung, Handwercke, Acker-bau, Pflantzen, Thiere, Mineralien, und andere Merckwürdigkeiten ausführlich beschrieben werden, aus dem Englischen Original des Herrn Capitain Salmons ins Teutsche übersetzt, und mit den Zugaben des Hrn. M. van Gock M. D. aus der Holländischen Edition vermehret, in 4to 1732. Dette er ikke alleene et curieus, men og et nyttig Verk, hvormed de, som hidindtil for Romainer, Kiærligheds-Historier, og andre Eventyrlige og falske Reyse-Beskrivelser een Afskye have baaret, deres ledige Timer meget fornøyelig kunde hendrive, helst siden dets Nytte og Raritæt af Titulen noksom fremskinner. Denne første Part indeholder i sig een omstændelig Beskrivelse over det store Keyserdom China, saavelsom og Kongerigerne Tonqvin og Cohin-China, hvorudi saadanne

danne, dog alligevel sandfærdige og behagelige Historier blive fortalte, at Læseren der udi skal finde sin Fornøyelse: Med det allerførste vil Beskrivelsen over Japan komme for Lyset; Og ifald denne første udgivne Tome har den Lykke de gunstige Læsere at behage, har man lovet at vilde stræbe, det hver Messe-Tid eller og snarere, et Stykke med et accurat og reent Land-Kort, med hosføyede nyttige Kaaberstykker til Fornøjelse kand bekommes.

I Dresden finder man efterfølgende Piece at være udkommet, under den Titul: Historische Beschreibung des Chur-Fürstl. Sächsisch-Begräbnisses, und der gesammten fünff Kirchen zu Freyberg, sammt denen daselbst befindlichen Epitaphiis, Inscriptionibus, & Monumentis, nebst beygefügten kurtzen Lebens-Beschreibung der dasigen Patritiorum und Geschlechter in zwey Theilen ausgefertiget von Joh. Samuel Grüblern. Freyb. 1732., 2 Alphab. 14 und ein halb Bogen.

Sammesteds kand man med allerførste vente at see efterfølgende Skrift for Lyset at komme, som fører den Titul:

Jesu poligraphia Paradoxo-Synoptica, d: Kurtze Paradoxische Beschreibung derer Städte unsers allertheuresten JEsu, als da sind, das kleine und doch grosse Bethlehem, das verachtete und doch geehrte Nazareth, das in dem Himmel erhobene und doch in die Hölle verstossene Capernaum; anfänglich zu eigener Andacht aufgesetzt, nunmehro auch zu gemeinen Erbauung dem Druck übergeben von M. Christian Portmannen, Pfarrern in Rüppendorff, 1632. in 8vo.

Iligemaade har og samme Author til Trykken ladet indlevere et andet Skrift, som har den Overskrift: Johanni-Poligraphia Synoptica, oder drey Städte des Gelobten Landes, in und bey welchen die vornehmsten Denckwürdigkeiten mit Johanne dem Täuffer und Vorläuffer unsers Herrn und Heylandes Jesu Christi vorgegangen, so wohl aus Heil. Göttlicher Schrifft, als einigen Kirchen- und Profan-Schribenten zwar kürtzlich, doch erbaulich beschrieben 1732. in 8vo.

I Ausborg har den Efterretning, man der har erlanget, at Kongen af Spanien har ladet befale den til Miqvenetz flygtede

tede Hertug af Ripperda hans Navn af alle Bøger og Register at udslette, hans Vaaben at sønderbryde, og altsaa hans Ihukommelse overalt at udrydde, af Aarsag, at ovenmeldte Hertug sig yderst bestræber Kongen af Marocco imod Hans Catholske Majestæt at ophidze, og een Krigs-Flode i Havnen af Saleé imod Spanien at udryste, givet en vis Person Anledning efterfølgende Epigramma at opsætte:

EPIGRAMMA
IN RIPPERDAM.

Hispani Ripperda tuum jam radere Nomen,
E Libris Jussi, tollere & Arma tua.
O! si rassissent qvondam Tibi Tempora Tardi,
Qvâm bene facturos credo fuisse Tibi:
Ast qvod neglectum est ab iis, aliqvando seqvetur,
Id faciet posthac Barbara forte Manus.

I Leipzig ere efterfølgende tvende smaa Skrifter, hver paa halvandet Ark in 12. blevne trykkede.

(1.) Der rechte alte Evangelische Lutherische Glaube in einer Vorrede über

die Epistel St. Pauli an die Römer und andere Zeugnissen vorgelegt worden von dem theuren Manne GOttes D. Martin Luthern.

(2.) Kurtze Vorstellung der Glaubens-Seeligkeit, nebst einer Anweisung, wie man zum Glauben gelangen, und bey Erkäntnis seiner Gebrechen seine Heiligung wircken solle, auch wie man in Kindlichen Geiste vor GOtt wandeln könne.

I Stutgard har een vis fornemme Durchleuchtig Person, som under Kaarset heftig er bleven trykket og plaget, af samme Anledning vorden opmuntret til, en Bog ved Trykken at lade udgaae, som forer denne Opskrift: Das mit JEsu gekreutzigte Hertz, oder andächtige Betrachtung des bittern Leiden und Sterbens JEsu Christi. Sampt angehängter Creutz-Presse der Gläubigen Seelen, mit vielen Sinn-Bildern, Gebehten und Liedern, in 8vo. Man kand ved denne Bogs daglige Brug vente sig en meget stor Opbyggelse og Opmuntring at have, ikke endelig just for den Aarsags skyld, fordi den af en høy-fornemme

Haand

Haand er sammenskreven, men fordi man derudi finder Hiertet ligesom talende, ja og fuldkommen hos sig selv kand merke, at det ligesom virkelig taler.

Pohlen.

I Posen har Monsr. Samuel Mickovini en Ungersk Edelmand, der i Geographien og Land-Korters forfærdigelse er meget vel erfaren, til den berømte Matthiam Belium efterfølgende Latinske Sendebrev til Trykken ladet befordre. Samuelis Mickovini, Nob. Hungari Epistola de Methodo concinnandarum Mapparum Hungariæ Topographicarum, ad Virum Clarissimum Matthiam Belium, Regiæ Scientiarum Societatis Berolinensis Socium: Posonii 1732. in 4to. tillige med en Astronomisk-Geometrisk Tabelle. Mr. Mickovini er for nogen Tid siden af Mr. Bele bleven ombedet, Topographien af Ungern at forklare, og accurate Land-Korter over dette Land at forfærdige, hvilke hand i sit store Verk over Ungern, som hand nu har under Hænder, har i sinde at indlemme. Hand giver alt saa i nærværende Skrift en omstæn-

delig Efterretning om hans Arbejdes Indrettelse, og henstiller det til Monsr. Behlen, selv efter Behag derover at domme.

Nederlandene.

I Amsterdam er Monsr. Nericault Destouches hans Theatralske Digt nyelig bleven eftertrykket, hvilket med stor Vivacité er affattet og fører efterfølgende Titul: Le Philosophe Marié, ou le Mari honteux de l'être, Comœdie en vers, en cinq Actes, 1732.

Sammesteds seer man en Fransk Roman af en meget god Skrive-maade og anden smuk Beskaffenhed at være bleven trykket, hvis Titul lyder saaledes: Avantures du Prince Jakaya, ou le Triomphe de l'amour sur l'ambition. Anecdotes secretes de la Cour Ottomanne, 1732, II Tom.

Ligeledes bliver sammesteds nu omstunder efterfølgende Tractat udgivet: La Vie du Pape Alexandre VI. & de son fils Cesar Borgia, contenant les Guerres de Charles VIII. & Louis XII. Roys de France, & les principales Negociations & Re-

vo-

volutions arrivées en Italie depuis l'Année 1492 jusqu'en 1502. Avec les Pieces originales, qui ont rapport à l'ouvrage: Par Alexander Gordon: Traduite de l'Anglois, 2 Vol. in 12. Om Diævelen selv havde været Pave, kunde hand ikke værre have opført sig, end denne Alexander, og Papisterne maatte billig skamme sig, at de nogen tid saadan en vakker Fugl til deres hellige Fader have haft.

Endnu er sammesteds en Roman bleven trykket under den Titul: Les Desesperez, Histoire Heroique, nouvellement traduite de l'Italien du celebre Jean Ambroise Marini, sur la sixiéme Edition de Venise, ornée des figures en taille-douce, 1732, in 12. 2 Voll. Verket er ellers en gammel Roman, hvilken ikke kand være dem u-bekiendt, som ere Liebhabere af saadanne Skrifter.

Frankerige.

Continuatio af den begyndte Voyage du Chevalier des Marchais en Guinée par Monsr. Labat.

Kongens Qvinder, som bestaae af smart et

et u-beskrivelig stort Antall, ere deelte i 3 Classer. (1) De, som hand alleene med sin Naade og Gunst beærer. (2) De, som have bragt ham Børn til veye, men dog formedelst deres Alder, eller anden paakommende Svaghed siden ere blevne udygtige til at tiene ham til Fornøyelse. (3) De, som ikke ere bestikkede til andet, end at opvarte Kongen og hans andre Qvinder.

Af disse Qvinder i denne sidste Classe betiener Kongen sig, til hans fældede Domme at exeqvere; thi de kunde efter hans Ordre gaae hen at nedbryde, edelegge og røve alt hvad de vilde hos dennem, som Kongen paa saadan maade befaler at skulde vorde straffede, uden at frygte for, at nogen i mindste maade dennem ringeste Modstand tør giøre. At røre ved dennem, omendskiønt det endda ikkun skeede u-forvarendes eller af U-forsigtighed, er en Misgierning af en Mands Person, som er u-forladelig; thi baade den skyldige Mands Person og Qvinden, som hand har rørt ved, ere da visse paa, at blive som Slaver bortsoldte. Dersom nogen af Kongens Qvinder bliver greben i Hoer (thi u-anseet alle tagne Præcauti-

oner, indsniger sig dog Hahnrederie) blive begge de skyldige straffede med Døden, Mands-Personen nemlig bliver brændt, og Qvinden ved syd-heedt Vand, som man med Potter styrter hende over Hovedet. De store Ministrer og Magnater, hvis Koner have giort dennem samme tort, udvirke sædvanlig af Kongen baade den Skyldiges Dods Dom, saaog at alle hans efterladte Midler og Effecter vorde confisqverede; og en Mands Person, der har den Vanlykke, ikkun at røre ved een af deres Koner, maa strax vente sig, at vorde heftig pryglet med Kieppe. Men de unge Piiger have ikke nødig at underkaste sig eller frygte for disse strænge Love: tvert imod, de leve som, og giøre hvad, de selv vilde, og jo fleere Prøver og Beviis paa Frugtbarhed de kand give fra sig, jo snarere kand de hielpes til, at faae sig hver en Mand. Alle disse Skikke synes at være Barbariske nok imod Europæernes Leve-maade.

Kongen, saavelsom de Store ved Hoffet og i Landet efterfølge ellers i alle maader Europæernes Overdaadighed og Maneerer, i henseende til deres Meubler og lekker Taffel at holde; saa der fattes dem

intet meere, end vores Klæde-dragt, hvilken de endnu ikke sig have kundet tilvenne.

De Ceremonier, som ved Kongens Død blive i agt tagne, fortiene lige saa vel at vorde igiennemlæste, som de, der ved hans Croning passere. Det som kommer os meest seldsom og Barbarisk for, er, at foruden 8 af de, som Kongen i levende Live best har kundet lidt omkring sig, og et temmelig Antal af hans andre Domestiqver, hvilke man baade med og imod deres Villie nedgraver levende med hannem, er der et Menniske, hvis Embedes Pligt egentlig og nødvendig udfordrer, sin Printz hen i den anden Verden at ledsage: Dette Menniske fører Titul af Kongens Favorit, som vel aldrig kommer hannem nær, men maa dog giøre alt hvad hand lader hannem befale.

Kongen af Juda er mægtig, og hans Land riigt, alleneste formedelst sin Slave-Handel. Mr. Labat anfører en meget smuk Anteignelse over adskillige slags Sorter af disse Slaver, de Kiendetegn, hvorpaa man kand kiende dem, de Præcautioner og Forsigtighed Europæerne bør at bruge, som fører denne Handel, og

de Sygdomme, de ere meest underkastede. I denne henseende forklarer hand meget vidtløftig den Egenskab, Roden af det Træ Simarouba har, hvormed man curerer for Blod-gang og Blod-Flod, og paa hvad maade dette Remedium skal bruges. Det er det samme slags Træ, som de Franske paa de Antilliske Øer kiende under det Navn Bois-amer.

De Skarpsindige iblant denne Nation have vel en Idée af et høieste og ypperste Væsen; men denne Idée er aldeeles forvirret, og hielper dem aldeeles intet, hverken til deres Sæder eller Guds dyrkelse at indrette. Foruden en u-endelig hob besynderlige Fetiches, ere ellers Landets Guder disse: (1) Den store Slange, (2) Træerne, (3) Havet, og (4) een vis stor Abe, giort af fort Jord, af en grumme heslig Skikkelse, hvilken de kalde Agoye, og ellers er en Gud for alle Raadslag. Havet er ikkun en Guddom for saa vide det selv angaar, det er at sige, for Storm og stille Vejr. Træerne ere de Syge og Skrøbelige deres Guder, og har man saa stor Ærbødighed for dennem, at det er en Hoved-Misgierning, nogle af dem at omhugge. Dog maa der vel endelig fin-

des nogen Forskiel imellem dem, thi man bør dog endelig have Træ fornøden baade til at bygge med og til at brænde.

Men den fornemste Afgud i Landet, hvis Magt ikke er, efter deres Meening, indskrænket, er en vis Slange, hvilken man i et kostbar Pallatz forvarer, og bilde disse Folk sig ind, at det er endnu den samme, som for maaskee nogle hundrede Aar siden forskaffede deres Forfædre en herlig Seiervinding over de af det Kongerige Ardres. Der er ingen uden den ypperste Præst, som der kand vide sig sikker; thi hand er den eeneste der har Tilladelse i denne Slanges Gemak at indgaae, ja end ikke Kongen selv seer den meer end een gang all hans Livs Tid; Og er Landet opfyldt af denne indbildte Afguds Afkom, hvilke ere een Art Slanger, som ikke giøre meget ont, og for hvilke man bærer all muelig Ærbødighed, saa at hvo som døder een af dennem, begaar en uforladelig Synd, endog for de umælende Dyr selv; thi een Dag bleve snart alle Svin lagt øde over det gandske Land, fordi et af dennem en saadan krybende Gud havde opædet.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 26.

Den 26 Junii 1732.

DANNEMARK.

I Kiøbenhavn har den for sine Skrifter høyt berømte Professor og Assessor Ludvig Holberg for kort Tid siden ladet et skiønt Verk fra Pressen udgaae, hvilket hand selv kalder Een Historie over Dannemark, bestaaende hart ad af 5 Alphabeter, I. Tome, og findes tilkiøbs hos Autorem, som er boende hos Mag. Hunderup ved Nicolai Kirke, da Prisen for de Kiøbende bliver 10 Mark Danske.

Sammesteds er hos Boghandleren Sr. Losius i hans Boglade paa Børsen følgen-

gende nye Bøger til kiøbs at bekomme, hvilke med nedenstaaende Opskrifter ere betegnede:

(1) Die Jüdtsche Caria, oder der Durchlauchtige Amaretz, und die Durchlauchtige Adamia, in einer anmuthigen Liebes und Helden-Geschichte vorgestellet.

(2) Die sämptliche Historie von der Mademoiselle Cadiere, und den Jesuiten Pater Girard, was sich unter ihnen merckwürdiges zugetragen.

(3) Des Dänischen Scepters Staats-Geschichte, der Jugend zum nützlichen Gebrauch vorgestellet.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 35.

Om Kiøbenhavns Universitets Professorer, og Faculteterne ved Academiet, har man allerrede en temmelig god Efterretning af den berømmelige Hr. Etats-Raads og Professors ved Academiet, *Mag. Erasmi Vindingii* Regia Academia Hafnienſi, udgiven Aar 1665 in 4to. hvortil Mag. Albert Thura, Sognepræst i Leirskov, har siden i det 7de Capitel i den første Bog af hans Idea Historiæ Litterariæ Danorum, (udgiven i Hamborg Aar 1723

in 8.) lagt et Supplementum, og det efter Academiets Faculteter og Professioner, lige fra den Tid, da velbemeldte Vindingius har slupped, som er fra Aar 1665 indtil nærværende Tider. Men, som bemeldte Mag. Thura har, siden hans Bog blev udgivet, af adskillige Documentis publicis observered, at Kiøbenhavns Universitæt har og imellemstunder fra mange Aar af og indtil denne Tid haft sine Poëseos Professores, og derom endnu intet har været meldet til Fæderne-Landets Efterretning, saa har hand indsendt os efterfølgende Fortegnelse paa de Poëseos Professores, som hand hidindtil har faaet Kundskab om, at hand endog dermed kunde supplere bemeldte Capitel i hans Bog.

Fuerunt igitur inter Regiæ Academiæ Hafnienſis

Profeſſores Poëſeos.

1. *D. Petrus Severini*, Ripenſis, qvi Academiæ Hafnienſis Profeſſor, circa an. 1562. *docuit aliqvamdiu Poëticam*, teſte *Vindingio* in Acad. ſuâ Hafnienſi, p. 117.
2. *M. Johannes Jani Alanus*, annô 1602.

menſe Julio Philoſophiæ Magiſter creatus à Decano *M. Jona Venuſino*. Vocatur enim in Programmate Magiſtrali d: 11 Jul. 1602 in fol: pat: edito, *Johannes Janus, Profeſſor Poëtices in Academia Hafnienſi.*

3. *M. Chriſtophorus Ludovici Munthenius*, circa ann. 1639. Poëſeos Profeſſor Hafnienſis Extraordinarius, & Communitatis Regiæ Præpoſitus, antea verò Scholæ Hafn. ConRector.

4. *M. Chriſtianus Laur. Aagaard*, Regiæ Communitatis Hafn. Præpoſitus, & deſignatus Poëſ: Profeſſor Extraordinarius, annô 1647 dum his fungebatur officiis, die 26 Maj. creatus Philoſophiæ Magiſter à *M. Petro Spormanno.*

5. *M. Vitus Beringius*, ab exteris redux, annô 1650 conſtitutus eſt in Regia Academia Hafnienſi Poëſeos Profeſſor.

6. *M. Petrus Magni Mahler*, Communitatis Reg: Hafn: Præpoſitus & deſignatus Poëſ: Extr: Prof: anno 1651 d. 13 Maj. dum in his muneribus vixit, Philoſophiæ Magiſter creatus à *M. Petro Spormanno.*

7. *M. Petrus Jac. Holmius*, Regiæ Communita-

nitatis apud Hafnienſes deſignatus Præpoſitus, & Poëſeos Profeſſor Extraordinarius. Ita enim legitur titulus ejus in Programmate Magiſtrali, Brabeutâ *M. Bartolo Bartholino* d. 24 Maj. 1653.

8. *M. Georgius Laur. Hammer*, an. 1664. ConRector Scholæ Hafn: ſimulq; eodem annô Regiæ Communitatis Hafn: Præpoſitus, mox qvoq; Extraordinarius Poëſeos Profeſſor conſtitutus.

9. *Doct. Olaus Borrichius*, anno 1660. deſignatus eſt Ordinarius Philologiæ Profeſſor, Humaniora & Poëtica docturus, teſte *Vindingio* Acad: Hafn: p. 431.

10. *M: Edvardus Londemannus*, initio in Diœceſi Viburgenſi Eccleſiarum Scheelund & Visborg Paſtor, ann: circiter 1722. deſignatus eſt à Rege Theologiæ, Philologiæ & Poëſeos Profeſſor Hafnienſis.

Af denne Recenſu ſees (1) at Poëſeos Profeſſio har paa nogen Tid fuldt Provſterne paa det Kongelige Communitet, (2) at denne Profeſſio har været Extraordinaria, hvoraf det er kommet, at Kiøbenhavns Academie har undertiden haft

Poëseos Professores, og undertiden ingen.

Tydskland.

Til Franckfurt ved Mayn er gandske nyelig fra Pressen udgangen den saa herlige, som høyst opbyggelige og særdeles vel udarbejdede Emigrant-Prædiken under den Titul: Die Glückseeligkeit derer um des Evangelii und des Nahmens JEsu willen ausgetriebenen Evangelischen Christen, als 247 Saltzburgische Emigranten aus dem Gerichte Goldeck, sich der Heil. R. Reichs-Stadt Friedberg näherten, und man dieselbe den 6 Maji 1732. unter Läutung allen Glocken ordentlich einhohlete, und daselbst einführete, aus dem schönen Trost-Worten Christi Matth. 5. 10, 11, 12. bey sehr Volckreicher Versamlung in der alldasigen Pfarr-Kirche ihnen und allen anwesenden zu Erweckung in einer darüber gehaltenen Predigt erkläret, und darauff nebst der Valet-Rede aus der Apostel-Geschichte 20. 32. auff Begehren an das Licht gestellet von Huldereich Eberhard Keipfften der Zeit Past. Prim. & Consistor. in 4to.

Ud-

Udi Leipsig er efterfølgende Skrift under Pressen, og vil med det første in 4to. derfra udgaae: Johannis Georgii Schelhornii de ortu, progressu, & fatis religionis Evangelicæ in Provincia Salisburgensi Commentatio Historico-Ecclesiastica. Det er med mange vigtige, og end ikke alt for bekiendte Efterretninger forsynet, og med den berømte Forfatteres sædvanlige Lærdom udstafferet; thi forsikrer man sig selv, at det gunstig skal blive optaget, jeg vil ikke tale om, at ved nærværende Tider desforuden et Verk af saadan Art allevegne sine Elskere og Læsere maa finde.

Sammesteds er et Verk kommet for Lyset, med hvilket, om alle orthodoxe Lærde kunde eller vilde være fornøjet, henstilles til dennem selv at dømme, Verket fører ellers denne Opskrift, M. Traugott Emanuel Jerichovii Görlitzer unverfälschte Beylage auf den grossen Tag des Gerichts, und die lange Ewigkeit, bestehend aus einer Predigt von der Einfältigkeit in Christo JEsu, und einen vertraulichen Abschieds-Schreiben an die Christliche Gemeinde zur heiligen Dreyfältigkeit daselbst.

I Dresden er et meget vel udarbejdet Skrift nyelig bleven oplagt, som med denne Titul lader sig til syne: Erläutertes Voigtland, oder vermischte zu Ergäntzung und Verbesserung der Hoch-Gräfflichen Reus-Plöhnischen Historie dienliche Anmerckungen, wovon nunmehro vier stücken zu haben, so zusammen 1 Alphab. und 2 Bogen in 8vo ausmachen, und allerhand auserlesene und curieuse Materien in sich halten.

Udi Breslau i Slesien er nyelig bleven trykket: Johan Jacob Fuldners Bie- & Bibliographia Silesia: d: Schlesische Bibliotheqve und Bücher-Historie, welche eine Erzehlung und Urtheile von den gedruckten Scriptoribus Rerum Silesicarum nach ihrer Geburth, Geschlecht, Religion, Leben, Bedienten, Fatis, Symbolis, Absterben und Schrifften derenselben Editionen, Dedicationen, Format, Methode, Fehler und Censuren, vorgetragen werden, in 4to.

Til Ulm er efterfølgende vel korte, men dog derhos meget vel og flittig udarbejdet Verk, hvilket maa være særdeles angenem for dem, som ere Elskere af Botani-

niqven, kommen for Lyset og er med denne Titul betegnet: Botanologiæ Juvenilis mantissa, in qva de neceſſitate herbaria, qvæ vocant, vivo bono publico tradendi, deq; ea conficiendi Methodo dilucide agitur, Ulmæ 1732 in 8vo.

Nederlandene.

Til Grønningen er gandske uvelig udgangen et Skrift, som den bekiendte Ubbo Emmius i Mscpt. sig haver efterladt, og af de Lærde hidindtil med saa stor Attraa forlanget, hvorudi den nyere Historie om Øst-Friesland, og fornemmelig de Stridigheder imellem Greven af Øst-Friesland og Stænderne, iligemaade Grevskabet og Staden Embden sær udførlig bliver fortalt, da Opskriften derpaa saaledes lyder: Ubbonis Emmii viri olim longe celeberrimi, Historia noſtri temporis, in qvadruplex controverſia: altera inter Comitem. Friſiæ Orientalis & Civitatem Embdanam ſeparatim, altera inter Comitem & Comitatus ordines, in qvibus Embdani qvoqve ſunt, ab ipſa Origine accuratè exponitur. Opus Poſthumum, diu deſideratum, nunc primum

ex MSS. evulgatum Gronningæ 1732. in 4to. Udgiveren har vel ikke givet sit Navn tilkiende, men forsikrer dog i Fortalen, at hand Verket af 3 accurate Mscpt. hvilke hand flittig har holdet tilsammen, har tilhobe samlet, saa at det sig ved sin Forfattere ikke skal have nødig at skamme.

Engelland.

I London venter man med det allerforste at see for Lyset komme det andet Oplag af en Bog, som kaldes: En Essay concerning the Nature of Aliments &c. oder eine Anleitung zur Erkäntniß der Eigenschafften aller Lebens-Mittel, und deren Wahl, in Ansehung der verschiedenen Beschaffenheiten Menschlicher Leiber, wobey die eigentlichen und vielfältigen Wirckungen, Vortheile und Ungelegenheiten, welche aus Geniesung der Gewächse, und des Fleisches der Thiere entstehen, erläutert werden. Sampt einer Zugabe, von der Orden im Essen und Trincken, nach Maß-gebung der mannigfältigen Umstände und Kranckheiten in den Menschlichen Cörpern, durch

durch Johan Arbuthnot M. D. Mitglied der Versamlung der Aertze und der Königlichen Geselschafft.

Ligeledes er og i London et Verk kommen for Lyset, som kaldes: An Exact Chronological Historie &c. d: Eine Zeit-Rechnung-mässige Geschicht von den Leben und vom den Thaten der Papistischen Ertze Bischöffe zu Canterbury, von Augustino an bis auff Polus, worinn eine richtige Beschreibung von der Auffführung damahliger Geistlichen in Engelland enthalten, und zugleich gewiesen wird, wie die übermässige Gewalt der Clerisey dem weltlichen Staat, und der Regierung so gar gefährlich und nachtheilig sey. in 8vo. In Margine opregner Author alle de Historie-Skrivere, af hvilke hand sine Efterretninger har indsamlet.

Frankerige.

Continuatio af den sidst anførte Voyage du Chevalier des Marchais en Guinée par Monsr. Labat.

Een Familie alleene, for hvilken den hyperste Præst er det fornemste Hoved, bli-

bliver alleene betroed til at afvarte de Tieniſter ved Præſtedømmet, i den Guds Dyrkelſe, hvormed de den foromrørte ſtore Slange beærer. Men ſom det lader ſig anſee, er dog denne Familie ikke tilſtrekkelig Tal-rig nok, at kunde beſætte alle de Tieniſter med, ſom denne Af-Guds Dyrkelſe udfordrer; thi hver Aar eengang løbe Præſtinderne, det er at ſige: Qvinderne af denne Familie, omkring Huus fra Huus, at bortſnappe alle de ſmaa Pige-Børn, hvilke de ſelv finder beſt Behag udi at udvælge; Diſſe bevare de i nogen Tid i et Huus, hvor man lader dennem meget ſtrenge Prøve-Aar holde, efter hvis Forløb man ſender dem tilbage til Forældrene igien, hvor de ſaalænge maa forblive, indtil de blive Mand-vorne, da man dennem med den ſtore Slange gifter. Den Ceremonie, ſom bruges ved dette Giftermaal, beſtaar derudi, at man dennem paa en vis Tid i en dyb Hule indſperrer, hvor Af-Guden dennem veed at finde; Men det fornemſte, ſom giver en Anleedning, at troe, at denne Viſite ikke er indbildt, men virkelig i ſig ſelv, er dette,

dette, at disse Fruentimmer pleye gemeenlig gierne at komme ud af denne Hule igien i saadan en Tilstand, at de kunde føde en lille bitte Halv-Afgud til Verden. Dette u-agtet, have de dog ikke dismindre Friere i Overflødighed; thi den Omgang de have haft med Afguden, er dem aldeeles ingen Hinder, at de jo, naar de vil, sig med et dødelig Menniske kand gifte; men tvert imod, den store Ærbødighed man bærer for dennem, forvolder, at Frierne ligesom halv-rasende tragte efter den Ære, at faae een af dennem til ægte.

Hvad Landets Sæder, Skikke, og hvad det ellers frembringer, angaar, da har Juda stor Liighed med det øvrige Land af Guinea; Den fornemste Raritet, som man har fundet udi det Author derom beretter, er et slags Erter, som særdeeles vore grønne Erter ligne, undtagen den Maade de befindes at vore paa, som er meget extraordinaire. Den Stub, som dennem frembringe, skyder ingen Blomster, og bærer ikke heller sin Frugtet ved sine Greene, som nesten alle Træer, Planter og Gevexter giøre; Men disse

Erter

Erter befinde sig i Tallet fra 120 til 150 inden i en Art af en Hinde, der er skikket som en Pung, og er nesten saa sterk som Pergament, og ligger under Jorden iblant Rødderne af dette lille Træ, eller Stub.

Allerførst har man i Aaret 1704. seet i Juda Kiøbmænd fra et slags Folk, som blive kaldede Malais, som didhen fra de inderste Stæder i Africa vare ankomne, og maaskee havde hiemme ved Grændserne af det røde Hav. De taler Arabisk, og skriver meget vel i dette Tungemaal; synes at være vel polerede, og ere nogle af dennem sorte, og eendeel halvhvide, det er at sige: Blendlinger: De føre adskillige Persianske, Indianske, og af deres eget Lands Kiøbmands Vahre med sig, hvilket er meget troeligt: mens een Ting, som Ridder des Marchais derhos anfører, behøver større Confirmation, det er nemlig, at det røde Kaaber, som de fra deres Land fører, skal være saa skiøn en Materie, at en eeniste Ring, saadanne som de bære dem paa deres Fingre, give lige saa stor Klarhed fra sig, som tvende antændte Lys kunde foraarsage. Ridder des Marchais har og selv

adskillige gange forsikkret Mr. Labat, at hand havde kiøbt saadan een af disse saa kaldede Malais, men havde været saa ulykkelig den igien at tabe.

Dernest holder Author det ikke for meer end billigt, ligeledes en Beskrivelse at anføre over det Kongerige Ardres, saavelsom over det af Juda. Det første af disse Kongeriger er da efter hans Beretning langt større, end det andet; ja og langt meere considerable; hvilket saa meget desto meere deraf kand beviises, som det er bleven bekiendt i Frankerrige ved den Ambassade, som det Aar 1670. did har hensendt, hvorom man i dette Verk baade Historien, og Anledningen dertil finder anført. Men at forbiegaae alt dette for Vidtløftigheds skyld, saavelsom og ikke at opholde Læseren i dette Udtog ved den Beskrivelse, som Monsr. Labat har giort over de saa kaldede Isles de Prince, St. Thome, og d' Annobou, vilde vi forføye os hen til hans Beskrivelse over den Insul Cayenne.

Det lader sig ansee, at de Efterretninger Monsr. Le Chevailer des Marchais derom Author har givet, i henseende til de Ting, som denne Insul ere angaaen-

de, ere ikkun meget korte affattede. Mens ikke desmindre har dog Mr. Labat, foruden den Historie, som i Verket om den Colonie de Franske der have oprettet, tilføyet alt det, som hannm er meddeelt af Monsr. Milhau, Chevailer de St. Michel Justitz-Raad og Præsident i Ober-Retten til Montpellier, hvilken fornemme Mand synes en stor Kundskab om foromrørte Land at have, uden hvis Hielp denne Relation, som man herudi derom finder, ellers meget ringe vilde blive.

Italien.

Fra Bologna fornemmes, at afvigte 12 May har endelig den for nogen Tid siden i de Lærde Gazetter omtalte lærde Dame Laura Maria Catharina Bassi, som for kort Tid med saa stor Beromnelse offentlig af Philosophien disputerede, i Følgeskab af tvende af de fornemste Damer, og med en stor Train Cavalerer efter, sig til det Philosophiske Collegium henbegivet, hvor hun med de sædvanlige Ceremonier Doctor-Graden erholdte, og derpaa i een fortreffelig Tale sin Taksigelse afstattede.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 27.

Den 26 Junii 1732.

DANNEMARK.

I Kiøbenhavn er i disse Dage Justitz-Raad Gram, Profess. Theologiæ og Kongel. Archivarius til Rect. Magnif. ved Universitetet vorden udvalt.

Sammesteds er hos Boghandleren Sr. Lossius i hans Boglade paa Børsen efterfølgende nye Piecer tilkiebs at bekomme:

(1) Vernunftiger Momus, der die Fehler der Menschen auf eine Satyrische Art durchziehet, in 8vo.

(2) Gespräche im Reiche der Todten, zwischen zweyen hoch-berühmten GOttes-Gelehrten Hrn. D. Joh. Arndten und D. Philipp. Jac. Spenern 2 Theile.

(3) Curieuse Unterredungen im Reiche der Todten zwischen Hrn. Christian Gerbern, und dem Hochgelahrten D. J. D. Schwerdern, worinnen deren merckwürdige Lebens-Beschreibung vorgestelwird.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 36.

Johannes Sylvius Hatterslebiensis, (hvis udgivne Skrifter opregnes af Alb. Bartholino de Scriptis Danorum p. 90. og ere disse:

Oratio de Rosis. Hafn. 1601. in 4to.
Oratio de Angelis. ib. 1602. in 4to.
Chronicon Cæsarum. ib. 1617. in 8. G.
Chronicon Alexandri Magni. ib. 1630. & 1664. in 8. D.)

har desforuden in Mscpt. efterladt sig en Bog, som indeholder adskillige gudelige Psalmer over de aarlige paa Søndage og Fæster brugelige Evangelia, efter de sædvanlige Kirke-Melodier indrettede, nu

under den Titel: En nye Evangeliske Psalme-Bog, udi hvilken alle Søndages og andre hellige Dages Evangelia udi Sang Riimviis ere besattede ꝛc. af *Johannes Sylvius Hattersleb.* Samme er dedicered til Hr. Christopher Urne til Aasmarch, Danmarkes Riges Raad, Statholder i Norge, og Kongl. Majests. Befalingsmand paa Aggershuus-Slot; samt hans Frue, Sophie Lindenow. Og er Dedicationen datered den 12 Febr. 1730. fra Hallingdalen. Bogen er en tyk Octav, og findes endnu hos en Præst i Jylland.

Tydskland.

I Altona er nyelig et Verk kommen for Lyset, som fører efterfølgende Opskrift: Alberti Thura Gynecæum Daniæ literatum, Fœminis Danorum eruditione vel scriptis claris conspicuum in 8vo.

Til Franckfort ved Mayn har den Philosophiske Smed i Schmalkalden, der for nogle Aar siden med de imellem Hof-Raad Wulf og hans Contra Part forefaldne Stridigheder sig beblandede, og

den første hans Parthie antog, paa nye igien efterfølgende ladet udgaae: Die auf den Felsen gegründete Pyramide der Wolfianischen Philosophie, oder noch fernere Erläuterung einiger in derselben übel verstandenen Lehren von GOtt, der Welt und der Seele des Menschen. in 8vo.

Til Brunsvig er nyelig kommen for Lyset et Verk, som kaldes: Samlung etlicher noch nicht gedruckten alten Cronicken, als der Nieder-Sächsischen, Halberstadtischen, Qwedlinburgischen, Aschersiebischen, und Ermbslebischen, welche nun mit besonderm Fleisse aus dem Manuscript herausgegeben, und hin und wieder durch nöthige Anmerckungen erläutert, samt einer Zugabe zu denen Teutschen und Sachsischen Altenthümern, worin des uhralten Buziziischen Geschlechtes Uhrsprung und Vatterland genauer untersuchet, und allerhand die alte Teutsche und Sächsische Historie betreffende Supplementum und Verbesserungen hin zu gefüget, wie auch 2 vollständige Register über besagte Alterthümer

mer mit angehänget worden von Caſpar Abeln. Braunſchweig 1732. in 8vo.

Til Budiſſin findes et Verk under Preſſen, hvoraf man i Fremtiden meget Got kand vente, ſaaſom de, der ere Kiendere deraf, have givet Forſikring om Forfatterens Lærdom: og er Titulen derpaa efterfølgende: D. Johann Auguſt Oehmens Geheimes Cabinet der Natur, und Cur eines maladen Frauenzimmers, worinnen nicht allein die Würckungen der Natur unterſuchet, ſondern auch die Uhrſache der geheimen Leydenſchafften der Geſundheit ſo wohl in freiledigen als verehligten Stande angezeiget, und, wie ſie zu lindern aus eigener Erfahrung mitgetheilet, ſonderlich einer gründlichen Cur der Unfruchtbahrkeit und Schwindſucht in 8vo.

Til Ulm er neſimældte lærde Skrift under efterfølgende Titul kommen for Lyſet: Gründlich Hiſtoriſcher Bericht von denen alten Reichs-Vogteyen, bey denen Erb-Frey- und Reichs-Städten, wie auch bey denen Hoch-Stifft- und andern Clöſtern, ſo dann von denen Pfaltz-Grafſchafften bey denen weltli-

chen Fürstenthümern und Ländern, darinnen haupsächlich von dem alten Stand des Reichs, vom dem Ampt, Gewalt, Herkommen, Veränderung und Abgang der Reichs und Casten-Vögte, auch Pflatz-Graffen, dergleichen von der Bischöffe und Prælaten, Weltlicher Obrigkeit, Blutt-Bann, Religion, und Superioritæt, wan und wie solche nach und nach erlanget haben, und ob die Reichs-Städte, darinnen sie residiren, denen Bisthümern durchaus incorporiret worden seyen, nebst andern alten Historischen Sachen ausführlich gehandelt wirdt. Aus denen bewährtesten Historicis zusammen getragen, nicht nur mit inserirten Diplomatibus und Uhrkunden, sondern auch mit Juristischen Rationibus erläutert, Ulm 1732. in 4to.

Til Wulfenbüttel er en kort Extract af adskillige i den Pfaltz-Zweybrückische Successions-Sag nu paa nogen Tid udgangne vidtløftige Skrifter under efterfølgende Titul bleven kundbar: Kurtze jedoch gründliche Vorstellung der in der Pfaltz-Zweybrückischen Successions-Sache, für des Hrn. Pfaltz-Graffen zu Birckenfeld Hochf.

Hochf. Durchläuchtigkeit streitenden gerechtsame und derer sonst bey der Sache, sonderlich in Statum publicum einfliesender Bedencklichkeiten &c. Wulfenbüttel 1732. in 4to.

I Leipzig har en studerende Person paa det Halliske Weysenhuuses Forlag, ladet efterfølgende lærde Skrifter om Eeder og Sværen under nedenstaaende Titul ladet udgaae: C. G. A. B. Exercitatio Historico-Moralis de Juramentis, in qva post generalem illarum considerationem primorum potissimum Christianorum doctrina disqviritur earumqve moralitas examinatur. Halæ Salicæ 1732. in 4to. 12 Ark. Hand har herudi fornemmelig ladet sig være angelegen, den Meening, som de Christne i de 4re første Seculis efter Christi Fødsel om Eeder have haft, af Kirke-Historien at foredrage, og tillige med om dennem efter deres egentlige Værdie at domme.

Til Wittenberg er for kort siden efterfølgende fra Pressen udgangen: Christiani Sigismundi Georgii, L. L. A & M. Ordinis Philosophorum Witteberg. Assessoris, Vindiciarum N. T. ab Ebraismis

libri tres, qvibus, qvicqvid Ebraismi à Th. Gatackero, Jo. Vorſtii, Jo. Oleario, reliqvis, Græcænovi fœderis dictioni eſt affictum, tum argumentis, tum teſtimoniis ex probatiſſima Antiqvitate Græca erutis diluitur, ſimulqve vera nominum ac Verborum particularum, figurarum, phraſium ſignificationes, pondera atq; uſus excutiuntur. Cum tribus Indicibus, 1732. in Qvarto. Monſr. Georgii har, ſom hand i ſin Fortale forſikrer, 9 Aar over dette Arbeyde henbragt, og meener, at hand alle dennem, ſom have troſtet ſig til Hebraismos i det Nye Teſtamente at vilde finde, Contrarium u-imodſigelig haver overbeviiſt.

Nederlandene.

I Rotterdam har Monſr. van Alkemade ladet et Verk komme for Lyſet om de gamle Batavers Gieſtebuder og andre Høytider, og fører det efterfølgende Opſkrift: Nederlandſche Diſch-Plechtigheden, vertonende de plechtige Gebruicken van den Diſch in het bouden der Maaltyden, en het drincken der Gezondheden, onder de oude Batavieren, en

Vor-

Vorsten, Graven, Edelen, en andere Ingezetenen der Nederlanden, wel eer gebruyklik nevens den Oorsprong deezer Gewoonhens en derzelwes overeenskomst met die van andere Volken door K. van Alkemade en Monsr. P. van der Schelling in 8vo. II. Tomer med Kaaberstykker.

I Grönningen er for kort Tid siden et Hollandsk Skrift, som er en Efterabelse af de la Fontaine hans Fabler, kommen for Lyset, som saaledes med Titul er betegnet: Nieuwe Snakeryen of vermokelyke Historien, zynde eene naukenrige by een verzameling van omtrent twee honderd koddige Vertellingen, behelsende velerley overaerdige Loopies, boortige gevallen Koddiggontmœtingen en zeldzame Geschiednissen uit verscheide Talen by een vergadert, en in't Neder-duitsch vertaalt, Verciert met 56 curieuse Kopere Platen. Te Keulen 1732, in 8. Af saadanne Skrifter findes der nu mangfoldige i Holland; thi der kommer daglig historiske Eventyr for en Dag, hvorudi den eene Autor stræber den anden i pusserlige Indfald og seldsomme Expressioner at overgaae.

Engelland.

I London har Mr. Domkius formedelst Trykken ladet et smukt lærdt Verk Verden for Øine legge, og fører det efterfølgende Opskrift: Philosophia Mathematica Neutoniana, i tvende Tomer.

Frankerige.

Continuatio af den forhen anførte Voyage du Chevalier des Marchais en Guinée par Monsr. Labat.

Cayenne er, som man vel veed, en Øe liggende paa Kusterne af Guyanne, hvor de Franske fra Aar 1635 en Colonie havde oprettet, og sig der fastsat, da i en langsommelig Tid Colonien har udstaaet mange u-lykkelige Tilfælde, saasom Den adskillige gange er bleven øde og forladt, dernæst erobret, og igien af andre taget. I Aaret 1676 indtog Greven af Etrées den igien fra Hollænderne, og siden den Tid have de Franske deraf været roelige Besiddere. De vare det vel ogsaa i forrige Tider, i det mindste, som de vaastaae, af den heele Insul Guyanne fra den saa kaldede Amazoniske Reveer indtil den Floed Orenogre; men Hollænderne, som

havde

havde roedfæstet sig i Berbiche og Surinam, og Portugieserne, som havde sat sig fast i Brasilien, havde dog indskrænket Gouvernementet ove:Guyanne. De første nemlig havde til Grændse-skiel Revieren Marony, og de andre det saa kaldede Cap d'Orange. Monsr. Labat paastaar imidlertid, at de Franske eje en u-stridig Rettighed til den Amazonske Riviere, hvilken de dog maa overlade, naar det Kongen behager. Og det klareste og tydeligste Kiendemerke paa denne u-stridige Rettighed, bestaar derudi, at Grændserne omkring denne Riviere er een af det skionneste iblant alle Lande i Verden. Sandt er det, at ved de Utrechtske Tractater haver dette Landskab u-disputerlig været overgivet til Portugieserne; men det lader sig ikke tilsyne, at Monsr. Labbat sig i denne vanskelige og besværlige Handel meget stort indlader.

Luften i dette Land skal være meget slem, ikke desmindre, ihvorvel Autor selv bekiender, at den tilforn har været saa u-sund, at man maatte have stor Møje med der at opføde sine Børn, bekræfter hand dog, at siden Jorden der var om-

ployet

ploeyet og dyrket, kunde Landet passere for et sundt Land, og at det, i det hand derefter giver fleere Raisons derover, kunde blive lige saa sundt, som noget andet, der ligger under samme Climate: Til Exempel derpaa anforer hand den Hollandske Colonie i Surinam, som sligt fuldkommen og tilstrekkelig beviser. Desforuden, som Monsr. Labat meener, er Medicinen saa let en Konst, at man ikke skal have nodig at sætte sig i Frygt for Svaghed; Thi siger hand, Erfarenhed har lært det, at Aareladen paa Fødderne er gierne det allerfornemste Remedium: det er jo i gandske faa Ord en fuldkommen Medicin at indbefatte.

I det Autor gior en Beskrivelse over de Rivieres, som befinde sig under det Cayenniske Herredomme, forglemmer hand aldeles ikke, at forestille en udforlig Udkastning over en Colonie, som var bleven oprettet ved den De Oyapoc, hvor Jorden skal have den Natur, at den er særdeles dygtig til at frembringe Cacao. Hand har end meere indlemmet paa dette sted et Udtog af Messrs. Grillet og Bechamel deres Reyse-Beskrivelse, hvilken man

man ellers finder i den Relation om den Amanzonske Reveer, trykket i Paris Aar 1682.

Kirke-Staaten i Cayenne bestaar af ikke fleere Personer, end nogle faae Jesuiter, som der have et Collegium, 3 Kirke-Sogner og en Missions Forsamling for Indianerne, saavelsom og de saa kaldede 4 graae Søstre, hvilke ere en Art af Nonner, som have Indseende med Hospitalet.

Milicen bestaar af 6 Compagnier, foruden Marinerne, hvilke tilsammen beløber sig til omtrent 300 Mand, og tvende Compagnier af Indbyggerne, nemlig et Infanterie og et Dragouner-Compagnie.

Hvad Justicen er angaaende, da bliver Cayenne nesten derudi betient paa samme maade, som de Fransk-Americanske Colonier. Den Kongelige Domaine, eller rettere at tale, de retmessige Revenuer, som man til hannem indsamler, beløbe sig ikke til meere end 20000 Francs, da derimod dog denne Platz hannem maa skee Aarlig 60000 Rdlr. koster.

Imidlertid, u-anseet alle de Bekostninger Kongen gior paa denne Colonies ved-

vedligeholdelse, forbliver den dog altid i en ikke meget floriſſant Tilſtand. Der findes ikke meere end omtrent 120 eller og 130 Familier, hvilke dog ikke ere ret Folkerige. Commercen har hidindtil ikke været dreven ret høyt; thi man finder der ikke højere, end 20 Sukker-Fabriqver, 86 Roucouriers, 6 Caffe-Plantager, et Indigo Fabriqve, og nogle Menagerier.

Tvende u-lykkelige Tilfælde have denne Colonies Fremgang forhindret, (1) den dyre Tid paa Slaver, (2) diſſe Slavers nødtørftige Ophold, ſom der er ſtørre end ved de andre Franſke Colonier, ſaaſom Jorden i Cayenne ikke er ret dyb, og derfor ſnart bliver ſkarp og mat af Sukker-Rørene, ſaa at man efter 5 Aars forløb maa den paa nye omploye. Desforuden er Sukkeret, ſom voxer efter diſſe nye Omploynинger, meere let at udreenſe, men derhos ikke nær ſaa got, ſom det der voxer paa de gamle Plantager. Mr. Labat er ſelv i den Tanke, at Indbyggerne i Cayenne ſkulde bedre finde deres Regning ved at plante i den gamle Jord: Det er vel ſandt, at man hver Aar ſik at omplante Sukker-Rørene, men Sukke-

ret vilde dog deraf blive kiønnere, og meget lettere at fabriqvere, og kunde desforuden spare en meget stor Umage, Jorden saa ofte at omploje. Autor beskriver i Anledning af dette Manufactur en nye slags Art af Ovne, som paa de Franske Insuler begynde at komme i brug, og ere meget meere bequemmelige og udkræve mindre Bekostning end de gamle, og skal det være en Engelsmand, som man derfor har at takke.

Slutningen skal neste Torsdag følge.

Tyrkiet.

I Constantinopel er Pater Romain fra Paris hans Fransk-Italiensk-Lantinsk-Grækisk-Tyrkisk-Arabisk og Persianske Dictionaire, hvilket hand i sit Collegio i saa mange Aar har ladet arbeyde paa, nu endelig bleven færdig, og i stand til, at blive til Pressen overleveret; Til den Ende hand i det nye Bogtrykkerie til Constantinopel et Prøve-Ark deraf har ladet trykke, og venter nu ikkun alleneste efter Hoffets Tilladelse, at hand maa lade det gandske Verk ved en fuldkommen Tryk offentlig publicere, saasom det ikke alleneste for dennem, som sig efter fremmede Sprog legge, men endog den-

nem, som i disse Sprog vilde lære at skrive, er høystnødvendig.

Ligemaade har hand og i samme Collegio ladet 3 Oversættelser af det Tyrkiske Sprog i det Franske forfærdige. Den første fører den Titul: Instructions & Conseils, oder Unterweisungen und Rathschläge vor einen Printzen, damit Er sich in Verwaltung seiner Staaten wohl aufführen möge, nebst sehr curieusen Anmerckungen und Zusätzen, zu desto leichterem Verständnis dieser übersetzung, die verfertiget ist vom Herrn Sielve, jetzigen Dollmetscher zu Aleppo, als er noch ein Sprach-Knabe war.

Den anden har den Opskrift: Instruction oder Unterweisung eines Vatters vor seine Kinder, übersetzt durch Herrn Latine jetzigen Dollmetscher zu Cairo, da hand endnu var en Skole-Discipel.

Den tredie kaldes: Eine Beschreibung der letzten Belagerung von Wien durch den Kara Mustapha Pascha übersetzt von eben demselben Hrn. Latine, Dollmetschern zu Cairo, medens hand endnu gik i Skole. Disse 3 Oversættelser ere i Greven af Maurepas den Franske Staats-Secretaire hans Cabinet at finde.

Nye Tidender

Om

Lærde og curieuse Sager.

No. 28.

Den 10 Julii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 37.

Canonici eller Canikerne i Viborg udi Jylland har for Reformationen iblant andre, været disse efterfølgende:

Petrus Qverk. an. 1404. 1411.
Jens Brun, an. 1404. 1411.
Dnus. Gerhardus Johannis. 1411.
Johannes Bloch. 1420. 1440. 1467.
Simon Esgersen. 1440.
Hr. Peder Nielsen. 1420. 1450

Hr. Christen Pedersøn. 14--
Niels Jensøn Bloch. 1456.
Hr. Niels Jensøn Brun. 1420. 1456. 1476.
Jens Mortensøn. 1460.
Peder Nielsøn. 1460.
Peder Lauridtsøn. 1460.
Jens Nielsøn. 1460.
Hr. Peder Poulsøn. 1493.
Hr. Jens Christensøn. 1476. 1493.
Hr. Jens Bagge. 1494.
Mag. Peder Boesøn. 1500.
Mag. Erik Kaas. 1501.
Henrich Knudsøn. 1502.
Hr. Jb Pedersøn. 1505.
Hr. Knud Nielsøn. 1509.
Jens Krans. 1507.
Hr. Søren Torbensøn. 1516.
Mag. Splid Fasse. 1533.
Thomas Bryske. 1533. 1534

Tydskland.

I Hamborg er for kort Tid siden bleven trykket: Oratio Panegyrica Augustissimo Coronationis Regiæ Sereniſſimi, atqve Potentiſſimi Principis ac Domini Chriſtiani VI. Daniæ & Norvegiæ Regis &c.

&c. Festo, qvod d. VI. Junii Anni MDCCXXXI. illuxerat, subjectissimæ devotionis & demississimæ gratulationis ergo in Auditorio Scholæ Regiæ Hadersbiæ habita à Conrado Michaele Overbeck. Schol. Reg. Rectore.

Iligemaade er og sammested efterfølgende Piece kommen for Lyset under den Titul: Miraculoso Florisonti: oder Begebenheiten einer vornehmen Standes-Person, Fortsetzung und Beschluß. Aus dem Frantzösischen übersetzt von Holtzbecher. in 8vo. Denne Eventyrlige Persons rette Navn. er Mr. Prevot, en forhen værende Benedictiner Munk til Paris ved den Congregation St. Maur kaldet: da hand med den bekiendte Constitutio Unigenitus ikke kunde finde sig fornøyet, begav hand sig hen til London og kaldede sig d'Exil. En liden Kiærligheds Hændelse foraarsagede, at hand sig til Holland maatte hen forføje, og er den samme ligeledes Autor til et Skrift ved Navn Le Philosophe Anglois, hvilket Mr. Holtzbecker ligeledes er i Verk med at oversætte.

Til Franckfort ved Mayn er et Verk

at bekomme, som kaldes Pandocheus Christianus: d: Abbildung eines frommen Wirths, und Christlichen Gast-Hofes, worinn zu ersehen (1) die uhralte Gast-Freyheit. (2) Der Uhrsprung und gute Gebrauch derer Wirths-Häuser. (3) Die unbekannte schwere Sünde des grossen Misbrauchs. (4) Die wohl mögliche Verbesserung. In Poetischen Zeilen zur Erbauung mitgetheilet von Joh. Jacob Uller Evang: Pred: in 4to.

Sammested har en vis Pen i Anledning af, at Baron von Eltz afvigte 9 Junii til Churfyrste af Mayntz blev udvalt, efterfølgende gandske u-tvungne Chronographicon udkastet:

faVente sVperna gratIa
PhILIppVs CaroLVS
eX perantIqVa ab eLtz,
prognatVs prosapIa
nono IVnII
arChIepIsCopVs atqVe eLeCtor
MogVtInensIs
æqVo eLatVs fato.

I Dresden er under efterfølgende Titul et Verk kommen for Lyset: Introductio in Christologiam Moralem, & Jus divi-

divinum naturæ Christi humanæ; Pars I. exhibens normam actionum Christi Moralium, seu vindicias glorioſæ immunitatis Domini noſtri Jeſu Christi ab obligatione ſuimet ipſius legali, in honorem Servatoris dogmatice concinnata à L. Theodoro Cruger Paſt. Prim. Eccleſ. Kirchaynenſis, Dreſdæ 1732. in 4to.

Til Sahlfeld er efterfølgende Skrift at bekomme: Beytrag zur Kirchen-Hiſtorie des Ertz-Biſchoffthums Saltzburg, welcher nicht nur die groſſen Bewegungen anzeiget, ſo ſchon An. 1528 und 63 in demſelben vorgegangen, ſondern auch, was ſich nur im vorigen Seculo An. 1686 mit denen Tefferecher Thal-Leuten begeben, aus unverwerfflichen Documenten darthut, auff Begehren ans Licht geſtellet von Johan Gotlieb Hillingern, Hof-Prediger und Superintendenten des Fürſtenthums Sahlfeld, in 8vo. Man finder i dette Verk ikke alleene paa nye tykket, det saa kaldede Schäreriſche Martyrium, tillige med det kort derefter udgangne Skrift: Die Thränen und Seufftzern über den Kelch-Raub, kaldet, men endogsaa en fuldstændig Efterret-

ning om de Tefferecher Dahl- og Berg-Folk. Vil nogen paatage sig den Umage, samme at igiennemlæse, skal hand lettelig faae at kiende, hvor mange gode Efterretninger i henseende til Evangelii hemmelige Leb, og Kirkens forunderlige Bedligeholdelse i det Saltzborgske, i en behagelig Korthed ere tilsammen bragte.

Svitzerland.

Til Basel er nyelig kommen for Lyset Huggonis Grotii Opera Theologica i 4 Folianter, derudi findes samlet Alting, hvad Grotius baade over det Gamle og Nye Testamente har kundet skrive, og er Trykken saa reen, som mueligt har kundet være, indrettet.

Nederlandene.

I Amsterdam seer man nu omstunder een, vel ikkun liden, men dog meget smuk moralsk Tractat at fremtræde under efterfølgende Opskrift: Journaliste Amusant, ou le Monde serieux, & Comique. Dette lidet Verk er efter Dagens Parter i 4 Stykker afdeelt, nemlig: Morgen, Middag, Eftermiddag og Aften.

Bli-

Bliver det vel optaget, vil Author strax være færdig dermed at continuere; men for at give Læseren een Forsmag paa Forfatterens egen Afskildring over hans Tractat, vil man anføre dette: Verden, siger hand, den jeg her afmaler, og i sig selv er ikke andet, end een bestandig Comœdie, giver mig tilstrekkelige Anledninger nok, til allehaande Forestillinger. Snart fremtræder en Giærig paa Scenen; Snart fremstiller en Ødeland sine Viderværdigheder; Den Vise og Forstandige formeerer Narrens Latter. Den Fornøyede sees at være ved et got Mod, og Lykkens Børns opdagede listige Anslag vil giøre dem til Bespottere, Bedragere og Løgnere, hvis Ord enten ere farlige, eller u-nyttige, bliver Masqven fratagen, Giekken kand man tydelig kiende. De saa kaldede Petits Maitres, eller Straa-Junkere forliebe sig selv i deres egne Maneerer, Moder og affecterte paatagne Væsen. En artig og heflig Abbé bliver sat i Paralel med en grov og u-behøvlet Marqvis. En Coqvette vil criticere en gammel og bedaget klog Matrone. Til sidst vil og endelig Magi-

ſtrats-Perſonerne og de Lærde deres Rolle ſpille.

Sammeſted ere Joh. Angeli Canini Images des Heros & des Grands Hommes de l'Antiqvité, deſſinées ſur les Medailles des Pierres antiqves & d'autres anciens Monumens hos Picard paa nye oplagde, og Joh. Angeli og Marci Ant. Canini Anmerkninger af Monſr. de Chevrieres af det Italienſke i det Franſke blevne overſatte, da den Italienſke Text tilligemed Mynten første gang i Rom, Aar 1699. under efterfølgende Titul kom for Lyſet: Iconographia, civè Deſegne d'Imagini de famoſiſſimi Monarchi, Regi Filoſophi, Poeti, ed Oratori dell' Antichità, cavate da framenti di marmo, da Givie, Medaglie, &c. da Giovanni Antonio Canini. Kaaberſtykkerne ere i Tallet 115., hvilke alle til Rom ere ſtukne.

I Rotterdam er formedelſt Trykken bleven bekiendt: Les Nouveaux Sermons ſur l'Hiſtoire de la Paſſion de Notre Seigneur Jeſu Chriſt, & ſur des ſujets, qui y ont du Rapport. Diſſe Prædikener beſtaae af 2 Bind i octav. Og er den for no-

nogen Tid siden bortdøde Hr. Jacob Saurin, Author til dennem: hvis fortræffelige Skrifter over alt i Verden ere blevne bekiendte.

Engelland.

I London ere meget nyelig tvende Volumina komne for Lyset, som fører denne Titul: The History of Schotland eller Den Schotlandske Historie fra Robert den første hans Tid af indtil det Aar 1690. fortsat. I disse Bøger ere de fornemste Handlinger og Forretninger indbefattede, som nesten i 400 Aar i dette Kongerige ere forefaldne, og af hvilke mange i andre Historie-Bøger ikke ere blevne anførte. Hvor tilligemed og er at finde en besynderlig Efterretning om den meget ældgamle høyadelige og berømmelige Slægt Gordon, siden dends første Opkomst i Schotland under Kong Malcom den tredie hans Regiering. Altsammen baade af gamle og nye, fremmede og indlandske Historie-Skrivere, Mscpt. og Aar-Bøger i samme Kongerige paa det troeligste tilsammen sogt.

Frankerige.

Slutningen af den nogle gange i de Ugentlige Nye Tidender om lærde og curieuse Sager anførte Voyage du Chevalier des Marchais en Guinée par Monsr. Labat.

Det er at forundre, at Indbyggerne paa Cayenne ere saa efterladne i at plante og avle Cacao, Bomuld og andet saadant; Monsr. Labat forglemmer ikke heller derfor i sit Skrift at give dem den Reproche, de billig derover fortiene. De Hollandske i Surinam har været de første der have taget sig fore, at plante Caffé i America, og det med megen god Fremgang. De Franske paa Cayenne have efterfuldt deres Exempel, og øvet det samme saavel paa Cayenne, som siden ogsaa paa Martiniqve, og som det lader sig ansee, skulde alle de Europæiske Colonier i America snart kunde bringe meer Caffé til veye, end fornøden kunde giøres til et got Kiøbmandskab.

Derneſt følger Landets egen Afgrøde, hvorom Autor taler: Nemlig det saa kaldede Bois de Breſil, le Bois Jeaune, le Bois

Bois de Fer, le Bois de Fer blanc, le Bois d'Inde, le Simarouba, le Gayac, le Copahu, le Canelle Blanche, le Bois nephretique, le Prunier de Jeaune-d'oeuf, (saaledes kaldet baade i henseende til Couleuren og Frugtens Skikkelse) le Prunier de Monbin, la Contrajerva, eller Contrasierva, L'Ipecacuanha, la Gomme de Gommier, la Gomme Animeé, la Gomme Cavanne, la Pareyra Brava, la Gomma Tacamahaca, le Mechoacan, la Gomme de Courbari, Celles d'Acajou, d'Icicariba, de Caburciba, le Tapia. Det synes, at man med en ringe Umage af dette Land kunde trække alle de Ting, som fornemmelig tiene til Apoteker-Konsten at berige, og deraf indrette een meer een fordeelagtig Foed for Commercen.

De vilde Dyr i Landet ere efterfølgende: Kior, et slags smaa Hiorte, som have ingen Horn, men ere kuldede, Tiger-Dyr, Lurer, et slags Igler, kaldes Cuandu, een Art af Odder, Harer, Caniner, Katte, Rotter, Fiirbener, Slanger &c.

De meest besynderlige Fugle, som man

der

der finder, ere de saa kaldede Conturs, de allerstørste iblant alle Rov-Fugle, hvilke enten en Hind, eller en ung Ovie, ligesom det kunde være een Canine, med sig kunde bortføre. Disse Fugle skal være meget rarere, end man derom taler. Der findes ellers en anden slags Fugle, hvilke for deres Skikkelse og lange tykke Laar skyld blive kaldede Strudser, i hvorvel de ellers maa være langt anderledes end de Africanske Strudser. Alle de andre findes over alt nesten i det gandske America, og Havet saavelsom Reverne der, ere alle lige Fiske-riige.

Indholden af den 4de Tome i dette Værk bestaar af adskillige Materier, det 1. Capitel handler meget vidtloftig om Indianerne paa den Insul Gujanune. Det andet om de Franske Jesuiters Mission i dette Land: da man med Forundring kand see det store Arbejde disse Missionarier have udstaaet, og hvorved de have været saa lykkelige at omvende og forsamle til Courou nogle Miile Osten fra Cayenne eendeel Familier af nogle Folk, som ere de allervildeste, meest hengivne til deres Skikke og Sædvaner,

og

og aldrig vante til nogens Commando eller Herredømme at være underkastede.

Til Pariis er ellers Monsr. Winslow hans Anatomiske Verk, hvilket man hidindtil saa inderlig har længtes efter, endelig bleven færdig, og lader sig see under efterfølgende Titul: Expositon Anatomiqve de la Structure du corps humain. 1732.

Ligemaade er og sammesteds et af den berømte de la Loubere hans efterladte Verker nylig fra Pressen udgangen under den Opskrift: Resolution des Equations, ou l'extraction de leurs racines 1732. in 4to.

Endnu er paa nye oplagt og tilkiøbs at bekomme den bekiendte Histoire des Flagellans, ou l'on fait voir le bon & le mauvais usage des flagellations parmi les Chretiens, traduite du Latin de Mr. L' Abbé Boileau, Docteur de Sorbonne 1732. in 12.

Ligeledes er og den bekiendte Roman Cassandra igien sammesteds bleven oplagt, og efterdi Frankerig endnu ikke har Mangel paa disse Romanske Historiers El-

Elskere, saa har man og i sinde efterfølgende af samme Art til Trykken at befordre, nemlig: Clelia, Cyrus, Pharamond, Cleopatra, Astræa, og andre fleere.

Italien.

Strax ved Rom skal Cardinal Ottoboni for kort Tid siden paa et Sted i sit Abbedie Albano have ladet Jorden omgrave, da man har fundet en Statue, der i Størelse og Skiønhed langt overgaaer den det Medicinske Huus tilhørende Statue Venus kaldet, og holder man for, at denne maa endnu være et stykke Arbejde af een af de habiliste Bildhuggere i Athenen.

Tyrkiet.

Til Constantinopel har den før omtalte Pater Romain endnu fremdeles forfærdiget et Verk, hvilket vel ikke er nær saa stort, som for omtalte Dictionaire, men dog et høyst vigtigt Verk for dennem, som sig efter de Morgenlandske Sprog vilde legge, og er en Oversættelse af den saa kaldede Chaydy, en Art af en

Tyr-

Tyrkisk og Persisk Dictionaire, uden hvis Hielp man u-muelig nogen fuldkommen Videnskab om de Morgenlandske Sprog kand erlange. Hand har en saa tydelig Oversættelse derover forfattet, i det hand alle de Ord, som findes i denne Bog, deres egentlige Bemerkelse og hvor de skulde anvendes, hvilket man tilforn ikke uden stor Moje kunde forstaae, har anviist, saa at den nu omstunder er bleven ved hans Flid meget tydelig og forstaaelig.

Desforuden har hand til Greven af Maurepas i Frankerig nylig 7 Oversættelser overskikket, hvilke i samme Collegio formedelst hans Omsorg og under hans Anførelse ere blevne forfærdigede, af hvilke den

1. fører denne Titul: Avanture extraordinaire, arrivée à Scutary à un certain Yayat-celebi, Couroyer de Constantinople, par le Sr. le Grand, jeune des Langues. Den

2den bliver kaldet: Die Belagerung der Ungarischen Vestung Canischa durch die Teutschen, übersetzt von Mr. de Siennes, einem Sohne des Königl. Dolmetschers

schers am Hofe, und Pensionaire im Collegio der Sprach-Knaben. Den

3. ist die Historie des Kuchtaseb, Königes von Scikhie, durch Hrn. Imbault. Den

4. des Femindari, ein Türckisches Histörchen, durch Herrn Galland, einen Sprach-Knaben. Den

5. Seynd die Türckischen Eroberungen im weisen Meer, zeit Aufrichtung ihrer Monarchie, biß auff den Khavreldin Pacha, durch Hn. Roques, einen Sprach-Knaben. Den

6. ist die Historie oder Erzehlung der Unruhe in Persien, welche Türckisch zu Constantinopel gedruckt, und von Hrn. Choquet einen Sprach-Knaben übersetzt worden. Den

7. eine ausserordentliche Historie von einem gewissen Selim von Vasilh, einer Chaldæischen Stadt in Asien, übersetzt von Hn. Berault einen Sprach-Knaben.

Saasom nu hans Disciplers Flid ikke aftager, men daglig bliver større, saa har hand og besluttet, herefter i lige saa god Orden, som hidindtil er skeet, alle Verker, som kunde fortiene til Hoffet at skikkes, at indlevere.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  29.

Den 17 Julii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 38.

Iblant Abbeder i Viborg er bekiendt Anders Andersen, Abbed i Vitaschyld Kloster 1516.

Iblandt Gardianos antægnes:
Frater Ericus Sallingboe 1451.
Jon Peersön 1474.
Frater Johannes Canuti, før Prior til vor Frue Closter i Aalborg; hand blev for sin Skikkelighed skyld promovered

til at være Gardian i Graabrødre Closter i Viborg, hvor Hospitalet siden blev sat og stifted. Sammes Broder Jens Knudsön blev begraved for Alteret, hvor hans Liig-Steen, som den eeneste Munke Liig-Steen, efter Reformationen var til overs i alle 3 Kirkerne i Viborg; Men havde saa abbreviered en Inscription paa sig, at man snart i Læsningen ikke kunde finde sig. Hand døde Aar 15 = =

Hr. Peder Lauridtsön 1507. levede under Biskop Niels Friis.

Nis Jensön, ogsaa udi Bisp Niels Friises Tiid.

Iblandt Priores kand man nævne:

Udi St. Hanses Kloster.

Michel Nielsön, 1511.

Mag. Peiter Jensön i St. Hanses Kloster, 1515. Hand forviiste Mag. Hans Taussön Klosteret, fordi hand prædikede imod Paven.

I Sorte-Brødre Kloster.

Broder Lauridts Rogh, 1475.

Broder Niels Jepsön, 1523.

I Kors-Brødre Kloster.

Jens Mortensön, 1474.

Hr.

Hr. Christen Eskildsön Kors-Broder, 1476.

Iblandt Ord. Fratr. Prædicat. nævnes: Frater Petrus Friis, 1461.

Tydskland.

I Saltzwedel er et Verk fra Pressen udkommen, som fører den Titul: Christoph. Wilh. Bayers, Diac. zu St. Cathar. in Saltzwedel, wahrhaffte Historie der Augspurgischen Confession, wie sie ordentlich vom Cælestino zu Mayntz aus dem Original abgeschrieben worden, samt den darzu gehörigen Documenten, und des den 25 Jun. Anno 1730. in der alten Mark Brandenburg gefeyrten Jubel-Festes derselben. Derudi befindes I. den rette og sande Augsborgske Confession efter den sandfærdige Original til Mayntz. II. Den Augsborgske Confessions Historie. Her handler atter igien det (1) Cap. derom, at den Augsborgske Confession det H. Evangelium reent, uforfalsket og offentlig i Tydskland først har indbragt. Det (2) om Lutheri Reformation indtil Aar 1530. Det (3) om Rigsdagen til Augsborg i sig selv Aar 1530., hvoraf

Confessionen har det Navn, at den bliver kaldet den Augsborgske. Det (4) Om den Augsborgske Confessions Forfærdigelse. Det (5) om dends Oplæsning og Overgivelse. Det (6) Om den virkelige Nytte, hvilken Confessionens Oplæsning har haft hos Tilhørerne. Det (7) Om dends Bekiendere. Det (8) Om Lutheri og Melanchtonis Forhold ved Confessionen. Det (9) Om Handlingerne til Augsborg Confessionen angaaende. III. Hilaria Palæo-Marchica, d: Nachricht der Jubel-Feyer Anno 1730. den 25 Junii in der Alten Marck. Saltzwedel bey Johan Henrich Hellern 1730.

Fremdeles beretter man, at sammested er trykket et Verk under den Titul: Die Altmärckische Chronica des Entzelts. Anmerkningerne har Hr. Beyer til St. Cathar. i den Nye-Stad Saltzwedel hosføyet, tillige med Sagittarii Dissertation de Marchia-Saltvedilensi i Tydsk oversat, som et Bielæg ved Krønnikken, og skal begge ultimo Julii formedelst Trykken Verden blive for Øyne stillet.

I Tybingen har Regierings-Raad og Professor Moser ladet efterfølgende Verk tryk-

trykke: Anfangs-Gründe der Wissenschafft von der heutugen Staats-Verfassung vom Europa, und dem unter denen Europæischen Potentaten üblichen Völcker- oder allgemeinen Staats-Recht Erster Theil 1732. in 8vo. Iden første Bog handler hand om denne Videnskab og sit Forehavende over Hovedet; Iden anden Bog bliver talt om disse Riders Staats Forfatninger i Almindelighed, eller om Europa fornemmeligst. Den 3die Bog indeholder Materierne angaaende hver Potentat i Europa for sig, hans Rettigheder, Sædvane, Pligt og Stridigheder i Henseende til de øvrige Europæiske Stater &c. Den fierde Bog handler om en Europæiske Petentzies Rettigheder i Henseende til ham selv eller hans Familie, Staats-Hoff-Justitz-Cammer-Land- og Militair-Betiente i Kirke og andre verdslige Regierings-Sager. Og endelig i den 5 Bog taler Auctor om de Privilegier, som tilhøre Land- og Rigs-Stænderne og andre een Europæiske Staats Lemmer og Undersaatter.

I Dresden har den sær lærde Stads-

Physicus Doct. Schurig leveret den curieuse Verden en nye Bog med efterstaaende Titul: Embryologia Historico-Medica, hoc est infantis Humani consideratio Physico-Medico Forensis, qva ejusdem in utero, nutritio, formatio, sangvinis circulatio, vitalitas seu animatio, respiratio, vagitus & morbi, deinde ipsius ex utero egressus præmaturus & serotinus, imprimis partus legitimus & circa eundem occurrentia, partus difficilis, post matris mortem, numerosus & multiplex, tam puellarum, qvam Vetularum, iter per insolitas vias & plane insolitas, porrò varia symptomata, e. g. uteri prolapsus ejusqve inversio & resectio, deniqve partus Cæsaræus & suppositititius, cum puerperarum tortura, rariis observationibus exhibentur à Doct. Martino Schurigio Physico Dresdensi 172A. in 4.

I Jena er efterfølgende Skrift fra Pressen udgangen: Johan. Hieronymi Hermans Juris utriusqve Licentiati Einleitung zu den Actionibus in 8vo.

I Wittenberg er et oppyggeligt Verk formedelst Trykken bleven bekiendtgiort, som

som til Underretning for dennem der vilde gaae til Skrifte, er indrettet: Titulen derpaa er, Johan Eliæ Ulichens allernöthigste Beicht-Fragen, deren sich sowohl der Beicht-Vatter als Beicht-Kinder bedienen können, in 8vo. Der er aldeeles ingen Tvifl paa, at jo dette lidet Verk vil give Anledning til stor Opbyggelse; Thi ihvorvel det i ald muelig Korthed, saa er det dog alligevel meget grundig affattet.

I Helmstædt er en Bog under denne Opskrift kommen for Lyset: Hermanni von der Hardt Via in Chaldæam brevis & expedita in fundamentis lingvæ Chaldaicæ Danielis, Esræ, & Targum Obadiæ; una cum versione & Lexico conciso monstrata, in 8vo.

I Augsborg findes efterfølgende Skrift til kiøbs: Kurtze doch zulängliche Nachricht von dem Saltzburgischen Emigrations-Geschäffte, worinn in einem Discours, von denen Emigranten, ihre Lehre, und wie sie darzu gelanget, imgleichen von ihren Lebens-Wandel, ausgestandener Verfolgung, Emigration, Marsch-Route, wie auch freundlichen Em-

Empfang und Auffnehmung bey denen Evangeliſchen gehandelt wirdt. Mit einigen Kupffern ausgezieret.

I Wien er efterfølgende Chronographicon og Vers kommen for Lyſet:

PhILIppVs CaroLVs ab & In eLtz arChIepIs-
CopVs MogVntInVs prInCeps eLeCtor.

*** *** ***

Qvid mirum! unanimi qvod Vota receperitore,
Ut fieret Præſul, qvi modo Præſes erat.
Nomen enim dignum mentis tulit, omen & annus
Præſagit ſancta ſede beare vitum.
Qvot fuerat Præſes * rege tot feliciter annos.
Clemens terq; tuum protege conſilium.
Vide diu fœlixq; regas, ſic corde precatur
Qvid novum vates mutus in arte fuit.

* 28 Annos.

Nederlandene.

Til Utrecht har en u-benævnt og u-bekiendt

kiendt Person i Pennen forfattet den berygtede Abbé Paris hans Livs og Levnets Beskrivelse, og samme ved Trykken ladet Publico kundgiøre, hvorudi tillige med en udførlig fortælling om alle de hidindtil forefaldende Forundrings-værdige Hændelser, hvilke (som Rygtet gaar) om det ellers er værdt at troe (sig ved hans Grav i Frankerig skal have tildraget) indbefattes: Titulen paa dette Verk er efterfølgende: La Vie de Monsieur de Paris, Diacre du Diœceſe de Paris. Avec les Requettes des Curés à Mr. l'Archevêque & d'Autres pieces curieuſes, 1732 in 12mo.

I den Haag er efterfølgende Piece fra Pressen udgangen, som fører bosstaaende Opskrift: Het Leven van Willem de I. Prins van Oranie, Graf van Nassau, Stadthouder en Capitain-General van Holland, Zeeland, Utrecht en Vriesland, ens geschreven door N. N. 3 deelen in 8.

I Amsterdam findes et Verk nyelig at være bleven trykket, som fører denne Titul: T'Zammensprack tuschen een Protestants Burger van Neurenberg en een vertreevene Saltzburgse Emigrant, bui-

ten Neurenberg elckander ontmœdende, ſtreckende toot Vertrooſtinge voor die geenen, die om de Belydeniſſen des Evangeliums ut hun Vaderland verdreeven werden. Naer de Origineele Copie uyt de Hoogduyts vertaelt door J. F. Kelaer, in 8vo.

Engelland.

I London er et Skrift vorden foreſtillet, udi hvilket alle de, ſom ere Elſkere af beſynderlige Meeninger, ſkal finde ald Anledning, at kunde fornøye deres Nysgiærighed: Verket fører den Titul: Con-Adamita. Enhver kand ved Verkets Igiennemlæsning prøve, om Autors poſitioner ere rigtige, formedelſt hvilke hand meener at beviiſe, at tillige med Adam endnu fleere Menniſker ere blevne ſkabte, og at Englene ikke paa ſaadan Maade ere blevne til Dievle, ſom man ſig i henſeende til deres fald i almindelighed indbilder.

Sammeſted vil og inden faa Tider et andet Skrift fra Preſſen udkomme, ſom ſkal føre den Opſkrift: The Uſe and Intend of Prophecy, d: Der Nutz, Gebrauch und

und die Absicht aller Prophezeyung, so lange die Welt gestanden, det bestaar ellers af 6 Prædikener, som tilforn i den saa kaldede Tempel-Kirke ere blevne holdne, dertil ere endnu desforuden 4 Dissertationer hosføyede, nemlig den første, over St. Petri anden Epistel, hvilken dends Troeværdighed beviser. Den anden forklarer de for Christi Tilkommelse i Kiødet levende Læreres Meeninger om det Menniskelige Syndefalds Omstændigheder. Den tredie handler om Judæ Velsignelse af første Mose Bogs XLIX Cap. Den fierde om Christi Indvielse i Jerusalem, som er gandske nye, og bliver a parte soldt til de Lysthavende.

Frankerige.

I Paris seer man atter igien et Verk at være kommen for Lyset, som fører denne Titul: Abregé de L'Histoire universelle, par feu Mr. Claude de l'Isle, Historiographe & Censeur Royal. Man har nu omstunder saa mange Summariske Extracter af den almindelige Historie, som enten i det Franske Sprog ere skrevne, eller oversatte, at man har ondt at giøre, hvil-

hvilken man skal udvælge, og holde for den beste. De som P. P. Turſellin, Petau og Labbé have skrevet, den Mr. Bouſſet Biskoppen af Meaux har udført, Monſr. L'Abbe de Wallemont hans Elemens, Monſr. d'Urbain Chevreau hans l'Hiſtoire du Monde, og andre fleere, synes at at have alle de Ting i sig, som kand fornøye adskillige Hoveder. Ikke desmindre er dog dette nye Udtog, hvortil Mr. de l'Isle er Autor, værd, at den curieuſe Verden det paa adskillige steder med agtsomhed igiennemlæser. Det er et Verk af et Menniske, der nesten all sin Livs tid har lagt sig efter at skrive Historier, og viises os i Fortalen, at dette hans Verk, har hand elsket meest iblant alle, saa at hand og ved det at revidere, haver henbragt 2 gandske Aar, paa det at det skulde blive dismeere accurat.

Hand forklarer strax i begyndelsen den Maade hand har foreskrevet sig selv ved dette Udtog at forfærdige. Saasom en almindelig Historie bør handle om alle bekiendte Folk, baade gamle, og de som nu ere til, saa har hand taget sig for at opregne alle de Hændelser og Udfald, som an-

angaae baade hine og disse, og det paa den allerbeqvemmeligste og egentligste Maade for dennem i Hukommelsen at indprente. De gamle Folk hvilke hand har indrettet efter Tidernes Orden, ere her, Jøderne, de Assyrier, Meder, Babylonier, Persær, Ægyptier, Phœnicier, Lydier, Græcer, Macedonier, Rommere og Carthaginenser, og i de efterkommende Seculis fremtræde paa Scenen de Franske, Spanske, Tydske, Italienske, Engelske og alle de andre Europæiske Nationer. Disse adskillige slags Folk kand man lade ligesom lade passere igiennem Munstring enten paa engang, eller og det eene slags efter det andet. Hvilken Maade man vil bruge, saa kand det dog finde sted i Tidernes adskillige Forandring, som Historie-Skriveren igiennemløber. Eftersi (siger Autor) de particulieres Historier i de første Verdens Tider nesten intet almindeligt indeholder, bør man dog oyregne dem een efter anden efter den Chronologiske Orden.

Saasom den almindelige Historie bør udstrække sig til alle Tider og alle Stæder, saa bør den og derhos give en liden

Af-

Afritzning paa Chronologien og Geographien, for at kunde blive fuldkomen forstaaelig; og denne Afritzning kand man allerbest vinde Fremgang udi, ved det, at man daglig studerer Historier. Hvad Geographien angaar, da holder Mr. de L'Isle langt meere af Mr. de Sanson hans Landkort, end af noget andet, ihvorvel det ikke altid kommer overeens med denne berømte Geographi hans deeling over de 3 parter af den gamle Verden, hvilket Autor bær særdeles Omhyggelighed for vidtloftig at berette sin Læsere, og lover desforuden de anførende Aarsager, hvorpaa hand i denne henseende grunder sin Meening, og at give en Summariske Beskrivelse over hvert Land, over hvilket hand sin Historie vil føre. Betreffende Chronologien, viser hand, hvor fornøden det er, at indrette visse faste Ting, værende alle de Secul: som ere forløbne fra Verdens Skabelse indtil vore Tider, hvilke deele denne Almindelighed i adskillige Parter, og hvorfra man begynder at regne Aarene, til hvilke allehaande Tilfælde og deres Udfald har sin hensigt, hvilket paa Fransk kaldes Epoques eller

Eres:

Eres: og saadanne ere, Christi Fødsels Tider, Kong Nabucodonosors, de saa kaldede Olympiadiske Spill, Roms Fundation, &c.

Autor beretter, at der ere forløbne omtrent 4000 Aar siden Verdens Skabelse indtil Christendommens Begyndelse, og lidet meere end 1700 Aar fra denne Tid indtil seenist afvigte Aar 1720. I følge af dette almindelige Systemate, deeler hand sin almindelige Historie i tvende Deele, af hvilke den første indbefatter alt hvad som har tildraget sig siden Verdens Skabelse indtil Christi Tider, og den anden fra Christi Fødsel indtil vore Tider. Den første deeler hand atter igien i 3 Intervaller, af hvilke den første strekker sig fra Verdens Skabelse indtil det Assyriske Monarchies Ødeleggelse, og det Persiske Keyserdommes Begyndelse. Den anden fra det Persiske indtil det Grækiske, den tredie fra dette Monarchies Begyndelse indtil det nu værende Rommerske Riges Oprettelse, og derfra indtil de Christne Tider. Disse 3 Intervalla formeere Materien til saa man-

ge

ge Bøger, af hvilke de tvende 1ste Volumina bestaar, over hvilke man her Capitler, Sectioner og Artikler vilde observere.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

I Rom har Mr. L'Abbé Leone Pascoli af Perugia, en sær habile Mand, ladet den første Tome af sit nye Verk fra Pressen udtage, som er tegnet med den Opskrift: Das Leben der Mahler, Bildhauer und Baumeister. Hand havde allerede begyndt paa dette Arbeyde, da hand fornam, at Mr. Baldinucci, en Florentiner, alt endeel Konstneres Liv og Levnet havde beskrevet, som og nyeligen ere udkomne; men hand dog alligevel derfor ikke har holdet det for tienlig, saadanne Artikler af sin Bog at udelade, efterdi Baldinucci, der har talt om Folk, som da endnu levede, ikke har kundet vide saa mange Omstændigheder om deres Liv og Skrifter, som man siden deres Død derom har erfaret. Denne Tome, som bestaar af 330 pag. in 4to, indeholder ellers 40 habile Mesteres Liv og Levnets Beskrivelse.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 30.

Den 24 Julii 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 39.

Iblant Archidiaconos eller Erke-Deg-nene udi Viborg, nævnes fra forri-ge Tider af, disse følgende:

Hr. Mikkel Spend. 1420 udi Bisp Lau-ges, 1440 i Bisp Torlafs og 1453 i Bisp Knuds tiid.

Hr. Erik Nielsen, Erke-degn og Doctor. 1475.

Mester Kield, i Biskop Niels Globs tiid, Anno 1476.

Mester Jacob Krumpen. 1519
Mester Anders Skovgaard, døde den 7 Jan. 1554.
Iblant Cantores i Viborg meldes om Jacob Henriksen. 1416.
Jacob Pedersen i Visp Torlafs tiid, An. 1440.
M. Niels Friis.
Peder Jensen. 1456 i Visp Knuds tiid; saaog 1460.
Morten Furboe. 1471.
Hr. Kield Olesen An. 1494. døde den 3 Febr. 1555.
Hr. Knud Nielsen. 1509
Poul Ovesen. 1560.
Iblant Custodes Viburgenses nævnes Frater Trugillus Petri, Custos Viburgensis. 1453.

Sverrig.

I Stokholm er Stads-Ingenieuren Peter Tilleus virkelig i Verk med, sit efter erholdte Høy-Kongelige Ordre og meddeelte Privilegier forfærdigede Kort med dessen Grund-Ritzning over den Kongel. Svenske Residentz-Stad Skokholm formedelst Trykken offentlig at lade bekiendt-

kiendtgiøre. Dette Kort, som tillige med en stor Scala, meget accurat og zirlig med stor Møje er vorden udarbeydet, og med Hans Majestæts Portrait beprydet, samt Staden og Forstæderne, med alle de derudi sig befindende Gader og Qvarteer=er, saavelsom og andre curieuse Ting ved deres Navn indbefatter, kommer til i længden at bestaae af $3\frac{1}{2}$, og i breden af $2\frac{3}{4}$ Alen. Siden sligt et Verk endnu ikke tilforn er vorden Publico for Øyne stillet, da for dette Verk desto snarere og bedre at befordre, har man besluttet der=paa Prænumeration at antage, og saa=som ingen fleere Exemplaria blive tryk=kede, end saa mange, som Prænumeranter sig dertil vilde angive, man ikke heller tvi=ler paa, at jo saa vel inden som Udenlands fra mange Liebhabere dette specielle Kort skulde vilde forlange, altsaa har man hermed vildet tilkiendegive, at Prænume=rations Sedlerne imod Erleggelse af en Specie Ducat, eller og saa megen Værdie i Courant Mynt, i Kiøbenhavn i Sr. Pe=ter Retzes Huus i Dybens Gaden daglig fra 2 til 3 slet om Eftermiddagen, tillige med en fuldkommen Forsikring paa de

betalte Penge, ere at bekomme: I fald de Lysthavende sig i tide vilde til Prænumeration indfinde, kand dette Kort til forstkommende Høst u-fejlbarlig blive færdig, da enhver sit prænumererte Exemplar, uden noget meere derfor, undtagen en ringe Porto at betale, kand afhente, hvilket i sin Tid ligeledes skal vorde kundgiort.

Tydskland.

I Lübeck har Hr. M. Carolus Henricus Langius, Gymnasii Lubec. Sub-Rect. & Bibl. Publ. Præf. for gandske nylig ladet et Verk udgaae, under den Opskrift: Specimen Observationum Philologicarum in Novum Fœdus ex Luciano potissimum & Dionysio Halicarnassæo, in 8. Dersom denne, ikkun over nogle Steder i det nye Testamente forfærdigede Prøve, skulde de Lærde behage, saa lover Autor de øvrige fuldstændige Anmerkninger af Luciano og Dionys: Halic: Verden at vilde meddeele.

I Oldenborg er hos J. C. Götzen Kongel. Dansk privilegered Bogtrykker, for kort Tid siden efterfølgende fra Trykken ud-

udganget: Johann Friderich Bertrams Hochfürstlichen Ost-Frisischen Consistorial-Raths und Hoff-Predigers Evangelische Fragen von dem Gottseeligen Geheimnüß der Aufferstehung JEsu Christi, sowohl der Jugend in den Schulen, als auch andern ihres Heyls wegen bekümmerten Seelen, zur Anweisung, wie sie die Aufferstehung JEsu Christi heylsamlich betrachten, und sich wohl zu Nutze machen sollen, vorgelegt in 8.

Hos den samme findes og under Presen, og kand med det allerforste bekommes: Johann Bertrams Historischer Beweis, daß Ost-Friesland zur Zeit der Reformation, der Evangelisch-Lutherischen und nicht der Reformirten Kirche beygetreten sey; samt einen Summarischen Entwurff seiner unter Händen habenden Historie des ersten Ost-Friesischen Superintendenten Joannis à Lasco, in 4.

Til Franckfort ved Mayn har Hendes Durchlauchtighed den Regierende Hertuginde af Würtenberg Stuttgard Hendes forestaaende Nedkomst i Barsel-seng givet en troe Undersaatter Anledning efterfølgende Chronosticon ved Trykken at lade udgaae.

ConCorDIs anIMI VotIVIs IgnIbVs
Heros
GIgnItVr In gratæ posterItatIs opes.

Paa Tydsk.

Was kan vereinte Gluth erwünschtes
Glück erwerben!
Ein Glück, das allzeit blüht, auch noch
an unsern Erben.

Til Leipsig er i Anledning af de igiennem denne Stad for nogen Tid siden vandrende Saltzborgske Emigranter en opbyggelig Prædiken bleven holdet, hvilken og formedelst Trykken efter forlangende er vorden Publico forestillet under hosføjede Titul: Von dem Unterscheide der Feinde und Freunde des Creutzes JEsu, redete vor öffentlicher Versamlung in der Kirche zu St. Petri am ersten Sontage nach Trinitatis 1732. bey Ankunfft vieler Saltzburgischen Emigranten zu Leipsig M. Romanus Teller, der Heil. Schrifft Baccalaureus und Prediger bey der Peters Kirche daselbst. in 4to.

I Jena er efterfølgende Tractat kommet for Dagen: Sam. Friderici Willenbergii D. Jur. ac Histor. Prof. & Athen. Ged. Inspectoris Tractatus Juris Ecclesiasti-

astici de officio vocati ad Ministerium Ecclesiasticum. Cui accessit Dissertatio de divina ad Officia Civitatis secularia vocatione. Cum rerum & Verborum Indice, Jenæ 1732, in 8vo. Forfatteren er deels formedelst sin grundige Videnskab i Jurisprudentzen, som hand allereede i mange Skrifter har fremviist, deels formedelst sin besynderlige Oprigtighed, den hand ved adskillige farlige Materiers Afhandling har lar ladet tilsyne, ikke ubekiendt. I nærværende Skrift finder man paa begge en ny og kiendelig Prøve, i det hand saaledes har afhandlet den Pligt, som deels en Kirke-Patron ved en ny Præstes Udvælgelse, deels og den, som til et Geistlig Embede bliver kaldet, have at i agt tage, at hand ikke alleene, alting, hvad i adskillige Landes Kirke-Ordonancer herom er at antreffe, med stor Flid har tilsammen sanket, og i en næt Skrive-maade anført, men endog hosføjet mange nyttige Anmerkninger, hvilke til det sig nu omstunder indsnegede slemme Forholds Forbedring, ved et Geistlig Embedes bortgivelse ere indret-

tede, uden mindste Parthiskhed derved at lade tilsyne.

I Maarborg har den lærde Professor Juris Doctor Cramer, for at formedelst allehaande Prøver viise, at man paa den rette Maade formedelst Philosophiske og Mathematiske Fundamenter, sig dybere ind i de Rommerske Loves rette Forstaaelse kunde indtrænge, og tillige med giøre dennem forstaaeligere, almindeligere, og nytteligere, ladet et Skrift udgaae, som fører den Titul: Specimen Intellectus Legum profundius eruendi de divisione hereditatis & computatione Falcidiæ, hvorudi hand alt hvad om denne Materie i Institutioner og Prandecter forekommer paa Universal Propositioner, hvilke alle muelige Fælde i sig indeholder, reducerer, og alt saa giør det, som den store Italienske Jurist Averanius sig vel havde foretaget, men ikke fuldkommen bragt i Verk, hvormed hand da de Rommerske Love, over hvis Dunkelhed Fortolckerne sig ellers pleye saa meget at besvære, deres fuldkomne Klarhed meddeeler.

En-

Engelland.

Udi London er giort et Project om et Verk til Trykken at lade befordre, hvilket er en Oversættelse af det Fransk i det Engelske Sprog, og bestaar af 3 Voll. Verket i sig selv kommer til at føre den Titul: Historische, Critische, Geographische, Chronologische und Etymologische Wörter-Buch der Heiligen Schrifft, durch Don Augustin Calmet, einen Benedictiner Münch und Abt von Senones ehmahls verfertiget, itzo aber durch Samuel d'Oyly und Johan Colson übersetzt. At dette Verk er stort og vigtigt, kand man slutte deraf, at det bestaar af 620 Ark og 160 Kaaberstykker. Prisen derpaa bliver 6 Guinéer, hvoraf tvende forud maa vorde betalte.

Iligemaade skal og sammesteds under Prænumeration med det allerførste til Trykken leveres et Verk, som faaer efterskrevne Titul at føre: Memoires off Affairs of State, oder Nachrichten von Staats-Geschäfften, Herrn Christian Coles Schildknappens, und vieljährigen Residentens der Cron Groß-Brittannien

zu Venedig. Man finder derudi en stor Mængde Breve, hvilke af fornemme og til fremmede og udvortes Handlinger brugte Gesandter baade i Slutningen af det forrige, og i Begyndelsen af det Nærværende Secul: ere vorden skrevne; Ligmaade mange Tractater og Memorial: &c. hvilke i samme Breve blive anførte. Verket vil komme til at bestaae af omtrent 150 Aark in Folio, og kand ventes i tilkommende Januarii-Maaned 1733. at blive færdig. Hvo som derpaa vil prænumerere, betaler for et Exemplar paa det smaa Papiir Een, og paa det store Toe Guineer, da halvparten bliver forud, og Resten ved Bogens Annammelse indleveret.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte 17 Julii i de Ugentlige Nye Tidender om lærde og curieuse Sager anførte Abregé de l'Histoire Universelle, par feu Mr. Claude de L'Isle, Historiographe & Censeur Royal à Paris.

Den første Bog indeholder 8 Capitler, af hvilke det første, som er deelt i 5 Se-

5 Sectioner, handler om Jødernes Historie. (1) Fra Verdens Skabelse indtil Syndfloden. (2) Fra Syndfloden indtil Abrahams Kald. (3) Fra Abrahams Kald indtil Israels Børns Udgang af Ægypten. (4) Fra den Tid af, indtil Tempelens Bygning. (5) Fra Tempelens Bygning af indtil Jødernes Udgang fra det Babyloniske Fængsel, og det første Aar af Cyri Kejserdømme. De 7 efterfølgende Capitler handler, nemlig det 2det om de Assyrier, Meder, Babylonier og Perser, Det 3die om de Syrier, Phœnicier, Philister, Idumeer og Araber, det 4de om de Ægyptier, det 5te om Grækerne, det 6te om de Italienske Folk, det 7de om Sicilianer og Africanerne, det 8de om de Spanske, Franske, Brittanniske, Tydske og Pohlske.

Den anden Bog findes deelt i 5 Capitler, af hvilke det første bestaar af 5 Sectioner. Den første udstrækker sig fra det Persiske Monarchies Begyndelse indtil Persernes Kriges Anfang imod Græckerne, i Aaret 3512. Den anden udbreder sig fra denne indtil den Peloponesiske Krigs Begyndelse i Aaret 3573.

Den

Den tredie gaar fra denne sidste omrørte Krigs Anfang indtil dends Ende i Aaret 3600. Den fierde fra denne Krigs Udgang indtil Kong Philippi af Macedonien hans Regimente i Aaret 3643. Den femte fra denne Regierings Anfang indtil Darii den sidste Konge i Persien hans dødelige Afgang i Aar 3975. Ved Enden eller Slutningen af denne sidste Section forestilles en vidtløftig Chronologiske Beretning det Persiske Monarchie angaaende. I denne Bogs andet Capitel handles der om de Jødiske Affaires, Ægypten og det mindre Asien, hvilket med en Ægyptiske Chronologie er bleven besluttet.

Det tredie Capitel igiennemgaaer de Italienske Affaires, og er afdeelt i visse Sectioner, deraf den første indeholder dette Lands Historie fra det 43 Servii Tullii Aar, indtil Kongernes Uddrivelse. Den anden fra denne Uddrivelse indtil Decemvirat. Den tredie fra den Tid indtil den, da Rom af de Franske blev erobret. Den fierde fra denne Erobring indtil den første Borgemester. Den femte fra denne første Borgemesters Ind-

vielse,

vielse, indtil de Privernaters Kriig: hvorpaa følger een Rommerske Chronologie. I det fierde Capitel tales der om de Sicilianske og Carthaginenſiske Affaires, og i det femte om de Franske, Svanske Store Brittanniske, Tydske og Pohlske Sager.

Efterdi den tredie Bog (siger Author) tilbyder og handler om adskillige store Hændelser og Tilfælde, hvilke ere saaledes beskaffede, at allehaande slags Folkes Affaires derudi yderst ere indviklede, saa er det og i den Henseende snart een u-muelig Ting, dennem hver for sig, helst i Betragtning af saadan een considerable Tid, at opregne. Denne Omstændighed har forbundet Monsr. de L'Isle til at deele denne Bog i allehaande smaa Intervallis, hvilke udgiøre lige saa mange Capitler, som findes, at være 9 i Tallet, af hvilke de fleeste igien i adskillige Articler ere afdeelte.

Det første Capitel indeholder i 4 Articler alt hvad som har tildraget sig i Verden i de første 48 Aar af det Græchiske Monarchie, det er at sige, (1) Begyndelsen af den Historie om Alexander

den

den Store hans Succeſſorer. (2) Den om Jøderne, Bythynien, Ponto, Paphlagonien, Grækenland &c. (3) De Sicilianſke og Charthaginenſiſke Affaires, (4) De Rommerſke. Den Hiſtorie af hvilken det andet Capitel beſtaar, ſtrekker ſig ud fra den Tarentiniſke indtil den Puniſke Krig, ſom varede een Tid af 18 Aar; da denne Hiſtorie deeler ſig i 4 Articler; Den første forklarer de Rommerſke, den anden de Sicilianſke og Charthaginenſiſke, den tredie de Macedoniſke og Grædſke Affaires, og den fierde handler om de Ægyptiſke og Syriſke Konger.

Det tredie Capitel indeholder 30 Aars Hiſtorie, nemlig fra den første Puniſke Krigs Begyndelſe indtil Jani Tempels Tillukkelſe 6 Aar efter denne Krigs Udgang. Dette er igien afdeelt i 4 Articler, af hvilke den (1) indbefatter de Ital. Sicil. og Africanſke Affaires. (2) De Aſiatiſke, Syriſke og Ægyptiſke. (3) De Jødiſke. (4) De Macedoniſke, Grækiſke og Epiriſke Sager. Det fierde Capitel, ſom er inddeelt i 3 Articler, indeholder i

ſig

sig 16 Aars Historie, nemlig fra Jani Tempels Tillukkelse i Rom, indtil den anden Puniske Kriig, nemlig (1) de Italienske, Siciliske og Africanske Historier. (2) Den Asiatiske og Ægyptiske, og den (3) den Macedoniske og Grædske Historie. Continuatio skal næste Torsdag følge.

Fremdeeles er i Paris et meget nyttelig og med stor Flid udarbejdet, og med kostbare Experimenter forsynet Verk kommen for Lyset, hvis Titul saaledes lyder: Le Bombadier François: par Mr. Belidor. in 4to. Saa snart som samme Verk fra Pressen var udkommet, og lod sig offentlig tilsyne iblant Folk, lod Kongen alle Exemplaria opkiøbe, paa det at ingen fra fremmede Riger skulde deraf tage Lejlighed denne Konst at lære. Author selv har ikkun beholdt meget faae Exemplarier tilbage, hvilke hand til gode Venner forærer. Samme havde og foresat sig, i nogle Skrifter at forklare og lære Folk den Konst, Stæder at fortificere; Men Hoffet har i Følge af forommeldte Aarsage ladet et Forbud udgaae,

det

det Monsr. Belidor hans Bøger ikke til Trykken maa antages.

Sammesteds ere og efterfølgende Skrifter for kort Tid siden blevne trykkede: La Theorie de la manoeuvre des Vaisseaux reduite en pratiqve, par Pitot.

Esais Optiqve sur la gradation de la lumiere, par Banqver.

Etudes Militaires, premiere Partie qvi comprend le Plan general de tout l' Ouvrage & l' Exercice de l' Infanterie par Monsr. Bottée. Soldaterne over alt holder denne Bog i stor Værdie; og siger mand, at allereede alle Exercitia ved Armeen efter Forfatterens Forskrift ere anstillede.

Italien.

Til Mayland er en Epistel bleven til Trykken befordret, som fører efterstaaende Titul: Josephi Antonii Saxii, S. S. Ambrosii & Caroli Oblati, Collegio & Bibliothecæ Ambrosianæ Præfecti Epistola ad Amicum, pro vindicanda formula in Ambrosiano Canone ad missæ sacrum præscripta *Corpus tuum frangitur Christe.* Mediolani 1731, in 4to.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  31.

Den 31 Julii 1732.

DANNEMARK.

Udi det Kongel. Wäysen-Huusets Bogtrykkerie i Kiøbenhavn er nu omstunder den gandske Bibel bleven færdig. Man har anvendt ald muelig Flid paa, at rette Versionen, hvor den enten alt for kiendelig afvigede fra Grund-Texten, eller kunde synes for u-forstaaelig for den eenfoldige Læsere, og renset den fra mangfoldige Vildelser, som i de forrige Editioner havde indsneget sig. Ligemaade er den bleven forsynet med nye

udførlige Summarier over Capitlerne, og fleere Paralleler. Hvad ellers meere ved denne Edition til Læserens Nytte er præsteret, viiser Fortalen, og kand af enhver forstandig og billig dømmende Læser selv best skiønnes paa. Den er trykt i en stor Octav og selges der i raae Materie for 4 Mark 8 Skilling. Hvad ellers for opbyggelige Piecer der ere trykte udi samme Bogtrykkerie, og findes der til kiøbs, saa og for hvad Priis hver selges, derom kand faaes Efterretning paa en trykt Fortegnelse, som Tiid efter anden trykkes og uddeeles til Liebhaberne uden Betalning.

Ligeledes er og samme Stæd Brocmands Postille under Pressen og ventes som snarist at blive færdig.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 40.

Ordener har i de Papistiske Tider været i Viborg efterfølgende:

Den Hellig Aands Orden i Dannmark.

Derover var Broder Lauridtz Nielsøn Vicarius 1507.

St.

St. Hans-Orden.

Af denne Orden var Christiern Eskildsen 1456.

Ordo Fratrum Prædicatorum.

Frater Petrus Friis, Fratrum Ord. Prædicat. Prior. Anno 1461.

Der vare ellers i Viborg Conventus Fratrum Minorum & Fratrum Prædicatorum.

Ordenen iblandt Canikerne efter Reformationen var saaledes: at de ginge, som de vare gamle til. e. g. Hr. Morten Hvas, Hr. Rimbolt Pedersen og Hr. Ole Nielsen ginge over Mag. Niels Juul, Lector, og Dr. Hans Paludan.

Iblandt Officiales Viburgenses nævnes: Johannes Nicolai Presbyter & Officialis Dni Episcopi Vibergensis in Helyimherrit 1341.

Peder Madtsen, Official i Viborrig 1453. tompore Canuti Episcopi.

Hr. Jens Christensen, Biskop Globs Official. 1484.

Hederlig og Velbaarne Mand, Hr. Jens Iversen, Bispens Official. 1490.

Hr. Jens Hansen, Præst og Bispens Official. 1513.

Tydskland.

Til Stargard i Pommern ligge efterfølgende 3 Piecer gandske færdig til Pressen, og vente alleeniste efter en god Forleggere. (1) Gelehrte Frauenzimmer-Compagnie, darinnen alle die jenigen Personen Weiblichen Geschlechtes, so jemahls in der Welt vor gelehrt passiret, gelebet, und annoch leben, nach ihren Geburth, Leben, Absterben, merckwürdigsten Geschichten und verfertigten Schrifften, aus glaubwürdigen Schribenten und andere Nachrichten in Alphabetischer Ordnung beschrieben und zusammen getragen, &c. &c. (2) Angenehme Zeit-Verkützung, bestehend aus auserlesenen, merckwürdigen und erbaulichen Geschichten, so sich in Pommern zugetragen, nebst einem Anhange vom Pommerischen Aberglauben, und darüber gemachten curieusen Reflexionen. (3) Gelehrtes Pommern volständiger und vermehrter.

Til Stuttgard seer man nu omstunder en Tractat anden gang at være bleven til Trykken befordret, som forer den Ti-

Titul: Die Würtembergische Tabea, oder das merckwürdige äussere und innere Leben und seelige Sterben der weyland Gottseeligen Jungfrauen Beata Sturmin so den 11 Jan. 1730. zu Stutgard im Hertzogthum Würtemberg durch einen seeligen tod ist vollendet worden, aus eigenem Umgang und Erfahrung wahrgenommen, in der Furcht des HErren unpartheyisch abgefasset, zur Offenbahrung der herlichen Gnade GOttes, und zum Preiß des Nahmens JEsu Christi wohlmeynend mitgetheilet von etlichen des Seeligen wohlbekandten Freunden. Und ist es nicht zu läugnen, das sehr viele erbauliche Geschichte und Ausspruche darinnen vorkommen.

I Nürnberg har den bekiendte Skue-Penges Forfærdigere Monsr. Georg Wilhelm Westner, der sig saa vel formedelst Guld- Solv- Kaaber- og fiine Tin-Medailler har giort berømmelig, ligeledes en meget skion Skue-Penge paa den for 2 Aar siden i Sachsen ved Muhlberg holdte Feldt-Lejr forfærdiget. Samme er, hvad Inventionen er angaaende, ikke alleeniste meget sindrig, mend end-

og dens Udarbejdelse meget værd sig over at forundre.

Til Reichenbach har en vis saa kaldet hart plaget Skole-Slave sat sig fore under det Navn Gregor. Philalethis, Publico en retmessig Klage over den høyst besværlige og kummerfulde Skole-Stand i en særdeles Tractat at meddeele. Titulen derpaa skal saaledes lyde: Der sehr geplagte Schul-Mann, d: Klarer Erweiß, daß die Schul-Leute mit vieler Arbeit und Mühseligkeit umgeben sind, auffgesetzt zu dem Ende, damit Christliche Obrigkeit die Schul-Last einsehen, rechtschaffene Leute Mitleiden haben, naßenweise Schul-Feinde, die etwa von rechtswegen ehedessen als frewelhaffte Jungen in der Schule abgestraffet worden, geändert, die Schüler zur Ehrerbietung gegen ihre Lehrer angewiesen, durch solches alles aber rechtschaffene Schul-Leute getröstet werden mögen. Det gandske Verk bliver afdeelt i 3 Bøger. I den (1) bliver handlet om den Plage, en Skole-Karl med megen Møye maa udstaae for Videnskaber at lære. I den (2) om adskillige Fortræder, som falder

falder ved Skoele-Væsen, og i den (3) om allehaande Besværligheder, som følger et Menniske, naar hand er kommet fra Skolen. Skulde der ingen Forhindring imellem forefalde, vil dette Verk til førstkommende Michels-Dag ufeylbarlig blive færdig.

I Leipzig er fort kort Tid siden kommen for Lyset en Piece under denne Titul: Selectorum Litterariorum Pentas, in 4to. og bestaar af 5 sær-besynderlige Dissertationer: Den første har taget Anledning at handle om de selv-kloge Misantropes. I den anden tales om dem, som ikke kand lide det smukke Fruentimmer. I den tredie og fierde om de indbildte lærde Folk, og dem som har haft onde og arrige Koener; Endelig i den 6te bliver de u-høflige og hoffærdige Lærde ingenlunde sparet.

I Breslau seer man i Følge af det nye Biskops-Ball en vis Person efterfølgende u-tvungne Chronosticon at have forfærdiget:

PhILIpp LVDVVIg Ist Der eIn VnD
fVnfzIgste BIsChoff.

I Bon har en habil Pen i Anledning af at Hans Churfyrstel. Durchleuchtighed til Coln, som den 53 i Tallet til Store-Mester over den Tydske Orden blev udvaldt, efterfølgende Epigramma opsat:

Salve Teutonici CLEMENS AUGUSTE MAGISTER
Ordinis, & ferò Nobile vive Decus:
Scilicet ad meritos AUGUSTE vocaris Honores
Teutonicæ noſtro Tempore Gentis Honos.

Fra Wien har man, at Chur-Pfalh til een og anden af de Keiſerlige Miniſtrer og Rigs-Hoff-Raad efterfølgende Piece ad ædes skal have ladet diſtribuere: Lucii Veronenſis de Succeſſione in Jura Ditionesqve Jul. Clev. Mont. Marchiæ & Ravensbergæ &c. &c. Diſſert. Refut. Apologia & Notatio unà cum ſuccincta Deductione pro Domo Solisbacenſi.

Til Carlsbad har nylg den Høy-Fyrstlig Sachſen-Eiſenach- og Coburgiſche Conſiſtorial-Raad og General-Superintendent Hr. Johan Gerhard Menſchen, haft

haft den høye Naade og Ære, til begge Deres Majestæter Keyseren og Keyserinden et vel indrettet Gratulations Sonnet til deres Brynd-Cur at overlevere. Hand blev af Hans Høy-Grevelige Excellence Hr. Geheime-Raad og Keyserlig Ober-Hoff-Marschal Greven af Martinitz til Audience indført, da hand Deres Keyserlige Majestæter med efterfølgende Ord tiltalte:

Großmächtigster Monarch, den alle Welt verehret,
Und welchem Heyd und Mohr erstaunt zu Füsse fält,
Erlauben Sie, daß sich hierzu auch kniend kehret
Ein Knecht mit diesem Blatt, so treue Wunsch enthält.
Gehn die durch Gottes Krafft in die Erfüllung ein,
So wird das Reich beglückt, und Oestreich ewig seyn.

Nederlandene.

I Amsterdam er Monsr. Peter Richelet hans Dictionaire meget nøt bleven

trykket, og fører efterfølgende Opskrift: Dictionaire de la Langue Françoise, ancienne & Moderne de Pierre Richelet; augmenté de plusieurs Additions d'Histoire, de Grammaire, de Critique, de Jurisprudence, & d'une Liste Alphabetique des Auteurs & des Livres citez dans ce Dictionaire. Nouvelle Edition augmentée d'un grand nombre d'Articles, in 4to.

Messieurs Janssons & Wasberge i Amsterdam lade et nyt Verk trykke, hvoraf hver Maaned en Deel skal komme for Lyset, og føre den Titul: Miscellaneæ Observationes Criticæ in Auctores Veteres & Recentiores.

Til Brüssel er det formedelst en trykt Placat haardelig og strængelig bleven forbuddet, en vis Bog enten at indkiøbe eller at selge, fordi den med den Rommerske Kirke skal være gandske stridig, den fører ellers denne Titul: Ceremonies & Coutumes de tous les peuples du Monde, trykt i Amsterdam 1732.

Engelland.

I London seer man en Bog fra Tryk-

ken

ken at være udgangen, som indbefatter alle de Beviisligheder, som bekræfte, at Moses virkelig efter Guds Befalning blev kaldet til sit store Embede, og formedelst den Gave at giøre Mirakler dertil blev udrustet og stadfæstet. Bogen har ellers efterfølgende Opskrift: De Kerkelyke Redevoringen, waarin de Waarheit van Moses Goddelyke zending en de Godelikeit van de Christelyken Godsdienst, door Reedeneringen betoogt en ob de Zwarigheden der Onchristenen geantwoord woord; opentlyk uitgesproken te London in Jesus-Tempel door Herman von Bracht, Predicant van de Nederduitsche Reformeerde Gemeinde alldaar, in 8vo.

Sammested har Mr. Samuel Dahle anden gang ladet ved Trykken bekiendt giøre en Bog, som kaldes: Hrn. Silas Teylor Geschichte und Alterthümer von Harwich und Dovercourt in der Grafschafft Essex, nebst einem Anhange von der Natürlichen Beschaffenheit der See-Küste und der Gegend um Haarwich, absonderlich der Beschreibung derer Klippen, Mineralien, Pflantzen, Bäume, Vögel

und

und Fische etc. mit vielen Kupffern. Bogen bestaar af et stort Vind in 4to, og koster paa Regal Papiir 1 Pund og 5 Skilling, og paa slet Papiir 12 Skilling Engelsk eller 3 Rdlr.

Ligeledes seer man og et Skrift om de Menniskelige Handteringers Oprindelse og Tankernes u-middelbare Aarsage, fra Trykken at være udkommen, som er tegnet med efterfølgende Engelske Titul: A Phylosophical Enqviry into the Physical Spring of human Actions, and the immediate cause of Thinking.

Endnu har Doctor Berkeley ladet en Bog komme for Lyset, hvilken hand har givet den Titul: Alciphron: or the Minute Philosopher, &c. ɔ: Alciphron, oder der schlechte Philosoph:, in sieben Gesprächen, worinnen eine Schutz-Rede der Christlichen Religion gegen diejenige enthalten ist, welche man starcke Geister oder scharffsinnige Köpffe zu zu nennen pfleget, in 8vo, 2 Volum. Hand sigter med sin Titul hen paa det bekiendte sted hos Ciceronem: Sin mortuus, uti qvidam minuti Philosophi censent, nihil sen-

sentiam, non vereor ne hunc errorem meum mortui Philosophi irrideant.

Frankerige.

Continuatio af den forhen i de Nye Tidender om lærde og curieuse Sager anførte Abregé de l'Histoire universelle par feu Mr. Claude de l'Isle, Historiographe & Censeur Royal à Paris.

Det Femte Capitel handler om alt hvad som sig saa vel i Vester som i Øster-Landene haver tildraget i de 18 Aar, saa længe den Puniske Krig varede; nemlig (1) de Rommerske og Carthaginensiske Affaires imedens denne Krig blev ført, hvoriblant de Græchiske og Macedoniske ere indbeblandede. (2) Fornemmelig om de Sager, som i Østen ere passerede.

Man finder i de 4 sidste Capitler af denne Bog en Opregnelse over alle de Ting, som sig have tildraget (6) fra Slutningen af den anden Puniske Krig indtil Enden af den tredie, og Stadens Carthago Ødeleggelse. (7) Fra den tredie Puniske Krig indtil de Borgerlige Krige imellem Syllam og Marium. (8) Fra disse Borgerlige Kriges Begyndelse, indtil Barail-

len

len ved Actium, som giorde Ende paa alting, og viser os Begyndelsen af det Rommerske Keyserdomme. (9) Fra det Grædske Monarchies Ende, det er at sige, fra Cleopatræ dødelige afgang indtil det første Aar af Christendommens Tider.

Hermed ender sig altsaa den almindelige Historie over de 4000 Aar, hvilke i følge af Autors Chronologiske Systema ere forløbne for Christi Fødsel. Den Summariske Extract, som vi have givet tilkiende over denne Historie, i det man i største korthed har viist den maade, Autor har betient sig af at uddeele de historiske Sager, som hand fortæller, skal give Læserne Anledning om hans Methode med større Fornuft at domme, og tillige med erhverve dem en Magelighed, naar de den læse, som ellers Bogen i sig selv fattes, og som er en Tabel over alle de Capitler, Sectioner og Articler, efter hvilke den er inddeelt. Derefter vilde vi føje os hen til den anden Deel, som udstrekker sig fra Christi Tilkommelse i Kiødet, indtil vores Tider.

Denne anden Deel tager sin Begyndelse med det 3 Volum. Autor har allee-

leeneste deelt den i 9 Capitler, af hvilke det første indeholder alt hvad som sig fra de Christne Tiders Begyndelse indtil det Romerske Riges Afdeeling i de Orientalske og Occidentalske Keyserdomme, i en Tid af 304 Aar har tildraget. Det andet Capit. fra denne Deeling indtil det Occidentaliske Keyserdommes Ruin i Aaret 476. Det tredie fra denne Ruin indtil det Saraceniske Keyserdommes Begyndelse i Aaret 622. Det fierde, fra dette Keyserdommes Oprettelse indtil det Occidentaliske Keyserdommes Fornyelse Anno 800. Det Femte fra denne Fornyelse ved de Franske indtil det Tydske Keyserdoms begyndelse, i Aaret 962. Det siette fra det Tydske Keyserdommes begyndelse indtil de Latinske Keysere af Constantinopel, Anno 1204. Det syvende fra Constantinopels Erobring formedelst de Franske, indtil det Ottomanniske Riges begyndelse Aar 1300. Det ottende fra dette Riges begyndelse indtil Keyser Carl den Femte, hvilket indeholder 4 Sectioner, af hvilke den første udstrækker sig indtil den gyldne Bulles publication Aar 1356. Den

anden

anden fra denne publication indtil Keyser Sigismundi Regiering Aar 1410. Den tredie fra denne Keysers Regierings begyndelse indtil den Tid, da Constantinopel af Tyrken blev erobret, og den fierde, fra denne Erobring indtil Keyser Carl den Femte, nemlig en Tid fra Aar 1454 indtil 1519.

Det niende Capitel er hverken deelt i Sectioner eller Articler, og bestaar ikke af anden Deeling, end i 3 Voll., hvilket det aldeles opfylder, og derudover med Billighed kand holdes for at være et af de længste Capitler, som hidindtil er bleven trykket. Den første Tome af dette Capitel, eller rettere at sige, den femte af det gandske Verk begynder med Keyser Carl den Femtes Regiering, og ender sig i Aaret 1597. Den anden Tome, eller og den siette, tager sin Anfang i Aaret 1600, og slutter sig i Aaret 1653. Den tredie Tome, eller retteſt den syvende, gaar fra Anno 1653 indtil 1714. I disse 3de sidste Voll. finder man en beſtandig Continuation af Historiens Opregnelse.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  32.

Den 7 Augusti 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 41.

I Scanderup Kirke i Andst-Herred i Riber-Stift findes ved Skriftestolen denne Inscription: Completum est hoc presens, mandato honesti & Nobilis Viri Christierni Lang, Cantoris Rip: Rectore & Tutore hujus Ecclesiæ Domino Canuto Magni 1577. Tvert over for staar en Inscription, som synes at være meget ældre, efterdi den befatter i sig denne Begiæring

til Papisternes store Helgen-inde, Jomfru Maria: Sancta Maria ora pro nobis sanctè. Ellers er Kirken, som af adskillige Inscriptioner kand merkes, i forrige Tider opbygt St. Nicolao til Ære.

Tydskland.

I Stade er efter special Befalning fra Pressen efterfolgende udgangen: Die Brehmische und Verdische Policey-Teiche-Holtz- und Jagd-Ordnung, und mit einem zweyfachen Anhange vermehret, auch zweyer darüber verfertigten nützlichen Registeren versehen. Denne Bog er saaledis indrettet, at saa vel Øvrigheds Personer paa Landet, som og Advocater, Procuratores, og andre Betientere, ilige-maade Borgere og Huus-Folk til deres store Nytte sig deraf kunde betiene.

I Leipzig har dend saa kaldede Monsr. Putoneus taget Anledning en temmelig omstendelig forfatted Emigranten-Historie at forfærdige, hvis Indhold er langt vigtigere, end Titulen lover. Samme lyder saaledis: Das wohlthätige Leipzig, wie sich solches bey der Ankunfft und Abzug der Saltzburgischen Emigranten auf-

ge-

geführet, nebst einer Authentischen und ausführlichen Relation von dieser Leute Ursprunge, Lehre, Lebens-Wandel, Verfolgung, Emigration, und was ihnen auf ihrer Reyse begegnet. Andere Christlichen Hertzen zur erweckung vorgestellet, in Octavo. Der findes ellers adskillige skionne Documenter med indrykket, og bestaar Verket af 7 Capitler.

Sammesteds er og et lidet Skrift nyelig bleven Trykket, hvilket alle Philosophis ikke vil behage, eller med deres Meeninger over-eens komme: Opskriften giver dets Indhold tydelig nok tilkiende, som saaledis lyder: Die eingesichene, nun aber wieder ausgemertzte dritte Theil der Menschen; nebst angehängter Owelle vieler Irrthumer, nehmlich, der Lehre von den Temperamenten, darinnen den auch die besten und bündigsten Beweiß-Gründe von den zween Theilen des Menschen, imgleichen der Unterscheid des Lebens des Menschen oder die Thiere, und des verworffenen Welt-Geistes und Harmonia Præstabilita vorkommen. Ans Licht gestel-

let von Gotlob Hinrich Vogt, Med. Pract, in octavo.

Jligemaade er sammesteds dend anden Deel af den Sind-riige og veltalende Doctor Samuel Klarck, forrige Rector til St. James i Westmünster i Engelland, hans Aandelige Prædikener i deris Tydske Oversættelse, kommet under Pressen. Den første og anden forrestiller Guds Herlighed. J den tredie viiser denne fortreffelige lærde Mand, at GUD i Himmelen er Menniskens rette Fader. J den fierde beviises Guds Omsorg for sine Børn. J den femte handles om Kiærlighed til GUD. J den siette bliver Guds Frygt priiset. Indeholden af den syvende, er den Viisdom, at være Gudfrygtig. Den ottende handler om, at stræbe efter Guds Hellighed; Den niende og tiende om Guds Kiærlighed imod alle Syndere. Den ellevtes Jndhold handler om Troe og Tilliid til GUD. Den tolvte, trettende og fiortende foredrager den Lærdom om Guds Naade. Og den femtende, sextende og syttende indbefatter den Lærdom i sig om Guds Rige.

Sam-

Sammested seer mand og een Oversættelse af den bekiendte Engelske Ridders Cliftons Engelske Brev, som til London for nogle Aar siden, under efterfølgende Titul er udgangen: Sir Robert Cliftons Letter to a Learned Samoyede, contaigning a faithful Account of some extraordinary Figures Which te obserued in a Frozen Window Pane 1732.

Til Weymar er efterfølgende Skrift af dend der værende General Superintendent stillet for Lyset, og fører denne Titul: Johan Georg Webers, &c. Betrachtung über den allergrösten HErrn bey der allergrösten Regierung. Af hvilket Verk klarlig kand seeis, at Autor hverken fattes for Veltalenhed eller gode Fundamentar. in 4to.

Til Erfurt er trykket: Johannis Wilhelmi Albrecti Tractatus de Tempestate; cui subjungitur Observatio circa Vasa lymphatica Ventriculi instituta. in 8vo.

I Nürnberg er et Verk kommen for Lyset, som fører denne Titul: Deutliche Anleitung zu höflichen und geschicklichen, auch anbey in gemeinen Leben

üblichen, zum theil auch fast unentbehrlichen Reden. in 8vo. Det er en forundrings-værdig Sag, at Folk, som end og i visse Maader Regler vilde give, deris Forskrifter formedelst saa slette Exempler oplyse, og deris egne Regler i Gierningen derved imodsige. Om denne Anmerkning, paa denne Bog kunde hensigte, maa Læserne selv skionne paa.

Nederlandene.

Til Lüttich er i disse Tider et Skrift bestaaende af 2 Voll. in Oct. fra Pressen udkommen, som forer den Opskrift: Memoires & Avantures secretes & curieuses d'un Voyage du Levant par Mr. Mirone. d. Geheime und merckwürdige Nachrichten von einer Morgenländischen Reyse, sampt den dabey aufgestossenen Abentheuren durch den Hr. Mirone. Denne Bog er særdelis lystig at læse, og har Forfatteren foretaget sig, den curieuse Verden endnu med tvende andre Volum: af samme Art at fornoye, da mand maa skee imidlertid Læseren noget udforligere om Indholden af de tvende allereede for Lyset komne kunde meddeele. Dette alleneste vil

mand

mand derom denne Sinde have anfort, at det vel kand anstaae een geistlig Person fornoyelige og behagelige Ting at skrive, men dog derhos, at hans Pligt det udkræver, alle grove Soticer at undflye.

Til Utrecht er efterfølgende nyeligen bleven trykket: Reflexions critiques sur la Poeisie & sur lb Peinture nouvelle edition reveuè & corrigée: Tome primier & second in 8vo. 2: Beurtheilende Betrachtungen über die Dicht- und Mahler-Kunst. Neue, vermehrte, und verbesserte Aflage. Denne Bog, som Monsr. Boze, Secretair ved det Parisiske Academie Sciences, har forfærdiget, var allereede bleven saa rar, at dend snart ikke var at bekomme; Thi ere mange særdelis vel fornoyede med, at den paa nye er bleven oplagt.

I Amsterdam fornemmer mand et almindelig Medicinsk Dictionaire at være udkommen fra Pressen, som bestaar af 2 Vol. in 4to, hvis Titul saaledis lyder: Lexicon Medicum Universale, in qvo totius Artis Medicæ termini in Theoria & Praxi, Anatome, Chirurgia, Pharmacia, Botanica, &c. definiuntur, & juxta Phy-

fices, ac Mechanices demonſtrata Principia exponuntur, non modò ex notiſſimis Lexicographis Authoribus Medicis, Caſtello, Gorræo, Johnſono, Junkenio, Lemervo, Millero, Quincy, &c. ſed inprimis ex optimorum omnium inter Antiqvos & Recentiores, Practicorum, Anatomicorum, Chirurgorum, Chimicorum, Pharmacentices, Reiq;, Herbariæ Scriptorum, ac Mechanicorum obſervatis, & operibus, &c.

Sammeſteds er efterfølgende paa nye igien bleven trykket: Recueil des Voyages, qui ont ſervi à l'Etablisſement de la Compagnie des Indes Orientales. in 12. 6 Voll. Denne Edition er meget bedre, og fuldkommere, end dend multilerede Eftertryk, hvilken mand til Roan i Frankerig har underſtaaet ſig at lade udgaae.

Endnu ſammeſteds ſelges nu omſtunder en nye Edition af Monſr. Locke hans adſkillige Verker, hvis ny Forbedrelſe næſten et heelt Volumen udgior. Denne Forbedrelſe beſtaar af ſaadanne Stykker, at end og deris blotte Titul deris Værdie nokſom giver tilkiende. De fornemmeſte ere:

ere: (1) Eine Einleitung die Briefe des Apostels Pauli mit rechtem Verstande und Nutzen zu lesen, worinnen der Author mit vieler Scharffsinnigkeit und Stärcke die Uhrsach der Dunckelheit dieser Briefe entdecket. (2) Eine Untersuchung der der Philosophe des Malebranche, daß wir in GOtt alles sehen. (3) Eine Samlung vieler Brieffe, die Monsr. Locke an den Limborck, und dieser an Jenen geschrieben, welche deswegen merck-würdig sind, weilen sie ein Supplement zu alle dem abgeben, was Monsr. Locke in seinen Philosophischen Versuch von der Freyheit gesagt hat.

Svitzerland.

Til Basel er mand nu omstunder meget omhyggelig for, Monsr. Morery Lexicon paa nye at lade udgaae, hvilket saa sterk er vorden formeeret, at dette nye Oplag kommer til at bestaae af 6 Folianter. De 4 første ere alt virkelig færdige, den 5te vil og med det første komme for Dagen, men den 6te ikke førend hen imod

Aarets Udgang fra Trykken blive losgivet.

Engelland.

I London seer mand et Skrift at være kommen for Lyset, som forer den Titul: The History of the Abdication, &c. det er: Historie om Victor Amadeo II. Konge i Sardinien, hans Afstakkelse fra Thronen, og hans Fængsel paa Slottet Rivoli, hvor udi de sandfærdigste Fundamenter vorde forklarede, hvilke denne Printz have bevæget, Cronen til sin nu regierende Søn Carl Emanuel at overlade, og tillige med viises Aarsagerne, hvorfore det har fortrødt hannem Cronen at have nedlagt, saa vel som og de skiulte Aarsager, som have opmuntret hannem til igien paa Thronen at opstige. Lond. in 8vo.

Frankerige.

Til Paris seer mand i Anledning af de nylig svevende Parlements Stridigheder under Haanden et velforfattet Skrift iblant Folk at roullere, som forer denne Titul: Les Epreuves & Raisons très justes, par les quelles le Parlement de

Fran-

France ne repent pas quitter oû abandonner tous les Privileges & Priorités leur donneés par tous les vieux & tres glorieux Rois de France selon la volunté de quelques Ministres de la Cour. Mand vil, endskiønt noget forblummet, i forommeldte Skrift, give at forstaae, det de Anslag, som Cardinal Fleury i denne Sag Kongen har givet, have været Aarsag til den hidindtil varende Tvistighed.

Slutningen af dend nu nogle gange i de Ugentlige nye Tidender om lærde og curieuse Sager anførte Abregé de l'Histoire universelle par feu Monsr. Claude de l'Isle, Historiographe & Censeur Royal à Paris.

Paa Marginalierne i det gandske Verk, findes ingen Citationer, uden alleneste Dag og Datum paa de fornemste Hændelser, hvad Tid de have sig tildragede, der ere anteegnede, hvilke ere dobbelte i de tvende første Volum. saasom mand der udi regner Aarene fra Verdens Skabelse og for Christi Fødsel, i steden for, at disse Data ere enkelte og eenlige i de fem sidste,

hvor

hvor mand ikkun regner Aarene fra de Christne Tider. I hvor vel Marginalierne ere næsten aldeelis blotte for Citationer, saa hindrer det dog ingenlunde Historie-Skriveren, at hand jo somme Stæder alleguerer sine Garans, det er at sige, Caution for de Tings Vished hand har anført, i sær i Anledningen af den gandske Historie, men ellers lader hand sig gemeenlig noye med, ikkun at nævne dem i sine andre Fortællinger, uden at anføre Stæderne, hvorfra hand har taget de Ting, som hand beretter.

I henseende til Landets Situation, hvorom hand taler, betiener hand sig ingenlunde af nogen Geographiske Hielp, som den ellers i hans tvende første Volum sætter os for Øyne, der er at sige, at undtagen et Landkort, som findes allerførst i Verket, seer mand ikke noget particulier Kort, enten over Judæam, eller over de fire store gamle Monarchier, og Author over alt dette henviiser os til Sanſons Landkorter. Ikke mindre har hand sig noget eget forbeholden, angaaende de nye Monarchier, thi der udi giver hand os ikke alleeneste General-Korter over de fire Verdens Parter

ter, men endog des foruden besynderlige Korter over Frankerig, Spanien, Italien, Nederlandene, Tydskland, Pohlen, Store Britannien, og de Nordiske Kongeriger, ligeledes har hand og derhos tilføyet, nogle Genealogiske Tabeller, for des meere distincte at etablere Ordenen over Princers, Fyrsters og Regenteris Succession i adskillige Stater.

Paa somme Stæder indlader hand sig i, at udgrandske og udforske visse Historiske Ting, over hvilke adskillige Auctores have havt Striid med hinanden, og naar hand da meget nett og udforlig har exprimeret Aarsagerne baade pro og contra, saa veed hand strax derhos meget artig sig at snoe, og gribe til sit eget Partie, og lade Tingen i sig selv staae u-decideret. Alt for spendable er hand ikke heller med at giøre mange udforlige Reflexioner over de Ting, som sig kunde have tildraget, men hand overlader det heller til Læseren, selv at have den Fornoyelse, Conseqvencerne at udleede. Hans Stiile-Maade er vel simpel, men derhos riimelig, og endskiont den somme Stæder er noget negligeret, saa er den dog klar.

Monsr.

Monsr. de l'Isle har ikke i sin Abregé eller Summariske Extract indbefattet Historien over adskillige Orientalske Marchier, i hvor vel de havde været høyst-værdige at anføre, for at fornøye den curieuse Læseris Begiærlighed, men som det lader sig ansee, er hand dertil bleven foranlediget af den Aarsag, at disse ligge saa langt borte. Og ere de, nemlig det Chinesiske Monarchie, det Mogolske Tartarie, det Japanske i Asia, det Æthiopiske i Africa, og det Mexican- og Peruanske i America, hvilken Udeladelse Monsr. Chevreau hans Beskrivelse over Verden kand erstatte. Som een Tilgift til Slutningen, fortæller og opregner da ogsaa voris anførte Historie-Skriver i sit Verk med temmelig stor Vidtløftighed og udførlige Omstændigheder alle de Revolutions, hvilke sig i adskillige Europæiske Stater, fornemmeligst i værende de sidste Seculis have tildraget. Disse Sager have vel allereede tilforn af Monsr. Puffendorff meget vidtløftig været tracterede, som dog sig ikkun alleneste dertil har bundet, da Monsr. de L'Isle i den sted, (som mand af hans Verk kand erfare) har derhos tilføyet den gandske gamle

Hi-

Historie, og derved har giort sin Abregé eller Summarisse Extract gandske fuldkommen.

Fremdeelis ere til Paris nu omstunder efterfølgende Piecer i vente at blive bekiendt giorde, og til de Lysthavede bortsoldte.

(1) Explication du Livre de la Genese 1732. in 12. 6 Voll.

(2) Explication du Livre de Job 1732. in 12. 4 Vol.

(3) Discours sur la Peinture prononcés dans les Conferences de l'Academie Royale de Peinture & Sculpture. Par Mr. Charles Coypel, premier Peintre de Monseignr. Le Duc d'Orleans.

(4) L'Invention de la Poudre. Poeme divisé en trois Chants. Dedié à S. A. S. Mon eignr. Le Duc de Maine 1732. in 8.

(5) Perkin, faux Duc de Yorck sous Henry VII. Roy d'Angleterre. Nouvelle Historiqve. Par le Sieur la Paix de Lizancour 1732. in 12.

Italien.

I Rom er et Verk til Jodernis og andre Vantroendes Omvendelse kommen for Lyset, hvilket forer den Titul: La ve-

ra

ra fede portata in trionfo da Jacopo Cavalli, nella Spiegazione dell' incomprensibile Miſtero de la Santisſima Trinità al ſempre miſero, cieco, ed oſtinato Ebraismo, in forma di diſputa trà l'Ebreo e il Chriſtiano. Finalmente deciſa à favore della venta, civè che non può darſi Dio, ſe non una in eſſenza e trino in Perſone.

Titulen af denne Bog vil neppe finde Biefald hos dennem, den ſkulde omvende, helſt ſiden de ſtrax i Begyndlſen af den ſamme med Smælen og Skielden blive angrebne, og ſynes Bogen ſig ſelv at imodſige, efterdi der loves Erklæring over en Sag, ſom mand kalder u-begribelig. Autor ſiger ellers, at dette er ikkun een Draabe af et ſtort Hav, det er, af en vidtloftig Tractat om Religionens hemmelige Ting, hvortil hand giver Forhaabning, at ſkal udkomme, og ſkal fore den Titul: Index Generalis Hebræo-Chaldaico-Latino-Biblicus, hvorpaa hand i 25 Aar har arbeydet, og ſkal denne ſaa kaldede Draabe, ſom af en Qvart beſtaar, alleeniſte tiene til, Læſeren en Forſmag paa det gandſke Verk at give.

Num. 45.

Notifications RELATION,

Den 8 Auguſtii 1732.

Som en Parthie oprigtig og uforfalſket vel pacqvet Lyneborger Salt her til Staden er ankommen/ ſom til de uden Byes boende og igiennem Portene førende for 4 Rixdaler 4 Mark/ og inden Byen for 5 Rixdaler og 3 Mark Tonden ſælges/ og kand ſamme for Børſen i Packhuuſet No. 7. beliggende/ bekommes/ naar forlanges.

Udi Herman Henrich Rotmers Bogtrykkerie paa Uhlfeldsplads er i diſſe Dage ved Trykken bleven forferdiget/ og nu for en billig Priis ſammeſteds at faa til kiøbs, Sal. Hr. Conferentz-Raad Wilhelm Heltis curieuſe Poetiſke Skrifter/ paa 32 Ark in 4to. Samme Skrifter ere og at faae hos Sr. Frid. Jacobſen Brun i Chriſtiania. Ligeledes er paa ovenmeldte Stæd at faa/ (S. T.) Herslebs tvende opbyggelige Prædikener/ den førſte om et Menniſkes elendige Tilſtand/ der er kommen i Vane med at ſynde; den anden om den faldende og igien opſtaaende Peder; efter mange Liebhaberes Begiering af Tydſk udſat paa Danſk.

Giøres bekiendt at udi Grevſkabet Wedelsborg i Fyen ere 3de Hovedgaarders Avling og Hollænderie at bekomme udi Forpagtning fra 1 May Anno 1733. Hvorover bliver holdet offentlig Auction paa Apoteket i Ottenſe førſtkommende 16 Septembr. om Formiddagen Klocken 10 ſlet, Nemlig:

(1) Wedelsborg Hovedgaard med 2de ſtore underliggende Konge- og Kirke-ſamt Qvæg-Tiende, hvoraf kand ſaaes aarlig over 240 Tønder Korn af alle ſlags og fornemmelig af Rug og Byg, dernæſt græſſes 800 Kiør, foruden 50 Hopper af Heſte og andre Creaturer

ature; Til hvilkes Foering kand avles saa meget Høe, som fornoden giøres.

(2) Tybrind Hovedgaard med 3 anseelige underliggende Konge- og Kirke-samt Qvæg-Tiende, hvortil kand saaes aarlig over 100 Tønder Rug, og 200 Tønder andre slags Korn, græsses over 200 Kior og 50 Stude, samt Heste og andre slags Creature 50 Høyder, og avles saa meget Høe som til dets Foering udkræves.

(3) Søndergaarde Hovedgaard med tilliggende 5 store Konge- og Kirke-samt Qvæg-Tiende, til hvilken Sædegaard kand saaes aarlig 80 Tønder Rug og 120 Tønder andre slags Korn, og derforuden græsses 105 Kior, item Heste og andre Creature 30 a 40 Høyder og avles saa meget Høe som til dets Foering behoves.

Hvilke 3de Gaarders Avling og Hollænderie kand erholdes i Forpagtning paa 3de Aar, tillige med Inventarium af Sæde-Korn og Hollænderie-Qvæget. Og bliver Conditionerne her om bemelte Tiid paa Auctions-Stædet bekiendt giort, som imidlertid ere at see hos Forvalteren Hans Wosemoese paa Wedelsborg, hvor og de Lysthavende Dem maatte behage at anmælde, om nogen imidlertid skulde blive sindede under Haanden at accordere, da de tillige og ellers paa Forlangende kand faae Gaardernes Tillæg og videre i Øyefyn, som Forpagtningerne vedkommer.

Gives tilkiende/ at Herlovsholms Ladegaards Avling med vedhørende Fiskerie/ samt Herlovsholms Sogns Konge og Kirke Tiender opbydes under et til Forpagtning paa 3 aar at regne fra 1 May 1733 til 1 May 1736/ og paa hermældte 3de Aar bliver bortforpagtet ved offentlig Auction/ som er berammet at holdes paa Herlovsholm den 25 September. forstkommende; og tiener Liebhaverne til underretning/ at Forpagteren ved Herlofsholm Kal og tillige være Spilmester for Skolen samme Steds; Forpagtnings Conditionerne bliver de Lysthavende paa Auctions-Stedet Herlofsholm bekient giorde/ og skulle nogen/ des inden/ derom ville være underrettet/ ere Forpagtnings Conditionerne hos Ridefogden paa Herlovsholm Sr. Hans Klauman at faae at see.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 33.

Den 14 Augusti 1732.

DANNEMARK.

I Kiøbenhavn er udi Bogtrykker Sr. Herman Henric Rothmers Officin paa Uhlfelds Platz i disse Dage fra Trykken udgangen, og for en meget billig Pris tilkiøbs at bekomme et Poëtiske Verk, som fører denne Opskrift: Sal. Herr Conferentz-Raad Wilhelm Heltes curieuse Poëtiske Skrifter, bestaaende af 32 Ark in 4to. Samme Skrifter ere og hos Sr. Friderich Jacobsen Bruun i Christiania udi Norge at bekomme.

Sammested nemlig hos Bogtrykkeren Sr. Rothmer er ligeledes til kiøbs at erholde (S. T.) Herslebs tvende opbyggelige Prædikener, den første om et Menniskes ælendige Tilstand, der er kommen i vane med at synde. Den anden om den faldende og igien opstaaende Peder; hvilke efter manges indstændige Forlangende af det Tydske i det Danske Sprog ere oversatte.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 42.

Om Colding Skoles Maj-Greve Dag.

Det har været Maneer i vort Fæderneland, at Disciplerne i de fleeste Skoler har i Foraaret haft en glad Dag, og paa samme Dag feert Maj i By. Sligt er gierne skeet paa Philippi Jacobi Dag, eller, hvis Løv ikke endnu da var udsprungen paa Træerne, 8 à 14 Dage derefter. Og, naar denne Maj-Fæstes Dag var til ende, plejede Skolerne at see til slutning et Gilde eller Giæstebud for sig anrettet; hvilken Skik og tilforn ved Colding Skole er bleven holden. Men, som det Tid efter

efter anden befandtes, at nogen U-skikkelighed herved svedes, og der undertiden anvendtes paa Gildet alt for store og for Forældrene u-taalelige Omkostninger, blev det af Lehns-Manden, Sl. Caspar Marchdaner, fundet fornøden, at giøre derom en ny Anstalt, Aar 1609. hvilken til at forneje Læseren, herhos Ord efter Ord indføres:

„Jeg, Caspar Marchdaner til Sögaard, „Høveds-Mand paa Coldinghuus, gier „ker hermed vitterligt, at eftersom det „haver af lang Tid og i mange Aar været „brugeligt her udi Colding for Ungdom„men udi Colding-Skole, at de have om „Philippi Jacobi Dag ført Somer i By, „og holdet et Maj-Greve-Gilde (som „man det kalder,) og jeg nu kommer udi „Forfaring, at dermed tilgaar meget u„skikkeligt med megen Bekostning for „fattige Forældre, som end gierne, for de„res Børns Disciplin og Skole-gang, vil„deære Skolen og tiene Skole-Tienere „til en liden Collation eller Giæstebud, „og saadant haver nu ej her til Dags væ„ret anseet, mesten derfor, at den eene, „som vilde giøre sin Søns Maj-Greve-

„Gilde, vilde være over den anden, med „Bekostning, med adskillige Rætter og „fremmed Øl derpaa at anvende, og med „mange og adskillige Folk dertil at ind„biude lade, hvorudover mange Forældre „kunde blive afspændige, til at vilde hol„de deres Børn i Skolen, som vel for„nuñed er, og med Tiden meere og mee„re forfares, og Skolen med Tiden der„over at forsvækkes og forringes; Da, „paa det at saadant betimelig kunde fo„rekommes, som vel tilbørligt er, og saa„dan Ukikkelighed kunde afskaffes; da „haver Jeg med begge Borgemesternes, „Præsternes og Skolemesternes betæn„kende, saadant overvejet og for got an„seet, nogen Forordning derom at giøre, „fornævnte Skole til Gavn og Beste.

Sverrig.

I Stokholm er hos den Kongel. Antiqvit. Arch. Bogtrykker Mr. Johan L. Horn nyelig fra Pressen udgangen og sammesteds til kiøbs at bekomme en meget merkværdig Historie oversat af Engelsk paa Svensk, om den Engelske Richard Whittingtons underlige Opkomst

i Ver-

i Verden, hans Lives Fremdragelse, og endelig hans dødelige Afgang: hvorledes hand under Kong Henrici V. Regierings Tid formedelst en Kats Indsættelse i Negotien, som et af hans Herres Skibe drev paa fremmede Stæder, ikke alleneste erhvervede stor Rigdom, men endog opsteg til stor Hæder og Ære, i det hand 3de gange er bleven udvaldt til at være Lord Major i London, tillige med alle de besynderlige Hændelser, som sig derved have tildraget, in 8vo. Prisen er 18 Øre Kaabermynt for hver Exemplar.

Sammested selges og et lidet Skrift, som fører efterfølgende Opskrift: Menniskelig Försichtighet eller Konst, hwarigennom en Menniskias Lycka og Upkomst kan befördras: Prisen 3 Daler Kaaber-Mynt.

Tydskland.

I Hamborg seer man af Johan Georg Schelhorn en Tractat i Anledning af det Saltzborgske Religions-Væsen under denne Titul at være kommen for Lyset: J. Georgii Schelhornii de Religionis Evangelicæ in Provincia Salisburgensi Or-

tu Progressu, & satis Commentatio Historico-Ecclesiastica, in 4to. Der udi indeholdes ikke alleeneste et stor Tillæg, hvorved denne Historie om Emigranterne fra Saltzborg forklaris; men Reformations-Historien bliver endog derudi meget bedre oplyst; thi dette Skrift indbefatter meere i sig, end de gemeene og almindelige Efterretninger, hvilke man hidindtil har rasplet tilsammen, og opfyldt adskillige Blade med.

I Leipsig er stor Aftræk paa en meget opbyggelig Bog, som er skrevet paa en let og særdeles begribelig og forstaaelig Lære-Maade, og fører efterfølgende Titul: Christian Leberect Müllers Gründlicher Beweiß, wie die gantze Christliche Glaubens-Lehre in den Apostolischen Glaubens-Bekentniß gegründet liege, in 8vo.

I Halberstadt er efterfølgende Skrift i Teubners Boglade at bekomme: Wohlgemeynte Vorschläge zu einer allgemeinen und Regel-mässigen Einrichtung und Verbesserung der Teutschen Sprache in dem Ober- und Nieder-Sächsischen Crayse, 1732. in 8vo. Den u-benævnte

For-

Forfattere har dediceret dette Skrift til det Tydske Selskab i Leipsig, og sig dets gode Betænkende derover udbedet. Afhandlingen selv bestaar 4 Capitler. Det (1) handler om de fornemste Forhindringer i det Tydske Sprogs Fuldkommenhed. Det (2) om Forslag til Sprogets almindelige og Regel-messige Indrettelse. Det (3) om de Instancer, som imod disse Forslag kunde gieres, og det (4) om de fornemste Aarsager, som skulde bevege en til disse Forslag at antage.

Til Chemnitz har den vel-meriterede Martin Grulich ladet til alles Oppyggelse tvende Verk udgaae, som stor Biefald have fundet. Det eene fører til Titul: Dogmatische Reden von einigen wichtigen Articuln des Evangelischen Glaubens, in 8vo. Det andet er tegnet med denne Opskrift: Martin Grulichs erleuchtete Augen des Verständnisses, im Articul vom Heil. Abendmahl, oder GOtt geheiligte Communion-Andachten, zu Erweckung heiliger Gedancken ausgefertiget, in 8vo.

Til Schweidnitz er et kort befattet Indhold over den gandske Evangeliske Lær-

dom i et fundamental og angenem lidet Skrift kommen for Lyset, som fører efterfølgende Opskrift: Michael Hermans kurtzer Innhalt von den Lehren des wahren Christenthums, in 8vo.

I Schwaben har en vis Liebhaber af den Latinske Poësie iblant andre sin Glæde over Hendes Høy-Fyrstelige Durchlauchtighed den regierende Hertuginde til Würtemberg Hendes Frugtsommelighed vildet lade tilkiendegive, i det hand efterfølgende Anagrammatismum og det derhos staaende Eteostichon har ladet for Lyset komme.

EBERHARDUS LUDOVICUS DUX WIRTEMBERGIÆ, ET TECCIÆ, COMES MONTISPELIGARDI, DYNASTA HEIDENHEMII.

per Anagrammatismum.

Da DEUS, ut ELISABETHA, Lux nostra Embrionem Hæredem Virum edat;
Dic, Vivito! Dicis: egi. Hicce regens ibit.

Eteostichon.

MoX patrI patrIæ fVneſtæ prInCIpe nato,
ELIſabetha graVIs gaVDIa Læta feret.

Fra Prag fornemmer man af efterfølgende anteegnede Linier, at der og findes Lærde Folk iblant Berg-Klipperne; thi de have ved Carls-Badet efterfølgende Vers til Deres Kejserlige Majestæter indgivet:

Carl der Vierdte hat erfunden
Reichs Geburg und Carels-Bad.
Itzt seynd die beglückten Stunden,
Wo die Cur das Absehn hat.
Undt der Sechst' die Welt erfreuet,
Hu, hu, hu;
So schreyen wir alle Juh!

Heut ists Ertz-Geburg beglückt
Von dem Ertz-Hauß Osterreich.
Wann GOtt ein Ertz-Hertzog schicket,
Ist das Ertz vom Himmelreich.
O du Ertz-geliebter Printze;
Wir bringen Ertz zu Gedächtniß-Müntze,
Ha, ha, ha!
Ey sey nur balde da.

Ønsket i sig selv er overalt meget got; men imidlertid overlades det dog til alle Poëter, at de sig over Skrive-Maaden iblant sig selv med hinanden maa forlige.

Nederlandene.

I Amsterdam har mand for kort Tid siden paa nye igien ladet det Puffendorffiske Historiske Verk til Trykken befordre, hvilket og under efterfølgende Franske Titul og bestaaende af 6 Bind in 12mo er kommet for Lyset: Introduction à l' Histoire Generale & Politique de L'Univers, ou l'on voit l' Origine, les Revolutions, l'Etat present & les Interets des Souverains par Monsr. Puffendorff.

Sammested er man i Verk med nu omstunder virkelig at lade trykke det forommalte kostbare Verk, som forer den Opskrift: Les Ceremonies Religieuses de tous les peuples du Monde: hvorudi de Grædske, Lutherske og Calvinske Kirkers Ceremonier skulde være indbefattede.

Ligeledes arbeyder man endnu og paa et andet til det forommrørte henhørende besynderlige Verk, som vil faae den Titul at føre: Superstitions anciennes & modernes. Prejuge vulgaire, qvi on induit les Peuples à des Usages, & à des pratiques contraires à la Religion. Avec

des

des Figures, qvi repreſentent ces pratiques. in Folio.

I den Haag er nyelig trykket en Piece, ſom fører denne Franſke Titul: Recueil de Lettres au ſujet des Malefices & du Sacrilege, ſervant de repouſe aux Lettres du Sieur Boiſſier, remontrance du Parlemant de Rouen, faites an Roy Louis XIV. au ſujet du Sortilege, de Malefice, des Sabbats, & autres effets de la Magie, pour la perfection du procez. dont il eſt parle dans ces lettres. in 8vo.

Sammeſted bliver og i diſſe Dage ſoldt Monſr. de la Monoye Franſke Overſettelſe af Marcelli Palingenii Latinſke Poëſie under efterfølgende Titul: Le Zodaiqve de la Vie, ou Préceptes pour diriger la conduite & les mœurs des hommes. in 12mo.

Til Ytrecht er efterfølgende nyligen bleven trykket: Reflexions critiques ſur la Poeſie & ſur la Peinture, nouvelle edition reveuë & corigée: Tome premier & ſecond. in 8vo. o: Beurtheilende Betrachtungen über die Dicht- und Mahler-Kunſt, neue vermehrte und verbeſſerte

serte Aufflage. Denne Bog, som Mr. Boze Secretair ved det Pariſiſke Academie des Sciences har forfærdiget, var allerede bleven saa rar, at den snart ikke meere var at bekomme; thi ere mange særdeeles vel fornøyede med, at den paa nye er bleven oplagt.

I Leyden har Monſr. Schultens ladet efterfølgende Tractat formedelſt Trykken komme til syne: Hariri, Eloqventiæ Principis, tres priores Conceſſus, è Codice Manuſcripto Bibliothecæ Lugduno-Batavæ pro Specimine emiſſi; ac Notis illuſtrati ab Alberto Scultens. in 4. Denne Hariri, eller, som hans rette Navn lyder, Abi Muhammed Elkaſim, var fød til Bazra i Arabien, og levede i det femte Aar hundrede af det saa kaldede Higira, det er imod det 12 Secul. efter den Chriſtelige Tid-Reigning. Hand blev holdet for den habileſte og meeſt veltalende Araber. For at derfore giøre samme bekiendt iblant Folk, har Mſr. Schultens ladet dette Verk, som man har fra denne Arabiſke Auctore, overſætte, og til Trykken befordre.

Sammeſted har Mr. Adrianus von Royen,

Royen, Professor Medic. & Botan. Ordin. ladet sin nylig in Carmine Elegiaco holdte Inaugural Disput., udi hvilken den Materie de Amore Plantarum bliver afhandlet, til Trykken ladet befordre.

Ligeledes har Doctor Albert Schultens Professor Lingvarum Orientalium sin afvigte 19 Junii holdte Inaugural Oration de Interioribus Lingvæ Arabicæ ladet til Pressen levere, for samme den curieuse og lærde Verden at bekiendt giøre.

Engelland.

I London tager man imod Prænumeration hos adskillige Boghandlere paa en nye Edition af Alexandri Tralliani Tractat, hvilken Monsr. Milward en Med-Lem i Trinitatis Collegio til Cambridge har i Sinde at vil lade udgaae. Titulen bliver denne: Alexandri Tralliani Medici, Libri Duodecim & Epistola de Lumbricis, Græcè & Latinè. Mr. Milward har sat sig fore, at bringe alt det tilsammen, som kand give denne Edition Præferencen frem for alle de andre foregaaende, saa vel hvad en rigtig Correctur over Anmerkningerne og Varian-

riantes Lexiones, som hvad Trykken og Papiiret angaaer. Den bliver ellers en stor Foliant bestaaende af 200 Ark, og kommer til at koste Prænumeranterne 2 Guineer, af hvilke den eene forud, og den anden ved Bogens Annammelse skal betales, da Verket loves ved Enden af indeværende Aar at skal blive færdig.

Sammesteds skal nyelig en Grammatica være kommen for Lyset, hvilken Folk, som prætendere at have god Forstand paa slige Sager, vilde forsikkre, at være en meget nyttelig Bog: Opskriften derpaa lyder saaledes: A new German Grammair, Whereby an Englisman may affily attain to the Know ledge of the German Language, in Octavo.

Jligemaade sammesteds lader Monsr. Martyn Georgica Virgilii in 4to, under Prænumeration til Trykken befordre, da deres Titul vil blive denne: P. Virgilii Maronis Georgicorum libri qvatuor, variis Lectionibus, Notis selectis Variorum, & novis qvam plurimis illustravit Johannes Martyn. Prænumerations-Prisen er en Guinea, hvilken forud,

ud, uden at noget siden meere tilskyde, skal erlegges.

Frankerige.

I Pariis har Monsr. L' Abbé Bannier ladet Ovidii Forvandlings-Bøger i det Franske Sprog med meget reen Stiil, og med treffelige Kaaber-Stykker forsynet, formedelst Trykken stille for Lyset in Folio, og føre samme efterfølgende Overskrift: Metamorphoses d' Ovide en Latin, traduites en François avec des Remarques & des Explications historiques par Monsr. L' Abbé Bannier avec figures en Taille douce.

Sammesteds er for kort Tid siden efterfølgende Piece bleven trykket, under denne Titul: Dissertation sur les differentes Methodes d' accompagnement pour le Claveſſin, ou pour l' Orgue, avec le plan d' une nouvelle Methode etablie sur une Mechanique des doigts, que fournit la Succeſſion fondamentale de l' harmonie, & à l' aide de la quelle on peut devenir scavant Compositeur & habile Accompagnateur, meme sans scavoir

voir lire la Muſiqve. Par Monſr. Rameau Chez Boiwin 1732. in 4to.

Endnu er og ſammeſted en Tractat under efterfølgende Titul udgangen: Les nouveaux Principes de l' Art d' ecrire, ou la vraye Methode d'exceller, diviſée en deux Parties, la premiere par demandes & reponſes, & la ſeconde en ſix tables par le Sieur Royllet, Expert Ecrivain Juré in Folio.

Italien.

Til Rom har en Perſon ved Navn Dagliani forfærdiget et Skrift, hvorudi hand vil paaſtaa og bekræfte, at Ambroſius og Auguſtinus den Pſalme **O Gud vi love dig etc.** have forfærdiget, hvorpaa ald Verden hidindtil har vildet tvifle. Men endog hans egne Venner ſkal hans Fundamenter ſaa ſlette og magre have befunden at være, ſaa at nogle af Cardinalerne ſelv have tilraadt dennem dette hans Verk at undertrykke: hvilke er et Tegn til, at de gamle Kirke-Fædres Anſeelſe ikke er meere ſaa ſtor i den Rommerſke Catholſke Kirke, ſom den tilforn haver været.

Lye Tidender

Om

Lærde og curieuse Sager.

No.  34.

Den 21 Augusti 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 43.

Continuation af Lehns-Mandens Caspar Marchdaners Anstalt om Colding Skoles Majgreve-Gilde.

Først, at, eftersom saadan Sædvane været haver af lang Tid, at Ungdommen er tilstæd at søge Sommer i Bye (som man det kalder) til Philippi Jacobi Tider, da, paa det at smaa og

unge Børn kunde have deraf, som en liden Tillokkelse til Bogen og Bogligе Kunster, er for got anseet, at saadan Brug kunde fremdeles samtykkes og ved sin Magt at blive.

For det andet, at de Krandse-Gilder, med Piger om Aftenen tilforn at indbyde, til Krandse at giøre og en uskikkelig Bekostning derpaa at anvende, hvilket en Tid lang afskaffed haver været, at det fremdeles stedse og altid aldeeles skulle afskaffed være og blive.

For det tredie, at Skolemesteren med Hørerne skulle have en flittig Paa-agtelse, at alting med Børnene skikkelig tilgaar med Sang og andet baade paa Gaden og for got Folkes Dørre; og derfor tilskikkes de, som derpaa kunde Agting have, og at paaminde derom, om sig noget Uskikkeligt kunde tildrage.

For det fierde, at, naar Børnene haver ganged skikkelig om Byen, som sædvanligt er, at de da forholde sig smuk skikkeligen til det Huus, hvor samme Skole-Collation eller Gæstebud skeer.

For det femte, at i samme Skole-Gæstebud

stebud skulle holdes tilbørlig Maade; og, paa det at saadant skee kunde, da vil jeg hermed herefter saa at skulle holdes, at ingen Mad eller Rætter udi samme Gæstebud skulle tilberedes, enten til den ene eller til den anden; Alleneste, at skulle gives hvert fattigt Barn, som i Gaarden bliver sat, en Rovle og et got stykke Flesk, efter gammel Viis og Brug, og saa meget Dansk Øl, for en Skilling Stobbet beregnet, som de kunde have til deres Nødtørftighed behov og vel kunde forraade; Ingenlunde til nogen Overflødighed eller Drukkenskab i nogen Maade, hvormed Skolemesteren og Hørerne skulle have en flittig Inspection, som de derfor ville forsvare. Derneest at de andre Borger-Børn, og de, som større er og siunger Discant, skal gives Hvede-Brød og Øost, saa hver Person bliver given et Hvede-Brød og Kringel og et stykke Øst, og at dennem gives en god Tønde Dansk Øl, eller saa meget dennem behøver til deres Nødtørftighed og til en skikkelig Glædskab, foruden Overflødighed og Drukkenskab i alle Maade; hvortil Skolemesteren med

Hørerne skulle være forpligtet til at have en flittig Opseende som de derfor ville ansvare, om noget Utilbørligt og Uskikkeligt sig tildrager. For det tredie, at Skolemesteren og Hørerne eller andre, der kunde være indbudne, skulle intet andet frembæres, eller foresættes, end som et Fad med Hvede-Brød og Kringler, og et Fad med Ost, og dennem at give en god Tønde dobbelt Dansk Øl, eller om den, samme Gæstebud giører, vilde af sin gode Villie dennem med en Tønde Rostokker Øl forære; dog det skal staa til dens egen gode Villie, og dog ej derover i nogen Maade.

Tydskland.

Til Giessen er i Universitets-Boghandlerens Johan Philipp Krieger hans Boglade, som og paa hans Forlag er bleven trykket, efterfølgende Samling af allehaande nyttelige smaa Skrifter tilkiøbs at bekomme, hvilken vel er værd, at man den her anfører; dends Titul lyder saaledes: D. Joh. Georg Estor Hochfyrstl. Hessischen Rahts und Prof. Jur. Ord. auff der Universitæt Giessen aus-

auserlesener kleiner Schrifften erstes Stück in Octavo. Den berømte Author har fattet den Resolution, sine besynderlige Anmerkninger og Afhandlinger over adskillige til den Rommerske og Tydske, i sær til den Hessiske Juris-prudentz og Historie og øvrige Litteratur henhørende Sager den lærde Verden at meddeele; Saasom hand og hermed har giort en Begyndelse, og i det første Stykke efterfølgende Sager fremviser:

(1) Eine Abhandlung von denen Erb-Schencken in Hessen, Schencken zu Schweinsburg. Efterdi denne Adelige Schenckische Familie er een af de riigeste og fornemste i Hessen; saa har Author saavel en Genealogisk Tabelle, saavelsom og en Eftertryk af denne Families Vaaben, iligemaade og et rart Indsegl af Keiser Ludovico Bavaro dertil føyet. Det første Hoved-Stykke handler om Schenckerne i Hessen deres Oprindelse, Herkomst og Tilnavn; det andet om deres Deeling i tvende Linier. Her bliver Materien om de saa kaldede Gan-Erbschafften og Burg-Friede meget vel oplyst; men endnu meere i det

tredie Hoved-Stykke, som vidtleftig taler om den Schenckiſche Families Forfatning, deres Borg-Fred, fællis Rettigheder, og fællis Lehn. Det fierde fortæller om de nu levende Schencker, tillige med deres Arve- og Lehn-Gods, og ell rs andre Tilfælde. Det femte beſkriver deres Vaaben. Det ſiette deres Religion. Det ſyvende deres beſynderlig havende Vorned-Tieneſte, nydende og hævende de ſaaledes hos dem kalde Braut-Haffer, og Braut-Hüner.

(2) Eine Unterſuchung von denen Sampt-Leh n nnd der geſamten Hand in Heſſen. Det første Hoved-Stykke betragter kortelig den Lærdom om den ſaaledes for kaldede Geſamten Hand inden og uden for Sachſen, hvor Author adſkillige Vil farelſer har merket, hvilke hand ſkarpſindig igiendriver. Det andet Hoved-Stykke beſkriver die Geſamte Hand i Heſſen, ſaavelſom og de andre øvrige Fællis-Lehn. Og paa det at deels herunder, intet fra den nødvendige Tydel ghed ſkal afgaae, deels og at det ikke ſkal ſynes, at Author har et og andet, efter mange Skribenteres Maa-

de

de ikkun opdigtet, saa ere derfore 16 merkværdige Lehns-Bevisligheder derved bielagde.

(3) Eine Abhandlung aus dem Römischen Rechte; hvilken efter de Romerske Antiqviteters rette og egentlige Fundamenter forklarer den Materie om Forpagtninger som skeer paa Livs-Tid, med Vilkor, og anden lang Tid, helst efterdi foromrørte Materie i de Lande meget ofte forekommer.

(4) Untersuchung Enthält jetzt berührte Sache, nach der Lehre des Geistlichen Rechtes, und erkläret die Locationem ad firmam, hvor Author af det Engelske Sprog beviser, at af dette, foromrørte Ords retmessige Oprindelse og Bemerkelse kand uddrages. Mand har Efterretning, at Author slig Art af Forpagtninger efter den Hessiske Skik og Sædvane ligeledes skal have forklaret, og vil i det andet Stykke denne Afhandling meddeele.

(5) Fremstinner Sixt Sommers, Hoch-Gräfflich Pappenheimischen Unter-Marschalls Unterricht von der H. R. R.

Ertz-und Erb-Marschall-Amts Beschaffenheit und Verrichtungen.

(6) Anmerkning kaldes: Uhrkundlicher Beweiß derer Hessischen Herren Land-Graffen Gerechtsamen über das Kloster Heina vor denen Zeiten der Reformation; herved bliver tvende gamle n-trykte Bevisligheder foruden rare Sigiller hosføyede.

(7) Anmerkning handler von denen Ministerialibus oder Erb-Beamten derer abgelebten Graffen zu Ziegenhain, hvilket er Slutningen paa dette nyttige Verk. De som ere Elskere af Tydske Antiqviteter, vil vel, som man haaber, bære stor Forlængsel i Tiden at see Fortsettelsen af dette Arbejd.

Sammesteds har og Mosfr. Drand, der i det Grædske og Rommerske Litteratur ikke er u-erfaren, ladet for meget kort Tid siden en meget lærd Tractat under den Titul: Schediasma de Clepsydris veterum formedelst Trykken publicere.

I Leipsig har M. Clodius, Professor i det Arabiske Sprog ladet trykke i et Volum. in 4to sit Latin-Tyrkisk-og Tydske Dictionaire, med en Fortale over det Tyrkiske

kiske Sprog og en Grammaire over det samme Tungemaal, og fører Bogen nedenstaaende Opskrift: Compendiosum Lexicon Latino-Turcico-Germanicum, inqve non solùm voces & phrases usitatæ continentur, sed etiam illarum Lectio, adjectis, ubiq;, observationibus variis ad statum Ecclesiasticum Politicum & Militarem pertinentibus, cum præfatione de Lingva & Litteratura Turcarum, corruptisq; vulgari pronunciatione nominibus Ministrorum Aulæ Turcicæ, cum Grammatica Turcica & triplici Indice.

Den 15 Julii afvigte, har D. Christian Gottlieb Meinig, Keyserl. Acad. Not. curios. Collega og Høyfyrstelig Schwartzborgisker Raad og Liv-Medicus haft den Ære, til Begge Deres Rommerske Keyserlige og Kongel. Catholske Majestæter efterfølgende Anagramma og hosføjede Poëtiske Erklæring ved Deres Tilbage-Reyse fra Carls-Badet underdanigst at overlevere, og samme Tid haft den Naade et kostbar Guld-Uhr til Foræring derfor at bekomme. Det forommeldte Anagramma er da dette:

Ihro Römisch-Käyserliche Majestæt,
Herr CAROLUS der Sechste,
und Dero Gemahlin
Frau CHRISTINA ELISABETH
Gebohrne Hertzogin von Braunschweig
per Anagramma puriſſ:
Jauchtze Oesterreich! mit Gott wird diese gar heylsahme Bade-Cuur vors grosse Hauß lauter Frohlocken, ja noch mehr als einen Reichs-Erben bringen.

De derunder satte Vers ere efterfølgende:

Oesterreich! du Zier der Länder! Jauchtze frey und hoffe nur,
Denn mit unsern GOtt wird diese gar heylsahme Bade-Cuur,
Lauter häuffiges Frohlocken bringen (Schreib nur Jubel aus)
Ja noch mehr als einen Erben Unsers Reichs vors grosse Hauß.

Nederlandene.

I Leyden er en skion Edition af Frontini Stratagematibus in 8vo kommen for Lyset: Den fører efterfølgende Titul: S. Julii Frontini Libri VI. Stratagematicon, cum notis Integris Franciſci Modii, Gode-

Godeschalchi Stewechii, Petri Schriverii & Samuelis Tenullii. His accedunt cum J. Schriverii, tum aliorum Doctorum ineditæ Observationes. Curante Francisco Oudendorpio, qui & suas Annotationes, variasq; Manuscriptorum Lectiones adjecit.

Sammesteds er hos Mr. Luchtmans nyelig udkommen: Pharmacopœa Leidensis amplissimorum Magistratuum auctoritate instauruta. Editio altera, priori emendatior: in 8vo.

Fremdeles Petri Cunæi Eloqventiæ, & Juris Romani qvondam in Academia Batava Professoris, & Doctorum Virorum ad eundem Epistolæ. Qvibus accedit Oratio in obitum Bonaventuræ Vulcanii. Nunc primùm editæ curâ Petri Burmanni. Editio nova. Lugdun. Batav. 1732. in 8vo.

I Amsterdam har Messieurs Wetsteins & Schmidt i det Franske og Hollandske Sprog ladet en Historie trykke over den Insul Corsica, hvorudi denne Oes Beskrivelse med sine Stæder og Indbyggere, saavelsom og over de i forrige Tider sig der opreyste Rebellioner, i sær dette nu nye-

nyelig forefaldende Oprør, efter de allernøjeste indsamlede Efterretninger findes anført.

Sammesteds er og en for Kiøbmændene meget nyttig Bog under den Titul: Traité General du Commerce &c. 5te gang oplagt, og meget bleven forbedret. Authors Navn er Samuel Richard; men Nicolaj Struygk hans Søn, som er en af de berømmeligste Regne-Mestere i Amsterdam, har taget sig den u-fortrødne Omhyggelighed paa, at besørge, det denne Edition fra Tryk-feyler maatte blive befriet. Bogen er ellers trykt in 4to, og er 5 Alphab. stærk.

Ligeledes seer man sammesteds efterfølgende Tale nyelig at være bleven trykket: Redenvoering van Jacob Filip d'Orville over het eerste Eeuwgety der Doorlugtige Schoole van Amsterdam, in 4to.

Til Grønningen er nu anden gang nyelig bleven trykket efterfølgende Piece: Adam, Moyses, en Christus of the Aerts Vaderlycke, Joodsche, en Christelxcke Outheden, zo onder het O. als N. Testament, aenengschakelt, en elk op de guiste rang van zynen tyt geplaest sedert

dert de Waerelt schepping tot het Jaer, MDCCI. door Jacob: Leydeker, in zyn leven Pred. te Middelburg, 1732, in 4to. 2 Deele. Dette Oplag har Cornel. Gentman Leidecker med nye Anmerkninger og Authors Livs og Levnets Beskrivelse forbedret.

Engelland.

I London have de tvende berømte Billed-Huggere Risbrock og Schymacher forfærdiget en Model af Kong Wilhelm III. Statue, hvilken til Bristol skal opreyses, og er samme de vedkommende i Staden overleveret, hvilke vel begge Modeller særdeles Kunst-riige have befundet at være, men dog alligevel Risbrochs Arbeyde frem for den andens udvaldt, og hannem derfore, foruden Materialierne, hvilke man à parte vil betale, 1800 ℔ Sterling har accorderet, ikke des mindre er dog Schymacher hans Møje ved sin Models Forfærdigelse med 50 ℔ Sterling bleven vederlagt.

Frankerige.

I Paris ere efterfølgende Piecer for kort Tid siden fra Pressen udgangne:

(1) Differ-

(1) Dissertations sur les Questions, qui naissent de la contrarieté des Loix & des Coutûmes. Par M. Louis Bon Ulnois, Ancien Avocat au Parlement, 1732 in 4.

(2) Les Desesperez, Histoire Heroique, nouvellement traduite de l'Italien du celebre Jean Ambroise Marini ornée de figures en taille douce, 1732, in Duodec. II. Vol.

(3) Lettres Heroiques, Historiques, & Interessentes sur differens sujets, 1732. in Duodec.

Sammested selges og nu omstunder en Tractat, som kaldes: Le Maitre Italien dans sa derniere perfection, revû, corrigé & augmenté par l'Auteur, contenant tout ce, qui est necessaire pour apprendre facilement, & en peu de tems la Langue Italienne; avec un Abregé de la Prononciation Françoise pour les Etrangers, un Dictionaire pour les deux Langues, & quelques Lettres à la fin. Par le Sieur Veneroni Secretaire-Interprete du Roy dans la Langue Italienne in 8vo.

Ita-

Italien.

Til Florentz har Bernard Paperini ladet en Tractat formedelst Trykken udgaae under efterfølgende Titul: Della Storia e Natura del Caffè, Discorso Academico di Gio Domenico Civini. All' Altezza Reale di Gio Gastone I. Gran Duca di Toscana, in 4to. Forfatteren har i denne Tractat gandske grundig om Caffé dens Indførsel og Oprindelse, saavelsom og dens Natur og Virkning, og endelig dens Plantelse i Italien, en gandske udførlig Beretning givet.

Portugal.

Fra Braga skrives, at man der sammesteds ved den gamle St. Martins Kirkes Grund-muures Opgravelse, hvilke man, for at bygge igien en gandske nye, haver ladet nedbryde, skal have fundet een i-hvorvel beskadiget overbleven Levning af en gammel Rommerske Bygning, som man meener i gamle Dage at skal have været Jovis den Afguds Tempel, helst efterdi man iblant et stor Antal Stetter

eller

eller Pillere, skal have fundet een, hvorpaa efterfølgende Opskrift med Rommerske Bogstaver fandtes indgravet: Jovi Epulsori Armia Lusinna ex voto posuit: ɔ: Dieses hat Armia Lusinna Jupiter den Austreiber gelobet und gestifftet. Desforuden har man opfundet en Grav af hvid Marmor-steen, og udi samme Beenene af et dødt Menniskes Legeme, som man holder for at være af en Schwabiske Konge, som i de Tider over Portugal skal have regieret, og haft deres Residentz til Braga. Somme meene, at det skal være Been af Kong Theodomiro, efterdi denne Printz, som i det siette hundrede Aar efter Christi Fødsel regierede, Klosteret ved ovenmeldte St. Martins Kirke skal have stifftet. Efterdi nu Gotherne, som siden giorde Indfald i dette Kongerige, nedbrøde de Rommerske Bygninger, og Saracenerne, der siden formedelst deres Indfald Landet oversvømmede, de Gothiske Bygninger ligeledes forstyrrede og ødelagde, saa er det ikke at undre, at Ødeleggelsen af een af disse tvende Nationers Bygninger endnu ligge saa forvirret iblant hinanden.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 35.

Den 28 Augusti 1732.

DANNEMARK.

I Kiøbenhavn har D. Grothausen, Physicus Hafnienſis en Tractat udarbeydet, hvilken i Trykken, hvortil den allerede ligger færdig, hen imod 8 til 9 Ark vil udgiøre. Samme Tractat handler om et slags Muſchler, hvilke Naturkyndigerne hidindtil seldsomme Virkninger have tilegnet, og fabuleret, at de Scottiſke flyende Gies deraf have deres Oprindelse, og ligesom voxe paa Træerne. Author har ladet sig saadanne Muſchler fra Ir-

land og andre Steder, som de der in natura ere blevne fundne, tilbringe. Ved deres nøyagtige Anatomering har hand været saa lykkelig, Eg derudi at have fundet, saa at hand altsaa er den første, man denne Opfindelse maa tilskrive. I det øvrige har Forfatteren indrettet sit Skrift efter den berømte Derhams maade, i det hand nemlig Guds Almagt og Existentz tillige med beviser. Titulen paa denne omtalte Tractat vil blive efterfølgende: Specimen Anatomico-Physicum, qvo genuina magis & accuratior historia CONCHÆ PHOLADIS PSEUDOCHENEÆ vulgò ANATIFERÆ dictæ, qvæ anili fabulæ, qvod anserum qvoddam genus in arboribus crescat, ansam dedit, ratione & experientia stabilitur & figuris æneis ad vivum incisis illustratur, ad demonstrandam Summæ Numinis existentiam contra Atheos, & concelebranda mirifica ejus opera & infinite stupenda, in lucem editum à F. W. G. Appendicis loco annexæ sunt Observationes Thomæ Bartholini & Martini Kisteri de hacce Concha cum Scholiis. Denne Tractat har D. Grothausen fore-

sat

sat sig til det Kongelige Socitæt i Engelland at dedicere.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 44.

Continuation af Caspar Marchdaners Anstalt om Maj-Greverne ved Colding Latinske Skole.

Hvorfor jeg og nu aldeles ville have forbudet andre at lade indbyde, end som med Skole-Tienerne, Prædikanterne og Kirke-Tienerne og Maj-Grevernes Forældre. Kom der ogsaa en ærlig fremmed Mand til dennem, da ej at skulle være formeent, hannem paa en Times tid at indbyde; dog intet meere end den eene Tonde derpaa at anvendes.

For det Siette, at Skolemesteren og Hørerne skulle have opseende, at Skole-Børn betimeligen og skikkeligen dimitteres og hiemledes.

For det Syvende vil jeg hermed have befalet Skolemesteren, som nu er, og herefter kommende vorder, med Præsterne skulle have en flittig Inspection og Paaagtelse, om saadant skeer, som nu forskrevet er, og forholde den betimelig, som

samme Gæstebud vedtager at giøre, at hand herefter vilder sig at rette, under Ti Rigsdlrs. Straf til fattige Huus-arme at udlegge og betale, om hand noget imod disse forskrevne Artikler sig foretager at giøre eller giøre lader; eller og, dersom Skolemesteren herudi findes forsømmelig og ej sig herefter retter, under samme Mulct og Straf at skulle findes og dømmes. At saa herefter holdes skal, som skrevet staar, fornævnte Skole til Gavn og Beste; haver jeg min Secret herneden undertrykt og med egen Haand underskrevet; til Vitterlighed og med begge Borgemesternes, Præsternes og Skolemesterens Besegling og egne Hænder underskrevet.

Actum Coldinghuus den 24 April Anno 1609.

Denne Anordning haver man her villet, for sin Curiositets skyld, til samptlige Landmænds Fornøyelse, indføre, paa det at deraf maatte kunde sees, hvorledes med denne Skolens Sommer-Lystighed baade for og efter slig ny Anstalt, er i forrige Tider i mange Aar tilgaaet.

Tydsk-

Tydskland.

I Hamborg er efterfølgende i dette indeværende Aar fra Pressen udgangen: Joh. Christophori Wolfii, Past. ad D. Cathar. & Scholarchæ, Curæ Philologicæ & Criticæ in IV priores S. Pauli Epistolas, qvibus integritati contextus Græci consulitur sensus verborum ex præsidiis exegeticis illustratur, diversæ interpretum sententiæ enarrantur, & modesto examini subjectæ vel approbantur vel refelluntur. Accedit Appendicis loco, examen locorum aliqvot Paulinorum, à L. M. Artemonio nuper temere & infeliciter sollicitatorum, Hamburgi 1732, in 4.

Sammesteds er og i indeværende Aar en Tractat fra Pressen udgangen, som fører denne Titul: Evangelisches Oesterreich, das ist: Historische Nachricht von den vornehmsten Schicksal der Evangelisch-Lutherischen Kirchen in dem Ertz-Hertzogthum Oesterreich, aus bewährten und glaubwürdigen Uhrkunden gesammelt, und in Ordnung gebracht von Bernhard Raupach, Prediger zu St. Nicolaj in Hamburg, 1732. in 4.

Til Brunsvig er en meget nyttig Bog kommen for Lyset, som kalder sig: Erbauliche Betrachtungen über die Unempfindlichkeit des Glaubens aus der Historie von der Maria Magdalena, Joh. XX. 11. und ferner hergenommen, und nebst einer Vorrede Seiner Hochwürden Hr. Johan Lorentz Mosheims Abts von Marienthal und Michaëlstein, herausgegeben von Joh. Andrea Budstedt S. M. C. in 8vo.

Til Alstedt seer man et Verk fra Trykken at være bleven bekiendtgiort, som forer efterfølgende Opskrift: Paligneſii Monita Genealogica Autori Vindiciarum Arboris Genealogicæ Auguſtæ Gentis Carolino-Boicæ: qvas videlicet vindicias ſcripſit contra Syſtema, qvod Sereniſſimorum Bojorum Principum Fundatorem ponit Luitpoldum, & negat eſſe Carolum Magnum, ediditqve Monachii in folio 1730. oppoſita. His, autem monitis Principum Genealogias probandi ratio explicatur, &c. Aleſtadii 1732, in 4to. Dette Verk skal være et lærdt og meget prægtigt Verk, og desforuden med Kaaberstykker og adskillige Sigiller være bleven forsynet.

I Leipsig er i disse Dage fra Pressen udkommen: G. L. Oederi V. D. M. G. O. R. de scopo Evangelii S. Johannes Apostoli, certissimi hæresi Cerinthi & Ebionis opposiți adversus V. C. Frid. Adr. Lampe. liber unus, in qvo & Irenæus atqve Calovius contra iniqvas criminationes defenduntur, Franchfort & Leipsig 1732. in 8vo.

Sammesteds er for kort siden Libri Symbolici Lutheranorum, under den bekiendte Titul: Concordia efter de Lærdes eengang biefaldende Meening, paa nye igien oplagde. Forleggeren har ikke alleeniste anvendt sin største Flid paa dette Verks accurate Trykning, men har og desforuden ingen Omkostninger sparet, Verket noye at lade revidere, og med de beste Exempl. conferere, paa det at alle forhen sig indsnegne Errata desto bedre kunde vorde rettede.

Til Stutgard ere eendeel opbyggelige og gudelige Betragtninger bleven trykket, hvilke føre denne Opskrift: George Conrad Riegers Die Krafft der GOttseeligkeit in Verläugnung sein selbst bey Aufnehmung des Creutzes und Nachfol-

ge Christi, in etlichen Betrachtungen erwiesen aus Matth. 16. v. 14. bis 28. in 8vo!

Til Görlitz har den beromte Leipsiske Professor Mathemat. Christian August Hausen ladet efterfølgende prægtige Verk trykke, som kalder sig: Christian Aug. Hausen Elementa Matheseos cum figuris æneis, i en stor 4to.

Til Jena har Johan Bernhard Heller ladet formedelst Trykken publicere: Zehen Samlungen alter und neuer Merckwürdigkeiten aus der Land-Graffschafft Thuringen, in 4to. Disse Samlinger, i hvor de ikke alle ere af lige eens Vigtighed, saa ere de dog i visse Maader værde at anmærkis.

Til Coburg i Sachsen har den der værende General-Superintendent Meuschen i Anledning af de afvigte 21 Julii didankomne Saltzborgske Emigranter for dennem en Velkoms-Prædiken holdet over de Ord af den 24 Davids Psalmes 7. og 8 v. og ved deres Bortrejse derfra igien holdet en opbyggelig Afskeeds-Tale for dennem over de Ord af Jerem. 31 Cap. 2 v., hvilken hand med, efterfølgende Lyk-Ønskning sluttede:

So zieht dann hin auff GOttes Wegen,
Zieht ins gelobte Preussen Land,
Der Höchste krön' euch stetz mit Seegen,
Und führ' euch hin durch seine Hand
Bald glücklich über Thal und Hügel,
Zu Fridrichs holden Adlers Flügel.

Nederlandene.

I Amsterdam bliver nu omstunder hos Boghandleren Schonenborg det tredie Bind af de Nederlandske Antiqvitæters Cabinet in 4. hvilket Mr. Brower von Nideck har begyndt, og Mr. Isaac le Long fortsat, offentlig bortsolt. Det gandske Verk kommer til at bestaa af 6 Vol. af hvilke det 4de nu allerede er under Pressen, og indeholder en Forklaring over 300 Kaaber-Stykker, hvilke Lands-Byer, Slotte, Klostere, Kirker, og andre fleere dette Lands offentlige Bygninger forestiller. Titulen paa Verket er ellers denne: Cabinet der Nederlandscen Oudheden.

Sammested er det bekiendte Forsvar-Skrift over Christi Wunder-verke, hvil-

ket Biskoppen til St. David imod Woolstoon har ladet udgaae, under efterfølgende Titul i det Hollandske bleven oversat: Verdeding der Mirakelen van onzen gezeegenden Zaligmaker, in welke Mr. Woolstons Redeneeringen over de zelve byzonderlick onderzogt, zyn voorgewend gezag van de Vaders tegen de Waarheid van hunnen letterlycken zin in een volkomen dagligt gezet, en zyne tegenwerpingen in't Stuck der Redenbeantwoord worden. In't Engels beschreven door den Heer Richard Bisschop van St. Davids, en nu volgens den tweden Druck vertaalt. T'Amsterdam 1732.

Iligemaade er og sammested fra Pressen udgangen: Dissertations nouvelles sur les Maladies de la Poitrine, du Cœur, de Femmes, Veneriennes, & quelques autres particulieres: ou selon les nouvelles Decouvertes, on donne une Idée claire & distincte de toutes ces Maladies, par opposition à l'opinion des Anciens, par Monsr. Barbeyrac, Docteur en Medicine à Montpellier. Avec deux Descriptions de Maladies, qui n'ont jamais été écrites par Mr. Boerhave, in 12. Disse Tra-

Tractater ere tilforne under den Titul: Nouveaux Traités de Medicine, blevne kundgiorte; alleneste, som Fortalen forsikrer, saa har man dette for et igien overseet, forbedret, og gandske nyt Oplag at ansee.

Fremdeles har Mr. Egmund ladet efterfølgende Verk under nedenstaaende Opskrift trykke: Manuductio obstetricantium, of verhandeling der Verloskunde, waarin of een bekmopte wyze verhandeld worden all de vrouwelyke Deeles, dienende tot de voortheeling, vervolgens de Vrught, bevrugtigning, Ziektens en toevallen der swangere, ook nog veele andere Ziektens en ongemakken, tegens welke alle een groot getal van verschiedene langbeprofde en uitgelezene zo in als uitwendige Genees-Middelen in't Nederduitschen Latyn worden gelcevard, ten lazten van de haring, hoe een Vrouw moet verlost worden, Keyzerlyke Snede en de voornaamste ongemakken na't Baren, en derzelver genezing. Alles betoogt door een groot getall van de uit muntenste zo oude als nieuwe Ontlied, Genees, Heel en Vroed,

Kun-

Kundige Schryvers door Amos Lambrechths, Medicinæ & Chirurgiæ Doctor tot Amsterdam. Met fraite Kopere Afbeeldelz verrykt, in 8vo.

Til Dortrecht i Holland har en Præst ved Navn Hr. Flender lader 2de Skrifter formedelst Trykken udgaae in 4to. hvorudi hand vil viise, hvorledes mand baade Geldern og Holland kunde i saadan Stand sætte, at ingen Fiende skulde kunde formaae det nær at komme. Det eene Skrift fører den Opskrift: Holland onnaakbaar in onwinbaar, of Redevoeringe, waar in aangetoond word de Onnaakbaarheid en Onwinbaarheid van Holland en West-Friesland doort Water, so in 't leggen en Verbetteren der Fontificatien der Vestingen of Steden, als door verscheide dekkende Linien en onnaakbaare Forten, uitgegeven door Joannes Mauritius Flenderus. Predicant in 's Gravemoer. Voor den Autheur gedruckt en te bekommen te Doortrecht &c. Det andet er med nedenstaaende Titul betegnet: Gelderland onwinbaar &c.

I Leyden finder mand et Skrift, som fører efterfølgende Titul: Tentamina experimentorum naturalium, captorum in Academia del Cimento sub auspiciis Sereniſſimi Principis Leopoldi, Magni Etruriæ Ducis, & ab ejus Academiæ Secretario conſcripta, ex Italico in Latinum Sermonem converſa: qvibus Commentarius, nova experimenta, & orationem de Methodo inſtituendi experimenta Phyſica addidit Petrus van Muſſchenbroek Phil. & Math. Prof. in Acad. Ultrajectina, Lugd. Batavorum in 4to. Dette Verk er med 32 Kaaber-Stykker prydet.

Frankerige.

Til Rouen findes for noget siden et Verk fra Pressen at være udgangen, som fører denne Opskrift: Traite Hiſtorique & Moral de l'abſtinence de la Viande & des revolutions qu'elle à eues depuis le commencement du Monde jusqu'à preſent, tant parmi les Hebreux, que parmi les Payens, les Chretiens & les Religieux anciens & modernes par le R. P. Dom.

Dom. Gregoire Berthelet, Religieux Benedictin de la Congregation de S. Vanne & de St. Hudolphe in 4to.

Italien.

I Venedig selges et under efterfølgende Titul for Lyset komne Verk: La Religiosa in tree Stati, di Novizia, di Professa, & di Conversa. Opera di Francesco Bassanin, Sacerdote Veneziano. Det er: Nonnen i hendes tredobbelte Stand og Vilkor. I hendes Prøve-Aar, i hendes Udvelgelses-Stand, da hun gior sit Løfte, til ævig Tid ved en vis Orden at vil forblive, og i sin Omvendelses eller saa kaldede Søster-Stand, udi hvilken hun øver sig en fuldkommen Helgen-Inde at blive. Forfærdiget af Francisco Bassanino en Venetianst Præst in 8vo. Auctor berømmer forskrekkelig de Italienske Nonners exemplariske Liv og Levnet, at de i alle Stykker, som høre til deres Kald stræbe at vandre værdelig, og formedelst sin Bog vil hand ikke alleniste styrke dem i deres Papistiske Poenitentze, men endog vise dem Vejen, hvorledes de skulde blive gandske hellige, saa

at

at de kunde giøre Mirakler. Den første Deel har hand dediceret til Jomfrue Maria, som alle kydske Jomfruers Patroneſſe og Beſkiermerinde, den anden til Joſeph hendes Brudgom, og den tredie til den Helgen Franciſco af Sales. Hvem som diſſe Helliges Regler ret noje vil efterleve, siger hand: skal og endelig erlange deres Kraft til at giøre Mirakler, saa at de af en stegt Hønne en Fisk kand berede, og giøre en tyk feed Karl saa tynd som en Pennefier.

Til Florentz er efterfølgende Moralske Bog bleven trykket: Il tree fondamenti di vera Sapienzia, che ſono, aſcoltare altrici, ſecondo virtù penſare utilmente a ſe ſteſſo, e diſputare moderamente delle coſe di Dio. d. i. Die drey Grund-Sätze der wahren Weißheit, welche sind: mit einer Tugend-Begierde den andern anhören; an sich ſelbſt nützlich Gedancken; und von Göttlichen Sachen mäſſig oder Ehrerbietig reden und diſputiren in Octavo.

Til Trient er efterfølgende geiſtlige

Skrift

Skrift nyelig bleven publiceret, og fører denne Italienske Opskrift: Andate adagio civè Awertimento degli Awertimenti per la Gioventu desideroſa di Clericare, propoſto non refleſſioni conferenti exiandio a qvalunqve dell' Eccleſiaſtico Ordine, ed avvallo rato con Detti, e Fatti notabili dal gran ſervo di Dio, Gregorio Barbarigo Patrizio Veneto, Cardinale di St. Ronmana Chieſa, e Veſcovo prima di Pergamo, e poi di Padova di veneranda memoria, di Giuſeppe Muſocco, Præpoſito della Congregatione dell' Oratorio di Trento. o: Gaa langſom: eller en Advarſel for alle Advarſeler for den efter den geiſtlige Stand begierlige Ungdom, hvorudi alle de Overleggelſer ere foreſtillede, ſom enhver Geiſtlig har at betragte, hvilke og med Cardinal og Erke-Biſkop af Pergamo hans mærkværdige Ord og Gierning blive bekræftede, af Joſeph Muſocco, in 12. Auctor til denne Bog ſkal baade i henſeende til ſin Lærdom og ſit exemplariſke Liv og Levnet i Trient være særdeelis berømmet.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 36.

Den 4 Septembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 45.

Continuation af den om Colding Skoles Maj=Grever forhen i disse Tidender anførte Berætning.

Nu omstunder gaar dermed til paa efterfølgende Maade: Der udvelges tre af Skolens smaa Discipler i første eller anden Lectie, som skal være Maj=Grever, af hvilke den eene, som er den

fornemste, bliver paa nogle faa Timer kaldet Greve, den anden Baron, og den tredie Junker. Hvilke Ære-Titler disse unge Personer saaledes deele imellem sig, at der gierne antages hvert Aar en ny Discipel i den Aftrædendes Stæd. Naar da den beskikkede Dag i Maj-Maaned er kommen, som til at gaa omkring med May-Greverne eragtes belejlig, blive disse tre unge Personer meget nær iklædde og pyntede med smukke Klæder, hvorpaa syes Galluner, som dertil laanes, saar og gallunerede Hatte og Juveler paa Hattene at prunke med. Maj-Greven saaer og en Krands om Armen med adskillige Blomster bebunden. Og naar de unge Karle ere nu i ald deres Stads og har deres smaa Kaarder ved Siden, forføje de sig til Rector, som, efter gammel Sædvane, skal ledsage dem hen i Skolen, der aldt er Dagen tilforn fejed, og med Maj-Grene inden til, og med Maj-Træer uden til beprydet. Hvorfra de igien strax ved 9 eller 10 Slet om Formiddagen tillige med Rector, de tre Hørere og den gandske Skoles Discipler gaa ud over ald Byen;

da

da Skolen siunger langs ad Gaden, og i sær visse Stykker for got Folkes Dørre, som passer sig paa For-Aars Fryd og Lyst. Ald Misbrug er herved plat afskaffed; Solenniteten er gandske uskyldig: ald den Insolence, som før gik i swang, vides ikke engang hvori den bestod, hvilken kom den brave og af alle berømte Herre, Caspar Marchdaner til at giøre slig Anstalt, som foran er indført; Mand veed ikke heller paa denne Dag at sige af enten Dansk Øl eller af Rostokker Øl, men Skolens Lemmer gaar omkring i Byen med tørre Munde ligesom paa de hellige Aftener, og indsamler den Gave, som Byens Indvaanere af Kierlighed dem vil unde. Har ellers de unge og udstadsede Personer deres Forældre i Byen, og de samme har baade Eyne og Kiærlighed, skeer det vel undertiden, at Skolens Lærere og Discipler ombedes at træde ind af Dørren i deres Huuse, og at de da paa et halv Qvarteers Tid kand giøres til gode med Viin eller Miød, Kringler, Tvebak, Figener og andet deslige. De Forældre, hvis Børn gaa omkring som Grever,

Baroner og Junkere, har og paa den Dag et Maj-Træ sat uden for deres Dørre. Naar den Omgang i Byen er til Ende, og den er slutted i Rectors Huus, har den heele Solennitet ende. De fattige Skole-Biern, som i forrige Tider plejede til May-Greve-Gildet at faa Rovle og Flesk, faae nu af de indsamlede Penge hver 4 à 6 ß. Danske, hvorfore de og tilforn skal feje og giøre reent og ryddeligt i og uden for Skolen. Det er vitterligt, at det høje Kongel. Herskab selv allernaadigst har fundet Behag i at see denne Skolens Solennitet, naar de just paa de Tider har opholdet sig i Colding, og at Skolen derved har fundet sig vel holden.

Tydskland.

I Hamborg seer man efterfølgende vel-forfattede Epigramma i Anledning af den Entrevue, som Deres Rommerske Keiserlige og Kongel. Preussiske Majestæter seenest med hinanden have holdet, af en sindrig Pen at være kommen for Lyset:

Ein

Ein schwartzer Adler kahm zu einem
mit zween Köpffen,
Sie grüßten und umbhalßten sich,
Besprachen sich recht brüderlich!
Was Trost und Hoffnung soll daraus
wol Teutschland schöpffen?
Gewiß! nur Friede, Glück und
Heyl
Wird dessen schön bescheidnes Theil
Auff Ewig nun in Staats- und Kir-
chen-Sachen heissen;
Warumb? Es schützt es ja GOtt,
Osterreich und Preussen.
C. G. W.

Til Dresden er i indeværende Aar efterfølgende fra Trykken udkommen: Historische Beschreibung des Chur-Fürstl. Sächsischen Begräbnisses, und der gesamten fünff Kirchen zu Freyberg, samt denen daselbst befindlichen Epitaphiis, Inscriptionibus & Monumentis, nebst beygefügten kurtzen Lebens-Beschreibungen der dasigen Patritiorum und Geschlechter, in 2 Theilen ausgefertiget von Joh. Samuel Grüblern 1732. in 8vo.

Sammsted er i Anledning af een Oversettelse, efterfølgende kommen for Lyset: Johan Tillotsons auffrichtige Vorstellung von den Lehren und Gebräuchen der Römischen Kirche, als der zweyte Theil des auserlesenen Samlung der vornehmsten Streit-Schrifften, welche in Engelland wieder das Pabstthum herausgekommen in 8vo. Verket i sig selv skal ellers ligesaavel tiene til Gudfrygtigheds Forfremmelse, som det Kirke-Historien, i sær, de midlere Tiders Historie kand oplyse og forklare. Og har Oversætteren ved dette sit Arbeyde ald sin Flid og Møye særdeles vel anvendt.

I Nürnberg er paa nye den bekiendte Roman die Ægyptische Durchleuchtige Princeßin Tamestris kaldet, de curieuse Romanske Historiers Elskere for Øien stillet in 8vo.

Sammested er og en Piece fra Pressen udgangen, som fører efterfølgende Opskrift: Die vier Evangelisten in Fragen und Antwort, auch mit vielen Lehren und Anmerckungen erkläret durch Ambr. Wirth. in 8vo. Maaden er meget angenem,

genem, Spørsmaalene lette, og over alt er det gandske Verk meget oppbyggeligt.

Til Gardelegen har Hr. M. Christian Lebrecht Müller ladet efterfølgende Piece for Lyset komme, som kaldes: Oeconomia Salutis Symboli Apostolici, in 8. Bogen i sig selv er Tydsk, om den endskiønt fører Opskriften udaf et andet Sprog.

Samme Author har og udgivet een Tractat, som fører det Navn: Tractatus de Missionariis Christi, variis Observationibus illustratus, in 4to.

Til Nordhausen har man formedelst Trykken ladet et Verk publicere, som kaldes: Wunderliche Zufälle einiger See-Fahrer, absonderlich Alberti Julii, eines gebohrnen Sachsen, welcher in seinem achtzehenden Jahre zu Schiffe gegangen, durch Schiff-Bruch selb viere an eine grausame Klippe geworffen worden, nach deren Ubersteigung das schönste Land entdecket, sich mit seinen Gefährtin verheurathet, eine Familie von mehr als 300 Seelen erzeuget, das Land vortrefflich angebauet, erstaunens-würdige

dige Schätze gesammelt, und seine in Teutschland zu rück-gelassene Freunde dadurch glücklich gemacht, in 8vo. En vis Person, hvilken denne Bog er falden i Hænder, har i henseende til dends Indhold skrevet disse Ord der oven over: Si Fabula vera est.

Sammesteds har og Mr. Ritter Con-Rector ved det Kongel. Gymnasio til Ilefeld, efter at hand forleden Aar 1731. lod et besynderlig Verk udgaae om de Hohensteenske Alabaster og figurerede Steene, nu nyelig atter ladet et andet eget Verk om den Schwartzborgske Alabaster komme for Lyset, hvilket bestaar af 4 og et halv Ark med Kaaber-Stykker in 4. Fornemmeligst bliver derudi 4 særdeles skionne figurerede Steene forestillede, hvoriblant een Turbinites Major findes, der i Henseende til saavel sin Størelse, som sin Skionhed neppe har sin Lige. Forfatteren har ellers med megen Flid og særdeeles Omhyggelighed beskreven alle Stæder, Lands-Byer og Oerter, hvor saadant Alabaster, og Gruberne i det Schwartzborgske blive fund-

ne,

ne, saa at de lettelig af alle og enhver kunde vorde opdagede.

Nederlandene.

I Amsterdam hos Mr. Bernhard er nu omstunder efterfølgende at bekomme: Memoires Historiques & Critiques sur divers points de L'Histoire de France, & plusieurs sujets curieux par François-Eude Mezeray 1732, 2 Voll. in 8. Indholden af denne Bog er sat efter Alphabetiske Orden. Udgiveren har derudi sat en Tale foran, hvorudi hand allehaande Raisonnements over Mezeray hans Historie om Frankerige, sampt hans kortelig affattede Levnets Beskrivelse, og en Afbilding paa hans Caracteer forestiller. Det nyeste og merkværdigste hand iblant andet anfører, er dette, at hand stræber at bevise, det Mr. Mezeray ikke er, som man sig over alt har indbildet, Autor til den saa kaldede Histoire de la Mere & du Fils, hvilken for nogen Tid siden i Holland er bleven trykket.

Sammesteds er nu paa nye igien fra Pressen udgangen efterfølgende Skrifter, som fører denne Opskrift: Reflexi-

ons Nouvelles sur les Femmes & Lettres sur la veritable Education, in 12. Disse angeneme Skrifter ere forfærdigede af et Fruentimer ved Navn Madame Lambert, og dette Oplag overgaar de forrige i alle Maader; alt hvad de forbigangne Editioner har fattedes, er i denne bleven forbedret, hvortil endnu kommer anseelige Sager, hvormed Skrifterne i sig selv ere blevne forøgede.

Endnu sammested har man for kort Tid siden begyndt, hver Maaned et lærd Skrift at lade udgaae, som saaledes bliver betitlet: Miscellanea Observationum ad rem Litterariam spectantium. Forfatterne af disse Skrifter skal være lutter berømte Critici, nemlig Messieurs Burmann, Drachenborch og andre fleere.

Ligemaade er og den anden Deel in 8. af Hr. Christian Falsters Amœnitatibus Philologicis komne for Lyset, hvilken saavel i henseende til sin gode Materie, som dens lærde Udførsel og besynderlige Behagelighed synes den første i alle maader at ligne.

Til Ytrecht fornemmes, at allerede 600 Ark af Johan Brodelets nye Oplag

af

af den Tractat, som fører den Titul: Thesaur: Juris Romani allerede ere blevne aftrykkede, og skal det gandske Verk ved indeværende Aars Udgang til Prænumeranterne vorde udleveret.

Frankerige.

I Paris er nu omstunder endelig bleven færdig og bliver offentlig bortsoldt den II og III Part af den bekiendte Tractat, som fører den Opskrift: Les Observations Mathematiques, Astronomiques, Geographiques, Chronologiques & Physiques, tirées des anciens livres Chinois, ou faites nouvellement aux Indes, à la Chine & ailleurs par les Peres de la Compagnie de Jesus, redigées & publiées par le R. Pere Etienne Souciet. 1732 in 4to.

Sammesteds er og efterfølgende kommen for Lyset: Racines Hebraiques sans points voyelles, ou Dictionaire Hebraique par Racines, ou sont expliquées, suivant les anciens & nouveaux Interprétes, tous les mots Hebreux & Chaldaiques du Texte original des livres saints, 1732. in 8.

Frembeles er og nylig fra Pressen udgangen: L'Histoire des Rois de Chypre

de la Maiſon de Luſignang, & les differentes guerres, qu'ils ont eu contre les Sarraſins, & les Genois: traduit de l'Italien du Chevalier Henri Giblet. Cypriot. 1732. 2 Voll. in 12.

Endnu ſammeſted er vel det bekiendte Puteaniſke Verk de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ for meget kort Tid ſiden vel forbedret oplagt men ogſaa ſtrax bleven undertrykket, ſaa at man deraf maa ſlutte, at den Franſke Kirkes Frihed nu omſtunder maa ſtaae paa ſvage Fødder.

Italien.

Til Venedig har Mr. Ludovicus Ughi ſig foreſat det der værende Hertuglige Pallatzes Maler-Verk og andre Prydelſer i 50 reene og kiønne Kaaberſtykker at lade udgrave, og ved hvert Kaaberſtykke den nødvendige Beſkrivelſe tilføye. Saaſom nu dette Verk ſtore Omkoſtninger udfordrer, ſaa meener Mr. Ughi ſamme formedelſt de nu omſtunder brugelige Subſcriptioner at lette. Man har ellers ſaaledes giort ſin Bereigning, at man ved hvert Aars Begyndelſe nemlig fra

Aar

Aar 1733 af, Subscribenterne 10 Kaaberstykker med deres Beskrivelse kand udleveres, hvilke hver gang med 2 Venetianske Livres og en halv Piece skulde betales, saa at altsaa Prisen paa det ganske Verk 25 Venetianske Livres kand komme til at koste. Subscriptionen paa de første 10 Kaaberstykker med sampt Materien, som strax i Begyndelsen af tilkommende Aar 1733 blive færdige, tager man imod indtil indstaaende Decembr. Maaned, og ligeledes skal det med det ganske Verk forholdes.

Til Padua er et Critisk og efter disse Tiders Gout indrettet Verk først for kort Tid siden fra Trykken udkommen, hvilket fører efterfølgende Opskrift: Bartholomæi Lavagnoli in Patav. Gymn. Med. Theoret. Prof. de usu pravo & recto Disciplinarum optimarum in Medicina Opus in tres partes divisum, Pars I. de usu Chymiæ, Patavii 1732, typis Joh. Bapt. Conzatti. Denne første Part af dette Verk, hvorpaa de andre snart vil følge, bestaar af 20 Capitler, af hvis Indhold Læseren om Verkets store Nytte kand domme, da alle Capitlerne, om hvad de handle,

handle, her anføres, nemlig (1) de Origine & Inventoribus Chymiæ. (2) de libris Mercurii. (3) de Judicio librorum qvorundam aliorum ſcriptorum, tum de ipſis Scriptoribus & de Tabula Hermetis. (4) de ſacris Codicibus, in qvibus Chymici agnoſcunt artem, (5) de eo, qvo pertineant in Chymia S. Scripturæ, qvid ſit ſapientia Chymica, & qvænam ſapientia Filii. (6) de Fabulis Poëtarum. (7) de Fine, qvam ſpectarunt Chymici veteres. (8) de Origine Errorum Chymicorum. (9) qvid ſentiendum de iis qvæ pollicentur. (10) de Chymiæ uſu Medico. (11) de Chymiæ uſu in Phyſiologia. (12) in Pathologia. (13) de Actione rerum non-Naturalium. (14) de uſu Chymiæ in Semeiotica. (15) in Hygiene. (16) in Therapeutice. (17) de Chymicorum vitiis, & primum de pravo uſu vocabulorum. (18) de falſis Analogiis. (19) de Oſtentatione propriæ doctrinæ, contemtu alienæ & Medicin. univerſali. (20) de nimia fiducia, fallaci progreſſu à parvis ad magna, à ſingularibus ad univerſalia. I alle diſſe Capitler afhandles ſærdeles meget lærde Sager, og beſynderlig blive i de

de fire sidste de Alchymiske Pralerier, Bedragerier og Narrerier fortreffelig vel opdagede.

Til Trient har en vis Autor ved Navn Joseph Musocco ladet et Geistlig Skrift til Trykken befordre, som fører efterfølgende Titul: Il Tutto in poccocioè, i preziociſſiimi Frutti della prattica Cognizione di Dio, è di Gesu Chriſto, noſtro Sore, eſpoſti compendioſamente in due J. Ragionamenti da Giuſeppe Muſocco &c. Das ist alles in wenigen, oder die herrliche Früchte der thätigen Erkäntnis GOttes und unsers Herrn JEsu Christi, in zwey Betrachtungen kürtzlich vorgestellet von Joseph Musocco, in 12. Autor siger, hand derfore kalder sin Tractat en vel kort, men dog fuldkommen Begreb, efterdi den i allermueligſte Korthed, dog alligevel ogsaa ganske tydelig alle en saa vidtløftig og vigtig Materies stykker, som den virkelige GUds og Christi Kundskab er, indbefatter. Bogen er og paa meget net Italiensk skreven, og temmelig reen fra Vildfarelser. Den første Betragtning bestaar af 11, og den anden af 10 Capitler, hvorudi hand den begiærlige

ge Siæl ligesom ved Haanden til en Forening med sit søgte Øjemerke vil henlede, og formedelst de sødeste Frugters og den højeste Glædes Forestilling did henføre, at den een Gud i Verden alleene tiener og tilbeder, og alleeneste een Christum lydagtig efterfølger.

Spanien.

Til Madrit seer man efterfølgende iblant Folk at roullere, som en Poëtiske Pen i Anledning af den saa hastige som lykkelige Erobring af Festningen Oran i Africa, hvilken den Spanske Generalissimus Marquis de Montemar erholdte, har forfattet.

MONTEMARIVS
Anagr.
OMINE MARS TV.

Ut VENIT, VIDIT, VICIT, qvoq; Pontica Cæsar
Pharnacis agmina, clade brevi. Sic OMINE MARS TV,
MOMTEMARI, Fausto, Lybiæ vix latus ad Oram,
ORANO potiens, miranta sorte triumphas.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 37.

Den 11 Septembr. 1732.

DANNEMARK.

Her udi Kiøbenhavn er for Lyset udkommen fra Sr. Höpfner, Kongel. Majestæts og Universitets Bogtrykker hands Bogtrykkerie, følgende Tractat: Die dem Ansehen nach paradoxe, aber in der Wahrheit und Erfahrung gegründete Auflösung folgender Frage: Ob in denen warmen oder kalten Ländern öffter Ader zulassen sey? Zum zweyten mahl und zwar in Deutscher Sprache, nebst einer beygefügten kurtzen Abhandlung

vom Schwindel und deſſen Cur, eröffnet und publiciret von D. A. Hancke, Med. Doct. & Practic. Autor haver tilforne udgivet det første Stykke om Aare-laden udi det Latinske Sprog, men, siden Exemplaria ere allerede i Tydstland distraherede, da har hand og formedelst deſſen Nytte fremdeles vildet giere denne Materie bekiendt i de Nordlige Lande, besynderligen, efterſom man hidindtil haver troet, at Aare-laden burde skee oftere i de varme end kaalde Lande. Det andet Stykke om Hoved-Svimmel haver Autor udarbeydet, for at viise saavel dends rigtige Aarsage som Cur: og er her afhandlet ikkun den saa kaldede Simplex vertigo, saasom samme oftere forekommer og er meget freqvent; men besynderlig har Autor aabenbaret den rigtige og sande Aarsage til Objectorum rotation, eller, paa hvad maade det skeer, at alle Ting, som man seer, dreyer sig om med os; hvilket hidindtil har været regnet for en af de største Stochasmis Medicorum. Begge disse Piecer vilde Autor have skrevet paa Dansk, hvis hand, den korte Tid hand her har været, kunde

have

have blevet det Danske Sprog mægtig. Imidlertid haaber hand dog, siden næsten alle her forstaar Tydsk, at denne Tractat skal lange hans Øyemerke og blive formedelst sin Nytte enhver i henseende til Sundheden tienlig og behagelig.

Ligeledes er paa det Kongelige privilegerede Bogtrykkerie allernyeligst fra Pressen udgangen en liden Tractat, som paa egen Bekostning paa nye er bleven oplagt, og fører denne Titul: Raad imod ald Bekymring, eller en liden Tractat om Sindets Fornøyelse. Verket er allerførst skrevet paa Engelsk af Joseph Hall, fordum Biskop til Nortvig udi Engelland, og siden oversat paa Dansk til alle Lysthavendes aandelige Trøst og Fornøyelse.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 46.

Sidste Continuation om Maj-Greverne ved Colding Skole.

Til denne Skolens Maj-Greve Solennitet er Aar 1724 den 9 Maj siunget denne Sang; foruden andre dertil componerede Musik Stykker:

Saa lad da Colding Skole
Beholde sine Stole
Og Begger lidt i Fred!
Vi samles i en Skare
Og vil i Dag forklare
Den Lyst, vi frydes ved;
Da Skovens Pragt og Ynde
Forvolder, vi begynde
At føre Maj i By.
Thi skal man nu fornemme,
Vor Skoles glade Stemme,
Med Svar fra Himlens Sky!

Og Aar 1730 den 22 Maj denne Sang:

1.

Kom, blankeste Sool!
Med mildeste Miner fra Himmelens Pool!
Lad Straalerne kastes i Dag paa vor Stad!
Saa bliver hver Borger fornøyed og glad,
Naar Skolen ham møder i Maj-Maaneds Pragt,
Og skionneste Dragt,
Og skionneste Dragt.

2.

Saa priser hand Gud, At

At Vinterens keedsomme Tider gik ud;
Hand forer de Toner med sødeste Lyyd,
Som Vidne om Sommers lykseligste Fryyd,
Og ønsker sig derved ald Velstand og got
Fra Himmelens Slot,
Fra Himmelens Slot!

Tydskland.

I Lybech har Hr. Scharbau, Præst sammesteds ladet sine Observationer over adskillige Steder i den Hellige Skrift til Trykken befordre. Verket er skrevet paa Latin, og forer den Titul: Henrici Scharbau V. D. M. apud Lubecenses Observationes Sacræ, qvibus varia Sacri Codicis utriusq; fœderis loca illustrantur & exponuntur, multaq; Sanctioris & Elegantioris Doctrinæ Capita explicantur, Lubecæ. Sumptibus Jonæ Schmidii, in 4.

Til Hamborg ere hidindtil i Anledning af de nu værende Religions Troubler i det Saltzborgske, saa mange Efterretninger indløbne, hvilke deels i de sædvanlige Gazetter, deels i besynderlige Skrifter Publico ere blevne meddeelte og

offentlig bekiendt giorde, at man snart er bleven kied og træt af dennem at læse. Saa stor Overflødighed man herudi har fornummet, saa have dog de, som i Historiske Sager en grundig Kundskab søge, ved alt dette sig over Mangel at beklage; thi det er jo Øyensynlig bleven bevist, at man i de u-tallige mange Skrifter, der om de Saltzborgske Religions Affaires ere komne for Lyset, lidet eller slet intet sig om den Evangelisk-Lutherske Lærdoms første Grund og Oprindelse i det Saltzborgske haver bekymret; men allermindst har man giort sig den Umage, dette vel altid trykkede, men dog aldrig aldeles undertrykkede Evangeliske Saltzborgs mangfoldige Fataliteter i en ordentlig Sammenhæng, og u-adskillelig Connexion at forestille, undtagen, hvad man for kort Tid siden af Mr. Schelhorn i det Latinske Sprog haver erholdet. Men paa det at de, som ere vandte til en Sag grundig at fatte og erkiende, kunde paa samme Maade blive tilfreds stillede, saa er Hr. Philip Friderich Hahne, Doct. og Profess. paa det Holsteenske Universitet til Kiel vorden foranlediget, at sætte

en

en Prøve derpaa, om i den Saltzborgske Religions Historie ikke saa megen Grund og bestandig Sammenhæng stod til at finde, hvoraf man noget meere tilforladeligt, end hidindtil er skeet, kunde sammensamle, og den curieuse Verden for Øyne legge. Ihvorvel nu dette har været meget tungt og besværligt af den rette oprindelige Kilde og tilstrækkelige Historiske Hielpe-Midler til veje at bringe: saa har hand dog alligevel i sit Forehavende formedelst hans derpaa anvendte u-fortrødne Arbeyde været særdeles lykkelig, i det hand et Verk har fuldfærdiget, hvilket hand med den Opskrift, Evangelisches Saltzburg har betegnet, efter det Exempel, som Hr. Raupach for kort Tid siden hannem har givet, da samme sit Verk, Evangelisches Oesterreich kaldet: lod for Lyset stille. Det gandske Verk bestaar af II Deele. Den første forestiller det Evangeliske Saltzborgs Historie i en rigtig og vel sammenhængende Orden, og bestaar af 3 Capitler. Af hvilke det (1) handler om den Evangelisk-Lutherske Lærdoms Udspring og Begyndelse i det Saltzborgske

Land, indtil den første almindelige Forfølgelse ved Religions-Freds-Tiderne Anno 1555. Det (2) om den Evangelisk-Lutherske Kirkes Tilstand i Saltzborg fra Religions-Freden Anno 1555. indtil Enden af det XVI Seculo, og de i værende Tid, over saadane paakomne Forfølgelser. Det (3) om de Evangeliske Saltzborgers Skiebne i det XVII Seculo, indtil den Tid, da nærværende Forfølgelse, og de deraf oprundne Bevægelser deres Begyndelse have taget. Om denne sidste og ellers hver Mand bekiendte Sag vil man her dene finde ikke et Ord melde, men først afvarte, hvad for en Udgang den i fremtiden maatte tage. Den II Deel indeholder de til det Evangeliske Saltzborg henhørende og endnu for haanden værende Documenter og Beviisligheder, hvilke mand med stor Flid haver tilsammen samlet, og tillige med de, som i Londorpii og andre endnu ældre Actis publicis sig befinde, her igien indrykket, paa det at de, som ikke allene for Videnskabens skyld, men endog af Nødvendighed i offentlig Rigs-Forsamling og Retter sig af saadanne til-

tilforladelige Efterretninger ved endnu vedvarende Uroelighed vilde betiene, kunde have alle de Ting paa et Sted samlede, som til Sagen henhøre. I saa Maade vil alt saa dette Verk til 2 Alphabet. in 4to. opløbe, og kand, saafremt baade Trykken og Forlaget det vil være stedse beforderlig, endnu indtil hen imod forestaaende Michels-Dag blive færdig.

Sammested kand ligeledes alle curieuse Liebhabere faae tilkiøbs at bekomme adskillige gandske nye Land- og Søe-Korter, saavelsom og en gandske nye Afritzning paa den af Spanien seenist erobrede Stad og Fæstning Oran i Africa, iligemaade paa Algier, Gibraltar, Minorca og andre fleere.

Til Leipsig i Teubners Boglade, er nu omstunder til kiøbs at bekomme efterfølgende Piece, som fører denne Opskrift: Johan Gottfried Gordsches, Professoris der Poësie in Leipsig, Sterbender Cato ein Trauer-Spiel, nebst einer Critischen Vorrede, darin von der Einrichtung desselben Rechenschafft gegeben wirdt, 1732. in 8vo.

Sammested er og under Wolfgang Deerens Forlag nylig bleven ferdig: Muſicaliſches Lexicon, oder Muſicalſche Biblioteque, darinnen nicht allein die Muſici, welche ſo wohl in alten als neueren Zeiten, imgleichen bey verſchiedenen Nationen, durch Theoriam und Praxin ſich hervor gethan, und was von jedem bekandt worden, oder er in Schrifften hinterlaſſen, mit allem Fleiſſe und nach den vornehmſten Umſtänden angeführet, ſondern auch die in Griechiſcher, Lateiniſcher, Italiäniſcher und Frantzöſiſcher Sprache gebräuchliche Muſicaliſche Kunſt- oder ſonſt dahin gehörige Wörter, nach Alphabetiſcher Ordnung vorgetragen, und erkläret, und zugleich die meiſten vorkommenden Signaturen erläutert worden von Johan Gottfried Walthern, Fürſtl. Sächſiſch Hoff-Muſico und Organiſten an der Haupt-Pfar-Kirche zu St. Petri uud Pauli in Weimar, Leipzig 1732. in 8vo. 2 Alphabet. nebſt 5 und ein halb Bogen Kupffer.

Nederlandene.

Til Leyden har Boghandleren Mr. Lan-

Langerack under Subscription ladet efterfølgende trykke: Jacobi Gothofredi J. C. & Professoris Juris celeberrimi, primum in Academia Genev. deinde ejusdem urbis Senatoris, Consulis V. & Patriæ nomine variis Legationibus in Galliam, Germanium, Pedemontium, atqve Helvetiam præclare functi, Opera Juridica Minora ad Antiqvitates præsertim Juris sub Imperatoribus Gentilibus & Christianis spectantia, sive Libelli, Tractatus, Orationes & Opuscula rariora & præstantiora, qvibus continentur selectæ, non modo in Jure, sed omni Antiqvitate Romana & Græca, Jus antiqvum illustrantes Materiæ. Omnia ab innumeris mendis purgata, cum Vita & Icone Authoris & Indice copiosissimo 1732.

Til Ytrecht har den bekiendte Joh. Cornel de Pauw, som har erhvervet sig stor Berømmelse for de adskillige Grædske Authores, hvilke hand til Trykken har ladet befordre, nu omstunder ladet efterfølgende med sine Anmerkninger forlyset komme: Anacreontis Teyi Odæ Græcè & Latinè 1732. in 4. I hans Fortale

gier

gior hand sig ald Umage for at bekræfte, at disse Odæ i Almindelighed af Grammaticis ere blevne understukne.

Sammested er D. Trotz en brav lærd Mand nu omstunder i Verk med et meget net Verk de Memoria propagata, damnata, & restituta at udarbejde, hvoraf den første Part allerede findes under Pressen, og henimod indeværende Aars Udgang ventes at skulde komme for Lyset.

Samme D. Trotz har og i Sinde, den for kort siden til Dresden afdøde Doct. Wächtlers eenlige udgivne Juristiske Skrifter i een Samling at lade udgaae, og samme Samling med en Fortale om denne Mands Liv og Levnet, og hans Skrifters Værdie at bepryde.

Engelland.

Efter at Hendes Majestæt Dronningen for kort Tid siden i Haven ved det Kongelige Pallais Richmond en gandske nye Grotte efter Italiensk Maade har ladet opbygge, og samme med de berømte Philosophorum af Engelland John Lo-

Lockes, Isaach Neutons, Doct. Woodlastons, og Doct. Clarches Portraiter udstaffere; Alt saa har Hendes Majest. ladet alle de Lærde paa Universiteterne til Oxford og Cambridge og ved Collegierne til Eaton og Westmunster saavelsom og andre berømmelige Mænd tilkiende give, at de paa omrørte Grotte og til de berømte Mænds Ihukommelse, hvis Portraiter samme beprydede, eendeel Latinske Inscriptiones, som kunde behage Dronningen, skulde forfærdige. Hvilken nu af disse Inscriptioner, som bliver holdet for den beste, skal paa Frontispicen af Grotten udhugges, og dens Author ikke alleeniste med en Foræring af Hendes Majestæt vorde regaleret, men endogsaa med hendes Protection bæret. Adskillige Lærde have allerede, for deraf at profitere, adskillige Inscriptioner over den dennem givne Materie udkastet; men hidindtil er endnu ingen bleven overgivet, saasom Hendes Majestæt Dronningen først en vis Dag til deres Eftersyn og Undersøgelse agter at beramme, til hvilken Tid de skulde vorde indkaldede.

I London er Monsr. Andersons Genealogiske Tabeller under efterfølgende Titul kommen for Lyset: The Royal Genealogies, eller Genealogiske Tabelle over alle Keysere, Konger og Printzer fra Adam af indtil vore Tider. Verket bestaar af 812 Pag. in Folio, foruden Dedicationen, som til Printzen af Wallis er indrettet, tillige med Fortalen og Registeret, og indbefatter ellers 2 Deele: den første begyndes af en Chronologiske Historie over Verden, fra dends Skabelse indtil Christi Fødsel, og beskriver de første og største Familier, saavelsom og de ældste regierende Herrer i Asia, Europa, Africa og America, deres Stamme-Register indtil Keyser Carl den Store, iblant hvilke Genealogier mange indtil disse Tider ere fortsatte. Den anden Deel bestaar af de Europæiske Kongers Genealogie fra Carl den Store, indtil vore Tider, og slutter sig med Kongerne af Store Brittannien.

Sammested er i indeværende Aar en Piece bleven for Lyset stillet, som kaldes: A natural History of Birds &c. ☞ Eine

natürliche Beschreibung allerhand Vögel, wobey sich über Hundert nach dem Leben auf das genaueste abgezeichnete Kupffer-Bildern befinden, ans Licht gestellet von Eleazar Albin. und mit allem Fleiß illuminirt, oder mit gehörigen Farben abgesetzt, von ihm selbst und seiner Tochter, London 1732. in 4to. Tilforn skal Mr. Albin en naturlig Beskrivelse over alle slags Unziefer have udgivet, hvilken, som hand fornam den gik lykkelig af, lod hand sig opmuntre det samme om Fuglene at forsøge, og er sindet dette første Bind endnu et andet at tilføje. Denne sinde leverer hand os saa mange Fugle, som Kaaberstykker, nemlig 101., og handler derved om deres Natur, Egenskab, Alder, Næring, hvor de sig opholde, deres Nytte og saa fremdeeles. Ved Enden af Verket findes 8 besynderlige Anmerkninger over visse Fugle, hvilke fra den lærde og berømte D, Deerham herrører, og give Naturkyndigerne en stor Oplysning i denne Materie.

Frankerige.

Til Pariis har Monsr. Meynier Kongelig

lig Ingenieur over Skib-Byggeriet og Søe-Væsenet, forrige Kongel. Profeſſor Hydrographiæ til Havre, ladet efterfølgende trykke: Memoire ſur le ſujet du prix propoſé par l' Academie Royale des Sciences en l' année 1729. touchant la meilleure Methode d'obſerver ſur Mer la declinaiſon de l' Aiguille Aimantée, ou la variation de la Bouſole 1732. in 4to.

Sammeſted er og nylig en Roman fra Trykken udgangen, ſom fører denne Titul: Les Avantures du Prince Iakaya, ou le Triomphe de l' Amour ſur l' Ambition. Anecdotes ſecretes de la Cour Ottomanne 1732.

Fremdeeles Preſervatif contre l' incredulité & le libertinage, en trois Lettres paſtorales de Monſeign. L' Eveque de Londres. On y a joint ſon Inſtruction Paſtorale au Clergé de ſon Dioceſe, tendant au meme but, & ſes deux lettres au Colonies de L' Amerique touchant L' inſtruction des Negres. Traduit de l' Anglois par Abraham le Moine Miniſtre de L' Égliſe Anglicane & Chapelain du Duc de Portland 1732. in 8vo.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 38.

Den 18 Septembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 47.

Mag. Albert Thura, Sogne-Præst udi Leirskov ved Colding, har været til sinds at udgive efter haanden en Chronike over Biskopperne for og efter Reformationen i hvert Stift her i Fæderne-Landet, hvoraf et par ligger hos hannem nu færdige; nemligen een over Aalborg Stift, og den anden over Viborg Stift

i Jylland. Hand har og haft sin Correspondence derom paa Norge, i Haab, at faa derved Kundskab til en complet Krønikke ogsaa over det Kongeriges Biskopper. Men, som hand har befundet, at det vil blive vanskeligt for hannem, som boer saa vidt borte fra disse langt fra liggende Stifter, at faa fuldkomne og nødvendige Underretninger til sligt et Arbejde og Verk at forfærdige, er hand til Sinds at overlade dette Verk, saa vidt de Norske Biskopper angaar, til en anden Patriot, som enten boer selv i Kongeriget Norge, eller kand have bedre Evne og Lejlighed til den behøvende Correspondence at udholde. Det, som hand ellers for sig selv hidindtil havde korteligen samled om bemeldte Kongeriges Biskopper, har hand til os indsendt, og herefter Ugentlig i disse Nouveller bliver indført, med Læserens Tilladelse, ej alleene, for dermed at tiene Landsmændene i begge Kongerigerne; men endog for derved at opmuntre en eller anden i Fæderne-Landet, til at betiene sig af denne Grundvold, at bygge det heele Verk paa. Og meldes da til en Begyndelse, først

Om

Om Biskopperne i Opslo og Christiania.

Fra en fornemme lærd Mand i Christiania blev indhentet den 5 Dec. 1722. en bar Fortegnelse paa dette Stifts Biskoppers Navne fra Aar 1393. paa hvilken Catalogo den første Biskop er Oystanus, der af den berømmelige Arrild Hvitfeld kaldes i Bispe-Krønniken Ostenius. Da denne Fortegnelse med Hvitfelds blev conferered, befandtes det, at Hvitfeld opregner 20 Biskopper foran førend Ostenium. Og ere deres Navne disse: 1. Asgauterus. 2. Thorolpherus. 3. Aslacus. 4. Gerardus. 5. Colerus. 6. Petrus. 7. Gulielmus. 8. Torstenius. 9. Helgo. 10. Nicolaus. 11. Ormerus, elect. 1160. 12. Torchillus. 13. Haqvinus. 14. Andreas ob 1287. 15. Evindus, elect. 1288. 16. Helgo II. cognomine Langtaa, consecrat. 1304. 17. Salomon. 18. Sigefridus. 19. Halvardus. 20. Johannes 1382.

Derefter følger paa bemeldte Fortegnelse:

21. Oystanus, som af Hvitfeld kaldes Ostenius.

22. Jacobus, natione Danus; 1410.
23. Joannes. NB. Her meldes om en anden af Hvitfeld, ved Navn Severinus, 1422.
24. Johannes, etiam Danus.
25. Gundærus, hand kaldes af Hvitfeld Gunnarus Holkius, 1482.
26. Nicolaus.
27. Herlaus, 1501. (hvilket Aars-Tal legges til af Hvitfeld.)

(Siden paa den skrevne Fortegnelse meldes om tvende Bisper, hvis Navne har været:

Nicolaus Carleby.
Herlaus Kyrning.

Men man holder billigen for, at disse tvende, efter ald rimelig Slutning ere de selvsamme, som de forrige tvende Nicolaus og Herlaus; og at, ved at læse de sidstes Navne, faaer man med det samme de førstes rette Tilnavne at vide.)

Siden følger:

28. Andreas Mus.
29. Johannes Mule, Capitulo obtrusus Anno 1517. ob. 1524. Hand legges til af Hvitfeld, men findes ikke paa den skrevne Fortegnelse.

Hvor

Hvorvidt ellers denne dobbelte Series kand være enten rigtig eller u-rigtig, vil best kunde udseges af den, som paatager sig Verket i Fremtiden at legge Haand paa, og forarbejde.

Da man ellers tilforn haver ladet bekiendt giøre, at man til disse Tidenders Udfærdigelse (ligesom paa andre Stæder practiseris, hvor alle saadanne Nouveller af de fra deres Lærde indsendende Efterretninger og Avertissements sammenskrives) og paa det at man ej altider skulle have forneden at ud-copiere og extrahere Fremmede; men kunde og undertiden fournere noget af Fædernelandets Arbejde, ønskede man af saa mange saa vel inden som uden dette Stæd boende brave og lærde Mænd undertiden at vorde suppediteret med hvad Lærde Anmerkninger eller nye Opdagelser de enten selv eller hos andre kunde have opfunden til Publici Nytte og Nationens Ære; det være sig in Theologicis, Juridicis, Historicis, Philosophicis, Mathematicis eller andre Videnskaber og Scientier, saa haabede man og at en og anden vilde tage Exempel af forskrevne brave og den lærde

Verden dyre Mand, og efterfølge hans Fodspor. Hvad Nova eller Curiosa, som nogen da maatte behage at indsende, kunde enten ved sikker Lejlighed eller med Posten indsendes, da man, ifald det kunde være til Publici Nytte og Bekommendes Gloire, gierne vilde betale den paagaaende Omkostning af Fragt eller Porto. Skulle og en eller anden Beskeedenhed ey ville tillade at vilde have sit Navn bekiendt for hvis hand saaledes havde ladet notificere, skal det og efter Begiering vorde fortiet.

Tydskland.

Til Hamborg har et lystig Hovet i Anledning af Deres Kejserlige Majestæters foretagne Rejse til Lintz, haft efterfølgende Indfald, hvilket vel var værd, at det maatte blive opfyldt:

Die gröste Majestät begiebet sich nach Lintz;
O käme, was sich reimt, ein angenehmer Printz!
Das Carls-Bad würde ja, für Wässern aller Erden,
Und gantz Europa selbst dadurch glückseelig werden.

Sammesteds har over den Grotte, som Hendes Majestæt Dronningen af Engelland, (hvorom man for 8 Dage siden i den Lærde Ugentlige Aviise Beretning har meddeelet,) til endeel Engelske lærde Mænds Ære i Haugen til Richmond har ladet opbygge, og dertil indbudet alle disse Tiders Beaux Esprits hver sin Latinske Inscription derover at forfærdige, een sig selv saa kaldende Eenfoldig Tydsker, dog med en beskedentlig Protestation derover efterfølgende ladet for Lyset komme:

Musæum
Per Gratiam
CAROLINÆ
MAGNÆ BRITTANNIÆ REGINÆ,
Palladis redivivæ
Iconibus & memoriæ.
Clarissimorum Angliæ Philosophorum
Æmulationi posteritatis
Admirationi totius orbis
Imo æternitati
Sacrum.

Laßt die Gelehrten hier die Kunst zusammen tragen,
Sie können alle doch nichts mehr als dieses sagen.

Til Hannover vil med det allerførste en Tractat komme for Lyset, som vil føre denne Opskrift: J. C. Harenbergs R. G. Historische Schrifft von den Männlichen Vorfahren des Durchleuchtigsten Hauses Braunschweig und Lüneburg, aus den uhralten Marg-Graffen von Florentz und Este, von dem Anfange des IX. Seculi bis zur Mitte des XII. Opsettelsen er paa Latin affatted, paa det at Udenlandske den og kunde læse. Derved findes adskillige paa de behørige Bevisligheder grundede Stamme-Tavler, og bliver i Særdelished bevist, at det Durchleuchtige høyst-ermeldte Huus paa Florentz og andre Parter i Italien i Kraft af gamle Documenter og Bevisligheder fra troværdige Skribentere Prætensioner kand formeere. De, som ere Elskere af gamle Historier, kunde derudaf see, at alle Estiske Stamme-Tavler af falske Genealogister ere opdigtede, og at endnu foruden det Huus Modena, sig andre høye Familier i Italien befinde, som af en slet Stamme deres Oprindelse have.

Ne-

Nederlandene.

I den Haag har i Anledning af Hans Kommerske Keyserl. og Kongl. Preussiske Majestæters seeniste Tilsammenkomst i Praag, uden all Tvivl i henseende til høystvigtige Aarsager, en curieus Pen giort denne Anmerkning, at i dette begyndte 18 Seculo have mangfoldige fleere Kronede Hoveder sig med hinanden aboucheret end i alle de forrige 17 Seculis efter vore Tiders Regning er skeet, nemlig:

Petrus I. den Store Russiske Monarch giorde ved slutningen af sidste Seculo formedelst sin Reyse en Begyndelse til slige ellers u-sædvanlige Samlinger iblant Kongelige høje Personer, som sig siden oftere haver tildraget. I Aaret 1697 gav denne Monarch den Glorværdigste Konge af Store-Brittannien Wilhelmo III. en Visite til Utrecht, og der efter har samme med Kongerne, Augusto af Pohlen, Friderich, og Friderich Wilhelm af Preussen, Friderich IV. af Dannemark, og Ludvig XV. i Frankerig, medens hand

endnu levede under Regentskab, adskillige Entrevuer holdet.

Carolus XII. Konge i Sverrig, da hand sig i Aaringerne 1706 og 1707 med sin Armee i Sachsen befandt, gav Anledning, at 3 Kronede Hoveder, nemlig Carolus, Augustus og Stanislaus komme tilsammen.

Fridericus IV. Konge i Dannemark, arriverede paa sin Tilbage-Reyse fra Italien i Aaret 1709 til Dresden hos Kongen af Pohlen, da derefter til Berlin en Sammenkomst af 3 Friderichs, nemlig Kongen af Dannemark, Pohlen og Preussen paafuldte.

Fridericus I. i Preussen besøgte atter igien Aar 1709 Peter Czar af Store-Rusland.

Georgius I. af Store-Brittannien og Friderich Wilhelm af Preussen have til Berlin og Hannover, iligemaade og Augustus II. af Pohlen og Friderich Wilhelm af Preussen til Dresden og Berlin adskillige Entrevuer med hinanden holdet.

Philippus V. Konge i Spanien, og Johannes V. Konge i Portugal havde Aar

1729

1729 holdt den vidtbekiendte Entrevue til Badajos, hvorved de samptlige Kongelige Familier sig indfandt, tvende Konger, tvende Dronninger, 2 Cron-Prinzer og 2 Cron-Printzesser, Søster og Broder, imellem hvilke sidste en dobbelt Mariage blev sluttet, sampt de øvrige Kongelige Børn, tilsammen 13 Kongelige Personer fra Spanien og Portugal, hvilke af en Stor Fyrste, som i det 16 Seculo regierede, ere oprundne.

Den seeniste Tilsammenkomst imellem Keyseren og Kongen af Preussen, er i disse Tider vel den merkværdigste iblant alle, og lader det sig ansee, at derpaa besynderlige Virkninger vil følge.

Sammesteds er gandske nyeligen fra Trykken udkommen den 1ste Deel af de Nederlandske Fyrsters Historie af de Baytiske, Burgundiske og Østerrigske Huuse fra Grev Albert af Holland af, indtil Keyser Carl V. hans Død, ikke alleneste af de Tiders troeværdigste Skribentere og Beviisligheder sammensamlet, men endog med fleere end 1000 Skue-Penge, hvilke meget til Historiens Oplysning tiene, udprydet og udgivet af Mr. Frantz

von Mieris. Efter-Trykken af Skue-Pengene, som i de efterfølgende 2de Deele skal forekomme, kand hos Boghandlerne i de fornemste Hollandske Stæder for i vejen tages i Øjesyn.

Til Utrecht er en gandske nye Fransk Comœdie bleven trykket, som fører denne efterfølgende Opskrift: Le Mari curieux: eller den nysgierige Egte-Mand. Caracteren skal være meget vel udført, saa alle den med Fornøyelse kand læse, det er ellers ikkun et lidet Verk, og bestaar af en Duodez.

I Leyden vil det saa kaldede de Lærdes Societæt, hvilket for nogen Tid siden i den Haag en Journal have udgivet, begynde i Septembr. Maaned at lade et Verk komme for Lyset, som skal føre den Titul: Neues Historisches Journal der Republiqve der Wissenschafften: Og have de foresat sig hver anden Maaned en nye Deel deraf at lade udgaae.

Til Amsterdam er for Augusti Maaned den bekiendte Hollandske Spion kaldet, atter igien kommen for Lyset, i hvilken allehaande seldsomme Folk blive forestillede. Nemlig en Marforius, der er

en

en Mand, som kand vel tale, naar Ordene først hannem blive i Munden lagde. Pasquinus er den anden, og Resten Paris, og den bekiendte Johan Law.

Sammested er efterfølgende ligeledes kommen for Lyset: Het Leven van onzen Heylandt J. C. In een getrokken uit veene nieuwelyks onderzochte Schikking van overeenstemming der vier Evangelist.; vaer in elk by na volkomen zyn ordre behoudt: alles in de bewoordingder Doordhrechtsche Overzetting met enige weinige inlaschingen, in onderscheide Lettres tot Klaerder aentonninge van de Samenhang der redenen, benevens onder gevoegde Aenwyzingen der gelykluidende Texten, en Aenmerkingen tot Verklaringe en tot Opwekkinge van gemoedelykheit. 1732, in 4to

Engelland.

I London skal til Inscription paa den prægtige Grotte, hvilken Hendes Majestæt Dronningen til Richmond har ladet opbygge, efterfølgende Engelske Vers være blevne forfærdigede.

SIC

SIC SITI LÆTANTUR DOCTI.
With Honour thus by Carolina plac'd,
How are these venerable Bustoes grac'd!
O Queen! with more than regal Titles crown'd,
For Lowe of Arts and Piety renown'd,
How do the Friends of virtue joy to see
Her Darling Sons exalted thus by Thee?
Nought to their Fame can now be added more,
Revier'd by Her whom all Mankind adore.

Sammesteds er iblant de Lærde en stor Disput paakommen, over den curieuse Machine Orrery kaldet, hvilken Monsr. Heath en Mathematisk Instrument-magere skal have forfærdiget, og der saavel i henseende til dens Størelse, som dens Nytte bliver holdet for at være den beste iblant alle de, som endnu hidindtil have været giorde.

Frankerige.

Til Paris er det bekiendt, at en vis Abbé, Mongon ved Navn, for nogen Tid siden visse Memoires skal have ladet udgaae, men derved og saa ringe Tak fortient

tient, at hans Bog ikke alleene i Frankerig, men endog i Holland en skarp Confiscation har udstaaet. At hand dette har fortient derved, at hand sig imod Cardinal Fleury har forgrebet, kand af hans selv egne Memoires klarligen sees, hvilke i Tydskland før og langt fleere i Tallet, end i Frankerig, hvor de aldeles bleve undertrykkede, vare at finde. Uanseet denne hans Boges Confiscation tog dog alligevel Abbé Mongon sin Tilflugt til Holland, og opholder sig nu omstunder der hemmelig. Ellers er dette dist om hannem at sige, at hand i de Tider, da hand var bortskikket til Spanien, satte sig der i stor Gunst og Naade hos Hans Catholske Majestæt, og hialp meget til, at den forrige Forbittrelse imellem begge Cronerne over den Sag angaaende Infante-Reine Hendes Tilbageskikkelse til Spanien, sig igien stillede. Kongen af Spanien skal og have haft i sinde, hannem til Cardinals Værdighed at foreslaae, saasom hand og er af en anseelig Familie. Men efterdi hand havde sine Fiender og Misundere i Frankerige, saa hand ikke sin Rapell, som hand saa

længe

længe havde giort Ansegning om, kunde erholde, er hand derover bleven gandske u-taalmodig, og har ladet de foromrørte bittre Memoires imod det nu værende Franske Ministerium for Lyset komme, hvorved hand dog baade sin Lykke og havde Forhaabning til Cardinals Værdighed uden Tvil har forspildet.

Sammesteds arbeyder en Benedictiner P. Carpentier ved Navn, med en u-ophørlig Flid paa en forbedret og formeeret Edition af Monsr. du Fresne, hans Glossario mediæ Latinitatis, og har hand til dette Verk endnu taget sig en Medhielp ved Navn Dantiné. Verket vil endnu blive engang saa stort og stærk, som det tilforn har været, og efterdi Udgiveren har foretaget sig med stor Oprigtighed herudi at gaae til Verks, saa seer hand ligesom forud, at hans Bog i tiden til Rom sit Sted in Indice Librorum prohibitorum mueligt vil erholde. Ellers, saa fremt hans brystfældige Helbred ikke vil være hannem for meget hinderlig, saa haaber hand med Verket i det tilstundende Aar at blive saa vidt færdig, at det til Pressen kand indsendes, og vorde aftrykket.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 39.

Den 25 Septembr. 1732.

DANNEMARK.

Afvigte Torsdag den 18 Septembris blev paa det Kongelige Universitet i Kiøbenhavn i en meget solenne Forsamling af mange høje og andre fornemme Stands Personer, Geistlige og Verdslige en Disputatz holdet, da Profess: Theolog: Jeremias Fridericus Reuss Wurtembergicus pro loco disputerede de Usu Experientiæ Spiritualis in Scripturarum Interpretatione. Respondens var samme Tid Georgius Fridericus Bluhme, S. S.

Theol: Studios: Opponentes vare efterfølgende Brave Lærde Mænd, nemlig: 1) Rector Magnif. Johannes Gram. 2) Hans Høy-ærværdighed Biskop Worm. 3) Profess: Theol: Primar: Steenbuch. 4) Profess: Theol: Woldiche. 5) Profess: Horrebow. og 6) Professor Thestrup.

Til det Kongelige privilegerede Bogtrykkerie her i Kiøbenhavn, er i disse Dage fra en sikker Haand efterfølgende Latinske Anagramma paa den Spanske General Greven af Montemar hans Navn, der i Africa den bekiendte Spanske Expedition ved Oran har forestaaet, vorden indsendt, med Forlangende, at man det i de sædvanlige Ugentlige nye Tidender om Lærde og curieuse Sager vilde lade inserere; thi vorder det og ved nærværende til Publici Fornøyelse under efterfølgende Latinske Vers bekiendt giort:

MONTEMARIUS.

Anagr.

MONET MARIUS.

MARIUS Ipse MONET, maneant te fata Jugurthæ,
Abdallah, Numidas qvi sine Jure tenes:
In-

Injusto titulo, Numidarum regna gubernas,
Et, qvæcunq; olim jura Jugurtha, rapis.
Ut cedas, hortor: nam MONTEMARIUS ille
MARIUS alter erit, nomen & Omen habet:
Orano, *Portu Magno*, Numidisvé potitus,
MARIUS ipse cluat, tuqve *Jugurtha* monet;
Et vigor Hispano Romanus pectore clausus
De victo toties hoste triumphat ovans.
Sed cave, ne maneant te fata suprema Jugurthæ,
Qvæ vis, fraus, nummi non resecare qveunt:
MARIUS invectus curru victore, Jugurtham
Sic aget ante rotas; Sicq; Triumphus erit.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 48.

Continuation om Opslo og Christianiæ Biskopper.

1. Johannes Reff var den første Lutherske Biskop siden Reformationen.

2. Mag. Andreas Madtſön.
3. Mag. Frandtz Berg.
4. Mag. Jens Nielſön, ſom har udgivet adſkillige Danſke Liigprædikener; ſaaſom (1) af Luc. XIV. 16-24. over Henrich Brokkenhuus, Khavn. 1590. in 8. (2) over Pſal. XLII. over Henrich Gyldenſtiern til Aagaard. ib. 1594. in 4. (3) af Philpp. I. 20-25. over Fr. Karen Gyldenſtierne. ib. 1596. in 8.
5. Mag. Anders Bentzön Dal. (Mag. Andreas Benedicti Dallinus.) Hand var i Begyndelſen Sogne-præſt til Eltang og Vilſtrup Meenigheder i Bruſch-Herred ved Colding, blev ſiden Aar 1586. Sogne-præſt udi Colding; creered Aar 1591. Philoſophiæ Magiſter af Decano, Johanne Saſceride paa Kiøbenhavns Univerſitet. Hand blev fra Colding kaldet til Hellig Geiſtes Meenighed i Kiøbenhavn; blev derefter Kong Chriſtian den Fierdes Slots-Præſt, og Aar 1601. beſtikket til Biſkop i Opſlo; hvilket Embede hand paa 7 Aar betiente. Hand har paa Danſk overſat Auguſti Erici, Secretairers i det Tydſke Cancellie, hans Hiſtoriam Inau-

augurationis & Coronationis Christiani 4ti, og udgivet den i Kiebenhavn 1598. in 4to. Ellers paa en Vindve-Rude i Colding findes hans Navn endnu saaledes tegnet:

Hr. Anders Bentzön,
Sogne-Præst 1588.

Og i Sogne-Præstens Residence i bemeldte Colding læses endnu denne gamle Inscription, hvor hans Navn til slutning anføres:

Friderich den Anden, af Guds Nade
Konning i Dannmark og Norge baade,
Gav stoor Hielp her til Colding By,
At bygge dette Huus af ny,
Udi sidste sit Regirungs Aar,
Der Caspar Marchdaner Lensmand var.
Anders Simensen, Ancher Mogensen Borgemester
Giorde af Byen og Kierken dertil det beste.
Hr. Hans Kneus den tiid Kierkens Forsvar,
Og Hr. Anders Bendsön Sogne-Præst var.

Tydskland.

Til Brunsvig er nu endelig den 4 og 5 Tome af M. Joh. Georg Leigh forrige P. C. & Conſ. Eccleſ. Adſ. in Acad. Jen. og nu værende Paſt. til Kindelbrück og Superintenduræ Weiſenſeenſis Adjunct. hans udgangne Commentar. Exegetico-Porismatic. in 4. over Propheten Eſaiæ Spaadomme blevne færdige, af hvilke den 4 Tom. Exegetiſke og Moralſke Betragtninger over det 30 indtil det 43, og den 5 over det 44 indtil det 54 Cap. incluſivè indeholder. De øvrige 12 Capitler er man og nu i Verk med at lade trykke, og haaber man, at man i det længſte til Paaſke 1733 ſamme fra Preſſen kunde udlevere.

Til Frankfort ved Mayn er et Verk frá Heydelberg til Trykken indleveret, ſom fører den Titul: Hiſtoriſche Schau-Platz der alten berühmten Stadt Heydelberg, worinnen derſelben Lage, Urſprung, Wachsthumb und Verſtöhrungen vorgeſtellet; wie auch die Erbauung des Schloſſes, derer Kirchen, Clöſter etc. Auffrichtung der Univerſitæt, Bibliote-

qve

qve und Schulen, sammt denen darinnen befindlichen alten Schrifften angezeiget werden, deme beygefüget ist eine Erzehlung, waß sich von Anfang biß auffs Jahr 1694. in der Stadt, und im 30 Jährigen Kriege in der Pfaltz begeben, mit volständigen Registern. Verket bestaar af 1 Alphabet og 10 Ark, og kand til Nyt Aar 1733 ventes færdig at blive.

I Leipsig er paa nye igien en vis Tractat fra Pressen udganget, som hidindtil, endskiønt forgieves, har været forlanget af mange, saasom den ingensteds har været at bekomme. Den fører efterfølgende Opskrift: Leben und Ende des durch Göttliche Gnade auff dem Todt-Bette bekehrten Weltbekanten Atheistens Johan Wilmoth, Graffen von Rochester, auff dessen eignes Begehren zur Warnung, Lehre und Nachfolge anderer, durch den berühmten Theologum der Englischen Kirche Doct. Gilbert Burnet, erst in Englischer Sprache geschrieben, und hernacher ins Teutsche übersetzt, in 12.

Til Schmalkalden har den formedelst andre sine Philosophiske Skrifter allere-

de bekiendt vordne Johan Valentin Wagner atter igien ladet et lidet Skrift trykke, som fører denne Opskrift: Auffgeglärete der Erd-Kugel ähnliche Monds-Welt, oder Abhandlung von Beschaffenheit des Mondes, darinnen erwiesen wird, wie dieser Planet sowohl als unsere Erd-Kugel aus Vesten Lande, Bergen, Thälern, Meeren und Insuln bestehe etc. mit einer Atmosphæra umbgeben sey, und eine völlige Conformité mit der Erde habe, mithin Vegetabilia und Animalia in sich halte, zur Verherlichung des Göttlichen Nahmens entworffen von Johan Valentin Wagnern, in 8vo.

Fra Cassel fornemmer man, at siden i indeværende Seculo snart enhver Protestantiske Provintz har begyndt adskillige Acta til Reformations-Historien at lade udgaae, hvoraf man kan vente i Tiden maaskee et fuldkommen og fuldstændig Værk at kunde vorde forfærdiget, saa har og den der værende berømte Raad Hr. Schminch besluttet, ligesaadant et Verk om Hessen, som hans Fæderne-Land formedelst Trykken at lade be-

bekiendt giøre. Men i hvorvel hand allerede en stor Mængde af Breve, som de der været havende Herrer Land-Grever og Theologi med de Chur- og Fyrstelige Theologis i Sachsen og Schweitz, have med hinanden verlet, har indsamlet, saa meener hand dog, at en større Forraad deraf endnu maatte være at finde, hvorfore hand tienstlig lader alle og enhver ombede, som sligt maatte have i Eje, eller i det mindste nogen Efterretning derom, de da hannem saadant et Liggendefæe ikke vilde forsage, men til den almindelige Nyttes Befordring ubesværget vilde lade tilkomme. Ligemaade tilbyder hand sig gandske villig at være dennem i Særdeleshed til Tienste, som hannem med gode gamle Beviisligheder alle de Thüringiske Land-Grever, førend Türingen fra Hessen blev separeret, eller og de Hessiske Land-Grever selv anlange, hvorudaf den Hessiske Historie een desbedre Oplysning kunde gives, gunstigst vilde gaae til haande.

Til Kukus-Baddet i Bøhmen, har afvigte 28 Aug., paa hvilken Hendes

Romerſk-Keiſerlige Maieſtæts høje Fødſels-Fæſt indfaldt, og paa det prægtigſte blev celebreret, den Keiſerlige Hoff-Poet Johan Carl von Newen efterfølgende over denne høyſtfornøyelige Dag opſat:

Qvum NATALIA AUGUSTÆ Romanorum HELENÆ, non Matris CONSTANTINI M. qvi magno ritu, cultuqve dedicavit CHRISTI, ut ait Tertulianus jam pene ſuperbi Crucem, in qva, ex iniqva Pilati ſententia, humani generis Hoſtia pependit, ſed CONSTANTISSIMI, FORTISSIMI, INVICTISSIMI, CÆSARIS OPTIMÆ CONJUGIS, in Kuckſeniis aqvis medicis celebrarentur.

Macte, Comes! Fidei una tuæ fiducia, CRUX eſt,
Hæc Schola virtutis, portus & ara piis.
Religioſa Domus poſt hanc tua proxima ſpes eſt,
Qvæ Domus eſt ſola per pietate DEO;
Ergo, magne Comes, longum NATALIA feſta,
(Ut colis HUBERTI) Cæſariana cole.

Dat

Dat populus, dat gratus eqves, dat thura senatus,
Ut Natum Patriæ Mater, ELISA, ferat.
Hoc facis, ac fieri per Membra & pignora Christi.
Aere jubes, precibus qvi tua vota juvant,
Qvis tibi qvis dignas pro tanto munere grates?
Et vel pro meritis reddere verba potest?

Svitzerland.

Til Zürch har Hr. Joh. Jacob Scheuchzer, der sig Naturens Lærdoms Undersegning har ladet være saa meget angelegen, ladet en Disputation trykke under den Titul: Cœlum triste ad Julias Calendas anni MDCCXXXI. in 4. hvorudi et forskrekkeligt U-Vejr, hvilket imellem den 30 Junii og 1 Julii afvigte Aar i en stor Deel af Schwitzer-Landene, og i Særdeleshed i den Canton Zürich stor Skade foraarsagede, meget omstændelig bliver beskrevet. Da Author mange Physiske Observationer om For-

Forskiel paa Vindene, Luftens Beskaffenhed, Barometri Forandringer i det gandske afvigte Aar har tilfoyet.

Nederlandene.

At de Hollandske nu omstunder skrive meget om Lærde Sager i deres eget Moders Maal, kand erfares af efterfolgende Verk, som nyelig til Grönningen er vorden trykket, og forer den Titul: OLYMPIA, dat is, Olymp-Spelen der Grieken, nagebotst van de Romainen, uit oude Griekſche en Romeinſche Schryvers opgehaelt door Theodorus Antonides, in zyn Leven, Predicant te Weſterwytwert en Menkewerter 1732. in 8vo.

I Amsterdam er nu anden gang en stor Tractat in folio med mange Kaaberstykker prydet bleven oplagt, som forer den Hollandske Opskrift: Historie van het Leven des Heren HUIG DE GROOT, beschreven tot den aenfang van zyn Gesantschap wegens de Koningiñe en Kroone van Zweden aen t'Hof van Vrankryk, door Caspar Brandt, en volgt tot zyne Doot door Adrian van Canterburg, 1732. in folio.

En-

Engelland.

Til London finder man nu omstunder et Verk, som er oversat af Fransk paa Engelsk, og fører den Titul: The Case of Seduction: Det er: Fruentimmers Forførelse: Bestaaende af en Beretning om den nyelig til Pariis førte Rettergang saavel for Geistlige som Verdslige Retter imod den Ærværdige Abbed Claudius Nicolas des Rues, i Hensende til den Beskylding hannem er paalagt, 133 Fruentimmer at have voldtaget.

Frankerige.

Den Pavelige Nuncius Delci, eller som hans fuldkomne Navn lyder: Rainerius ex Comitibus de Ilcio, der for kort siden sit offentlige Indtog til Pariis har holdet, forvolder nu i disse Dage den største Opsigt iblant Folk. Hand har i en offentlig Forsamling i Nærværelsen af mange Personer med disse Ord ladet sig forlyde: at hand ansaae det som høyst forunderligt, at Kongen af Frankerig ved den seeneste af Parlementet imod Kongen og Erke-Biskoppen af Pa-

ris

ris beviiste Viederspenstighed ikke sin Authoritæt dermed havde maintineret, at lade nogle af Parlements-Raadet ophænge. Hvor stor Gevaagenhed hand sig dermed hos den Franske Nation har til Veje bragt, kand man sig lettelig forestille; Hvorfore Parlamentet heller ikke har forsommet sin Tid, foromrørte Nuncio igien en Tort at giøre; Thi da nemlig samme Nuncius havde formedelst Trykken ladet en offentlig Erklæring bekiendt giøre, og uddeele, hvorudi det alle og enhver bliver tilladt de ellers forbudne Bøger at læse, undtagen Maimburgii, Caroli Molinæi og Machiavelli Skrifter, tog Parlementet sin Lejlighed i agt, og haver samme Nuncii Declaration ophævet og til intet giort. I det øvrige har hand sig saa stort et Had og Foragt til Veje bragt, at den gemeene Mand peger Fingre efter ham og fløyter ham ud, naar de see ham paa Gaden, hvorover hand sig uden Tvifl endnu større Fortrædelighed i Fremtiden kunde vente at paabyrde.

I Paris skal i indeværende Aar tvende smaa Piecer være bleven trykkede, hvilke

ke synes at være en Espece af Romaner, hvorfor de ogsaa skal være bleven udgivet: Den eene fører den Titul: Meliſtenes, ou l' illuſtre Perſan, nouvelle par Mr. de P. à Paris 1732. in 12. Den anden anden er tegnet med den Opskrift: Avaantures choiſies, contenant L' Amour innocent perſecuté: L' Eſprit folet, ou le Sylplie, amoureux, le Cœur volant, ou l' Amant etourdi & la belle Avanturiere, à Paris 1732. in 12.

Sammeſted arbejder en Benedictiner P. Carpentier paa et nyt Oplag af Tertul: Hand venter daglig efter Tilskud fra det berømte Biblioteqve paa det Spanske Escurial; men beklager derhos, at dette store Liggendefæ af Bøger, nu omstunder findes i saa slette Hænder; thi de, som derover Opsigt have, forstaa neppe Grædsk at læse.

Italien.

Til Venedig er nylig et Verk udkommen, hvoraf bliver giort stor Væsen, og som vel fornemmelig for Munke og Nonner er skrevet, men er dog i mange Stykker opbyggelig og nyttelig for de uden

uden Cloſter-Levnet levende Perſoner at igiennemlæſe. Verket fører efterfølgende Titul: Diſcorſi Clauſtrali ſopra la Regola del Grand Padre Proſpero da San Giuſeppe Theologo, Predicatore. e poi Vicario Generale de' Scalzi Agodiniani. Opera profitte vole non meno â Religioſi del ſudetto Ordine, che ad ogni altro di diverſo Iſtituto e di diverſo Seſſo; ed ancora in molte materie â medeſimi Secolari, d: Cloſter-Tale over den hellige Faders Auguſtini Regler, hvilke Pater Proſper af St, Joſeph, Auguſtiner Barfodder-Munkenes General-Vicario, ſine underhavende Geiſtlige ſkal have foreſkreven 1732. in 4to. Author bliver særdeles berømmet, for at have dette Verk vel og grundig udført; men naar det bliver med Nøyagtighed igiennemlæſt og overveyet, gaar det egentlig derpaa løs, at hand til ſtørſte Præjudice for Chriſti Fortieniſte vil giøre Folk viis, det de formedelſt ſelv opdigtede hellige Gierninger Himmelen og den ævige Glæde af GUd kunde affortiene. Hvorledes hand med dette kand beſtaa, kand enhver retſindig Chriſten lettelig begribe.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  40.

Den 2 Octobr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 49.

Continuation om Opslo og Christianiæ Biskopper siden Reformationen.

6. Mag. Niels Claussön Sening (aliàs Nicolaus Sinningius) var Aar 1602. Sogne-Præst til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, og i samme Aar tog Magisterii-Graden den 12 Julii, da Professor M. Jonas Venusinus var Decanus ved Universitetet. Siden blev

hand Aar 1608. kaldet til at være Biskop i Opslo, og døde derefter Aar 1617.

7. M. Niels Simonsön Gloftrup, en meget lærd og beleven Mand; Hand opholdte sig paa Universitetet iblandt Academiets Studentere i de Aaringer 1608-1612. Imidlertid var hand Respondens under M. Joh. Jani Alano, da Lingvæ Latinæ Professore, da hand udgav og holdte sin Disputatz, kaldet Theses de Sermone, Ornamento Hominis Singulari, & proinde de Nominum ratione & Lingvarum diversitate. d. 3 Dec. 1608. og udgivedi Kiøbenhavn 1608. in 4. Aar 1612. den 28 April. blev hand tillige med elleve andre Candidatis af Decano, M. Christiano Longomontano, creëred til Philosophiæ Magister. Hvad Embeder hand ellers har betient, førend hand blev Biskop, vides endnu ey; men dette vides, at hand Aar 1617. i vor første Evangeliske Jubel-Aar blev kaldet til at være Biskop her i Stiftet. I hans Tiid forefaldt dette, at Christianiæ Bye nyligen fik sin La-

Latinske Cathedral-Skole indrettet; Samme Skole giorde Sal. og Høilovlig Ihukommelse Kong Christian den Fierde til et Gymnasium, og det med Professorer forsynede den 25 Octobr. 1636. Næstfølgende Aar 1637. den 17 Junii bleve de 3 første Professorer ved dette Gymnasium med ald Solennitet indsatte af denne Biskop Glostrup. Og døde hand et par Aar derefter.

8. M. Olaus Boëtius; hand blev omtrent Aar 1611. Rector i Opslo Cathedral-Skole, og imidlertid tog Magisterii-Graden Aar 1615. i Maj-Maaned, da M. Casparus Erasmi Brokmannus var Decanus. Siden blev hand i Opslo Skole S. S. Theolog. Lector, og, efterat Christianiæ Gymnasium var opbygged og sat i fuld Stand, blev hand i samme Gymnasio den første Theologiæ Professor; Aar 1639. blev hand Biskop i Christiania.

9. M. Henning Stokflet, fød i Hadersleb. Hand var Rector i Christiania i Begyndelsen, og blev imidlertid Aar 1637. den 16 Maji Magister Philosophiæ, da M. Vulfgangus Rhuman-

nus var Decanus. Efter nogen Tids Forløb blev hand tillige i Gymnasio Logices og Metaphysices Professor. Til Slutning blev hand Aar 1646. Biskop i Christiania, og døde Aar 1664. Imens hand var paa Academiet, udgav hand en Disputatz under Præsidio af vores berømmelige Theologo, D. Caspar Brockman, hvilken kaldes: Disputatio Theologica, qvæ præcipuas Qvæstiones de Prædestinatione Filiorum Dei continet. Hafn. 1636. in 4. Siden har hand udgivet nogle Liig-Prædikener; nemlig (1) over Gregers Krabbe, til Tostelund, Stadtholder i Norge og Danmarks Riges Raad, af Viisdom. V. 16. 17. trykt i Soor 1656. in 4. (2) Over Margrete Snelles, Casten Mekkelburgs Enke, trykt i Christiania 1657. in 4.

Sverrig.

Udi Stokholm er paa Svensk oversat og nyligen bleven trykket en liden Tractat, som fører efterfølgende Titul: Kort Berättalse om den Lutherske Evangeliske Församblingen uti Saltzborg, som

som utwiſar, at Hon det Städes ſtrax wid ſielfwa Reformations-Tiden är worden planterad, och ſedermera, genom Guds Näd, öfwer 200 Ahr, under många och ſwåra Förfölielſer uppahållen. Bemeldte Tractat findes til kiøbs udi Handelsmanden Sebaſtian Gahms Boe ved Nöre Broe for 18 Ore Kaaber-Mynt.

Tydſkland.

Til Berlin ſkal et viſt Scriptum angaaende den Julich og Bergiſke Succeſſions-Affaire være kommen for Lyſet, hvilket fører den paategnede Opſkrift: Kurtze, doch wahrhaftige Nachricht von dem Königl. Preuſiſchen und Chur-Brandenburgiſchen höchſt-gegründeten Succeſſions-Rechte, an deren ſämptlichen Julich-Clev- und Bergiſchen Landen, und derſelben Zubehörungen, mitgetheilet von demjenigen, welcher die Königliche Gerechtſamen beauget, in treueſter Wahrheit; Men ſom dette Scriptum ikke ſkal være ſaa vel geraaden, ſom Author ſig maa ſkee haver indbildet, helſt ſiden det ingen Approbation hos Ved-

kommende har fundet, saa er det Auctoritate publica bleven forbuddet, samme Skrift at debitere,

I Stuttgard har Professör Gymnasii Georg Conrad Rieger een Evangelisk-Saltzborgsk Historie under Hænder, hvilken hand Styk-viis har begyndt at udgive, hvis Indhold og Indrettelse hand og hermed har vildet Publico bekiendt giøre. Hand forestiller sig først dette merkværdige Stykke i Christi Riige i den opstigende Linie paa efterfølgende Maade: I. De nu udgangne Saltzborger nemlig, ere een overbleven Rest af den, besynderlig Anno 1684. uddrevne Evangeliske saa kaldede Dahl-Kirke. II. De samme vare Efterkommere af de ved Reformationen til den Evangeliske Kirke sig frit bekiendende Lutheraner. III. Deres Forfædre afstammer fra de udaf Bøhmen i det Saltzborgske sig henbegivne Hussiter. IV. Hussiterne i Böhmen ere virkelige og aabenbare udkommene Spirer af den fra den Grækiske Kirke i Bøhmen fortplantede Christelige Religion. V. Den Grækiske i Bøhmen fortplantede Christelige Religion har sin Oprindelse

delse fra de af Freiseren J. C. selv udsendte hellige Apostler.

Men udi Afhandlingen i sig selv stiger Author nedad, og forklarer Sagen paa følgende Maade:

Sect. I. Om den Evangeliske Sandheds retfærdige Sæd i det Saltzborgske, i Særdelished for Lutheri Reformation. Cap. I. Om den Christelige Religions Fortplantelse i Bøhmen ved den Grækiske Kirke indtil Johan Hussen. Cap. II. Om Hussiterne i Bøhmen og Saltzborg indtil Reformationens Tider. Cap. III. Om de Bøhmiske Hussiters Tilstand fra Luthero af indtil deres Udryddelse for 100 Aar siden.

Sect. II. Om en offentlig Evangeliske Meenigheds Forsamling i det Saltzborgske under Reformationen, hvilken i adskillige Capitler afhandles.

Sect. III. Om den nærværende dennem paakomne Adspredelse &c. Herfra gaaer hand igien til det Øverste. De nærværende Saltzborger slutte sig hen til de ved Reformationen sig til Evangelium bekiendende Lutheraner. Disse samme Lutheraner slutte sig an ved de tilforn i

Saltzborg boende Hussiter. Hussiterne til den Grækiske Kirke, som allerførst har indført Christendommen i Böhmen. Og den Grækiske Kirke slutter sig an ved de Apostoliske Lærere og Apostlerne selv.

Til Erfurt seer man nu omstunder een liden Piece at være kommen for Lyset, med hvilken man herefter har i Sinde at fortfare. Titulen derpaa lyder ellers saaledes: Curieuses Welt- und Staats-Cabinet, welches in sich fasset, unpartheyische und zuverlässige Nachrichten von demjenigen, was sich Merckwürdiges zugetraget: I. In denen sämptlichen Reichen und Staaten Europa. II. Insonderheit in Teutschland und auf dem Reichs-Tage zu Regenspurg. III. In der berühmten Land-Graffschafft Thüringen. IV. Auf der Welt-berühmten Universität Erfurth, und V. insgemein in der gelehrt- und curieusen Welt. Alle nye Sager blive derudi med Historiske, Geographiske, Genealogiske, Numismatiske og Heraldiske Anmerkninger formedelst en oprigtig Ven af Autore Warenburgio meddeelte.

Til

Til Wulfenbuttel har den bekiendte Hr. Woltereck paa nye ladet et Poëtiske Skrift formedelst Trykken bekiendtgiøre, hvilket fører efterfølgende Opskrift: Ruhige Gedancken in der Unruhe etc. Disse Betænkninger, saa Poëtiske som de og skal være, blive de dog af alle Kiendere, som elske opbyggelige Sager, meget høyt agtede.

Til Coln ved Rhin-Strømmen har Boghandleren Nöthen ladet trykke 2de store Folianter, hvilke føre efterfølgende Titul: Franciſci Mariæ Pithonii S. S. D. N. Benedicti XIII. Auditoris de Controverſiis Patronorum, nec non ab eis præſentatorum ad Beneficia & Cappellanias qvascunq;, aliaq; relicta pia, ubi caſus practici, qvi in Materia Juris Patronatus per Eccleſiaſticas Curias ventilantur, & in qvibus Autor vel ad defenſam ſcripſit, vel pro veritate conſuluit, additis judicatis diverſorum Romani fori tribunalium, ſignanter ſacræ Rotæ, maturiori examine diſceptantur. Dette Verk kand kaldes et Verk over alle Verker, hvorudaf Epiſtolæ obſcurorum Virorum ſtærk kunde vorde formeerede. Hvo ſom vil det igien-

igiennemløbe, kand formerke saa meget, at de Papistiske dygtig klamres om de feede Præbender, og Jus Canonicum imellem hinanden lystig omslide. Har end en Verdslig Person endnu Rettighed til et Diaconat eller Præste-Kald at bortgive, saa pleye Jesuiterne gierne saaledes at mage det, at enten Patronerne eller de Ansøgende indvikle sig i Tvistighed og Proceß med hinanden derom, paa det at Sagen skal komme for den Geistlige Ret, og der vorde afgiort, saa at alt saa den den Verdslige eller Adelsmanden, som er Patron taber sin Ret, de Geistlige beholde Overhaand, og hine deres Kiendelse maa være adlydige. Af saadanne Geistlige Pudtzer forekomme mange.

Til Vien er nu paa nye atter igien en Tractat om den Østerrigsk-Pragmatiske Sanction, og den af de fleeste Rigs-Stænder derover vedtagne Guarantie, kommen for Lyset, samme er trykt til Wulfenbuttel, og den unge Hr. Berger, en Søn af den Keyserlige Rigs Hof-Raad af samme Navn, meenes dertil Author at være.

Ne-

Nederlandene.

Til Rotterdam er efterfølgende Piece af Boghandleren Beman vorden til Trykken befordret: Nouveaux Sermons sur L'Histoire de la Passion de J. Christ, & sur des sujets qui y ont du rapport, par feu Mr. Jacques Saurin in 8. II Voll.

Til Grønningen har Hr. Lucas Trip afvigte 18 Junii under Profess. Offenhaus en lang Dissertat: forsvaret, hvilken hand Historiam Jesuitarum kalder. Udi samme er deres Oprindelse, Orden og Religion meget frie og oprigtig beskrevet, men i særdeleshed bliver deres anrettede Skalke-Stykker af Historien beviist: Qvòd sint ultimum Diaboli excrementum in Papatu.

I den Haag kand man med det allerførste, i Anledning af Feld-Leyren ved Osterhout, som har giort saa stor Opsigt i Europa, inden kort Tid vente at see et Skrift komme for Lyset, som vil føre den Titul: Journal où Relation exacte du Camp d'Osterhout. Samme Skrift er allerede under Pressen, og vil man forsikkre, at udi samme den gandske Holland-

landske Armees Bevegelser, og hvad sig i Leyren ellers har tildraget, paa det nøjeste vorder beskrevet. De som ere Kiendere af Krigs-Væsenet, forundre sig højlig over sammes gode Indretning, og sige, at General Hompesch sin Kunst u-endelig vel maa forstaae.

I Leyden er efterfølgende fra Pressen udkommet: Leerstykken der Voorbeeldige, Zinnebeeldige en Prophetische Godgeleerdheid, in het Latin beschreven door Joan van den Honert, en nu en het Nederduits vertaalt door Antoni Stockius, Med. Doct. in 4to.

Engelland.

Til London har D. Bentley ladet et nyt Oplag af Miltons forlorne Paradies, med en Fortale og Anmerkninger i indeværende Aar 1732. in 4. til Trykken ladet befordre.

Ligemaade har Mr. Innys ladet en liden Piece in 8vo trykke, som fører den Titul: Untersuchungen von der Deutlichkeit der Christlichen Religion: Dette Skrift skal ellers af et Fruentimmer i det Engelske Sprog være bleven sammenskrevet.

Sammested er og i Aar fra Trykken udganget efterfølgende Tractat: Alciphron, or the minute Philosopher, eller Den lille Verdslige Viise: det skal ellers være et Forsvars-Skrift for Religionen, affattet i 7 Dialog: imod de, saa kaldede Frie-Geister. 1732 in 8. 2 Voll.

Italien.

Til Venedig er i disse Tider efterfølgende fra Pressen udkommen: Collectio sive Apparatus Absolutionum, Benedictionum, Conjurationum, Exorcismorum, Rituum, & Ceremoniarum Ecclesiasticarum, ac administrationis Sacramentorum: continens etiam modum introducendi Mulieres in Ecclesiam post puerperium, visitandi & adjuvandi infirmos, & deniq; sepeliendi mortuos; opus Parockis & curam Animarum gerentibus perutile & necessarium, coordinatum à R. P. Bernardo Sannig. Ord. S. Franc. Reformatorum. Venet. ap. Joh. Bapt. Recurti. 1732, in 12. Verket er et gammelt Papistisk Pastorale, som alt forhen i det forrige Seculo baade i Schlesien og Bøhmen ofte er bleven trykket; thi Author

thor var en Franciscaner til Reisse i Schlesien, Theologiæ Lector Jubilatus, og den gandske Ordens i de Bøhmiske Provintzer iteratus Pater, der og ellers af sin Schola Philosophica, Theologica, Canonica, Controversistica, og en Chronicke over de 3 Franciscaner Ordener er vorden bekiendt. Det ovenmeldte Pastorale har man nu først til Venedig eftertrykt, saasom det var de Papistiske Præster særdeles nytteligt, og alle Ceremonier, hvilke de maa i agt tage, derudi antreffes. I det øvrige, hvo som vil ret anseе det ved Slutningen hosføjede Ceremonie-Register, den skal lettelig finde Anledning, sig over denne vederstyggelige Mængde af Ceremonier at forundre, og hvem Bogen selv betragter, skal erfare, at deres gandske Guds Tieniste bestaar af lutter forunderlige Skikke og meget urimelige Formalier.

Frankerige.

Til Bourdeaux har det der værende Academie des Sciences ladet bekiendt giøre, at de i tilkommende Aar 1733. den 25 Aug. vilde lade 2de Priiser til dem iblant

blant de Lærde i Europa uddeele, som med den meeste Rimelighed kunde forklare (1) Le Systeme de la Circulation de la Seve dans les Plantes, ou qui etablira le mieux L'opinion contraire. (2) La Nature de L'air & de ses proprietez.

Sammesteds har de imellem Hoffet og Parlementet strævende Stridigheder givet Anledning til mange, mestendeel meget curieuse trykte Tractater og Skrifter, iblant hvilke fornemmelig findes et, som fører denne efterfølgende Titul: Observations sur la Declaration du Roy à son Parlement, eller Anmerkninger over Kongens Declaration til sit Parlement. De 7 Artikler af denne Declaration, befinde sig paa den eene Side, og Anmerkningerne tvert over for paa den anden Side. Der bliver derudi anmeldet, at denne Declaration er een af de nyeste og seldsomste Hændelser, som ingensteds i det heele Seculo, hvorudi vi nu leve, finder Platz, efterdi det har ingen anden Affigt, end Parlementet fuldkommen at til intet giøre, og de Franske Pairs deres Myndighed, hvilke for Lemmer og den beste og fornemste Deel af Frankerig burde være anseet, aldeles at kuldkaste.

Ellers seer man paa Parlementet i Frankerig efterfølgende at være bleven forfærdiget:

Dum fugit hinc audax stat fecors inde Senatus
Hæc Regi servit, servat pars altera Regem.

Og paa Parlements Advocaterne.

Heroum fit fama minor, dum prælia cessant,
O vos felices, qvorum augent otia famam.

Ligeledes er endnu efterfølgende Piece tilkiøbs at bekomme, som kaldes: Considerations Chretiennes d'un homme, qui veut serieusement travailler à son salut, ou ses devoirs, comme Chretien, & comme homme, envers Dieu, envers lui même, & envers les autres. Ouvrage utile à toutes sortes de personnes, particulierement aux gens riches, aux Negocians, & même aux Directeurs des ames, in 12.

Endnu findes en liden Tractat sammested, som en Espece af en Roman, og forer denne Titul: Scanderbeg, ou Avantures du Prince d'Albanie, 1732, in 12mo.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager,



No. 41.

Den 9 Octobr. 1732.

DANNEMARK.

Assessor Horrebow, Professor Astronomiæ ved det Kongel. Universitet i Kiøbenhavn og Membrum Societatis Artium i Paris, haver udi forleden Maanet publiceret et Skrift, kaldet: *Atrium Astronomiæ*, sive *de Elementis Astronomiæ ex observationibus*. Skriftet er dediceret til Comte de Clermont, Prince du Sang Royal de France, og indeholder følgende Capitler:

I. De scriptionis scopo. pag. 1.

II. De affectionibus atmosphæræ, ejusdemq; effectibus in procudendis refractionibus. pag. 4.
III. Obſervationes Tuſculanæ Rœmeri hujus tractatus fundamenta. pag. 9.
IV. Obſervationes Havnienſes Authoris per qvadrantem habitæ, hujus tractatus fundamenta. pag. 14.
V. De refractionibus Tuſculanis, qvarum ope ſiſtuntur ſtellæ circumpolares, cum Sole, ad veras declinationes reductæ: adeoqve ſimul de obliqvitate Eclipticæ. pag. 18.
VI. De obliqvitate Eclipticæ, ſi ſtatuatur nulla vel alia parallaxis Solis. pag. 35.
VII. De elevatione poli & æqvatoris in turri Aſtronomica Havnienſi. pag. 42.
VIII. De elevatione poli & æqvatoris in obſervatorio Tuſculano. pag. 57.
IX. De tabula refractionum Tuſculanarum perficienda. pag. 65.
X. De refractionibus in turri Aſtronomica Havnienſi. pag. 69.
XI. De varietate refractionum in locis editioribus, atqve humiliaribus. pag. 77.

XII.

XII. De elevatione poli & æqvatoris in obſervatorio Petropolitano. pag. 85.
XIII. De ratione deprehendendi mutationes, qvæ in demonſtratis forſan olim contingent. pag. 94.
Sequitur de arte interpolandi tractatus integer.

Saaſom mange ſaavel inden ſom uden Lands med ſtor Attraae ynſke at ſee velbemeldte Herr Profeſſors forrige udgivne Skrifter igien oplagde, erbyder hand ſig ſamme paa nye at revidere og forbedre, i fald nogen vilde ſig, i Kiøbenhavn, Forlagget at giøre, anmelde, til hvis Notice man finder tienligt her at indføre Extract af et Brev ſkrevet forleden Maaned fra Paris af Mr. De Mayran, til Hans Excellence Comte de Plelo, Franſk Ambaſſadeur ved det Danſke Hof, hvor der meldes om hans Clave Aſtronomiæ udgivet 1725, og hans Copernico Triumphante udgivet 1728, ſaaledes: On ne peut être plus ſenſible, que je le ſuis au beau preſent, qur Monſr. Horrebow m'a fait de ſes ourages. Je les ay lûs avec autant de plaiſir, que d'utilité. J'en connoiſſes le ſujet par les journaux de

Leipzic, & par la j'en faiſois deja beaucoup de cas, mais j'en fais encore davantage, depuis que j'en ay pû juger par moy mesme. Il y a une grande etenduë des lumieres & des connoiſſances. J'y vois un exact & ſincere obſervateur, & avec cela un eſprit capable de ſyſteme, deux choſes pour l'ordinaire aſſez difficiles à trouver enſemble, & qui, ſelon moy, ne ſe nuiſent, que par le mauvais uſage que ceux qui voudroient en exclure l'aſſociation, font de l'une ou de l'autre. Ce que vous me marquez ſur ce ſçavant homme augmente le prix de ſon ſcavoir, & mon eſtime pour tout ce qui part de ſa plume. Je me flatte, que vous voudrez bien luy en dire un mot, & luy marquer ma reconnoiſſence. Je ſouhaiterois pouvoir le faire, d'une maniere plus reelle, en luy rendant la pareille, mais je n'ay que quelques bagatelles à luy offrir, ne travaillant depuis long tems, que pour remplir ma tache dans les memoires de l'Academie. &c.

Ligeledes meldes, at paa Mandag 8te Dage, den 20 Octobr. bliver en Auction begyndt paa Sl. Eſtatz-Raad Kinkel i Hel-

Helsigneur hans efterladte vel conditionerede Bibliotek, samt paa hans Rariteter, Medailler og mangfoldige Musicaliske Instrumenter, i Stift-Ambtmand Oxens Gaard paa Christianshavn. Catalogi ere at bekomme hos Monsr. Hofman, logerende paa Kiøbmager-Gaden hos Frue Commerce-Raadinde Dreyers.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 50.

Continuation om Christianiæ Stifts Biskopper siden Reformationen.

10. Den Tiende Biskop her i Stiftet siden Reformationen var Doct. Hans Rosing, en Nordmand, hvis Fader var Claus Rosing. Hand var i Begyndelsen Præst til Tureby Meenighed, blev derefter Aar 1660 Sogne-Præst i Calundborg. Aaret derefter 1661 tog hand Magister-Graden under Decano, Mag. Erasmô Envaldi Brokmanno. Siden blev hand Aar 1664 Biskop i Christiania, og tillige med Consistorial-Raad. Aar 1675 blev hand creered Doctor Theologiæ, da den, saa kaldede, Store Doctor-Grad holdtes

paa Kiøbenhavns Universitet, ved hvilken Forretning Doct. Georgius Witzleben var Pro-Decanus, i den da for nyligen afdøde Biskop Wandels stæd. Hand havde til ægte D. Thomas Bangs Datter, Kirsten Thomæs Datter Bang. (vid. Vind. Acad. Hafn. p. 317.) Hand var fød udi Trundhiems Stift i Bronöes Sogn den 9 Aug. 1625 og døde den 13 Apr. 1699 i hans Alders 74de Aar. Da hand iblant andre Studentere opholdte sig paa Universitetet, har hand nogle gange været Respondens under Professorerne, og defendered (1) *M. Erasmi Env. Brochmanni*, Eloqv. Prof. Disputationem 2dam de Cæsarum primatu, qvæ agit in specie de Julio Cæsare, Hafn. 1649. in 4. (2) *M. Georgii Frommii*, Math. Prof. Exercit. Sphæric. Ildam de Terræ ac Maris Superficie. ib. 1649. in 4. (3) *M. Joh. Zögæ*, Log. & Metaph. Prof. Disputationem Logicam de Ante-Prædicamentis, cum Additamento de Qvarta Figura. ib. 1650. in 4. Hand har ellers selv ladet udgaa (1) Guds Børns Tilstand paa Jorden, og Velstand i Himmelen af

1 Joh.

1 Joh. 3. v. 2. en Liigprædiken over Jomfu Eliſabeth Tot til Glaſar, trykt i Soor 1657. in 4. (2) En Liigprædiken over Anders Matthieſön, trykt i Chriſtiania 1674. in 4. og mueligt fleere Liigprædikener. Denne Biſkop til Ære findes et Latinſk Epigramma i M. Mich. Leighs Epigrammatum Lib. III.

11. D. Hans Munch var først Sogne-Præſt til Calundborg Meenighed i Sædland, til hvilket Embede hand blev beſtikket Aar 1680. efter at hand Aar 1677 den 21 Jun. var af den berømmelige Doct. Oluf Bork creëred til Philoſophiæ Magiſter. Aar 1686 blev hand kaldet til Chriſtiania, at være der Sogne-Præſt. Nogle Aar derefter blev hand Biſkop i Chriſtianſand, og Aar 1694 den 25 April forflotted til Chriſtianiæ Biſkopsdomme. Denne Biſkop var overværende ved Sal. og Højlovligſt Ihukommelſe, Kong Friderich den Fierdes Hellige Salving, og fik allerhøjſtbemeldte Hans Kongl. Majeſts. Bullam paa, at være Theologiæ Doctor, døde derefter Aar 1712.

Tydskland.

I Hamborg hos Boghandleren Mr. Brandt, findes til kiøbs at bekomme efterfølgende Piece, Wahrhafftige Nachricht von demjenigen, was sich bey Ihro Königl. Majest. in Preussen im Monath Julio und Augusto, nach Böhmen unternommenen Reise, und daselbst mit beyderseits Keyserlichen Majest. Majest. gehabten Zusammenkunfft zugetragen, Anno 1732.

Hos samme er og nylig bleven trykket: Eines Christens Reise nach der seeligen Evigkeit, von Johan Bunian in Englischer Sprache beschrieben, umb seiner Vortreffeligkeit willen aber ins Hochteutsche übersetzt.

I Jena vil med det første et Verk fra Pressen udvandre, som med efterfølgende Titul bliver tegnet: M. Adam Lebrecht Müllers Gedancken von denen Stuffen der ewigen Seeligkeit. Efterdi denne Materie endnu ikke af nogen lærd Mand vidtløftig og fuldkommen, meget mindre i en god systematiske Orden er afhandlet, saa har Author i dette

Skrift

Skrift giort sig den Umage, den evige Saligheds Grader tydeligen udaf den hellige Skrift at bevise, de didhen hørende Sprog grundig at forklare, den deraf udflydende Nytte at fremvise, og forneñelig alle de Ting, som med denne Lærdom nogen Sammenhæng have, paa det beste at udføre.

Sammested har den nu værende Fransse Sprogmester Monsr. Pierre Provansal efterfølgende Verk til Trykken færdig liggende: Dictionaire de Gallicismes, & de Proverbes, ou se trouvent en Allemand & en François les manieres de parler, figureés burlesques, Comiques, libres, satyriques, critiques, & proverbiales, qui peuvent se rencontrer dans les meilleurs Auteurs, où l'on a de plus joint les mots & les Phrases les plus necessaires, qui ont été omis dans les dictionaires communs, le tout, pour faciliter aux Etrangers l' intelligence des livres les plus difficiles, par Pierre Provansal, Maitre des Langues. Verket bestaar ellers af 6 Alphabeter i en stor Octavo.

Til Franckforth ved Mäyn, er en vis lærd Mand, som er fuldkommen vel kyndig i den Engelske Historie, i et ivrigt Arbeyde med en Fortsettelse af Monsr. Rapin Thoyras hans Historie over Engelland indtil de nærværende Tider, den curieuse Verden formedelst Trykken at lade bekiendt giøre.

Til Leipsig er nylig bleven trykket D. Johan Jacob Rambachs S. S. Theologiæ Prof: Primarii Hochfyrstl. Hessen-Darmstätischen Ersten Superintendentis zu Giessen, und Consistorii Assessoris zweyfaches Zeugnis von dem unersetzlichen Verlust der Gnaden-Zeit, und von der Rache GOttes an seinem Feinden, in Octavo.

Sammesteds er hos Samuel Benjamin Walthern et lidet smukt Verk til kiøbs at bekomme, som fører denne Overskrift: Kurtzer und deutlicher Unterricht vom erbaulichen Bibel-Lesen, welcher aus Liebe zu denen Einfältigen, und auf Verlangen guter Freunde in ein Gespräch gebracht worden, von Johan Jobst Schmidt, Pfarr in Roben bey Gera, in 12.

Li-

Ligeledes findes sammested en Tractat tilkiøbs, som fører den Titul: Philosophische Untersuchung der Connexion oder Verknüpffung, die sich zwischen der Lehre und den Wunder-wercken JEsu Christi findet, aus dem Englischen übersetzt, nebst einer Vorrede Herrn M. Moritz Carl Christ. Woogs, in 8.

Saa er og sammested nu den for nogen Tid siden omtalte Bog, nemlig Professor Hollman i Wittenberg hans Uberzeugende Vortrag von GOtt und der Schrifft, virkelig kommen under Pressen, og vil med det allerførste blive færdig. I Fortalen giver Author i besynderlighed tilkiende, hvad som har beveget hannem til, denne Materie paa nye at foretage og udføre.

Til Lauban er nyelig fra Pressen udkommen en Tractat under denne Titul: Compendium Historiæ Ecclesiasticæ à C. N. ad nostra usq; tempora, singulorum seculorum Ecclesiæ statum in communi incrementa, lumina, adversitates externas, & internas harumq; remedia, Concilia sistens, 1732, in 4to.

Til

Til Coln ved Rhin-Strømmen har Boghandleren Monsr. Nöthen et Verk under Pressen, hvilket hand haaber endnu for dette Aars Udgang i 4 store Foliantnr den curieuse Verden for Øyne at kunde legge, da Titulen derpaa sig saaledes vil fremstille: Disputationes Ecclesiasticæ: Paa Dansk, Kirke-Tvistigheder.

Til Wien er efterfølgende nyttelige Tractat kommen for Lyset: D. Michaelis Gottlieb Hanschii, Consiliarii Cæsarei, Leges motus, exemplis singularibus illustratæ, cum Tabula Mnemonica virium secundum principia Godofredi Guil: Leibnitii Viennæ Austriæ 1732.

Sammested vil og efterfølgende Theologiske Verk fremstille sig for den lærde Verden: Apodixis Theologiæ Christianæ, ex propriis articulorum Fidei in Scriptura Sacra Sedibus Methodo infallibili deducta, cum Dissertatione præliminari de Mediis cognoscendi existentiam & divinitatem Scripturæ Sacræ: Indicibus necessariis & trium Facultatum Theologicarum approbatione, in 4to.

Lis-

Liland.

Til Reval har en der igiennem reisende Person leveret et Skrift under Pressen, som forer følgende Opskrift: Vernunftige Gedancken von dem Saltzburgischen Emigrations-Wesen in 4to.

Nederlandene.

I den Haag er i indeværende Aar efterfølgende Piece fra Trykken udgangen, under hosfeyede Opskrift: Voyages en Anglois & en François, d'Audry de la Motraye en diverses Provinces & Places de la Prusse Ducale & Royale de la Russie, de la Pologne &c. contenant un Traité de divers Ordres de Chevallerie, un grand nombre de particularitez curieuses touchant le Tumulte de Thorn, la Diete de Grodno, la vie de l' Empereur de Russie Pierre I. Celle de L' Imperatrice Catherine, du General La Fort, & du Prince Menzicoff, avec des Remarques Geographiques, Topographiques, &c. in Folio 1732.

Engelland.

I London skal for meget kort Tid siden

den et Skrift være fra Pressen udkommen, som fører denne efterfølgende Titul: A Discourse upon Self-Murder, d: Forestilling over et Menniske, som tager Livet af sig selv, tillige med alle de Aarsager og Beskaffenheder, som hannem dertil kand bevæge. Dette Verk kunde maaskee ikke være saa galt at igiennemlæse, for at see de Aarsager, som til saadan liderlig Gierning til dends Forsvar kunde anføres.

Samme Sted er og et Verk for nogen Tid siden kommen for Lyset, som kalder sig Brief Annals of the Church and State under the Reign of Queen Elisabeth: d: Korte Journaler over hvad sig saavel i det Geistlige, som Verdslige Regiment under Dronning Elisabeths Regiering haver tildraget &c. Dette Verk er en Samling af Bevisligheder, Stats-Skrifter og Breve, hvilke adskillige Fyrster, Biskopper, og fornemme Stands-Personer, saavel paa Academier, som fra andre Stæder, med hinanden have vexlet. I Samme forekommer og allehaande Beretninger om Gesandter,

frem-

fremmede Spioner, Jesuiter, og andre udenlandske Personer, hvilke Sager siden de Aar efter Aar i deres Orden bliver anførte, baade over de Tiders Historie, men i Besynderlighed over de 12 sidste Dronning Elisabeths Regierings-Aaringer, en større Oplysning end hidindtil er bleven bekiendt, den curieuse Verden kunde meddeele.

Frankerige.

Til Pariis er et Verk kommet fra Pressen, som fører efterfølgende Titul: Racines Hebraiqves sans points voyelles, ou Dictionnaire Hebraique par Racines, ou sont expliqués, suivant les anciens & nouveaux Interpretes, tous les mots Hebreux & Chaldaiqves du Texte Original des Livres Saints 1732. in Octavo. Author har derudi efterfuldt P. Maschlef hans Principia, om hvilken og hans gandske Fortale handler. Bogen selv bestaar af 3 Deele, den første indeholder den Franske Erklæring over de Hebraiske Radic: i hvilket Stykke Author Messieurs von Port Royal deris Exempel i deris Radicibus Græcis & Latinis har fuldt,

og

og dennem i Rim og Vers forestillet, tilligemed Anmerkninger under hver Vers. I den anden Deel handlis om Hebræernis Partikler; og den tredie indbefatter alle Grædske, Latinske, og Franske Ord, som deraf have sin Oprindelse, for nogenledes at give Læseren Kundskab om det, som Etymologisterne om de nye Sprogge i Henseende til det Hebraiske have sagt, uden at Author agter at svare til adskillige Analogiers Rigtighed.

Italien.

Til Venedig har en ved Navn Ludvig Ughi foretaget sig alle Skillerier og Prydelser, som sig i det Fyrstelige Pallatz befinder, i Kaaber paa 50 Blader at lade stikke, med hosføjede Forklaringer over hver Plade paa det netteste at lade trykke. Men som Verket udfordrer stor Bekostning, saa har hand i Sinde Forskud derpaa at vilde antage. Hand lover derimod hver Aar 10 Blader med deres Forklaring at udlevere, hvilke 10 og en halv Livres skulde koste, saa at altsaa det gandske Verk paa 25 Venetianske Livres vil komme at staae.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  42.

Den 16 Octobr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 51.

Sidste Continuation om Biskopperne i Christiania siden Reformationen.

12. Hr. *Batholomæus Deichman*, var i Begyndelsen Feldt-Præst og Provst ved de til Braband udsendte Kongelige Danske Troupper, blev siden Aar 1697. Sognepræst til Colding Meenighed og Provst over Brusch Herred.

red. For den Meenighed skal hand neppeligen have holdet fleere end to Prædikener, nemlig hans Begyndelses- og Afskeeds-Prædiken; thi saa snart hann var kaldet til Colding, fik hand Ordre, at rejse udenlands med den nu Højsaligste Herre Printz Carl, Friderici Qvarti Broder, som Confessionarius; og ved Hiemkomsten (da Colding Kald imidlertid havde staaet ham aabed for, og af Byens andre Præster var bleven i hans Fraværelse betient og forsynet) blev hand Aar 1699 kaldet til at være Provst og Sogne-Præst ved St. Knuds Kirke i Odense. Siden blev hand beskikket til at være General-Superintendent ved det Oldenburgiske og Delmenhorstiske Grevskab. Men som Viborg Biskopdømme imidlertid blev vacant, udvaldte hand heller Viborg Biskops-Sæde, hvorfra hand Aar 1713. kaldedes til Norge, for at være Biskop i Christiania. Aar 1724. blev hand Conference-Raad. Hand døde Aar 1731. Hand har udgived (1) da hand var Student, og ved Kiøbenhavns Uni-

Universiter opholdt sig, i heses Miscellaneas. Hafn. 1688. in 4. Siden (2) Dissertationem Histor. Theologicam de Genuinis Pontificiorum, præcipuè Jesuitarum & Casuistarum erroribus, comparatis cum iis, qvi falsò beato Luthero adscribi solent. Hafniæ 1700. in 4to. (3) Ligprædiken over D. Thomas Kingov, Biskop i Fyen, Ex. Num. XX. 29. Kiøbenhavn 1704. in Folio. (4) Een Lig-Prædiken, holden i Christiania; og trykt i Kiøbenhavn in Folio. (5) Een Lig-Prædiken over Giord Andersens Frue, Kiøbenhavn 1714. in 4. Hand har og haft et overmaade stort og herligt Bibliothek, som og for kort siden her udi Kiøbenhavn blev solt.

13. *Mag. Peder Christopherſøn Hersleb*, opholdte sig paa det Kongel. Universitet i de Aaringer 1703 - 1706. Imidlertid blev hand creëret Baccalaureus Philosophiæ Aar 1704. den 28 April. af Hans Excellence Hr. Caspar Bartholin, da Justitz-Raad og Professor, men nu Ridder og Conferentz Raad. Derefter blev hand ordineret til Fældt-

Præst, og imidlertid Aar 1714. tog Magisterii-Graden, da Velbemeldte Hr. Caspar Bartholin var Decanus; Siden blev hand kaldet til Gundslef Meenighed i Falster, og Aar 1719. til Sognepræst udi Friderichsborg; Derfra kaldet den 20 April. 1725. til at være Hoff-Prædikant ved Kiøbenhavns Slots-Kirke; Endeligen Aar 1731. ordinered til Biskop over Christianiæ Stift. Førend hand rejste til sit Biskopdømme, var hand overværende ved vores itzige, nu regierende allernaadigste Konges, Christiani VIti Højtidelige Salving og Kroning, tillige med Biskoppen af Kiøbenhavn, Hr. Christian Worm. og Biskoppen af Aalborg, Mag. Frantz Thestrup. Da hand opholdt sig paa Universitetet var hand adskillige gange Respondens, og defenderede (1) Laurentii Terpager, (som nu er Sogne-Præst i Mehr i Sædland) hans Dissert. Hist. Ecclesiasticam de Ambone Veterum. Hafn. 1703. in 4. (2) Joh. Gerhardi Grube, Disputationem Chemico-Physicam, posteriorem de Naturæ & Usu Salis.

Salis. ib. 1704. in 4. Hand har selv hidindtil ladet komme for Lyset (1) Dissert. Philol. de Vesta & Virginibus Vestalibus, Hafniæ 1704. in 4. (2) Appendicem ad Dissertationem de Vesta & Virginibus Vestalibus ib. 1704. in 4. (3) Διατρίβην Hist. Criticam de Ἡλιολατρείᾳ, qvam Christianis objecerunt Pagani ib. 1705. in 4. (4) Dissert. Histor. Ecclesiasticam, qva probare conatur, Duos tantum fuisse Jacobos, ib. 1705. in 4. (5) Meletema Medicum de Cœnæ & Bandii Qvantitate, ib. 1706. in 4. (6) Livets Ord udi Dødens Stund, eller De syv Christi Ord paa Korset, udi syv Prædikener forklarede; hvortil kommer en Prædiken over Det første Christi Ord efter Opstandelsen. Kiøbenhavn 1729. in 4. (7) En Prædiken holded i Kiøbenhavns Slots-Kirke for det høje Kongelige Herskab den Tredie Søndag i Faste, over Evangelium Lucæ XI. v. 14-28. Kiøbenhavn 1732. in 4to.

Tydskland.

I Hamborg seer mand nu omstunder 3 smaa Skrifter, som angaar den Pragmatiske Sanction iblant Folk at roullere. Det første fører den Titul: Reflexions d'un Cosmopolite, og bestaaer af 44 Pag. in Duod. Det andet kalder sig: Sinceri Eubuli Ireni Antwort-Schreiben an den Cosmopoliten auf seine Reflexions über die Österreichische Sanctionem Pragmaticam in 4. Mand kand let merke, at denne Cosmopolit, u-anseet hans berømte Uparthiskhed, er det Huus Bourbon meere Gevaagen end det Österrigske. Hand stiller den Pragmatiske Sanction for, som en Sag, som er farlig for den Tydske Friehed og Europæ Rolighed, og lader sig det være meget hart angelegen, de onde Suiter, som derpaa efter hans Meening vil følge, paa det skinbarligste at forestille. Thi har Sincerus Eubulus Irenus giort meget vel, at hand paa dette temmelig forferiske Skrift sit Svar har ladet fremkomme, i hvilket hand mangfoldige Ting med god Grund imod den forømtalte Cos-

Cosmopolit har erindret, og tvifler man ikke paa, at hand jo, om hand havde vildet, end mange flere kunde have haft at anføre. Det tredie Skrift er tegnet med efterfølgende Navn: Reflexions d' un Patriote Allemand impartial, sur la demande de la Guarantie de la Pragmatique Imperiale. Men til ald U-lykke er denne sig saa kaldende u-partheiske Tydske Patriot indtet mindre, end det hand giver sig ud for at være; Thi baade hand og Cosmopoliten have eens Afsigter og eens Inclination, og følgelig tale ligesom af een Mund. Men siden oftermeldte Cosmopolit sin Igiendrivere i Sincero Eubulo Ireno har fundet, meener mand, at Patrioten i Tiden ogsaa vel sin skal antreffe.

I Leipsig seer mand et meget lidet Skrift bestaaende ikkun af 3 Ark in 4to. omkring iblant Folk at spatzere, uden at nogen veed enten Forfatterens Navn, eller hvor det er bleven trykket: Opskriften derpaa er ellers denne: Warnung für einigen im Stollbergtschen ausgestreueten irrigen Schrifften. Den ubenævnte Forfatter imodsetter sig i den-

ne Advarsel eendeel visse Ulitschische Skrifter, i hvilken den saa kaldede Pietistiske Forgift skal ligge forborgen. Hand opforer sig meget ivrig i dette Skrift; Men om hans Ivrighed og Nidkierhed er alle Stæder lige billig, kand man ikke vel domme, efterdi hans Modstanderes Meening er u-bekiendt, og i dette Skrift ikkun meget kort er anfert. Ellers synis Authors Assigt at være denne: at hand vil forsvare Sandhed.

Sammested er et Verk ved seeniste Messe bleven feldt, som forer denne Oyskrift: Der Teutsche Socrates o: Auffrichtige Anzeige verschiedener nicht so wohl unbekannter als vielmehr in Abfall gerathener Haupt-Wahrheiten in dem Jahren 1725. und 1726. anfänglich in der Königl. Residentz-Stadt Dresden, hernach aber dem gesammten lieben Vatterland Deutscher Nation zu einer guter Nachricht nach und nach ausgefertiget.

Nederlandene.

Til Utrecht er et lidet Skrift kommet for

for Lyset in 12. under den Titul: Recueil de fables en vers par Mr. Launay. Denne Samling bestaar af 84 pag. paa hvilke 50 Fabler findes at læse. Om de samme ere af Mr. Launay hans eget Arbeyd, eller og noget fra fremmede Hænder deriblant er at finde, kand mand ikke saa just viide, efterdi ingen Forberetning er forhaanden. Men saa meget kand man dog merke, at hvo som har læst Mr. Fontaine hans Fabler, som ere bekiendte, tør ikke vente, at hand i disse, som i hine, saa stor Fornøyelse skal finde.

I Amsterdam er nyelig paa Societætets Bekostning et Verk bleven eftertrykket bestaaende af 4 Voll. in 12., og fører efterfølgende Titul: Exposition Anatomique de la structure du Corps Humains par Jacques Benigne Winslew.

Iligemaade er og sammested fra Pressen udgangen: Observationes Miscellaneæ versæ ex Anglo idiomate, cum notis & auctuario variorum virorum doctorum, og lover mand af disse hver anden Maaned en nye Continuation at udlevere.

Ligeledes er paa samme sted til kiøbs at bekomme efterfølgende nye Overſettelſe: Reedenvoering van Jacob Filip d' Orville ower het erſte Euwgety der doorluchtige Schoole van Amſterdam. Vertaelt door P. Vlaming. 1 en ſtor 4to.

Engelland.

I London er indeværende Aar udgivet en Samling af allehaande Sager under den Titul: Diſſertationes Phyſico-Mathematicæ, partim antea editæ in actis Philoſophicis Londinenſibus jam auctiores & emendatiores partim nunc primum impreſſæ. Auctore Johanne Surin, in 8vo:

Italien.

Til Genf har een ved Navn Mr. Bousquet ladet en Extract af et ſig under Preſſen allerede befindende Verk formedelſt Trykken i forvejen bekiendt giøre, hvis Autor ellers ſig ved andre forhen ligeſaadanne udgangne Skrifter et berømmeligt Navn har erhvervet. Titulen lyder ſaaledes: Expoſitio Juris Canonici

per

per regulas naturali ordine digestas usuqve temperatas, ex corpore Juris, ac aliunde desumpta, in duos Tomos divisa, qvorum prior continet qvicqvid spectat Jus illud in se & in genere inspectum, posterior qvidqvid pertinet ad idem Jus illud in specie consideratum, à Johanne Petro Gibert, D. Theolog. & Canonist. 1732, 2 Voll. Begge disse Tom. kand man endnu i dette Aar vente for Lyst at skulle komme, da de paa sinit Papir med nye Skrift findes trykkede.

Til Toul er til den Papistiske Closter-Histories Forøgelse efterfølgende nye Bog bestaaende af 2 Voll. i en stor 8. bleven trykket, hvilken hosfejede Franske Titul fører: Conduite de la Providence dans l'etablissement de la congregation de Notre Dame à Paris, qui a pour son Instituteur le feu Pere Pierre Fourrier, dit vulgairement de Martain Court, Superieur General & Reformateur des Chanoines Reguliers de la Congregation de Notre Saveur. Presentée à les Seigneurs les Illustrissimes Evecques, comme premiers Superieurs de cette congregation,

1732. Fortalen er indrettet i Skikkelse af en Tale til dette Stiftes Nonner, hvor udi de dennem foreskrevne Regler, som en særdeles lykkelig Vey til Helligheed blive berømmede. Men deres Stifter Peter Fourier skal ellers være født til Mirecourt i Lothringen den 30 Nov. 1565, og døde til Gray i den Franche Comte den 9 Decembr. Aar 1680, hvilken siden den 10 Januarii 1730 af Pave Benedicto XIII. blev canoniseret, og sat iblant de Catholske Helgenes Tal, som een der var erkiendt for værdig til, af de Catholske Religions Forvante at tilbedes.

Frankerige.

I Paris skal for meget kort Tid siden et Verk være kommen for Lyset, hvilket, saasom det af mange er vorden approberet, har mand og fundet det for got samme i disse Ugentlige Nouveller om lærde og curieuse Sager med Continuation at inserere, paa det at de curieuse Liebhabere her i Landene sig og dermed kunde fornøye, naar de det Tid efter anden kunde læse. Verket fører ellers denne

ne Titul: Hiſtoire de l'Iſle Eſpagnole, ou de St. Domingue, écrite particuliere-ment ſur des Memoires Manuſcrits du P. Jean Baptiſte Le Pers, Jeſuite, Miſſio-naire à St. Domingue, & ſur les Pieces originales, qui ſe conſervent au Depót de la Marine. Par le P. Pierre François-Xavier de Charlevoix, de la Compagnie de Jeſus, in 4to. 2 Voll. Af diſſe tvende Voll. ſom dette Verk indbefatter, er det første inddeelt i 6 Bøger, og fremfører Hiſtorien om St. Domingue fra den Tid af, da denne Ø af Spanierne i Aaret 1492 blev funden, indtil den Tid, da den-ne Colonie for ſine første Stiftere Aar 1606 aldeles gik til grunde. Det andet Voll. begynder paa den Tid, da de Fran-ſke ſig paa de Antilliſke Øer i Aaret 1625 først roedfæstede, og fortæller alt det, ſom dennem angik indtil Aar 1724.

1 Bog. Førend Autor gaar til Mate-rien i ſig ſelv, gior hand ſig U-mage at give os en Summariſke Beſkrivelſe over Landet, hvis adſkillige Hændelſer hand agter os at meddeele. I denne henſeen-de taler hand først om de Antilliſke Øer

ial-

i almindelighed, som ligge i den Nordlige Søe imellem 8 og 23 Grader i breeden, og 293 og 316 i længden, og ere deelte i baade smaa og store Insuler, hvilke tilsammen formeere det Tal-rigeste Archipelag:, som nogen Tid kand være bleven bekiendt i Oceano. De store, som belobe sig til 5 i Tallet, ere disse efterfølgende: Trinitatis Øe, St. Jean de Portorich, L'Espagnol eller St. Domingue, (som kaldes Hayti, førend den blev opdaget,) Cuba og Jamaica. Mand vil ikke opholde sig ved at tale om de adskillige Oprindelser, som endeel Skribentere vilde anføre ved det Ord Antille, men vi vil alleeneste og fornemmeligst røre noget om den Insul Domingue. Samme ligger midt imellem alle de andre, (ligesom den skulde være deres ypperste Hovet) 20 Grader, 2 eller 3 Minuter imod Poli høyde, bestaaende af omtrent 60 Miile fra Østen til Vesten, 30 fra Norden til Synden, i dens midlere Vide eller Breede 300 i Circumference, eller 600, da de tillige med endeel saa kaldede Anses eller Sunde formere.

Efter at Autor har anført endeel Anmerk-

merkninger i almindelighed over Kusterne af denne Ø, over Ebbe og Flod, over Vindene, som der meest blæse, og over Forandringen ved Aarsens Tider, taler hand om den Forskiel der findes paa Jordsmonnet, om den maade Træerne der skyde deres Rødder paa, om det snart u-troelige Tal af Reverer, rindende Bekke og Aaer, hvor af Jorden bliver vandet og har sin Vædske, og flyder, (som mand siger) meer end 30 Miile hen. Om Søer, om Guld, Sølv- og Kaaber-Miner, som der findes. Steen-huggerier af adskillig slags Marmor, og andre Steene, om de bekiendte Storm-vinde, som kaldes Ouragans, som vel ikkun sielden rører de stille Søer, men naar det skeer, efterlade de dog de allerbedrøveligste Virkninger af deres brusende Heftighed. Dernæst handler Author i besynderlighed om de Ting, som angaae Fiske, Fugle, og de firefødde Dyr paa denne Insul. Hvad Urter, Planter, Træer og Geverter anbelanger, viiser Author Læseren hen til en livagtig Historie over St. Domingue, paa hvilken mand virkelig skal arbeyde, og skal med det første følge denne efter.

Der-

Derfra gaar P. Pierre Charlevoix til Indbyggerne paa St. Domingue, og hand giver os da en Efterretning om, hvor mange de ere, hvordan de ere skikkede, om deres Complexion og deres Caractere. Da de Spanske først roedfæstede sig paa Landet, skal deres Tal have beløbet sig til femten hundret tusind Siæle. Disse Øe-Beboere vare i almindelighed middelmaadige af taille, men derhos vel skikkede, Huden rødagtig, dog meget fiin og blød, deres Ansigters Lineamenter grove og heslige, store vidt aabenstaaende Næseborrer, langt Haar, og ellers ikke et Haar paa noget andet sted paa deres Legemer, en meget lauv Pande, slemme og u-reene Tænder, et vildt og skrækkefuldt Øjesyn: De ginge nesten nogne, vare meget ædruelige, af en slet Legemets Complexion, medlidende og barmhiertige i yderste Grad, men derhos noget Melancholske. I det øvrige vare de de allereenfoldigste, venligste, og maneerligste Mennisker af Verden, uden ald Bitterhed, Ærgierighed, og snart uden alle Passioner, endelig (som Author siger) snarere at ligne ved Børn, end gamle Folk, etc.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  43.

Den 23 Octobr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 52.

Følger nu Mag. Albert Thuras Beretning om Biskopperne i Trundhiem fra Reformationen.

(Thi hos *Arrild Hvitfeld* i hans Geistlige Kronike findes imod Slutningen Fortegnelse paa dem, som, for Reformationens Tider, har været Episcopi og Archi-Episcopi Nidrosienses.)

1. *Torben Oluffon*, (Torbernus Olai) som i Begyndelsen var Erke-Degn, blev i Reformationens Tider den første Evangeliske Biskop i Trundhiem. Hand døde omtrent 1549.

2. *M. Hans Gaas* (Johannes Gaasius) fød i Svenborg udi Fyyn, af Dansk Adelig Familie; var for Reformationen Prior i et Munke-Kloster i Svenborg, og blev siden samme Byes første Evangeliske Sogne-Præst, indtil hand endeligen Aar 1549. blev ordinered til Biskop udi Trundhiem, hvilket Embede hand betiente indtil Aar 1578. da hand døde d. 17 Sept. og blev begraved paa St. Mikkels-Dag i samme Aar. I Resenii Catalogo pag. 127. n. 3. anføres hans Jus Eccleſiaſticum antiqviſſimum Norvagicum Danicè Mſ. in 4to. Hans Epitaphium, som den itzige Biskop, Højædle og Højærværdige Hr. Eiler Hagerup Aar 1730. har nedsendt til Mag. Thura, er af følgende Indhold:

GAASIUS hoc poſuit ſub marmore membra JOHANNES,
Qvi decus illuſtris Nobilitatis erat.

Stir-

Stirpe qvidem natus celebri: virtute celebris
Auxit sed studio Nobiliore genus.
Nam Schola doctrinæ Titulum, virtutis honores
Rex dedit, à Christi nomine Nomen habens.
Nectare & Ambrosiâ cœlesti pavit ovile
Annos ter denos, optime Christe, Tuum.
Sedulus excubiis ursosq́;, luposq́; fugavit,
Dum sacrâ hac vigilans Præsul in æde fuit.
Qvàm constans fuerat, Regi qvàm fidus Achates,
Gens inimica Tibi, Rex FRIDERICE, docet.
Aſt nunc marmorea corpus sub mole qvieſcit,
Spiritus æthereas incolit ipse domos.
Casta thori consors, qvæ nomine dicta MARIA,
Ad latus hic recubat contumulata Viri
Qvâcum traduxit vitam florentibus annis
Conjugiô; è claro stemmate nata fuit.
Altera, qvæ tristis supereſt, BENEDICTA vocatur,

Traxit & è clara Nobilitate genus.
Ponè Magiſter ad hunc tumulum recubat Chilianus,
Qvi Ludi Rector Nidroſienſis erat.
Et Christina Soror, cum Patre & Fratre futurum
Judicis exoptant ante tribunal agi.

Sverrig.

Det til Aboe i Findland ſig befindende Academie begynder daglig dags jo meere og meere i Velſtand at tiltage, og de ſtuderendes Antal formeere ſig Aar efter Aar, ſaaſom og gandſke nyeligen endeel Tydſke Studentere med et Skib fra Lybech did ſkal være ankommne, for der deres Studeringer at fortſette, da det dennem der ſammeſted paa Lejlighed og habile Lærere ikke kand fejle.

Tydſkland.

I Leipſig er endelig nu omſtunder efterfølgende til kiøbs at bekomme: Johan Gottlob Horns, Lebens- und Helden-Geſchichte Chur-Fürſt Friderichs des Streitbahren zu Sachſen, ſom neſten beløber ſig til 6 Alphabet. Jhvorvel det vil-

vilde blive alt for vidtløftig, Verkets Begreb og Afdeeling her at indføre, saa maa mand dog dette derom melde: at, saasom dets Publication har sinket sig noget længe, saa har Forfatteren fundet desto større Lejlighed, at anvende ald sin Flid til, det i allermueligste Fuldstændighed at sætte, hvilket hand saa meget des ønskeligere har kundet forrette, siden ham i den Tid endnu mange vigtige Documenter og andre Efterretninger ere til haande komne, hvilke giøre Bogen des meere behagelig. Imidlertid kand enhver Liebhaber vide sig forsikret, at derudaf ikke alleene den Sachsiske, men end og det gandske Rommerske Riges og de fornemste Tydske Fyrstelige Huuses Historie en god Oplysning kand bekomme, hvilket Registeret alleene vil tilkiende give. Paa Papiir og Kaaberstykker er heller ikke nogen Møje sparet, som kand tiene til at giøre Verket des meere anseeligt, saa at mand des Aarsage desto mindre tvifler, at baade høje og lave Stands Personer deres Fornøjelse jo derudi skal finde.

Til Wittenberg seer mand et Skrift,

som er tegnet med denne Titul: Theologische Beantwortung zweyer Fragen, die eigentliche Zeit und Beschaffenheit der beyden Stücke Bekehrung, und Buß-kampff betreffend: nemlich (1) Ob man die eigentliche Zeit müsse angeben, wan man bekehret worden, und wann man dieses nicht kan, ob das ein Kennzeichen sey, daß man noch nicht bekehrt. (2) Ob man in dem Buß-kampffe den höchsten Grad der Traurigkeit haben und empfinden müsse, und ob ohne demselben die Busse nicht rechtschaffen sey. Aus Heiliger Göttlicher Schrifft, den Evangelisch-Lutherischen Glaubens Symbolis und Zeugnissen reiner Lehrer gestellet von einem, der nach Zach. VIII. 19. nichts mehr liebet, als Wahrheit und Friede, 1732. in 4to.

I Dresden har den berømte Practicus Medicinæ D. Christian Sigismund Wulff for kort Tid siden ladet efterfølgende Skrift udgaae over den ved Radeberg opsprungne saa kaldede Augustus Brynd, som fører denne Titul: Aureus Fons Augusti Radebergensis, d: Grundliche Untersuchung und wahrhaffte Entdeckung des

des in dem bey der Stadt Radeberg entspringenden Auguſtus Brunnen befindlichen, und denſelben die heilſahme und geſund machende Krafft mittheilenden Goldes, an das Licht geſtellet durch Chriſtian Sigismund Wulfen, Phil. & Med. Doctore Practico Dresdenſi, in 8. Dette Arbejd er inddeelt i 4 Capitler, af hvilke det 1ſte giver en Hiſtoriſke Beſkrivelſe over Radeberger Auguſtus Brynd. Udi det andet foreſtilles en Phyſico-Chymiſke Underſøgning over den ſamme. I det 3die bliver Medicinſk derover jugeret, og i det 4de bliver endeel Exempler anførte til Beviis om de, ſom formedelſt dette Brynd-Vands Brug fra farlige Svagheder ere blevne befriede.

Til Lauban har Mag. M. G. F. Gude Diaconus og Catecheticus paa ſamme ſted ladet et lidet Verk trykke, ſom er tegnet med denne Opſkrift: Theologiſche Betrachtung über die aus der gegenwärtigen Emigration derer Evangeliſchen Chriſten aus dem Ertz-Biſthumb Saltzburg hervor leuchtende Vorſehung GOttes über ſeine Kirche auff Erden, nebſt einer Samlung derer vornehmſten

Apophtegmat. Auguſtan., hvilket Verk og i diſſe Dage er bleven færdig.

I Breslau er den bekiendte Lærde Mand og Regierings-Raad von Sommersberg, der formedelſt adſkillige udgangne Skrifter har giort ſig berømmelig iblant de Lærde, i diſſe Dage ſærdeles omhyggelig for, et nyt Verk at udarbeide, hvilket ligeſaa vel Forfatteren ſelv, ſom hans Fæderne Land ſtor Ære vil erhverve. Titulen paa foromrørte Verk vil blive denne: Abriß einer vollſtändigen Schleſiſchen Hiſtorie, und Verbeſſerung der alten Fürſtlichen Stamm-Taffeln, oder des Königlichen Piaſtiſchen Stamm-Baums, nach Chronologiſcher Ordnung. Verket i ſig ſelv vil komme til at beſtaae af 2de qvart Bind, og desforuden bliver det af et particulier Vol. med endeel endnu gandſke u-bekiendte Documenter og Beviisligheder opfyldt, accompagneret. Forfatteren har i ſinde, at lade ſig det derudi være meget angelegen, ikke allene den Schleſiſke Hiſtorie i korte Sectioner at foreſtille, men endog det gandſke Piaſtiſke Stamme-Træe efter alle Linier ſide diplomatica at udføre.

En-

Engelland.

I hvorvel i London for gandske kort Tid siden Kong Carl XII. af Sverrig hans Liv og Levnets Beskrivelse paa Engelsk er bleven oversat, og formedelst Trykken bekiendt giort, hvilken med Fornøyelse er bleven igiennemlæst, saa har dog alligevel Mr. Motraye, der virkelig befinder sig i den Stand, nøje Underretning om Høystermeldte Konges Liv og Levnet at have, ikke kundet efterlade mange Historiske Vildfarelser derudi at opdage, i hvilken Hensende hand og har ladet et Verk derover udgaae, som fører efterfølgende Opskift: Remarques Historiques & Critiques sur l'Histoire de Charles XII. Roy de Suede par Monsr. de Voltaire pour servir de Supplement à cet Ouvrage in 8vo. Saa vist som det er, at Monsr. Voltaire hans Fortælling grunder sig paa saadanne Personers Efterretninger, som have foregivet, selv alting at have seet og hørt, saa umueligt er det ikke heller, at jo noget der imellem kand være spatzeret, som enten er bleven tillagt eller udeladt, og alt

saa kand Monsr. Motraye hans Anmerkninger ikke heller aldeelis være uden Grund, ihvorvel de dog ikke Mr. Voltaire hans Arbeid sin Priis kand betage; thi hvor finder man en Skribent, der endnu et gandske fuldkommen Verk har udleveret.

Samme Sted er for kort Tid siden et Verk kommen for Lyset, som fører den Opskrift: Brittannia Romana: or the Romain Antiqvities of great Britain. d: Rommerske Antiqviteter af Store Brittannien, hvis Author den seeniist afdøde Monsr. Horsley har været. Denne lærde Geistlige blev af et viist curieus Selskab opmuntret til, gandske Engelland at igiennem reisse, for alle gamle Monumenta at besee og optegne, hvorudaf i dette Land et større Antal, end nogen anden Sted skal være at finde, da dette Verk er bleven Frugten af hans Reise. Det bestaar af 3 Bøger, den første indeholder en Historie over alt hvad sig paa Insulen haver tildraget, fra den Tid af, da de Rommere samme erobrede, imedens de den ejede, og derfra igien maatte komme. Den anden indbefatter en Efter-

terretning om alle der Rommeris Bedrifter, deris Legioner, Armeer, Feldt-Leyre, alfare Veje, og s. fr., saa at endog ikke den saa kaldede store Schotlandske Muur er verden forglemt. Den tredie Bog taler om Inscriptioner, Adskillige Ihukommelses Mynter, og andre saadanne Ting; Og er heele Verket, som bestaar af en stor Foliant med særdeelis nette og rare Kaaberstykker indrettet.

Saa er og samme Sted giort Forslag til Trykken paa en Tractat, som skal føre den Titul: Winslevs Anatomie-Konst: i det Engelske Sprog, udfærdiget af G. Douglas, bestaaende af 2 Bind in 4 med skiønne Kaaber-Stykker beprydet, da eenhver Prænumerant Exemplaret med en Guinea har at betale.

Frankerige.

Continuation af den seenist afvigte Torsdag den 16 Octobr. i de Ugentlige Lærde Nouveller anførte Histoire de l'Isle Espagnole, ou St. Domingue, par le P. Pierre Francois-Xavier de Charlevoix de Compagnie de Jesus.

Ef-

Efter eendeel foregaaende anførte Gisninger over disse Folks Oprindelse, taler Author om deres Dantz, og Sang, om deres Maade, at drikke sig fulde paa ved Tobak-Smøgen, om deres Skikke og Sædvaner, om deres Sygdomme, og i Besynderlighed om det saa kaldede Mal de Naples, eller paa en meest bekiendt Maade at tale, Frantzoser, som iblant dennem det gandske Land igiennem meget grasserer, om deres Egteskaber, deres Lüg-Begiengelser, om deres Handteringer, om deres foregaaende Tilberedelser, førend de gaae hen at søge efter Guld, (hvilke skee adskillige Dage forhen med Fasten og et paa deres Maade ført indgetogen Liv og Levnet) Om deres Ager-Dyrkning, om deres Seylatz paa deres smaa Skibe, om deris Regimente, om den heftige Straf de paalegge Røvere, hvilke de paa et Spid stikke, deres fra ald Egen-Nytte befriede Væsen, og deris Geiste-Friehed, om deris Succession-Orden i Regieringen, om deris Krige, om deris Børne-Optugtelse, om deres Vaaninger, Sprog, Religion, deris Guder, og deris Præsters Skalkestyk-

stykker, som tillige med vare Doctores Medicinæ, om den Maade, paa hvilke de samme deris Syge medhandlede, saa at de ikke, uden største Pine, døde under deris Hænder, og deris adskillige og forunderlige Meeninger om det andet Liv &c.

Paa den Tid, da Den først blev opdaget, var den afdeelt i 5 principale Kongeriger, hvis Regientere kaldedis Caciques. Dette maa da være nok om disse Artikler at røre, for desto bedre at komme til Historien i sig selv, som fornemmelig handler om denne Dens vigtige Opdagelse.

Man har den vidtberømte Christophoro Columbo derfore at takke, at hand, som den første og fornemste iblant de habile Søe-farende Mænd i sine Tider, holdt saa snart oppe, at fuldføre sit Forsæt at opsøge baade Africa, og det Orientalske Indien. Denne store Mands første Oprindelse, siger Author, er meget u-vis; Nogle vilde sige, at hand skulde være kommen af meget gemeene Forældre, til Savonne, Cugurco, eller Nervi i Republiqven Genua, og at hand havde lært det Handverk, at være Ild-Kartere; Andre vilde meene, at hans Familie skulde have

ve sin Oprindelse fra Placentzia i Lombardien, og siger, at den skal afstamme fra det berømmelige Huus af Peleſtrello. Men i hvor ringe end hans Fødsel har været, saa er den dog bleven saa meget des meere berømmelig, i det hand ikke alleeniste selv er ophøjet til største Ære, men endog, som Author siger, har hand sin Familie saa høyt opløftet, at den er bleven sat i Stand til, sig med Hans Souverains Familie at alliere. Columbus, der endnu som et ungt Menniske rejste fra sit Føde-Land, hvor hand havde meget vel studeret, applicerede sig siden af alle Kræfter til Cosmographien, Astronomien, Geometrien, og Navigationen, i hvilke alle Videnskaber hand til sidst blev meget fortreffelig. Hand practicerede hvad hand havde læst, ved det at hand giorde mange Rejser omkring i alle de Hav-Vande, som i hans Tider vare bekiendte, hvorudover hand og blev den meest erfarne Søe-Mand i heele Europa, og gav ham Anledning til at slutte, det en nye Verden paa de Occidentalske Kuster maatte være at finde.

Ef-

Efter at hand nu havde giort sin Plan færdig til Seyladz paa de nye Opdagelser, som gik ham omkring i Hovedet, foreslillede hand først samme for Genueserne, af hvilke hand var en Undersaat, hvilke derudover hannem som en Grillefængere og et vanvittig Menniske ansaae. Derfra rejste hand til Portugal, hvor hans Project af forordnede Commissarier blev examineret, hvilke underhaanden sendte en See-Mand hen til det foregivne Land at opsøge; men som samme kom tilbage igien med u-forretret Sag, blev Columbus fortrydelig over denne hemmelige falske Omgang, deels og bange for at blive arrestered, satte sig derfore i ald Stilhed u-formerkt paa et Skib, og foer til Spanien, hvor hen hand i Slutningen af det Aar 1484. ankom, efter at hand først sin Broder Bartholomæum til Engelland havde henskikket.

Da hand nu fik Audience hos Kong Ferdinand og hans Drouning Isabelle, fremforte hand sit Forslag, hvilket i Begyndelsen aldeles blev afslaget, men siden i nogen Observation taget, ihvorvel mange Indvendinger derimod blev giort, saa

at hand derover fik i Sinde sig til Frankrig at vilde vende, indtil endelig Dronningen, efter hans paa nye giorde Ansøgning, endelig derudi samtykte, paa de Vilkor, at Columbus selv sig Entrepriſen ſkulde paatage, hvorimod hand baade for sig selv og sine Arvinger til en stedsevarende Admiral og Vice-Roy over alle de Vande, Øer og faste Lande, som hand kunde opdage, blev declareret, hvilken Act af deres Catholske Majestæter Aar 1492. blev underskrevet.

Continuation skal næste Torsdag følge.

Italien.

Til Florentz har den vidtberømte Bygmester, Ferdinand Ruggieri, foruden sit for kort siden udgivne verk, kaldet: Studio di Architettura Civile sopre gli ornamenti delle Porto, e Feneſtre, endnu nyelig ladet et skiønt Kaaberstykke i Regal-Folio forestille, som Staden Florentz i sin livagtige Skikkelse præsenterer. Dette Kaaberstykke skal være saa proper indrettet, at dets Lige enten af Arbejde, eller Natur, endnu ikke nogensinde har været fundet.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 44.

Den 30 Octobr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 53.

Continuation om Biskopperne i Trundhiem.

3. Den tredie Biskop var *Mag. Hans Mogensön* (Johannes Magni) ordinered til Biskops-Embedet Aar 1579. og døde Aar 1595. den 30 Nov. I Mag. Lauridtz Linds Catalogo over Froiken Karen Brahes Danske Bibliothek, trykt i Kiøbenhavn 1725. in 4to,

findes pag. 75. og pag. 172. en Mand antegned ved Navn Hr. Hans Mogensön, som har været Præst i Trundhiem, og har udgivet en Dansk Liig-Prædiken af Aabenb. XX. 6. over Jacob Hvitfeld, til Berritzgaard, trykt i Kiøbenhavn 1585. in 8vo. om denne er den samme Hans Mogensön, som ogsaa har været Biskop i Trundhiem, vides ej endnu fuldkommeligen, endskiøndt det vel synes rimeligt.

4. *M. Isaach Grönbech*, fød i Sædland; studerede i nogle Aar paa de Udenlandske Universiteter; blev Aar 1595. kaldet til at være Sogne-Præst for St. Nicolai Menighed i Kiøbenhavn, og ordinered til Biskop i Trundhiem Aar 1596. og døde den 27 Junii 1617. i sit 53 Aar. Hand har udgivet:

1. *Grammaticam Ebræam.* Franeqveræ.
2. *Disputationem de virtute.* Vittebergæ 1589. in 8.
3. *Synopsin Historiæ Christi* ib. 1592. in Folio,
4. *Orationem funebrem* in Obitum *Friderici IIdi* Daniæ Regis.

5. *Scrip-*

5. *Scriptionem de Partitionibus Oeconomicis.* Conf. *Henning. Witte* Diarium Biograph. Tom. I. Append. ad an: 1617,

Denne Mands berømmelige Navn og Rygte døer ikke ud hos Trundhiems Stads og Stiftes Indbyggere, for den ubeskrivelige Omhyggelighed, hand har haft, for Kirkernes og Skolens Beste og Opkomst; da det er vitterligt, at hand (1) med en rætsindig Nidkiærhed fik den saa højt fornødne Catechisation sat i Stand i alle Stiftets Kirker. (2) Selv lønnede den første Con-Rector i Trundhiems Cathedral-Skole. (3) Forhvervede siden hos Hans Kongel. Majestæt de Indkomster til bemeldte Skole hvoraf en Con-Rector kunde leve. (4) Forærede sit Bibliothek til Trundhiems Capitul, (hvoraf dog nu kun lidet er til overs) (5) Forærede til de Fattiges Underholding en anseelig Capital, hvoraf de siden har nydt Renten. Mand har i Trundhiem dette efterfølgende Epitaphium over ham, som hand selv i sin Svaghed har i Pennen over sig forfattet:

Extremum Εὐθανασίας votum *Isaci Grönbechii* exaratum d. 12 Junii 1617. in morbo diuturno & desperato.

Cum meditor mortem æternam, fiducia vitæ
Crescit, qvam peperit mors Tua, Christe, mihi.
Anne igitur metuam mortem, si, Christe, perennem
Ad vitam certum mors Tua pandit iter?
Hant reor! o tantum migranti porrige dextram,
Ut subeam lætus, Te Duce, regna Patris!
Vita caduca Vale! qvæ tot mihi caussa { dolorum, laborum;
Mors reqviem præstans, Mors mihi dulcis Ave!

16 Obiit d. 27 Junii 1717.

Tydskland.

I Hannover er nyelig kommen et Verk for Dagen, som forer denne Opskrift: D. Joh. Gottfried von Mejern Gedancken von der Rechtmässigkeit des Sech-

Sechsten Zins-Thalers in Teutschland, bey Gelegenheit eines sehr merckwürdigen am höchst-preißlichen Käyserlichen Reichs-Hoff-Rath Lunæ 5 Maji 1732. in Sachsen von Kniggen contra Sachsen Eisenach und dasige sämmtliche Land-Stände puncto debiti ergangenen Concluſi, worinn zugleich von der Eigenschaft des Deutschen Pfand-Rechts gehandelt wird, in 4to. Nærværende Skriftes egentlige Hensigt er denne, at vise, at det aldeeles ikke strider imod de Tydske Rigs-Love, mindre der udi er forbuddet i Pant og Laans Tilfælde 6 af 100 til en Aarlig Rente at give og tage, da denne Hensigtes Udførsel findes at være meget lærd, og vel geraaden.

I Berlin er et lidet Skrift, til kiøbs at bekomme, som kalder sig: Eines erfahrnen Hoff-Meisters curieuse Reise durch die Welt, welche der selbe mit seinen Untergegebenen mit grossen Fleiß verrichtet, und auff selbiger gesucht einen honet Homme, an dessen Statt aber meistentheils angetroffen lauter honettes gens à la mode, d: redliche Leute nach heiliger Art, wobey zwischen bey-

den eine accurate Vergleichung angestellet, und mit deutlichen und angenehmen Exemplen erläutert wird in Octavo. Over alt synes denne Rejse-Beskrivelse at være et Skrift, hvorudi Author disse Tiders Sæder vil afmale og igiennemhevle, som og virkelig er hans Afsigt.

Til Wejmar er efterfølgende Verk fra Pressen udgangen: Synopsis Philosophiæ Moralis, ex Clementissimo Mandato Sereniſſimi Principis ac Domini Dn. Erneſti Auguſti Ducis Saxoniæ &c. &c. conſcripta, & uſui Juventutis conſecrata à Laurentio Reinhardo. III Gymn. Vin. Con-Rectore in 8. Efterat saavel paa samme Sted, som paa udvortis Gymnasiis Authors Logic. og Philosophia prima med saa stor Nytte er bleven brugt, saa har og Hans Høy-Fyrstelige Durchleutighed givet Befaling, at hand denne Philosophiam Moralem skulde skrive; hvilken hand ſecundum principia pii honetti, juſti, decori & prudentiæ afhandler. De Capituler de Prudentia imperantium og de Prudentia Militari. og nogle andre Lærdomme, ere af Historierne blevne oplyste, og den korte

Efter-

Efterretning de Fatis Philosophiæ Moralis er meget nyttig for de Unge. Over alt er hans Tilskrift til Hans Høy-Fyrstelige Durchleuchtighed saa naadig vorden opraget, at Samme naadigst har besluttet, en Tydsk Oversættelse deraf at lade til Trykken befordre.

Til Weissenborg ved Nordgau har den der værende Lycei Rector M. Joh. Alex. Doderlein for kort Tid siden ladet et Verk til Trykken indlevere, som skal føre efterfølgende Titul: Eine genauere Vorstellung des alten Römischen Walli und Land-Wehre, der Pfahl, oder Pfahl-Heck, auch Teuffels-Mauer, von den Anwohnern heut zu Tag genandt, so weyland die glorwürdige Römische Keyser P. Æl. Hadrianus, und M. Aur. Probus wieder die Einfälle der Teutschen in ihre conqvetirte Länder disseits der Donau und des Rheins in Nordgau und Schwaben errichten und befästigen lassen: Aus verschiedenen so wohl alten alß neuen Monumentis auch mit Land-Chärtlein erläutert, in 4.

Til Coborg vil mand afvigte 23 Aug. om Aftenen Klokken 9 have seet paa

Himmelen lige over Staden, en Krantz, saa klar, som Maanen, og der tvert over for, tvende sorte Kugler, hvilke havde Lignelse efter en Art Bomber, som til sidst med Røg og Damp forsvandte, hvorved dog Horizonten fandtes gandske lys og klar at være. Omkring ved Bamberg skal og ligeledes saadant et Phœnomenon have ladet sig tilsyne, endskiønt stærkere og i andre Figurer, om Natten ved 12 Slet.

Til Wetzlar seer mand efterfølgende Tractat gandske nylig for Lyset at være kommen, som fører den Titul: Der von neuen sich wieder verschantzende Rimpfler, oder die allerneueste und stärckeste Art zu fortificiren, worinnen beschrieben und gezeiget wird: (1) Wie man einen Ort oder Platz, so wohl von aussen alß innen gegen das Centrum bevestigen könne. (2) Wie nach dieser Art eine alte erbauete Vestung dobbelt stärcker gemacht werden könne. (3) Nebst einem Anhang von einer gantz neu-inventirter Brücke und Hoye oder Ramme. Ans Licht gegeben von Joachim Herman von Rössing zu finden bey J. H. Stock 1732.

Ne-

Nederlandene.

Til Amsterdam er mand i disse Dage i Verk med at lade efterfølgende liden Tractat under hosføyede Titul formedelst Trykken bekiendt giøre: De Bibliotecque der Vrouwe, geschreeven door en Vrouw van Aenzien, en uitgegeben door den Ridder Richard Stelle. Uit her English en het Nederduitsch vertaelt door P. le Clerqv. i 3 Deele in 8vo.

Sammesteds er den saa meget berømte Samling af Reyse-Beskrivelser, som under den Titul: Recueil des Voyages du Nord, tilforn er udkommen, paa nye igien meget net, reen og over alt forbedret i 8 Bind oplagt, det niende, tiende og ellevte kand i Begyndelsen af tilkommende Aar 1733 ventes at blive færdig, hvormed det gandske Verk og vorder besluttet.

I den Haag er nyelig et Skrift bleven trykket, under den Titul og I. Tome L'Histoire Universelle depuis le Commencement du Monde jusqu'à present traduite de l'Anglois d'une Societé des Gens des Lettres, in 4to. De øvrige To-

mer af dette Verk venter mand og med det allerførste, at skulde udkomme, saasom Oversættelsen skal være meget vel geraaden, og saa vel Indholden, som Afhandlingen stor Berømmelse kand fortiene.

I Leyden lader den berømte JCtus Mr. van Bynckershoeck nu omstunder et meget lærd Verk trykke, hvilket hand Novas Romani Juris Observationes kalder, og kommer dette Verk til at bestaae af 8 Bøger, hvoraf allerede de 20 første Ark ere færdige, da mand kand vente, at det gandske Verk inden et halv Aars Frist fuldstændigt til kiøbs skal blive at bekomme.

Frankerige.

Continuatio af den seeniſt afvigte 23 Octobr. i de Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Hiſtoire de l'Isle Espagnole, ou St. Domingue, par le P. Pierre François-Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

Christophorus Columbus rejste alt saa ud fra den Havn de Palos kaldet, i den Provintz Extremadura en Fredag den 3 Au-

Augusti i samme Aar 1492. med trende Skibe, af hvilke et hvert med 120 Mand saavel Mariner, som frivillige Folk og Provision paa et Aar var forsynet. Først opnaaede hand de Canariske Øer, hvorfra hand vendte sig ben imod Vesten til Solens Nedgang. Men da efter 3 Uger's stedsevarende Seylads, Folkene endda fornumme, at de lige saa lidet, som den første Dag havde avanceret, begyndte de at sette sig op og knurre imod hannem, saa at Columbus havde ald sin Forstand, Koldsindighed, Veltalenhed og Viisdom fornøden, til at stille et Oprør igien, som var saa stridig imod, og højstfarlig for hans Forehavende, om som end truede hannem selv med Fare for at miste sit Liv. Nogle Dage derefter, da de paa nye igien begyndte at knurre, var det hannem u-mueligt, paa anden maade at kunde stille dem tilfreds, end med dette Løfte, at dersom efter 3 Dages forløb sig endda intet Land vilde lade tilsyne, vilde hand aldeles overlade sig selv i deres Discretion, og give dem frie Forlov til at vende tilbage igien, naar de vilde.

Men

Men forend denne foresatte Tid endnu var exspireret, bleve de Land var, hvilket de den 11 Octobr. finge i sigte. Derpaa blev Columbus af alle Skibsfolkene helset som Admiral og Vice-Roi, mand lod det sædvanlige Te Deum afsynge, og blev dette Eventyrlige Menniske, (siger Skribenten,) som nogle faae Timer tilforn af Skibsfolkene med største Foragt blev tracteret, saa at de og virkelig havde haft i sinde, at vilde kaste ham over borde, da af dennem høyst æret, og snart som en Afgud anseet.

Dette Land, som Spanierne da fandt for dennem, var den Øe Guanahami, een af de Lucayiske Insuler, som var opfyldt med lutter vilde Folk, hvilke ginge gandske nogne, og kunde Landet omtrent bestaae af 15 Miile i Længden, og gav Admiralen den strax det Navn San-Salvador. Hand gik selv først der i Land, tog det i Besiddelse paa den Castillianske Cronnes vegne med alle de dertil henhørende Formaliteter, og tog tillige med af Skibsfolkene den Troeskabs Eed, som de hannem i Kraft af hans tvende høye Charger

ger vare skyldige. Derefter gik Columbus til Skibs igien, og opdagede endnu fleere adskillige Insuler i disse Vande, iblant andre den saa kaldede Cuba, ikke endda vidende, enten det var en Øe, eller et fast Land selv. Endelig den 5 Dec. fandt hand Land igien ved et stort Cap af den Insul Hayti eller St. Domingue, som den Dag i Dag er endnu bliver kaldet Cap, eller Havnen af St. Nicolas, efter det Navn, som den samme Tid blev givet.

II. Bog. Columbus, i Betragtning af den Forsikkring, som Indbyggerne paa Cuba hannem havde givet, at hand skulde finde Overflødighed af Guld paa den Insul Hayti, i særdeleshed i den Egn, som kaldtes Cibao, havde gierne ønsket, at kunde have giort videre Fremgang i dette Land, i henseende til denne fordeelagtige Opdagelse; Men den Uroelighed hand var falden udi formedelst en ulykkelig Hændelse, ved det, at et af hans Skibe blev borte fra ham i Søen, maatte holde sig tilbage paa Kusterne, af hvilke hand en stor Deel igiennemløb, efter

at

at hand havde beæret denne Insul med det Navn Espagnole. Da Indbyggerne paa Øen først fik Castilianerne at see, bleve de gandske bange for dennem, men derefter bleve de med dennem meere bekiendt. Adskillige af deres Regientere, eller saa kaldede Caciques indfandt sig for at complimentere Admiralen, andre skikkede ham Foræringer, hvoriblandt fandtes meget Guld. Af dette slags kiøbte Spanierne af dennem meget for en ringe Priis, nemlig for sønderslagne Potte-skaar, sønderbrudte Glas-stumper eller andre saadanne Bagateller. Den u-formodentlige Forliis, som Columbus da havde lidt paa et af sine fornemste Skibe, som stødte an paa en Steen-klippe og sloges i stykker, gav ham Anledning til paa det sted, hvor hand sig da befandt, en Skandse at anlegge, under det Navn Puerto-Real; hvilken hand med 38 Mand besatte; hvorpaa hand med de Folk, som hand havde faaet bierget fra det sønderbrudte Skib, omseilede, og opdagede alle de Nordlige Kuster paa denne Øe, da hand derefter den 16 Januarii 1493 tog sin Cours hen til Spanien

nien igien. Paa denne Tilbage-Rejse maatte hand udstaa 2de heftige Storm-Vinde, af hvilke den første drev ham hen til de saa kaldede Accores Insuler, hvor hand nær havde gaaet paa Grund, og den anden drev ham hen paa Kusterne af Portugal, saa at hand imod sin Villie i Revieren ved Lissabon maatte indløbe. Continuation skal næste Torsdag følge.

Italien.

Til Rom er nyelig det i forrige Tider saa berømt værende Academie, Infecondi, kaldet, som Aar 1650 blev stifftet, og fører til Sindbillede en paa en u-frugtbar Ager nedfaldene Snee, med denne Inscription: Germinabit, igien bleven fornyet, og have mange lærde Subjecta sig did indbegivet. Cardinal Gentili er Protector derover, og bleve nyeligen, da den første Forsamling holdtes, derudi adskillige lærde Poëtiske Sager med største Applausu aflæste.

Fra Verona berettes, at mand til Grezzana i den Dahl Pantena gandske uformodentlig en Hule skal have opdaget, og derudi fundet et Sceleton af en Hiort, som

som skal være bleven forvandlet til Steen, hvilken nu omstunder i et fornemme Huus i Staden Verona bliver bevaret, og er værd at besees af alle. Mand siger, at denne Hiort endnu af den almindelige Syndflod, som overskyllede den gandske Verden, did skal være bleven hendreven, saasom mand og allerede forhen adskillige Ting af samme Art skal have fundet, i særdelished paa de Veronesiske Bierge, nemlig Hav-Fiske af allehaande Sorter, saavelsom og andre til Steen forvandlede Dyr, som hidindtil i mange Raritæt-Cabinetter og Kunst-Cammere ere blevne forvarede, og Liebhaberne fremviiste, af hvilke endnu nogle hos endeel fornemme Herrer i Verona, som Elskere af Antiqvitæter, ere at finde.

Til Florentz er den fra forrige Aar saa ofte omtalte Musæi Florentini første Part nu omstunder endelig gandske færdig fra Trykken udgangen, og fører efterstaaende Titul: Musæum Florentinum exhibens Insigniora vetustatis Monumenta, qvæ Florentiæ sunt, Johanni Gastoni Etruriæ Magno Duci dedicatum, Florentiæ Anno 1732.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  45.

Den 6 Novembr. 1732.

DANNEMARK.

Udi dette Bogtrykkerie kommer nu med første under Pressen de Mathematiske Verker, som Sign. Brumundt haver paa Dansk under Hænder, og er Indholden udi disse Verker denne:

Det eene Verk, som handler om Algebra, Geometrien og Trigonometrien.

Den første Part
Om Algebra.

Sectio 1. Om Begyndelsen til Algebra.

Sectio 2. Om Algebra.

1. Om de exempla arithmetica, som oplöses ved Algebra.
2. Om de exempla, som oplöses med bare Bogstaver.
3. Om Algebræ Brug at finde Theorien udi Arithmetica.
4. Om Algebræ Brug, at resolvere de u-determinerte Problemata.
5. Om Logarithmis.

Den anden Part
Om Geometrien.

Sectio 1. Om de förste principia udi Geometrien.

Sectio 2. Om Figurenis Egenskaber.

Sectio 3. Om Figurenis Afrisning.

Sectio 4. Om Figurenis Udmaalning.

Sectio 5. Om Figurenis proportion og Deeling.

Sectio 6. Om Maale-Konsten.

Den tredie Part.
Om Trigonometria plana.

Sectio 1. Om Grunden til Trigonometria plana.

Sectio 2. Om de rætlinede Trekanters Udregning.

Sectio 3. Om Trigonometriæ Brug i Maale-Konsten.

Se-

Sectio 4. Om Trigonometriæ Brug udi Architectura civili og Geometria subterranea.

Den fierde Part.

Om Stereometria eller om Corpora.

Sectio 1. Om de første principia derudi.

Sectio 2. Om Corporum Beskrivelse og Udmaalning.

Sectio 3. Om Corporum proportion til hverandre.

Det andet Verk.

Om Fortificationen, Navigationen og Gnomonica.

Den første Part.

Om Fortificationen.

Sectio 1. Om de første principia, og adskillige maader at fortificere paa.

Sectio 2. Om at anlegge en Fæstning.

Sectio 3. Om at attaqvere og defendere en Fæstning.

Den anden Part.

Om Navigationen.

Sectio 1. Om Trigonometria sphærica eller Kloods Regning.

Sectio 2. Om de første principia udi Navigationen.

Sectio 3. Om nogle nødvendige Ting til Navigationen.

1. Om Instrumenterne, som bruges til Søes.

2. Om Loxodomia, eller Linien, som et Skib beskriver i Søen, naar det seiler.

3. Om Søe-kaart og Globo.

4. Om at finde Poli høyde, og længden paa Søen.

Sectio 4. Om at seile igiennem Søen.

Den tredie Part.

Om Gnomonica eller om Soelskiver.

Sectio 1. Om de første principia og nogle nødvendige Ting.

Sectio 2. Om de ubevægelige Soelskivers Beskrivelse under Sphæra obliqva.

Sectio 3. Om de ubevægelige Soelskivers Beskrivelse under Pphæra recta og parallela.

Sectio 4. Om et hver slags af de ubevægelige Soelskivers generale Brug paa alle Stæder i Verden.

Sectio 5. Om de bevægelige Soelskivers Beskrivelse, eller de, som mand kand bære hos sig.

De

De Liebhabere, som have Lyst endnu at prænumerere, betaler 3 M.d. forud, og dernæst igien 3 M.d. ved Bøgernes Annammelse enten til Velædle Hr. Commerce-Raad Brumundt, boende ved Børsen, eller til Signr. Matthias Nordrup, boende udi Høybroestrædet. Liebhaberne tiener til Efterretning, at saa snart disse Verker ere udkomne, skal strax det tredie Verk udkomme, hvis Indhold er denne:

Om Geometria superior
eller om de krumme Linier.

Den første Part.

Om Geometria superior plana.

Sectio 1. Om de første principia.
Sectio 2. Om Figurenis Egenskaber.
Sectio 3. Om Figurenis Afrisning.
Sectio 4. Om Figurenis Udmaalning.
Sectio 5. Om Figurenis proportion og Deeling.

Den anden Part.

Om Geometria superior solida
eller om corpora.

Sectio 1. Om de første principia.
Sectio 2. Om at finde corporum soliditet.

Sectio 3. Om Corporum proportion og Deeling.

Den tredie Part.

Om Calculo differentiali.

Sectio 1. Om de første principia.

Sectio 2. Om at finde Tangentes i alle slags krumme Linier.

Sectio 3. Om at finde de største og mindste Ting i enhver krum Linie.

Sectio 4. Om at finde Inflexions punctet i de krumme Linier.

Sectio 5. Om de krumme Linier, som kommer af evolutionen.

Sectio 6. Om at finde Brænd-punctet eller Focum, som kommer af reflexionen i enhver krum Linie.

Sectio 7. Om at finde Brænd-punctet, som kommer af refractionen.

Den fierde Part.

Om Calculo integrali.

Sectio 1. Om de første principia.

Sectio 2. Om at rectificere de krumme Linier.

Sectio 3. Om at finde aream i enhver plan krum Figur.

Sectio 4. Om at finde soliditatem og superficiem i ethver corpus.

Se-

Sectio 5. Om at finde centrum gravitatis i enhver Figur og corpus.

Dette Opus er udført ved Algebra, og hâr Author sat sig for, at viise dens Nytte og Brug udi alle andre Videnskaber ved det samme.

Her i Kiøbenhavn paa Børsen findes hos Boghandleren Sigr. Johan Nicolaus Loffius i hans Boglade en Tractat tilkiøbs at bekomme, som kaldes: En Dansk Concordantz over den Hellige Skrift, eller den Bibelske Arithmetica, eller tvende Registere over alle de Tal, som findes i den Hellige Bibelske Skrift, i 2 Parter in 4to. Den (1) viiser Tallene i hver Materie efter Alphabetet. Den (2) viiser Tallene i vis Orden efter Arithmeticam. Denne Tractat er samlet ved Bibelens Igiennemlæsning af Jacob Borrebye, Medtiener i Ordet til Nachschous Meenighed i Lolland.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 54.

Continuation om Biskopperne i Trundhiem.

5. *Mag. Anders Christensön Arrebo* var den femte Biskop i Trundhiem efter Re-

formationen. Hand var feed paa Erhet i Kiøbstæden Erridtskiøbing den 2 Jan. 1587. var i Begyndelsen Kong Christian den Fierdes Slots-Brædikant, blev Aar 1616 Sogne-Præst til St. Nicolai Menighed i Kiøbenhavn, og Aar 1617 Biskop i Trundhiem, til hvilket Embede hand blev indvied i Begyndelsen af Aaret 1618. Fra Biskopsdømmet blev hand removered ved Lov og Dom i et Mode, holden i Bergen Aar 1622. Efter nogle Aars privat Levnet fik hand igien Kongelig Oprejsning, og Aar 1626 blev beskikked til at være Sogne-Præst udi Vordingborg i Sædland; hvor hand døde den 7 Mart. 1637. i hans Alders 51 Aar. Imedens hand var Slots-Præst, blev hand Aar 1610 creered Philosophiæ Magister af *M. Johanne Jani Alano*, Facultatis Philosophiæ Decano og Logices Professore ved Universitetet, som sees af det Aars udgivne Programma til Magisterii Graden. Hand har ellers været en berømmelig lærd Mand, u-anseet, at hand har haft, som et Menniske, sine Fejl og Skrøbeligheder, der skildte ham ved hans Biskopsdømme. Vist er det, at

hand

hand i sine Tider var i sit Fæderne Sprog en ypperlig Poët, og har i den Danske Poësie brudt Jisen for sine da u-fødde Efterkommere, hvilket og vores berømmelige Doct. Oluf Borch, som selv var i det Latinske Sprog en stor Poët, har vidned om ham i den 7de og sidste Dissertation de Poëtis. Hand har udgivet

(1) Davids Psalmer Sangviis og paa Riim udsatte. Kiøbenh. 1627 in 12.

(2) Verdens første Uges Sex Dages Gierninger paa Riim af 1 Mos. 1 og 2 Capitel. Kiøbenh. 1641 og 1661 in 4to. hvilket er den Bog, som nævnes under det bekiendte Navn Hexaëmeron.

(3) Femten Prædikener over Christi Pines, Deeds og Begravelses Historie. Kiøbenh. 1670.

(4) Ossa Rediviva, det er, Prophetens Ezechiels Syyn om de tørre Been, som bleve levende giordte, udi Femten Prædikener forklared. Kiøbenh. 1680. in 4to.

(5) Adskillige smaa Poëtiske Skrifter, som opregnes i Resenii Catalogo p. 205. n. 7. og pag. 302. n. 8.

Om denne Mag. Arrebo kand ellers læses hos Albertum Bartholinum de Scriptis Danorum pag. 4. in Hypomnem: p. 158. Henn. Witte Diar. Biogr. Tom. I. ad ann. 1637.

Tydskland.

Til Haarborg har Rector Scholæ sammesteds, Johan Martin Ludwig Ewers, afvigte 13 Octobr. ladet i Skolen en Theatralsk-Oratorisk Afhandling, om Josephs Aabenbaring, med sine anbetroede Tilhørere ladet opføre, og dertil formedelst et trykket Programma de Spectaculis Scholasticis Tilskuerne ladet indbyde. Samme bestaar af 6 Ark in folio. Hans Programma, som bestaar af 3 Ark foruden Titulen, er trykket paa Latin og Tydsk hos hinanden, paa det at saavel Lærde, som U-lærde det kunde læse, og enhver hans Erfarenhed i begge Sprog kunde see, saasom hand og virkelig herudi ikke alleene fører en fiin Skrive-maade, men endog Sagen i sig selv meget grundig afhandler, alle Objectioner imod Skuespil kortelig besvarer, og deres u-lastelige

Be-

Beskaffenhed saavelsom og deres Nytte Verden foreviser.

Til Bremen er nyelig et lidet Skrift fra Pressen udleveret, hvilket mand seer med efterfølgende Opskrift at være teignet: Joh. Timmii M. D. & Pract. Brem. Cogitationes Medico-Physico-Historicæ de Erroribus &c. oder kurtze, jedoch gründlich und unpartheyische Erörterung, sowohl algemeiner, als in der Medicin einflieſſender groben Irrthümer und vor-Urtheile, u. s. w. Denne ikkun af 9 Ark bestaaende Bog indbefatter i sig hist og her adskillige særdeles nyttelige Sandfærdigheder, i Besynderlighed, hvor der tales om de mange Fuskere, der findes paa denne Kunst. I det 12 og sidste Capitel forsvarer hand sig og sine Medbrødres Ære imod det Ordsprog: Inter decem Medicos plerumq; reperiuntur Athei. Hvorved hand tager Anledning at vise, hvad disse Atheist-Magere ere for Creaturer; om hvilken sidste Materie hand i fremtiden har foresat sig en heel Bog at vil skrive.

En-

Nederlandene.

Til Gronningen er nylig en Samling af den beromte Jfr. Schurman hendes efterladte skionne Vers in 8vo. bleven trykket, hvis Titul er denne: Uitbreiding over de drie eerste Hooft-Stucken van Genesis: neffens een vertoog van het Geestelyk Huwelyck van Christus met de Gelowigen. Beide in Zinryck Digtmaet t'samen gestellt door wyle Juffer Anna Maria Schurmann, nu eerst naer het origineel Hantschrifft gedruckt.

Frankerige.

Continuatio af den seeniſt afvigte 30 Octobr. i de Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Histoire de l'Isle Espagnole, ou St. Domingue, par le P. Pierre François-Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

Kongen af Portugal, u-anseet den hemmelige Forbittrelse hand fandt hos sig, over det, at hand tilforn denne beromelige Rejse- og Soe-erfarne Mands Tilbud havde forkastet, tog imod hannem med u-sædvanlig Eres-Bevisning, og gav

gav en særdeles Brede og Afskye tilkiende over det Forslag nogle giorde hannem, da de søgte hans Tilladelse, denne Fremede hemmelig at myrde. Samme, nemlig Columbus gik alt saa til Sejls igien ad Spanien til, og landede igien i den Havn de Palos kaldet, fra hvilken hand 7 Maaneder og 12 Dage tilforn var udløbet, og i saa kort en Tid havde giort den største Rejse, som nogen sig da i Mande-Minde kunde erindre, da hand saa got som det heele Hav havde erobret.

Ved hans Landgang fra sit Skib, vederfores ham den samme Ære, som man pleier at giøre Kongen selv, Alle Kramboeder bleve tillukkede, og Klokkerne ringede. Fra Palos begav hand sig til Sevilien, hvor hand bekom en Missive fra deris Catholske Majestæter, og fra Sevilien rejste hand til Barcellona, hvor Hofset sig samme Tid opholdt, og hvor hand omtrent midt i April Maanet ankom. Denne Rejse var for hannem som et stedsevarende Sejervindings Indtog; mand tog imod hannem fra alle Byer og Stæder, hvor igiennem hand skulde passere, (siger Author) og mand forglemte ikke i rin-

ringeste Maader, med ald Ære at ansee denne rare Mand, som ved slige Rejser, der endog fra Arilds Tid af vare u-bekiendte, have vidst, en nye Verden at opfinde. Men intet lignede meere de gamle Rommeris Triumph-og Sejervindings-Tegn, end det Indtog Columbus holdt til Barcellona: Hand blev opført til Audience hos begge deres Catholske Majestæter, hvilke stode uden for deres Pallais for at tage imod hannem, iførte i deres Kongelige Habit, under en prægtig Thron-Himmel, da Printzen af Spanien stod dennem ved Siden midt iblant det allergalanteste Hoff, Ministrer og høye Betientere, som mand ikke i lang Tid havde seet i disse Kongeriger. Mand lod ham sidde ned paa en Stoel, som for hannem var tillavet, og efter at hand hafde erholdet Ordre af Hans Majest. med høy og lydelig Røst de fornemste Eventyrer, som hannem paa hans Rejse var vederfaret at fortælle, forrettede hand sligt med saa stor Betenksomhed og paa en saadan en ædel Maade, at den ganske Forsamling fandt største Behag der udi. Alle Grands d' Espagne toge Exempel af deres

res Souverain, og bevilste denne Admiral-Vice-Roi störste Ære, Cardinal Mendoze indbød hannem til Giest, gav hannem det ypperste Sæde, og tracterede ham meget prægtig, hvilket og nesten alle de Fornemste ved Hosset ligeledes giorde. Derefter erholdte hand og for sig og sin gandske Familie den Spanske Æris-Titul: Dom, et prægtig Vaaben blev hannem givet, og alle hans Pvivilegier confirmerede.

Mand foretog sig derefter en stor Udrustning til Sees, som bestod af 17 Skibe, hvilke med Artillerie, allehaande Krigs- og Mund-Provision, saavel for de Rejsende, som for Colonierne bleve forsynede. Mand havde indskibet et stort Tal af Andalousiske Heste, og fleer end 1500 frivillige Folk, mest Adelsmænd ginge med om Borde, for denne anden Rejse at prøve. Mand gik alt saa under Seil den 25 Sept. Aar 1409., og efter at de 7 af de smaae saa kaldede Antilliske Insuler, nemlig Dominique, Desseada, Marigalante, Guadaloupe, Montserrat, Antigva og St. Christophle, havde opdaget, kastede Admiralen Anker den 27 Nov. ved

Puer-

Puerto-Real paa den saa kaldede Isle Espagnole. Men hvor altereret blev hand ikke, da hand der fandt sin Colonie gandske ruineret, alle hans Folk døde, og derhos fornam, at denne U-lykke var foraarsaget formedelst adskillige excesser, som disse nye Indbyggere imod de gamle Øens Indvaanere havde begaaet. For denne Forliis og Skade igien at gotgiøre, byggede hand en nye Stad, og kaldede den Isabelle, hvorfra hand sendte Bud ud, at udforske Guld-Minerne af Cibao. Admiralen besøgte selv dette Land, hvilket hand befandt at være lige saa stort som Portugal, og bygte der en Fæstning under det Navn af St. Thomas, Efter at hand da først havde opdaget en Conspiration, som imod hannem var opspundet, og straffet dennem som derudi vare skyldige, hvilket siden foraarsagede store og bedrøvelige Suiter for hannem og hans gandske Familie, rejste hand tilbage igien til Isabelle, hvor hand forefandt sin Broder Dom Barthelemi, som efter 13 Aars Fraværelse did nylig var ankommen, og giorde ham til en Adelantado, eller sin General-Lieutenant.

Continuation skal næste Torsdag følge.

Lye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 46.

Den 13 Novembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager, No. 55.

Continuation om Biskopperne i Trundhiem.

6. Mag. Peder Schelderup var efter Reformationen, den Siette Biskop. Hand var D. Jens Schelderups Søn, som var først Physices Professor i Kiøbenhavn, og siden Biskop i Bergen; og er hand fød i Bergen i Norge Aar 1571. Hand var i Begyn-

gyndelsen Præst til Mandals Præstegield i Norge, blev siden kaldet til Danmark, hvor hand blev Slots-Præst ved Friderichsborg Slot, og Aar 1608. Sogne-Præst til vor Frue Meenighed i Kiøbenhavn, og Provst over Sochelunds Herred; I samme Aar 1608. den 17 Martii tog hand Magisterii-Graden, da M. Ivarus Stubæus, L. Sanctæ Professor, var Philosophiæ Decanus. Endeligen blev hand ordinered til Biskop i Trundhiem paa St. Martini Dag Aar 1622. Hand frastod omsider sit Biskops-Dømme, for sin høje Alderdoms skyld, Aar 1642. og nød af Biskops-Dømmets Indkomster Aarligen til sin Underholding 200 Rigsdaler; indtil hand Aar 1646. døde i Trundhiem i hans 75de Aar. Hand har udgived:

En Dansk Liig-Prædiken over Peder Mortenson Grumius, Laug-Mand i Trundhiem, trykt i Kiøbenhavn 1631. in 8.

7. M. Erik Anderson Bredal, fød i Rudtkiøbing paa Langeland. Hand blev Aar 1639. Rector udi Nykiøbing i Fal-

Falster, og Magistrerede samme Aar i Maj-Maaned under da værende Philosophiæ Decano, M. Jacobo Finckio, Physices Professore ved Universitetet. Nestfølgende Aar 1640. blev hand kaldet til at være den allerførste Sogne-Præst ved Christianshavns Menighed, og prædikede baade i det Danske og Tydske Sprog for Menigheden, indtil hand Aar 1643. blev ordinered til at være Biskop i Trundhiem. I de fiendtlige Tider maatte hand rømme bort fra Staden, da de Svenske beskikkede en Biskop af deres egen Nation i hans Stæd, ved Navn Mag. Henning Schytte, Aar 1658. Imidlertiq begav hand sig til Nord-Landene og Fin-Marken, og der forrettede Biskops-Tieniste, indtil der blev roligt igien i Riget, og hand næstfølgende Aar 1659. forføjede sig atter til Trundhiem; hvor hand omsider døde Aar 1672., da hand næsten i 30 Aar havde været Biskop. Hand har ladet komme for Lyset:

(1) En Dansk Lig-Prædiken over Mag. Peder Schelderup, Biskop

i Trundhiem, trykt i Kiøbenhavn 1648. in 8.
(2) Pietatis & Conſtantiæ Symbolographia, Roſtoch. 1638. in 4.
(3) Cantica Biblica, Kiøbenhavn 1665. in 8. paa Dansk.
Om denne Biſkop tales af Alberto Bartholino i hans Bog de Scriptis Danorum p. 41. og af Henn. Witten i hans Diario Biograph. Tom. 2. p. 103.

Tydskland.

Til Franckfort ved Mayn er nu omſtunder den XI. Deel udkommen fra Preſſen af den bekiendte ſaa kaldede Reichs-Fama, welche die merckwürdigſten Sachen, ſo ſich kürtzlich auff dem Reichs-Convent und andern Höffen Teutſchlands zugetragen, in guter Ordnung, ſamt Hiſtoriſchen Erläuterungen mittheilt. Denne Deel beſtaar af et Alphab. in 8vo., og indeholder for denne Sinde ikkun 3 Capitler. Det (1) handler om den Zweybryckſke Succeſſions-Strid. Det (2) fortæller de imellem Chur-Trier og det u-middelbare Riges-

Rigs-Ridderskab svævende Misforstaaelser og Stridigheder: Og det (3) er en Fortsættelse af hvad sig haver tildraget, og de vexlede Skrifter i henseende til de Saltzborgske Emigranter paa Rigsdagen.

Sammesteds seer mand og efterfølgende at være kommen for Lyset: Standhafte Behauptung der von Ihro Keyserl. Majestæt bey den Durchl. Ertz-Hauß Osterreich festgestellten Erb-Folgs-Ordnung, und deshalben von dem Römischen Reich übernommenen Guarantie 1732. in 4to. Det er nokſom bekiendt, hvad for vigtige Aarsager der har beveget Hans Rommerſk-Keyserlige Majestæt til ikke alleene den afvigte 16 Martii 1731. til Wien med den Engelske Crone ungertegnede Tractat at slutte, og derefter til den til det samptlige Rommerske Rige indsendte Begiering angaaende een Guarantie og Forsikring for sit Durchleuchtige Erke-Huuses Arve-Succession hannem har foranlediget, og at saadant altsammen det den 19 Octobr. i samme Aar ad dictaturam publicam komne Keiserlige Commissions-Decret

med videre foreſtiller. Efterdi nu derimod hidindtil allehaande, deels meget ſlette, deels farlige Skrifter hemmelig ere komne for Lyſet, ja og mange om den gandſke Sag ikke have været endnu fuldkommen underrettede; Alt ſaa har en u-bekiendt Author i foranſtaaende Deduction ſaa vel den rette eigentlige Beſkaffenhed af de i beſagte Keiſerlige Commiſſions-Decret ſig indholdende bevegelige Aarſager, og den derpaa in Comitiis Imperii per Majora declarerte Tilſtaaelſe i den forlangede Guarantie i deres fuldkomne Begreb foreviiſt, ſaavelſom og de derimod giorde Indvendinger tilbørligen begegnet.

Til Altenborg ſkal en vis fornemme Herre og Geheime-Raad i Anledning af den Invitation alle Lærde have faaet i Engelland, at giøre en Inſcription over de Engelſke Philoſophorum deris Bryſt-Billeder, hvormed Hendes Majeſtæt Dronningen af Engelland den nye bekiendte Grotte til Richmond har udpryndet, ligeledes forſøgt at giøre ſin Prøve, og bragt efterfølgende til Papiir, ſaaledes lydende:

ORBI

ORBI TERRARUM
CAROLINA
MAGNAE BRITANNIAE
REGINA
MUSARUM, HOC SACRARIUM
IMAGINIBUS
PRÆSTANTISSIMORUM
QVOS ANGLIA,
TULIT
PHILOSOPHORUM
DECORATUM
AD MEMORIAM POSTERIS
SERVANDAM
IN EXEMPLUM IMITATIONIS
UT FUTURA SÆCULA HABEANT.
QVOD
ADMIRENTUR
PATEFECIT.
CIↃ IↃ CC XXXII.

Til Augsborg skal over den indlebne Tidende, at nemlig Kong Philippus af Spanien endnu var sindet en Expedition til den Catholske Religions Udbredelse paa Africa at vilde giøre, og derefter paa nye nedlegge sin Crone, og sig til Eremitagen ved St. Ildefonso at henbe-

give, en vis Pen udaf Act. 8. Cap. fra det 27 til det 40 v. ladet sine efterfølgende Betænkninger der over bekiendt giøre.

Qvos dolet amissos Tibi, Petre, Juvavia natos,
Africa mox qvæstu cum locuplete dabit.
Solis ab Occasu, nigricans ubi Vespera regnat
Res nova! Meridiem Lux radiata subit.
Qvod vetuit reliqvis ars & natura, PHILIPPUS
Catholicus Mauros Æthiopesqve lavat.
Hos simul abluerit: rapiet procul inde Philippum
Spiritus, insolitô constituetqve locô.
Qvintus es: instauras Caroli vestigia Qvinti,
Qvi Monachus, dominans ante Monarchus erat.
Ponere, Stat fiqvum, fragilis diadema Coronæ,
Sic, age, sic Finis ritè coronat opus.

Ne-

Nederlandene.

Til Leyden er et Skrift kommen for Dagen, som fører efterfølgende Titul: Dissertation sur les Miracles, que l'on attribue aux reliques de Monsr. L'Abbé Paris M. A. E. V. de Vœux. Mand finder saa stor Forstand i dette Verk, at mand billig burde tvifle paa, om Forfatteren enten skal være en Medlem af den Rommerske Kirke eller ikke. I en liden Indledning beviiser hand, at Vantroe ikke er nær saa slem, eller Menniskene og den Christelige Religion nær saa skadelig, som Overtroe, saasom af disse tvende Onde det sidste har en langt farligere Influentz i en Staats eller Kirkes Tilstand, end det andet. Autor viiser i 4 Capitler (1) Hvad der hører til et virkeligt Mirakel, førend det saadant Navn kand føre. (2) At saadanne Kiendetegn ved Frelserens Christi Mirakler bleve fundne, hvilke vare beskikkede til vores Troe at bestyrke. (3) At ved den Janseniistiske Abbed Paris hans Underverke sig ikke et eeniste Kiendetegn til sandfærdige, men vel falske Miraculer lod finde, og med Hæn-

der gribe, hvilket bliver confirmeret ved en Lignelse imod de Hedenske. (4) De Aarsager, hvorfore den gemeene Mand i almindelighed og sær ved dette Exempel sig lader bedrage, tillige med og de Grunde, hvorfor ogsaa ærlige og fornuftige Folk blive førte bag Lyset. Skriftet bestaar af en 8vo.

Engelland.

Til London har en vis ung Herre nyligen aflagt en mærkelig Prøve paa sin Konst-rige habilité i nyttige Inventioner, i det hand et skiønt Kunst-Stykke eller Mathematisk Instrument har opfunden og forfærdiget, hvilket alleneste ved en Kikkert fremstiller saavel til Søes som til Lands den rette Middags-Linie, et Stæds Længde og Bredde, Dagens Tid og Compassets Forandring, hver Time paa Dagen, naar Soelen skinner, og om Natten ved Maanens eller een af de saa kaldede Stell: fix: deres Hielp, uden nogen Højdes Anseelse, i hvor det endog kand være i Verden. Opfinderen holder det vel endnu gandske hemmelig, men nogle vilde dog forsikre, at det skal være saa tyde-

tydelig og begribelig, at enhver, enten hand lidet eller slet intet i Stierne-Konsten kand være erfaren, saame dog kand bruge og forstaae. Dette Kunst-stykke skal hverken være stort eller besværligt, men fornemmelig saaledes indrettet, at et Skibs Bevegelse paa Søen hverken kand være Instrumentet selv eller den som det bruger, hinderlig i ringeste Maader, og dersom det kand staae saadan Prøve til Sees, som det skal have giort til Lands, saa maa det sikkerlig være et af de allernytteligste Instrumenter mand nogen tid kand have seet i Verden.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte Torsdag den 6 Novembr. i de Ugentlige Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Histoire de l'Isle Espagnole, ou de St. Domingue, par le P. Pierre François Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

Nogen Tid derefter bleve Spanierne, for at raade Bod paa den indfaldende Mangel af Levnets Midler tvungne til, at plage Øens Indbyggere, da alle Ca-

ci-

ciqverne paa Insulen, undtagen en eeniste, giorde Forbund med hinanden, sig fra saadan Plage og Undertrykkelse med Magt at vilde befrie. Den mand iblant alle disse havde meest at frygte for, var den af Maguana, ved Navn Caonabo, thi giorde mand sig allerstørst Umage for at faae sig hans Person forsikkret, hvilket Forehavende og endelig formedelst et besynderlig Stratagema lykkedes, da mand lagde ham Jern baade paa Hænder og Fødder, under prætext, derved at bevise ham en synderlig Ære i en vis Forsamling, som til samme Ende dertil egentlig var indrettet. Admiralen, efterat hand havde bekommet Undsætning fra Spanien, marscherede ud imod en Talrig Indianst Armee, hvilken hand og havde Lykke til totaliter at ødelegge og adspre-de. Men til ald Ulykke for Colonien døde Admiralens troe allierede Caciqve Gracanarich. Mand udskrev da Skat over den gandske Øe, hvorudover Indbyggerne faldt i yderste Fortviflelse, som siden geraadede til Spaniernes største Skade, ved det at Jorden blev liggende u-dyrket, saa at derpaa en almindelig Hunger

og

og dyr Tid paafuldte, og i følge af samme, nye Plager og Undertrykkelser af de nye Conqveranter imod de gamle Indbyggere bleve foretagne.

Imidlertid havde endeel misfornøjede Spanier, som vare komne tilbage fra St. Domingue, indgivet store Klagemaale ved det Spanske Hof over Admiralen og hans Brødre, da deres Catholske Majestæter fandt det for got, en Commissaire did at hensende, for Sagerne nøje at undersøge, hvortil Dronningens Ober-Hof-Mester blev udvalgt, som og did med et Credentz-Brev forsynet, ankom, da den gandske Colonie sig strax imod Columbum erklærede. I denne saa delicate Handel gav Admiralen en u-beskrivelig stor Contenance tilkiende, og alle de u-billige Anslag Commissairen tog sig fore imod hannem, vare endda ikke gode for, at giøre ham frygtagtig. Hand satte sig alleene for, at vende tilbage til Spanien igien, reyste og virkelig bort den 10 Martii Aar 1496. i følge af omtrent 200 Spanier, meest af de syge og fattigste ved Colonien, hvilke til hans Fordeel aflagde deres Vidnesbyrd om den u-ret-

u-retmessige Medfart, hvormed Commissairen hannem havde begegnet.

Efterat hand til Spanien var ankommen, havde hand til Burgos en særdeles naadig Audience hos begge Deres Catholske Majestæter, hvilke høyligen betakkede ham for hans nye bevisste Tienester, og lode sig ikke i ringeste Maader merke med de Klagemaal, som over hannem vare indløbne. Admiralen, som vilde føre sig den saa lidet ventede gode Velkom til Nytte, giorde strax adskillige nyttige Forslag til Coloniens Oprettelse, saavel i de Geistlige, som Verdslige Sager, hvilke og uden ald Imodsigelse bleve approberede. I hans Fraværelse erhvervede sig hans Broder stor Berømmelse ved det, at hand paa Syd-Kusterne i en Tid af faae Maaneder stiftede en stor Bye under det Navn San-Domingo, giorde den fornemste Caciqve paa Insulen Skatskyldig, og stillede et Oprør strax i sin første Begyndelse, hvis Sviter ellers kunde have blevet særdeles farlige.

III. Bog. I den foregaaende Bog seer mand Christophorum Columbum at være bleven ophøjet til alle de største Værdigheder og Eres Bestillinger, som no-

gen Tid et Menniske af hans Herkomst kunde tragte efter at opnaae. Men i denne nærværende faaer mand denne Store Mand at beskue, som een, hvis Ære staar i vove, hand selv afsæt fra alle sine høje Betieninger og Værdigheder, og geraaden i saadan en bedrøvet Tilstand, at mand hannem som en criminel Person en Proceſſ formerede. Kort Tid efter hans Bortreyse fra Spanien, havde Roldan Ximenes, som var indsat til Over-dommere paa denne saa kaldede Isle Espagnole, begyndt en Revolte, og giort tillige med Indianerne oprøriske, tragtende efter derved i Admiralens Fraværelse det gandske Gouvernement sig at bemægtige, saasom hand havde den Tanke, at samme sig imod alle de imod hannem indløbne Beskyldinger aldrig skulde kunde forsvare eller retfærdiggiøre. Hans Brødre, som havde Commando paa Øen, anvendte alle deres yderste Kræfter at dæmpe denne Rebellion i sin første Begyndelse, og den eene marscherede imod Roldan og de Indiske Ciguayos, hvorhen sig denne Rebeller havde retireret, da Indianerne gandske bleve slagne, og deres ypperste Høved fangen

og ophængt. Denne Tumult varede endnu, da Columbus kom tilbage igien, som denne gang giorde sin tredie Reyse fra Spanien i Maj-Maaned Aar 1498. værende hvilken Reyse hand imidlertid opdagede den Insul de la Trinité, den De Marguerite, og Cubagua, hvor der fandtes en skion Perlefangst.

Da hand kom tilbage til St. Domingue, hvor Oproret paa nye begyndte at faae Fremgang, lod hand sig det være fornemmeligst angelegen, samme at stille, da ihvorvel mange Negotiationer og Skrivelser til og fra begge Partier frugteslos vare aflobne, kom hand dog paa det sidste til Ende dermed ved Formidling af een ved Navn Carvajal. Dette Udfald, i steden for selv Personlig for det Spanske Hof at demonstrere, lod hand det beroe deved, at hand det ved Skrivelser deres Catholske Majestæter tilkiende gav, da det maa skee havde været bedre, om hand ved egen Nærværelse havde til intet giort det skadelige Rygte, som til hans præjudice til Hoffet var indloben, hvorom den nærmeste Continuation videre vil give Efterretning.

Continuation skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  47.

Den 20 Novembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 56.

Continuation om Biskopperne i Trundhiem siden Reformationen.

8. M. *Arnoldus de Fine*, var først Conrector udi Bergens Skole fra Aar 1637. toog Magisterii-Graden i Maj-Maaned Aar 1639. da Mag. Jacob Fincke var Decanus Philosophiæ ved Universitetet. Siden blev hand Rector i Skolen, og fra Aar 1663. S.S.

Theol. Lector og tillige Sogne-Præst til Phanöe Meenighed. Omsider blev hand kalded fra Bergen til Trundhiem, og Aar 1672 ordinered til Biskop udi Trundhiems Stift. Hand kom til Trundhiem St. Olufs Dag i samme Aar, men døde faa Maaneder derefter, da hand sad i Dom-Kirken, og havde den Dag nyligen holded den allerførste Ordination eller Præste-Vielse, den 6 Nov. 1672. Hans Skrifter ere efterfølgende:

(1) Incendium, qvod Bergis Noricorum 5 Jul. 1640. horrendis flammis grassari cœpit, Elegiaco carmine delineatum, Hafn. 1641. in 8.

(2) En Tractat over det XX Capitel i 5 Mosis Bog, kalded HErrens Strids Lov. Kiøbenhavn 1662. in 4.

(3) Themis Arctoa. Hafn. 1671. in fol.

(4) Observationes variæ ad Historiam Norvegicam. Hvilket Skrift ikke blev fuldfærdiged, og derfor ej heller kom for Lyset.

Om denne Biskop tales, til hans Berømmelse af Alberto Bartholino de Scriptis Danorum p. 13. *Mollero* i hans Hypo-

pomnemat. p. 167. og Spicilegio Hypomnem. p. 5. Henn. Witte i hans Diar. Biogr. Tom. I. in Appendice ad ann. 1672. og Sibbern i hans Bibliotheca Hist. Dano-Norvegica. p. 134. Iblandt Fædernelandets Poëter har hand faaet sin Roos og Berømmelse af Doct. Olao Borrichio i hans sidste Disputatz de Poëtis, trykt i Kiøbenhavn 1681. in 4. p. 235.

Tydskland.

Til Stargard er nyelig udkommen: Das verunglückte und wiederumb beglückte Cöslin, oder Historische Erzehlung von der jämmerlichen Einäscherung der Stadt Cöslin, welche sie im Jahr 1708 erlitten, aber bald darauff durch die besondere Gnade Friderich Wilhelms Königs in Preussen ansehnlich auffgebauet, und ausgezieret worden. Beschrieben von Joh. David Jæncken, Scholæ Cöslin: Con-R. 1702. in 4.

I Leipsig er for kort Tid siden gandske færdig fra Pressen udgangen: Joh. Christoph. Coleri Fürstl. Sächsisch. Weimarischen Hof-Predigers heilige Wahrheiten dero Lehre JEsu Christi, in einigen

Predigten über die verschiedenen Evangelischen Texte vorgetragen und erkläret: Zweyter Theil 1732. in 8. I den I Prædiken bliver om Christi Miracler, i den II om Christi Spaadomme, som et tydelig Beviis paa hans Guddom, i den III om en retskaffen og sandfærdig Troes Kors og Ild-Prøve, i den IV om den Guddommelige Trøst for Boedfærdige Syndere, og i den V om Aandens Sind og brændende Nidkierhed, meget grundig og opbyggelig handlet.

Til Jena er efterfølgende for kort siden fra Pressen udgangen: Heinrich Martin Thümmigs, Dieners am Worte Gottes z. Z. in stetem Proceß der Göttlichen Versuchung zwischen Christo und dem Cananæischen Weibe vorgegangen aus der Geschicht Matth. 15. v. 21. 28. erläutert, mit den nachdrücklichsten Schrifft-Stellen bestärcket, und mit auserlesenen Zeugnissen der Kirchen-Vätter beleget, in 8. I denne Tractat, som er vorden dediceret til begge Marg-Grevinderne af Brandenborg, Sophia Charlotta Albertina, og Sophia Wilhelmina, bliver om Fristelser meget udførlig og grun-

grundig handlet, og viiser Autor i 3 Afdeelinger (1) Fristelsers adskillige Maader, (2) de Fristedes Forhold, (3) Fristelsens Udgang.

Til Arnstadt har den bekiendte Melissantes nyelig ladet det 9 Oplag af sit Verk: Die jetztlebende Europa, in 8. for Lyset komme, hvilket med nye Sager, om adskillige nye Hændelser, som sig nyelig i de fornemste Europæiske Riger have tildraget, er vorden forbedret, og er i allehaande Ting, endnu bedre, end de forrige indrettet.

Til Frankfort ved Mayn finder mand i disse Dage et Verk fra Pressen nyelig trykket at være udgangen, som forer efterfølgende Opskrifft: Wahrhaffte und Historische Beschreibung der grossen Wasserfluth, welche in der Michaelis Nacht von 29 auff den 30 Sept. dieses 1732 Jahres den gantzen Hochlöblichen Franckischen Crayß, und die demselben angräntzende Länder mehresten theils betroffen; wobey absonderlich die Grafschafft Wertheim und Erbach, die Herrschaft Breuberg, und die Städte Schwobach, Wilhermsdorff, Bischoffsheim,

Miltenburg, Amorbach, Weinheim, Bensheim etc. sehr hart mitgenommen worden; Alles aus glaubhafften Nachrichten zusammen getragen, dabey die Stadt Wertheim, welche am allermeisten gelitten, durch ein Kupffer in der Wasserfluth vorgestellet wird, in 4.

Fra Michelstad berettes, at afvigte Fredag den 31 Octobr. imod Aftenen, skal i samme Egn imod Necher og Manheim atter igien et besynderligt Phænomenon have ladet sig tilsyne, saa at Hyrderne paa Marken af Frygt derfore skal have taget Flugten, saasom Luften skal have syntes for denem at være gandske glo-ende, og desforuden have givet et stærk Lyd fra sig, som af store Canon-Skud, hvoraf mand Bulderet endog langt borte skal have fornummet.

Nederlandene.

Hvo som er begierlig efter den Hollandske Nations rette egentlige Sæder, Opførsel og Tilbøjeligheder at lære at kiende, kand ikkun beflitte sig paa, at indkiøbe en Bog, som meget nyelig til Leyden skal være fra Pressen udgangen, og

og fører efterfølgende Opskrift: De Hollandsche Waerelt, in haren aert en gedrag der Menschen, beschreeven door eenen Reiziger, in Holland zynde, aen zynen Vriendt buiten 's Lands: waer in voorkomen verscheide aerdige Gevallen, rare Ontmoetingen, veronakelyke Minneryen, koddige Discoursen, een geestige Aenmerkingen, enz in 't dooreizen van verscheide Steden en Plaetsen ontmoet, &c. in 8vo.

I Amsterdam er den bekiendte Cardinal Reetz hans Liv og Levnets Beskrivelse, hvilken hand selv skal have beskrevet, hvorudi alle de merkværdige Ting, som sig ved det Franske Hof i Lud. XIV. hans første Regierings Aar have tildraget, ere indbegrebne, i det Hollandske Sprog vorden aftrykket, og bestaar i 4 Deele in 8.

Til Leyden skal en Præst til Koudekerch, ved Navn Nic. Holtius, for kort Tid siden have ladet adskillige efter Coccejanske Art affattede Dissertationes Theologicas, under den Titul: Apophoreta Sacra in 8. til Trykken befordre og bekiendt giøre, hvilke gier stor Opsigt i-

blant Folk, saasom Autor skal være beskyldt for, med mange u-rigtige og farlige Meeninger at være opfyldt. Denne Samling bestaar af 5 Stykker, som føre efterfølgende Opskrifft: (1) Machpelah, & Hakeldama, seu de Privilegio sepulturæ in terra Canaan. (2) Ecclesia Christus, seu Explicatio Psalmi VIII. (3) Remuneratio Apostolica, seu Observationes in Cap. XI Zachariæ. (4) Fons vitæ, seu Filiatio naturalis Jesu Christi inventa. Joh. VI. 57. (5) Unctio propria & Metonymica, seu de nomine, Christus.

Engelland.

I London har Monsr. Goslar, Høy-Grevelig Schaumborg-Lippisker Agent, foresat sig under Prænumeration at lade et Verk formedelst Trykken bekiendt giøre, som er skreven baade paa Engelsk og Fransk, og fører efterfølgende Titul: Duties of a Prince of a Minister of State, explained by History and by the Law of nature d: Der Pflichten eines Fürsten, und eines Staats-Beamten, aus der Historie und dem Rechte der Natur er-

erläutert. Til Wahl-Sprog har hand udvaldt disse Taciti Ord: Rara temporum felicitas, ubi sentire, qvæ velis, & qvæ sentias, dicere licet! og kommer Verket ellers til at bestaae af tvende middelmaadige Folianter.

Endnu fra London erfares, at den der værende Russiske Gesandt Printzen af Cantimir, skal, som Ordene gaar, have sat sig fore en Engelsk Oversættelse af den Tyrkiske Rigs-Historie, hvilken hans afgangne Fader i det Franske Sprog har beskrevet, formedelst Trykken at lade bekiendt giøre.

Til Edenborg er og en nye Samling af Brrve fra Pressen udkommen, som fører den Titul: Epistolæ Jacobi Qvarti, Jacobi Vti & Mariæ Regum Scotorum, eorumq; Tutorum & Regni Gubernatorum, ad Imperatores, Reges, Pontifices, Principes, Civitates, & alios ab Anno 1505. ad annum 1545. 2 Vol. In 8vo.

Spanien.

I Sevilien er nu omstunder den tredie Tome af det for nogen Tid siden omtalte Castillianske Dictionaire fra Pressen

udgangen, og til Hans Catholske Majestæt af de Deputerede for det Kongelige Academie, i en nylig havde Audience vorden overleveret.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte Torsdag den 13 Novembr. i de Ugentlige Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Histoire de l'Isle Espagnole, ou de St. Domingue, par le P. Pierre François Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

Imidlertid opspandt Admiralens Fiender til Granada, hvor Hoffet sig da befandt, et Forræderie imod hannem, og Dronningen, som blev opirret over at see, tvert imod hendes udtrykkelige Forbud, ikke at giøre den Indianske Nation til Slaver, 300 af disse Folk fra St. Domingue i Trældom at ankomme, affatte hannem fra den høye Charge at være Vice-Roi, kaldte hannem tilbage igien til Spanien, og bortsendte derimod den Commandeur de Bovadiglia som General Gouverneur til Indien. Denne ved sin

sin Ankomst did hen, efter at hand sine Patenter havde fremviist, bemægtigede sig Citadellet, aabnede Fængslene for dennem som befandt sig derinde, indslutte-de derimod igien Admiralen og hans Brødre, som havde givet sig til Commandeuren paa Naade og Unaade, lod dem slaae i Jern, og en Proces over dem formere, da hand og derefter i Kraft af de Vidnisbyrd, som deres aabenbare Fiender over dennem aflagde, lod tage en Døds-Dom over dennem, og sende den gandske Proces beskreven tillige med dem selv bort til Spanien.

Vallejo, under hvis Commando og Opsyn de bleve førte, kaste Anker for Cadix den 25 Novembr. 1500. da Rygtet sig snart over ald Byen, og i en Hast til Sevilien udspreede, at Christophorus Columbus, og begge hans Brødre vare i Jern fængslede ankomne, og til Døden fordømte, hvilket en stor Bulder og Murren iblant Folk foraarsagede. Deres Catholske Majestæter, som formedelst en hemmelig afskikket Courier fra Skibet i det samme Øyeblik de havde

ar-

ankret, derom vare blevne underrettede, syntes at være blevne heftig fortørnede over, at mand saaledes havde misbrugt deres Navn og Kongelige Myndighed til at begaae saadanne voldsomme Gierninger, som deres Höneur kunde forkleine; De befalede derfore strax, at de Fangne uden Forhaling skulde løslades, og gieres dem ald den Ære, som dennem kunde tilkomme, og u-fortøvet ledsage dennem hen til Grenada: hvor Hoffet sig da befandt, da Deres Majestæter dennem med en særdelis naadig og venlig Velkomst bearede, nægtende og til intet gierende uden videre Examen eller Forhør, alt hvad som imod dennem var passeret, med Forsikring, at ville holde dem Skadesløs, og tillige med, dennem Hevn forskaffe. Men den particuliere Audientz Columbus derefter erholdt hos Dronningen selv, gik ingenlunde af uden største Bæmodighed og Øyen-Taare paa begge Sider, og intet kand være meere Hierte-rørende, end den vidtløftige Beskrivelse Monsr. Charlevoix derover fremlegger.

Imid-

Imidlertid havde Bovadiglia, som nu commanderede paa de Indiske Insuler, fort en langt anden Conduite end Columbus, thi hand gjorde alle Øe-Boerne til Slaver og Trælle uden Forskiel, og tvang dem til med Magt at arbejde i Berg-Verkerne, hvoraf mand drog saa u-beskrivelig stor Qvantitét af Guld, at een eniste Flodes Føring kunde selv i 100 fold erstatte alle de Bekostninger Spanien indtil den Tid havde anvendt. Bovadiglia blev snart igien tilbage kaldet, og Ovando did som Commandeur i hans Sted hensendt, hvilken havde Ordre med sig Indianerne for et frit Folk offentlig at erklære, hvorover og Arbejdet i Berg-Verkerne strax begyndte at ophøre. Og lod samme Ovando Byer og Slotte opbygge, i hvilke hand i Følge af sine Instruxer en Form af et Gouvernement indførte.

Columbus imidlertid, som var blevet afskrekket formedelst de ofte paafuldte Opsættelser, som Hoffet gjorde imod hans Forslag, angaaende den 4 Reise til den nye Verden at begynde, fattede da endelig det Forsæt, at vilde sig retirere. Men

saa

saa snart Kong Ferdinand fik at vide det var Alvor, skrev hand hannem strax med egen Haand et Brev til, i hvilket hand formanede ham dette Forsæt at forandre, og sendte ham tillige med en Ordre, i Kraft af hvilken, mand skulde udruste 4 Skibe paa nye til hannem, med hvilke hand og rejste bort fra Cadix den 9 May Aar 1504., og ankom den 3 Junii i Sigtet af den Insul Martinique, da hand nu formedelst den slette Tilstand det største af hans Skibe, i Anledning af en heftig paafaldende Storm, var geraaden udi, tvang ham til, for samme at forbebedre, at indløbe til den Insul St. Domingue, imod det Forbud mand havde giort hannem, denne Øe at berøre, maatte hand erfare, at Ovando aldeles vegrede sig ved hannem at imodtage. Ikke des mindre, da Admiralen saae, at den til Spanien destinerede Flode laae færdig til at lette Anker, gav hand Commandanten det Raad, dends Afrejse nogen Tid at forhale, saasom hand befrygtede, at i Følge af visse Tegn som hand i Søen havde anmerket, sig med det første een for-

forstrekkelig Storm og U-veir vilde op-
reise. Men u-agtet alle disse Advarse-
ler gik Floden, som laae gandske færdig,
uden at giøre nogen Reflexion over den-
ne Efterretning, til Sejls, da den, før-
end den neppe endnu den Østerlige Kant
af Øen havde opnaaet, af saa heftig en
Virvelvind blev overrumplet, at 21 Skib-
be, hvilke alle vare ladte med Guld, al-
deeles ginge til Grunde, saa at ikke et ee-
niste Menniske kunde blive reddet, og for-
gik da paa det Sted den store Rigdom
og Overflødighed af Guld, som mand
forhen har meldet om, og ankom ikkun
af 11 Skibe, som derfra undflyede, et
eeniste, som var det mindste og skrøbe-
ligste af dem alle, og havde Admiralens
Gods om Borde, endelig først til Spa-
nien.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

Til Rom er den berømte Erke-Biskop
Ancyra Justus Fontanini nu omstunder
særdeeles ombyggelig for, sit alt for længst
siden forventede Verk de Eloqventia Ita-
lica

lica fuldkommen i Stand at bringe, og ere alt virkelig en stor Deel deraf vorden aftrykket. Hand gaar derudi tilbage til det Italiænske Sprogs første Oprindelse, og viiser sammes mangfoldige Afvexlinger og Forandringer. Ved Enden af den 3 Bog finder mand en nøyagtig Optegnelse over de beste Skribentere, som have hiulpet til de fornemste Ting i det Italiænske Sprog at forklare og oplyse. Over alt i Verket er hist og her adskillige Anmerkninger indførte, som ere tienlige til Læserens Opmerksomhed at underholde, og for deris Vigtigheds skyld give Verket ikke en liden Anseelse.

Til Bologna har det samptlige der værende Raad nu endelig besluttet, den forlængst omtalte nye Doctorinde, Laura Maria Bassi, offentlige Collegiers holdelse at tillade, og hende tillige med en Aarlig Pension at tillegge, samme Doctorinde skal og allerede være i Verk med det allersnareste sin første Lection at vil holde, hvorved da det gandske Raad og mange andre Fremmede, saa vel Adelige, som Lærde Personer, sig som Tilhørere vilde lade indfinde.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No.  48.

Den 27 Novembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 57.

Continuation om Biskopperne i Trundhiem siden Reformationen.

9. Mag. *Erik Erikſon Pontoppidan* var i Trundhiems Stift den Niende Biskop siden Reformationen, en overmaade berømt og lærd Mand, en skion Poët, en ypperlig Theologus og Philosophus, og en retsindig Biskop; og af sine mange Skrifter baade hos

de Danske og fremmede Nationer vel bekiendt. Hand blev fød den 21 Jan. 1616. i Vierregaard ved Sønder-Broby udi Fyyn, gik i Skolen først hos Stædets Sogne-Præst, Sr. Peder Jörgenſön Klingenberg, ſiden i Odenſe Cathedral-Skole og Gymnaſio, blev Studenter Aar 1635., creered ſiden Baccalaureus Philoſophiæ af M. Chriſtiano Longomontano, Math. Profeſſore. Var derefter Hovmeſter for endeel unge Adels-Perſoner, nemlig Jacob Wind og Holger Wind, ſaa og Gregers Friis, Canceller Chriſtian Friſes Søn. Aar 1641. den 9 Junii udgaf hand paa Kiøbenhavns Univerſitet en Diſputatz under Præſidio af D. Laur. Mortenſön Scavenio, Theolog. Prof. hvilken kaldes Tractatus de ſpirituali inter Chriſtum & Eccleſiam Conjugio Didacticus, Polemicus & Practicus, Hafn. 1641. in 4., hvilken Diſputatz hand holdte, for at nyde det Kongel. Reiſe-Stipendium ved Academiet. Da hand ſamme Stipendium havde bekommet, reiſte hand udenlands, og var paa nogen Tid i Holland

og

og Frankerige. Ved Hiemkomsten til Fæderne-Landet, blev hand Aar 1643. den 26 April. Philosophiæ Magister, da M. Jacob Fincke var Decanus ved Kiøbenhavns Academie. Siden begav hand sig med velbemeldte Hr. Gregers Friis, hans forrige Discipel, til det Adelige Academie paa Soor. Hand blev for sin store Færdighed og Kyndighed in Poësi, giort til Keyserlig kroned Poët. Aar 1649. den 29 Aug. blev hand af Sædlands Biskop D, Jesper Brockman, indvied og ordinered til at være Slots-Præst ved Antvorschow, og tillige Hospitals-Præst i Slagelse; forflotted Aar 1665. til Kiøge, hvor hand blev Sogne-Præst, og Provst over Ramsøe-Herred, endeligen kalded og ordinered Aar 1672. til Biskop over Trundhiems Stift; blev nogle Aar derefter, nemlig 1675. den 10 Junii creëred S. S. Theol. Doctor af Doct. Witzlebio, paa Kiøbenhavns Universitet, iblandt 10 andre Candidatos. Hand døde den 12 Julii 1678. Hand har udgived mangfoldige lærde og smukke, mestendeel Poetiske Skrifter,

som vidtløftigen opregnes af Alb. Bartholino de Scriptis Danorum p. 42. 43, Mollero i hans Hypomnem: p. 214. 215. 116. Wittenio i hans Tom. I. Diarii Biogr. ad ann: 1678 Til disse hans Skrifter kand endnu legges:

En Dansk Lig-Prædiken over Anne Rasmus-Datter, Sal. Christen Casperſön Schöllers Enke, trykt i Kiøbenhavn 1677. in Folio.

Der er ellers udgaaed in 12mo en liden Bog paa Latin om Biskop Pontoppidans Liv og Levnet og Skrifter; men hvo Author dertil har været, og hvad Aar den er trykt, meldes intet om paa Titel-Bladet Hans Kaaberstykke findes paa Titel-Bladet, og er hans Effigies derforuden i Kaaber udstukked i langt større Format, nemlig in Folio. Hans Fader hedde Erik Knudsen, hvilket sees af hans Επιτυμβία in Patris sui, *Er. Cannti*, ac Matris Memoriam. Hafn. 1670. in 4. I Trundhiems Dom-Kirke læses endnu hans Latinske Epitaphium, hvilket og er det allereeneste iblandt Kirkens Epitaphia, der er bleved i Behold og u-beskadiged,

da

da Byen og Kirken saa tidt med Ildebrand er bleven hiemsøgt.

Tydskland.

I Hamborg er den anden Part af Hr. Pastor Palms Gottseeligen Betrachtungen über die unerkanten Sünden der Welt, allerede kommen under Pressen, og kand samme ventes strax efter tilkommende Aars Indgang at blive færdig.

I Leipzig er tilkiebs at bekomme den anden Tractat de Utilitate Lingvæ Anglicanæ in explicatione Sacræ Scripturæ ex pericopis vulgo epistolicis vernaculæ versionis cum Anglicana & fontibus collatis demonstrata, efter at den første saadant ex pericopis Evangelicis har bevist. Author Christian Andreas Teuber, Præst til Dedeleben, har atter igien her aflagt en Prøve paa sine formedelst adskillige Skrifter allerede berømte grundige Theologische, Philosophiske og Philologiske Videnskaber og store Kundskab i de baade Orientalske og Occidentalske Sprog. Tillige med har hand i en kort og net Latinsk Skrive-Maade mange opbyggelige, lærde og sindrige Anmerknin-

ger tilsammenbragt, og ønske de rette Kiendere af saadanne Stud., at Author vilde fare fort, saavel den Christen Kirke, som den lærde Verden paa samme Maade at tiene.

Til Halle er den der værende Prof. Oratoriæ, D. Friderich Wideburg nu omstunder i Verk med, den Meissenske Historie i nogle Skrifter at forklare, og de af adskillige Skribentere ved dette Lands forrige Beskaffenheds Undersøgning begangne Feyler, formedelst Hielp af troværdige Beviisligheder mueligst at forbedre. Den første Prøve af dette Arbejd, er for kort Tid siden under efterfølgende Titul kommen for Lyset: Friderici Wideburgii J. U. D. & in Regia Friedericiana P. P. Rerum Misnicarum Specimen primum. In qvo de Antiqvo Misnicæ Provinciæ Statu disseritur, variiqve Doctorum Virorum errores deteguntur atqve emendantur. Accedunt Diplomata aliqvot ad huc inedita. 1732. in 8. Den anden Prøve, som hand med det allerførste lover at udlevere, vil komme til at handle om de gamle Marggrever

ver til Meissen deres Herkomst og Oprindelse.

I Helmstad er et Verk kommet for Lyset, som kalde: Zufällige Gedancken über die Methode, wie ein Atheist von der Existantz GOttes und der Wahrheit der Heil. Schrifft zu überzeugen, kürtzlich entworffen, und allen Liebhabern der wahren Weisheit zu weiteren Nachdencken überlassen von Christian Breithaupt, Log. Metaph. Theol. Natur. P. P. O. 6 Bogen in 8v.

Nederlandene.

I den Haag har Isaach van der Kloot en meget net og accurat Edition af Terentio in 8. under efterfølgende Titul ladet aftrykke: P. Terentii Afri Comœdiæ VI. cum Interpretatione Donati & Calphurnii, & Commentario perpetuo. Curavit Ar. Henr. Westerhovius.

I Bryssel har Monsr. Le Roux, hvilken de for omtalte Annales du Monde under Prænumeration lader trykke, allerede udleveret den første Part af samme Verk, hvilket hand til Printzen af Rubempre,

Ober-Staldmester af Erke-Hertuginden Gouvernante har dediceret.

Engelland.

I London fornemmer mand, at baade Qvækere og Qvækerinder nuomstunder ogsaa begynde Maanedtlige Relationer om allehaande Sager, i Skikkelse af en Journal at lade udgaa, og lyder Titulen paa den første Prøve af disse Ting saaledes: Der freundliche Schreiber, eller Fortegnelse paa Sandhed: hvorudi de foregive at skal findes en oprigtig Fortælling om adskillige besynderlige, vigtige og merkværdige Ting, som ere forefaldne, og have sig tildragne i September Maaned 1732., hvilken Fortegnelse herefter skal vorde fortsat og hver Maaned udkomme heele Aaret igiennem, hver under sin egen Titul.

Sammesteds har en vis Person foresig, det saa kaldede Kong Johannis det Store Kort i Kaaber at lade stikke, hvilket ellers er et Hoved-Fundament til alle den Engelske Nations Friheder og Prærogativer, det skal i alle maader ligne Originalen selv, som sig i det Cottoniske

Bi-

Bibliotek befinder, baade i Størelsen og Skriften, og bliver paa et heel Ark Imperial Papir aftrykket. Prænumerations Prisen er en halv Guinea, hvilken mand tilkommende Juul imod Exemplarets Annammelse har at erlegge. Forud forlanges ingen Penge, men Subscribenterne have ikkun deres Navne at lade indtegne.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte Torsdag den 20 Novembr. i de Ugentlige Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Histoire de l'Isle Espagnole, ou de St. Domingue, par le P. Pierre François Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

IV. Bog. Efter at Christophorus Columbus var sejlet fra Rehden ved St. Domingue, streg hand Seerne igiennem for at opdage nye Insuler, hvilket hannem og lykkedes, da hand fandt den Provintz Honduras, Porto-Bello og adskillige andre Havne. Men den mislige Indbilding og Presumption hand havde om at være i Nærværelsen af China, og Mun-

dingen af Ganges Floden, hvortil hand meente sig ikke at have meere end 10 Dages Reyse forneden, forvoldte, at hand forandrede sin Cours, og derved feylede at opdage den Insul Yucatan, hvortil hand den Tid ikkun havde 30 Miile at henseyle, saavelsom og Mexiqva. Da hand nu, efter at hand en meget forskrekkelig Storm havde udstaaet, endelig fik den Øe Veragua, Biergene af St. Christophle og Guld-Minerne af Urira i sigte, blev hand nødt til at gaae tilbage til Jamaica, og blev der nesten i 2 Aar med sine fordervede og u-tienlige Skibe, uden at kunde erlange nogen Hielp fra den Insul St. Domingue, ihvorvel tvende af hans Officiers paa en Baad imod ald Forhaabning sig did hen derom havde vovet.

Imidlertid overfaldt hannem en stor Mangel af Levnets Midler, hvilken og forvoldte, at endeel af hans underhavende Folk oprørte sig imod hannem, og derover for sig samme at forskaffe, øvede store Insolencer og voldsomme Giernin-ger imod Øe-boerne. Admiralen antog sig denne Sag paa en lemfældig maade, og

og var der udi særdeles lykkelig, i det hand ved Leylighed af en indfaldende Formørkelse i Maanen indbildte dem, at det var en Hevn fra Himmelen, som kom over dem til Straf for den Haardhed, som de beviiste, at de lode en u-lykkalig Fremmed, som hand, formedelst Hunger geraade i yderste Elendighed. Nogen tid derefter, da hans General-Lieutenant aldeles havde slaget Rebellerne, ydmygede de sig endelig til sidst, og Admiralen, i følge af 2de Skibe, som til den ende var udskikked fra Commandeur Ovando, ankom til St. Domingue, hvorfra hand igien vendte tilbage til Spanien. Ved hans Ankomst didhen, maatte hand da erfare med største Smerte, at Dronningen ved Døden var afgangen, og saasom hand ofte, ihvorvel altid forgieves, giorde Ansøgning, igien at vorde retableret i sin Charge af Vice-Roy, tog hand sig disse Ting saa nær til Hierte, at hand faldt i en stor Svaghed, og døde den 20 May Aar 1506. hvormed da denne Store Mand fik Ende paa alle de baade Lykker og Vanlykker, som hannem i levende Live saa ofte var vederfaret; hvad øvrigt

denne

denne fierde Bog angaaende den Insul St. Domingue ommelder, vil mand have henviist den gunstige Læser til Verket i sig selv, hvor hand en nøyagtig Underretning derom kand erlange.

Den V. Bog aabner sig med en Fortelling om endeel Biskoppers Indsættelse og Indvielse paa den saa kaldede Isle Espagnole, og skeede denne Indvielse just paa den Tid, da Øe-Boerne nesten aldeles vare udryddede. Der efter blev det resolveret den Insul Cuba at erobre. Indbyggerne paa denne Øe indbildte sig at vilde afvende dette Indfald paa denne deres Øe, ved det, at de holdte en stor Fest hellig til de Spaniers Guds Ære, hvilken de meente endelig at maatte være Guld, saasom de for dets skyld Øen vilde angribe, thi fyldte de en stor Kurv fuld med Guld, for hvilken de rundeom omkring gave sig til at røge, synge og dandse, saa længe indtil de bleve af Fortumling fulde i Hovederne, og bleve derhos saa trætte og matte, at de fulde omkuld som døde Svin; derefter for des større Sikkerheds skyld, kaste de alt det Guld som de havde hos sig ud i Havet;

Men

Men alle Præcautioner kunde ingenlunde befrie dem fra de Spanske; thi de af dennem bleve gandske slagne, og een af deres Caciqver eller Regientere tagen til fange, hvilken langt heller vilde lade sig brænde end døbe, og efter sin Død komme til Paradiis, om hand vidste, at nogen Spanier og sammesteds skulde findes, eller komme hannem i møde. Øen blev derefter aldeles undertvungen, og den bekiendte Licentiat Bartholomæus de las Casas, som var bleven en Dominicaner, blev siden Biskop til Chiapa, og bliver ellers mangfoldig meget omtalt i denne Historie, saasom hand med stor Lykke og Fordeel lod sig det være angelegen, disse nye erobrede Folk til den Christelige Troe at omvende. Men derimod Ponce-de Leon, som befandt sig paa Øen Portoric uden employ, tog sig en meget unyttig Gierning for, nemlig at vilde opsøge den Kilde, hvis Vand Folk indbildte sig at kunde blive unge af igien, men opdagede derimod den Øe Florida, som hand ikke søgte, hvilken siden blev til stor Skade for St. Domingue. Anno

1514.

1514. døde Bartholomæus Columbus, Christoph: Columbi Broder. Aar 1515 blev det tilladt, at Spanierne maatte ved Ægteskab foreene sig med de omvendte Indianer, som da ikke vare fleere i Tallet end omtrent 4000, og las Casas reyste til Spanien, for der sig deres Sager at antage. Men dette kunde hand ikke føre i Verk hos Kong Ferdinand selv, saasom hand allerede var død, maatte derfor tage sin Tilflugt til Cardinal Ximenes, som opsøgte alle Midler, de Indianske Sager at remedere, og til den ende sendte endeel Hieronymiter Munke til St. Domingue, som Commissarier, hvilke reyste bort med Las Casas, som blev kaldet Protecteur af de Indianske Folk; Men som hand snart faldt i U-eenighed med dennem, rejste hand tilbage til Spanien igien, og de bleve ligeledes Aar 1517 tilbage kaldede. Aar 1518 begyndte Smaa-Kopperne første gang paa de Antilliske Øer at grassere, hvilke toge saa sterk Overhaand, at de snart bleve øde for Folk: Hvad videre merkværdigt derom er at læse, vilde den gunstige Læsere be-

behage, sig i Verket selv om at erkyndige.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

Til Savonna er det bekiendt, at en Præst ved Navn Raphael, een af de de misfornøjede Corsicaners fornemste Formænd, hvilke nyelig fra Genua til den der værende Fæstning ere vorden indbragte, arbejder nu omstunder af alt Magt paa en Historie om Øen Corsica, og alle de Vanheld, som samme er vederfaret, at lade udgaae.

Fra Florents erfares, at da den saa kaldede Store Inqvisiteur af Toscanien for kort Tid siden ved Døden er afgangen, skal Store Hertugen sammesteds have anholdet hos Paven om et Brevet til samme Charge selv en anden at maatte udnævne, og derhos giort Ansøgning, Navnet in Blanco at lade staae, hvilket og Paven bannem skal have tilstaaet. Hvorpaa Store Hertugen sig selv til Inqvisiteur udvaldte, tog alle Inqvisitions-Midlerne til sig, og lod alle de denne Rets Colleg: tilhørende Papirer og Documenter opbrænde.

Poh-

Pohlen.

I Cracau er for kort Tid siden et lidet Fransk Skrift bestaaende af 6 Ark in 8. bleven bekiendt giort under efterfølgende Titul: Apalogie de Cartouche, ou le scelerat sans reproche, par la grace du Pere Quesnel. Skriftet er forfattet i en Samtale: nemlig: En Catholsk Doctor vil overbeviise en af de saa kaldede Jansenister, der troer alle Ting saa eenfoldig hen, at efter Jansenisternes, og i særdeleshed den bekiendte Pater Qvesnels hans Fundamenter, angaaende Mord og andre Laster, ikke kand imputeres eller tilregnes dennem, som sligt have begaaet. Hans Maade at igiendrive og beviise, er noget mistænkelig. Hand igiendriver, eller rettere at tale, hand gior Grund-Positionerne latterlige ved Conseqvencer, de hand efter sine egne Vilkor deraf uddrager. Til sidst findes en Ligning imellem Quesnels Meeninger, og Cartouche hans Idrætter derved tilhænget, hvorudi begges Overeensstemmelse bliver fremviset.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 49.

Den 4 Decembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 58.

Sidste Continuation om Biskopperne i Trundhiems Stift.

10. D. *Christopher Schletter*; født i Halland udi Halmstad Aar 1629. hans Fader var Hans Schletter, Borgemester sammesteds, Moderen Alheid Willems Datter. Hand deponerede ved Kiøbenhavns Universitet Aar 1650. blev siden Hofmester hos en ung Adelsmand,

Hr. Juſt Höegh Aar 1652. Derefter Aar 1658 blev hand Rector i Herlufsholms Adelige Skole, og imidlertid creëred Philoſophiæ Magiſter Aar 1661. af *M. Eraſmo Envaldi Brockmand*, ſom da var Decanus. Aar 1668 blev hand Lector Theologiæ og Canonicus ved Roeskilde Gymnaſium; ſiden kalded Aar 1672 til at være Theologiæ Profeſſor udi Kiøbenhavn; blev Aar 1675 Doctor Theologiæ, da M. Georgius Witzleben var Facultatis Theologicæ Pro-Decanus. Endelig blev hand Aar 1678 kalded til Biſkop i Trundhiem, hvilket Embede hand i 10 Aar betiente, og dede Aar 1688. Hans Livs og Levnets Beſkrivelſe kand læſes vidtleftigere i hans Programma, ſom udgik Aar 1688. da Doct. Hans Wandal var Rector Magnificus. Hand har udgived

En Diſputatz, ſom kaldes Theologiæ ſecularis Tractatio Prophetica de Theologia in genere conſiderata. Hafn. 1672. in 4to.

11. *Doct. Peder Nielſon Krog*, feed Aar 1646 udi Aarhuus i Jylland; da hand var bleven Studenter, blev hand Aar 1668 paa

paa Kiøbenhavns Academie creëred Philos. Baccalaureus d. 28 Apr. af D. Er. Barth. som var det Aar Facultatis Philosophicæ Decanus. Hand rejste derefter Udenlands i nogle Aar, og fik Magisterii Graden udi Rostoch. Da hand kom hiem, blev hand antaged til at være Vice-Præpositus ved det Kongelige Communitet i Kiøbenhavn, blev Aar 1679 Rector udi Kioge Skole i Sædland, derfra kalded Aar 1680 til at være Sogne-Præst til Onsberg Meenighed paa Samsoe, og Provst over Samsoe Herred; Endeligen blev hand Aar 1688 beskikked til Biskop udi Trundhiem, og fik derefter Doctor-Graden per Bullam Regiam. Døde omsider Aar 1731. i hans Alders 85 Aar, da hand med berømmelig Flid havde forestaaed Biskopsdømmet paa det 43de Aar. Hand har udgived שמש בגבעון דום sive Miraculum Solis, stantis in Gibeon ex Josv. X. 12. geminâ Disputatione Academicâ propositum. Hafn. 1679. in 4.

Ellers har hand ved Universitetet været Respondens under D. Georgio

Witzlebio, Theol. Professore, da hand udgav sin Disputatz, som kaldes Disputatio I. in Augustanæ Confessionis Articulum I. de SS. Trinitate, qvâ occasione simul enucleata Historia Ecclesiastica *Christophori Sandii*, Anti-Trinitariorum novi Patroni, refellitur. Hafn. 1672. in 4to.

2. Hr. *Ejler Hagerup*, blev Aar 1703 ved det Kongl. Universitet creëred Philosophiæ Baccalaureus af Professor *Olao Wilh. Worm*, som da var Facultatis Philosoph. Decanus. Blev Aar 1715. den 15 Maji kalded til at være Sognepræst i Kalundborg i Sædland; og var 1727 den 19 Decembr. beskikked at være Lector Theologiæ i Trundhiem, Capituli Notarius, og Sogne-Præst og Stifts-Provst ved Dom-Kirken sammesteds, i den berømmelige Mag. Geert Bonsachs stæd, som da i sin høje Alderdom ikke kunde forestaa Embedet ved Dom-Kirken, og døde Aar 1728. Endeligen er hand Aar 1731 ordinered til Biskop over Trundhiems Stift; Og har hand ellers i mange Aar været Director over Missionen i Finnarken, og endnu til-

tillige betiener Lectors Embede ved Trundhiems Cathedral Skole. Imens hand studerede ved Kiøbenhavns Universitet, har hand defendered, som Respondens,

(1) *Clementis Jessæi*, Ripensis, de Notariis sive Ταχυγράφοις Dissertationem Historico-Ecclesiasticam, Hafn. 1702. in 4.

(2) *Christiani Caspari Kölichen* Dissertationem Physicam II. de Effluviis Frigorificis. Hafn. 1703. in 4to.

Tydskland.

I Leipzig er efterfølgende Skrift nylig bleven bekiendt giort: Christlich vernunfftige Gedancken von dem natürlichen Lebens-Ziel und der Prædestination, zur überzeugung von der Wahrheit und gründlicher Wiederlegung der Einwürffe der Fataliſten und Sceptiſchen Frey-Geiſter, abgefasset von Jacob Schmidt, Predigern zu Peest und Valou, in 8.

Til Ausborg er over den nærværende saa vidt bekiendte Pragmatiske Sanction angaaende den tilkommende Arve-Succession i det Allerdurchlauchtigste Erke-Huus af Øster-Rige efterfølgende ret Majestætiske Lemma og Epigramma

med allundering paa det Erke-Hertuglige Stamme-Vaaben vorden af en ubekiendt Haand overstikket.

Austriaci signum Trabs est Argentea Scuti
Multorum hæc oculos pungit acuta Sudes.
Ringere, spargeminas, rumpantur ut Ilia Livor
Nunqvam Trabs oculis exidet ista tuis.*

* Juxta illud Mathæi VII. 4. Ecce trabs est in oculo tuo. &c.

Til Frankfort ved Mayn er over den gamle Konge Victoris Amadei i Sardinien hans Dødsfald, efterstaaende Epiphonema kommen for Lyset:

Qvi semper Victor jam deniqve Victus abivit,
Sic Mors est Victrix Victoris, nescia vinci.

Til Halmstad bliver paa det derværende Academiske Bogtrykkerie med største Flid og Ombyggelighed arbejdet paa et Verk, som kaldes: Joachimi Operini Historia Critica Immortalitatis Mortalium. Dette lærde Verk, som i mange stykker af-

afgaar fra den for et par Aar siden i Hamborg udgangne Prodromo, vil omtrent komme til at udgiøre 3 Alphabeter.

I Lippstad paa St. Mortens Aften have de paa det der værende Gymnasio studerende unge Menniſker, Doct. Martin Luthers Fødsels og Navne-Dag ved Illumination i Vinduerne paa den øverſte Claſſe celebreret, hvorpaa adſkillige vel udarbeydede og paa nærværende Sagernes Tilſtand indrettede Chronographica vare at læſe.

Til Franecher er en vel udarbeydet Commentarius over det 38 Cap. i Hiobs Bog kommen for Lyſet, hvis Titul lyder saaledes: Tyrocinium Emblematico-Propheticum, ſeu Meditationes in Jobi Capit. XXXVIII. Michaelis Szathmari V. D. M. & in Illuſtri Schola S. P. M. Waſarhelienſi S. T. Hiſt. Eccleſ. & L. S. Profeſſoris Ordinarii, in 4.

Til Dedeleben i det Magdeborgſke har den der værende Præſt Chriſtian Andreas Teuber, en Medlem ved det Kongelige Preuſſiſke Videnſkabers Societæt, saa-

velsom og af det Tydske Societæt til Leipsig over den seeniſt holdte Samling imellem Deres Keyserlige og Kongelige Preuſſiſke Majeſtæter til Praag, ikke alleeneſte et net Tydſk Vers forfærdiget, hvis Invention af det Sind-Billede om den Preuſſiſke op imod Solen flyvende Ørn med den Inſcription: Non Soli cedit, er taget, hvilket lyder saaledes:

Kein Adler scheut das Sonnen-Licht:
Doch Ihm zu nahe fleugt er nicht;
Weil er den heissen Strahl schon kennet,
Der stärcker als kein Feuer brennet.
Drum wunderst du Europa dich
Da jetzt der Preussen Adler sich
Zur Teutschen Sonne kühnlich schwinget
An den entflamten Wagen dringet,
Und da von keiner Gluth erhitzt,
Dem Titan selbst im Schosse sitzt,
Viß er vergnügt und unversehret
Zurück in seine Lande kehret.
Doch bilde dir nur sicher ein
Das Licht muß freundlicher, der Adler grösser seyn.

Ne-

Nederlandene.

I Leyden har afvigte Septembr. Mr. Cornelius Blohm, under Professore Wesselio, offentlig forsvaret en Theologisk Dissertation de Miraculo & Mysterio rubi ordentis & non Consumti.

Til Amsterdam er nyelig en Fransk Piece bleven eftertrykt, som forer den Titul: Nouveau Traité d' Aritmetiqve, ou Description des Proprietez, & usages d' un Nouveau Tarif de Reduction Arithmetique & Geometrique. Avec une Instruction familiere pour faire Mechaniquement par le moyen de ce Tarif, les Principales operations des regles, tant d' Arithmetique, que de Trigonometrie rectiligne, comme aussi de Gnomonique & de Navigation. Le tout par des exemples simples, qui facilitent la Pratique de cet Instrument inventé & mis en lumiere par le Sieur J. B. de Mean Ingenieur à Paris 1732. in 8vo.

Engelland.

I London bliver med det første under Subscription trykt: Le Catalogue de Ma-

nuscrits de la Biblioteqve du Roi d' Angleterre, hvilket vil blive et Bind af 60 Ark in 4. med Kaaberstykker. Dette Verk, saafremt det kommer til Stand, vil og for den lærde Verden blive særdelis nyttig og angenem.

Sammested er og fra Pressen udgangen: Les Veritables Oeuvres en vers & en prose du Chevalier George Granville Loro Landsdowne in 4.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte Torsdag den 27 Novembr. i de Ugentlige Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Histoire de l'Isle Espagnole, ou de St. Domingue, par le P. Pierre François Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

Iblant andre Tilfælde, som i den VI Bog bliver opregnet og fortalt om forommeldte Øe, finder mand en Ting mest mærkværdig for den curieuse Læsere til hans Opmerksomhed at anføre, nemlig: Et Oprør, som den Caciqve Henri kaldet paa Den St. Domingue Aar 1529. op-

oprejste. Denne hans Forfædre havde ført deres Regimente i nogle Cantons paa Biergene af Baoruca, og selv var hand formedelst de Spanske Missionairer, som vare Munke af den bekiendte Franciscaner-Orden, til den Christelige Troe bleven omvendt, Hans velskikkede Taille, Physionomie, Forstand og Gudfrygtighed giorde hannem behagelig iblant alle Menniskér. Men som hand af en Spansk Herremand var bleven torteret, og hand derover forlangede Satisfaction, hvilken hannem dog imod ald Ret blev nægtet, retirerte hand sig, formerede sig et Anhang, og rodfæstede sig i Biergene af Baoruca, da hand derefter i adskillige Schermytzler de Spanske Tropper nedlagde, holdt god Disciplin iblant sine egne, og agerede stedse defensivè, brugende sin Fordeel med saa stor Moderation, at hans erholdte Sejervindinger derover bleve end meere brommelige og kundbare. Hand brugte alle muelige Præcautioner for at i god Stand maintinere den lille Republiqve hand havde oprettet, og at sette sin egen

Per-

Person i saadan Sikkerhed, saa at aldrig ingen skulde kunde faa at vide hvor hen hand sig egentlig havde retireret.

Saasom nu hans Navns Berømmelse sig med Forskrekkelse begyndte at udbreede, sendte mand fra den Spanske Side en Franciscaner-Munk hen til hannem, for hannem at oplede, og med hannem Tractater at indgaae og slutte; Men denne udrettede intet, og den Spanske Colonie blev ved denne Henri hans Tropper deres idelige Streiffen bragte i yderste Extremité, som u-hørlig husserede, og i 13 Aar holdte Øen i største U-roelighed.

Aar 1529. prøvede mand det atter igien paa nye ved Forslag om Forlig at vinde med foromtalte Caciqve, men ihvorvel denne Handel frugtesløs afløb, tilsagde hand dog paa sin Side ald Fiendskab at indeholde, helst siden de Spanske paa deres Side det samme Løfte giorde, saa at mand i fulde 4 Aar levede virkelig i saadan en dyb Roelighed, at ingen af de stridige Parthier giorde hinanden mindste U-roelighed, eller noget

get ont Ord om Henri blev talet. Men da Aar 1532. Fiendtlighederne igien begyndtis, sendte Kejser Carl V. en Commissaire hen til Øen, for denne Sag at afgiøre, og paa beste Maader Roelighæden igien paa Insulen at indføre. Denne Person, som var en General af Caracteer, satte sig alt saa i Marche, at opsøge Henry, og udstod de allerstørste Besværligheder, som i det første vare gandske u-nyttige for hannem, denne Henry hans tagne Retirade at kunde opdage. Endelig til sidst fandt hand hans Tilflugtes Stæd, og efter de sædvanlige udvexlede Ærbødigheds-Complimenter, overleverede den Spanske General, efter mange endelig udstandene store Fatiguer til hannem Kejserens Brev, udi hvilket hannem særdeeles Ærefulde og meget fordeelagtige Vilkaar bleve tilbudne. Henry tog imod disse Conditioner, lod Tractaten undertegne, og formedelst sine Indianer ratificere. Freden blev derefter publiceret, Henry ankom til St. Domingue, hvor hand selv undertegnede Tractaten, som forhen ikkun

kun af hans Deputerede var bleven underskreven. I Følge af denne Tractat blev hand erklæret for Arve-Printz af de Stæder, hvor hand sig havde etableret, undtagen den aarlige Skat, som hand deraf skulde erlegge, da hand og blev forbunden til at aflegge sin Hyldings-Eed til Keiseren og alle det Castilianske Riges Successorer.

Hvad andre Ting, som i denne VI Bog om fortælles, vil mand for Vidtløftigheds skyld gaa forbie, og have den gunstige Læsere til Verket i sig selv henvist. da hand derom videre sin Fornøjelse kand finde.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

I Florentz arbejder den formedelst adskillige lærde Skrifter nok som bekiendte Antonius Franciscus Gordus, Professor Historiarum samme Steds med største Vindskibelighed paa den anden Part af sine Instit. qvæ in Etruriæ Civitatibus Exstant. Jligemaade og paa den anden Deel af hans Musæo Florentino, til hvilket

ket Arbejde, hvis Værdie mand af den første udgangne Part tilfulde har erfaret, enhver har billig Aarsag at ønske hannem Lykke.

Fra Parma høris, at afvigte 25 Octobr skal sammesteds et saa forskrekkeligt Torden-Vejr med Platz-Regn sig have oprejst, at det ikke synes anderledes, end at Verden med en nye Syndflod skulde vorde straffet, og igien sammenfalde, og til sit forrige Intet forvandles. Dette grumme Vejr skal under en stedsevarende Torden og Lyn-Ild indtil Søndag-Natten derefter have continueret, da og den igiennem Staden løbende Flod formedelst en særdeles høy Overgydelse, skal have giort stor Skade paa eendeel Bygninger, og skal og paa Marken mange Mennisker og Qvæg formedelst samme Vand-Flod være til Grunde gangne, hvis Lige der tilforn aldrig har været seet.

Fra Bologne har mand tilforladelig Efterretning, at den allerede vidtberømte og høylærde Jomfrue Laura Maria Bassi har sat sig fore, i det tilkommende Aar 1732. et Philosophisk Verk til offentlig Tryk at lade befordre, hvormed hun

den

den Lærde Verden sin erlangde Capacité agter at tilkiende give.

Muskov.

Fra Petersborg berettes, at siden Historien om det Russiske Rige og dets indcorporerede Lande og Provintzier hidindtil endnu befindes saa mange Besværligheder at være underkastet, saa at det snart synes u-mueligt i 20 eller og vel fleere Aar noget Systematisk i dette Stykke at frembringe, saa har mand der sammestæd ved Videnskabernes Academie fatted denne Beslutning til den Historieelskende Verdens Nytte, en Samling af allehaande til det Russiske Riges Historie henhørende korte Afhandlinger, og tilforladelige Beviisligheder at fremstille, og samme baade i de Russiske og Tydske Sprogger stykvis formedelst Trykken at lade bekiendt giere. Det første Stykke er alt virkelig under Pressen, og er Hist. Prof. Ordin. Gerhard Friderich Müller, som tillige med er et Med-Lem af det Russiske Kejserlige Academie des Sciences og Kongel. Societæt til London i England dette Verks forfattere.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 50.

Den 11 Decembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 59.

Efterfølgende Underrætning meddeeles nu Læseren paa Mag. Albert Thuras Haand om Biskopperne baade for og efter Reformationen, som har været udi Stavanger og Christiansands Stift.

1. *Reinhaller*, Reinaldus, er den første Biskop i Stavanger, mand nogen steds kand finde, og veed af at sige;

Hand var fød i Engelland, men blev u-skyldeligtn hængt af Kong Harald Gille i Norge Aar 1135. fordi hand ikke vilde aabenbare, hvor Kong Magni Sigurdsöns Skat var henlagt, det Biſpen dog ved Eed benægtede sig ikke at vide. Hand blev dog siden nedtagen og herligen begraven i St. Michaëls Kirke paa Nordnæs. Denne Biſkop findes nævned i Jonæ Rami Norriges Krønike, trykt i Kiøbenhavn 1719. in 4to. p. 197. Peder Clauſſön Undals Norriges Beſkrivelſe, Kiøbenhavn 1727. in 8. p. 58. og Arild Hvidtfeld i Biſpe-Krøniken.

2. *Joon Byrgeſön*, Jonas, Johannes var den anden Biſkop i Stavanger, blev siden forfløttet til Trundhiem, hvor hand efter Pave Anaſtaſii Anordning, af Cardinal Nicolao Albanenſi blev indvied til første Erke-Biſkop i Norge, saa de andre Biſkopper i Opslo, Hammer, Bergen, Stavanger, Orkenøer, Suderøer, Island og Grønland bleve underlagde hans Direction. Arrild Hvitfeld i hans Krønik in Fol. p. 105. og Svaningius Chronol. Dan. vil

vil, at dette skal være skeed 1154. Jonas Ramus p. 204. setter 1151. Peder Clausson p. 92. vil have det Aar 1152. Men ingen af dem synes at have ræt, men at maa nødvendig være skeedt Aar 1153. Thi det Aar blev Pave Anastasius IV. først udvaldt til Pave, og døde samme Aar, som Platina delle Vite di Pontifice fol. 132. og mange andre skrive; Med mindre mand med Joh. Micrælio Hist. Eccles. Libr. 3. Sect. 1. pag. 532. vil tilskrive Anastasii Formand Pave Eugenio denne Erke-Biskops Beskikkelse, efterdi hand døde 1152. og Anastasius levede kun saa kort. Erke-Visp Joon døde Aar 1160.

3. *Peter*, Petrus. See Ped. Clausen ib. p. 58. og Hvitfeldt ib. p. 111.

4. *Amundr*, Amundus.

5. *Eirikr*, Ericus, blev Visp i Stavanger 1182. derfra udvaldt 1185. til Erke-Biskop i Trundhiem 1185. Hand førte en stor og Kongelig Pragt, rejste og ingensteds ud, foruden at have et Følge med sig af 120 bevæbnede Mænd; hvorudover hand laa i en sted-

sevarende Strighed med Kong Sverre, maatte dog omsider retirere sig til Danmark til Bisp Absalon, hvor hand forblev til Kong Sverres Død, og kom saa Aar 1202. til Trundhiem igien. Ramus ib. p. 228.

Tydskland.

Til Schmalkalden er for kort siden efterfølgende Verk paa nye bleven trykket, som kaldes: Seelen-Artzney für die Gesunden und Krancken zu diesen gefährlichen Zeiten, und in Todtes-Nöhten, durch Urbanum Regium, og er med en nye Fortale bleven forsynet af M. Johann Valentin Zehnern: 1732. in 8vo.

Til Wittenberg er efterfølgende paa nye igien vorden oplagt: Gottlieb Wernsdorffs gewesenen Theol. Prof. Publ. Primarii und General Superinteudentens Schrifftmässige Gedancken vom Zustande der abgeschiedenen Seelen in 8. 1732.

Sammested har General-Superintendent Abict paa nye forbedret ladet de over Propheten Habakucs Prophetie til Dantzig holdte Disputationer til Trykken befordre, under efterfølgende Titul:

D. Jo.

D. Jo. Georgii Abich Annotationes in Vaticinia Habakuki 1732. in 4. In prolegomenis drager Author udaf gamle og nye Skribentere flittig tilsammen, hvad om denne Prophetes Historie er at merke, fælder derover sin Dom, og beviiser i Besynderlighed, at der ikke, som nogle vilde meene, haver været tvende Propheter til, som haver fort det Navn Habakuc. Mange Sprog forklarer hand med god Fundament anderledes end de hidindtil ere vorden forstandne, og forer det Beste af Rabbinerne med ind.

Til Helmsted skal et meget læsværdigt Skrift nyelig være bleven trykket in 4to. hvorudi alle hidindtil bekiendt værende Systemata Mundi blive giorde til intet, og med Mathematiske og u-igiendrivelige Fundamenter, efter Titulens Lydelse bleven beviist, at Verdens udvortes Beskaffenhed endnu i Tiden for u-vis og u-erklæret bor at holdes: Titulen paa forommørte Verk er denne: L. Joh. Georgii Siegerbeck, p. t. Medici & Physici Helmstad. Schediasma Philosophico-A-

ſtronomicum de Vero Syſtemate Cosmico ad hunc diem nondum perſpecto ac cognito; qvo non ſolum Hypotheſium tum Ptolomaicæ, qvum Tychonicæ, ſed & præcipue Copernicanæ, qvæ alias ab omnibus fermè eruditis ceu vera ac indubia reputatur incertitudo & falſitas, ex ipſis phænomenis & obſervatis coeli noviſſimis inconcuſſa ratione, immò Mathematica evolutione, fallere neſcia, clare evincitur ac demonſtratur. Operis Majoris Prodromus Helmſtadii 1731.

Til Franckfort ved Mayn i Bogladerne findes nu omſtunder til kiøbs at bekomme, P. Georg Cunrad Riegers der Saltz-Bund GOttes mit der Evangeliſch Saltzburgiſchen Gemeine, oder ausführliche und erbauliche Erzehlung von dem erſten Urſprung und wunderbahren Erhaltung, wie auch allen andern merckwürdigen Schickſahlen derer von einem Jahre her aus dem Ertz-Biſsthum Saltzburg emigrirenden Evangeliſchen Chriſten. Aus zuverläſſigen Urkunden der alten Zeiten hergeführet, und biß auff

auff unsere Zeiten fortgesetzet, in 8vo. 4 Deele 1732.

I Altenborg har Geheime-Raad von Eisenberg over den afvigte 4 Novembr. sammested skeede Hylding, efterfølgende Chronographa forfærdiget og til Trykken ladet befordre:

DVX bonVs
LVCeM
PatrIæ retVLIt,

FrIDerICo EpIsCopI
TertIo VItaM
SVbMIsse Jehovæ
GratVLatVr PerpetVIs oratIonIbVs
VnIVersa offerVnt
NobILItas SaCerDotes.

* *

OptIMo prInCIpI PatrI PatrIæ
Vota DeVota FIDeM
PIa Integritate ObstrIngere eXpetVnt
nVnCVpar sVbleCtI
SenatVs. CIVes

*

HoMagIo
rIte præstito.

Til Regensborg seer mand paa den høyst-ønskede og forhaabendtlige Hendes Kejserlige Majestæts Frugtsommelighed efterfølgende gandske u-tvungne Prognosticon Chrognographicè paa det Aar 1733. i en Patriotiske Medborgers Navn fra Lintz at være udkommen:

eCCe! ELIsabeth ConcepIt, atqVe parIet FILiVM
CongratVLAbVntVrqVe eI Untz Lenses.

Til Regensborg har Michaël Gottlob Hanschius Th. D. og Kejserl. Raad foresat sig fra deñe af Tid indtil Paaske 1733. et nyttetigt Verk, som kaldes Apodixis Theologiæ Christianæ. formedelst Trykken til fuldkommen Endelighed at bringe, i hvilket alle Troens Regler og Articuler paa det skarpeste skal af den hellige Skrift være bleven demonstreret. Hand sætter til Fundament (1) at den hellige Skrift regulariter ves Ordenes Egenskab forbliver, (2) at hun, om hun her fra og de almindelige Notiones afgaaer, dog de u-sædvanlige Betydninger og Notiones besynderlig forklarer.

Schwei-

Schweitzerland.

Til Bern skal for kort Tid siden et lidet Poëtiske Verk under efterfølgende Opskrift være bleven trykket: Versuch Schweitzerischer Gedichte, Bern 1732. in 8. Denne Prøve skal være saa vel geraaden, at enhver Læsere vil ønske, at meere af samme slags Verk hannem derfra maa komme for Øjne; Thi Betænkningerne ere mestendeels gandske nye og grundige, Ordene vel udvaldte og eftertrykkelige, og Riimene reene og flydende. Forfatteren til dette Poëtiske Verk, endskiønt hand sig ikke selv har navngivet, skal dog, som fornemmes, være den berømte Mr. Muralt, der for nogle Aar siden de med saa stor Applausu af den curieuse Verden antagne Lettres sur les Anglois & les François har beskrevet.

Nederlandene.

Til Amsterdam er en Fransk Piece bleven trykket under den Titul: Abregé de l'Histoire de Vingt-quatre Pere de l'Egliſe Hiſtoire abregée des Empereurs Romains depuis Jules Ceſar juſqu'à Con-

ſtantio le Grand. Caracteres de Cinquante huit des meilleurs Hiſtoriens Orateurs, & Poetes Grecs, Latins & François, 1732 in 12. Til Ungdommens Beſte har en u-bekiendt Author foromrørte Piece efter en tydelig og ordentlig maade beſkrevet, og derved meener hand, at hielpe Ihukommelſen til rette, og lover med det første fleere af ſaadanne Samlinger at lade komme for Lyſet.

Engelland.

Til London har nu omſtunder Mr. Johan Levis den Engelſke Overſættelſe af det Ny Teſtamente, hvilken Johan Viclef af den Latinſke Vulgat: Anno 1375 har forfærdiget, ladet formedelſt Trykken bekiendt giøre. Foran har mand tilføiet en Hiſtorie over adſkillige det Nye Teſtamentes Overſættelſer, ſaavel de trykte, ſom ſkrevne, og de merkværdigſte Editioner, ſom derudaf, ſiden Bogtrykkerier bleve opfundne, ere komne for Lyſet, og er ellers Bogen i ſig ſelv under Prænumeration bleven trykket.

Sammeſted er nu endelig den første Tome af den Samling, hvilken Author til

til den Algieriske Historie, Mr. Morgan, under den Titul: Phœnix Britannicus, har i enkelte Blade ladet udgaae, nylig bleven færdig og kand tilkiøbs bekoñes. Den bestaar af en Qvart, 550 pag. og forsikrer mand, at den en stor Mængde af meget curieuse og særdeles rare Skrifter om allehaande Materier indeholder. Da den anden Tome ogsaa vil blive ligesaa stærk, som denne første.

Sammesteds antager mand og i disse Dage Prænumeration paa en Historie, som i det Engelske skal trykkes, og kommer til efterfølgende Titul at føre: Novum Castellum super Thynam antiqvum & hodiernum. Verket skal bestaae af en Foliant 70 Ark, og Prisen for Subscribenterne er 10 Engelske Skilling og 6 Penge, hvoraf de 5 strax, og Resten ved Bogens Annammelse udleveres.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte Torsdag den 4 Decembr. i de Ugentlige Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Historie de l'Isle Espagnole, ou de St. Domingue, par le P. Pierre François Xa-

Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

Den VII. Bog indbefatter en Historie om alt hvad som sig i America i Anledning af St. Domingue haver tildraget, og det i en Tid af 40 Aar, nemlig fra 1625 indtil 1665. Derefter giorde de Franske og Engelske sig Mester af den lille Insul St. Christophle, hvilken de paa eengang og paa begge sider anfaldte, deelte den imellem dennem, og sig siden der etablerte, men de bleve snart igien af de Spanske derfra drevne, som sig til dette Verk at fuldføre, af en Fransk Commendant hans Nakkelighed betiente. Ikke desmindre giorde den Franske Nation Anfald paa Øen igien i Aaret 1630, og eendeel saa kaldede Avanturiers eller forvovne Kroppe iblant dennem, i Selskab af nogle Engelsmænd, da de havde fundet den Norderlige Kant af St. Domingue næsten øde og forladt af de Spanske satte sig der ned, og rodfæstede sig efter egen Fornøjelse; thi Landet der sammesteds gav dem Overflødighed af Øren og Svin, af hvilke de afflaade Huderne, og bortbyttede imod andre Provisions-

Vahre,

Vahre, som Hollænderne dennem tilførte. Af disse Folk have de bekiendte Boucaniers, og saa kaldede Flibustiers, hvilke siden giorde sig saa formidable i de Americanske Søer, haft deres Oprindelse, og have de ellers fra allerførste Begyndelse været Normandier, men tiltoge sig dette Tilnavn Boucaniers, i Anledning af, at deres fornemste Bestilling og Forretning var, at røge og tørre det Kiød af de vilde Øren, som de paa Jagd havde nedlagt, da denne røgede Mad var deres meest sædvanlige Spise, i hvorvel endeel af dennem, som siden bleve kiede af dette Arbejde, begave sig paa Søe-Roverie, og bortsnappede alt hvad dennem kunde falde i Hænder, uden at giøre Forskiel enten paa Venner eller Fiender. Den Øe St. Domingue, saavelsom og den Insul de la Tortue, hvilken de siden sig bemægtigede, tiente dem til en sikker Retirade i deres paatagne Haandverk, af hvilket de siden bleve bekiendte som Friebyttere, eller rettere at tale, Corsarer eller Søe-Rovere, som sig af slige Ting ernære, videre Underretning om disse saa kaldede Friboutiers, kand i Mr. Charlevoix

voix hans Verk fuldkommen erlanges.

Aar 1638 bortjoge Spanierne dennem fra den Insul de la Tortue paa nogen Tid, saavelsom drillede dennem meget sterk paa Øen St. Domingue. Men disse Eventyrlige Folk, iblant hvilke den Engelske Nation havde den største Magt, satte sig snart igien faste paa den første af disse Insuler, hvilken de aldeles under Anførsel af een saa kaldet Villis hans Conduite indtoge. Men saa snart den Franske General-Gouverneur Poinci over de Ventiske Insuler havde faaet at vide, hvad paa Øen de la Tortue var passeret, gav hand strax en Officierer Befalning de Engelske derfra at uddrive, hvilken Befalning hand med saa stor Lykke fuldførte, at efterat disse nye Indbyggere derfra aldeles vare bortjagede, satte hand sig der saa fast, at Spanierne uanseet ald deres anvendte Flid, Magt og Umage ikke paa Øen igien kunde indkomme, men hand derimod sig saa heftig maintenerede, at hand til sidst blev bekiendt under den Titul af Printz af Tortue. Men som hand nogle Aar derefter formedelst hans forøvede Grumhed og Ty-

Tyrannie erhvervede sig stor Had og Ugunst iblant alle, blev hand og Aar 1652 hemmelig ihielslagen, og hans Mordere bemægtigede sig Gouvernementet, fra hvilket de dog Aaret derefter igien bleve affatte formedelst den Franske Chevallier de Fontenay, som var den første Gouverneur indsat af Kongen over Insulen de la Tortue og Kusterne af St. Domingue.

Aar 1665 blev Bertrand d'Oggeron en Fransk Adels-Mand sat til Gouverneur paa samme Insuler, og som samme Tid kand ansees som en ret Begyndelse af den Franske Colonie paa St. Domingue, saa giver og Author en almindelig Forestilling om den Tilstand Øen derefter befandt sig udi, baade i henseende til de Spanske og de Franske, foruden mange andre smukke Ting, som hand i Betragtning af allehaande forefaldende Hændelser fortæller, hvoraf den gunstige Læsere i Verket selv skal finde sin Fornøjelse, hvormed og denne VII Bog bliver sluttet.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

Til Padua skal for nogen Tid siden sig et Selskab have forsamlet, hvilke sig saa

vel i Poësien, som i Musiqven at øve, vilde bestræbe, og mueligt vel hinanden overgaae. Dette Selskab bestod af lutter unge Mennisker, og ihvorvel de i Begyndelsen ikke vare sindede noget ordentlig Corpus at formere, men ikkun efter deres egen Behag paa bestemte Tider at tilsammen komme, og vise Prøver af deres Capacité og Vindskibelighed, saa har dog Leilighed en sig saaledes af sig self føjet, at de et ret ordentlig Academie iblant hinanden have oprettet, skrevet Love iblant hinanden med alle Lemmernes Overeensstemmelse, derunder tegnet deres Navne, antaget et Sindbillede, og dette deres Forehavende ved Trykken ladet kundgiøre. De kalde sig I Geniali, eller de Foreenede, i hensende til deres fredsommelige Omgang imellem hinanden, og den nøjagtige Foreening imellem Poësien og Musiqven. Deres Sindbillede eller Vaaben er en Genius, der med en Blomster-Krantz et Citron-Træ bekroner, med den Overskrift: Neqve otium, neqve Negotium. I særdeleshed skal et vis Pastorale, som de under efterfølgende Titul: Narcisso il Fonte, have ladet udgaae, særdeles være bleven berømmet.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.

No. 51.

Den 18 Decembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager, No. 60.

Continuation om Biskopperne i Stavanger for Reformationens Tider.

6. Niall, Nicolaus, udvaldt Aar 1185. var nærværende i Bergen 1217. tillige med andre Bisper og fornemme Mænd, da Kong Hagens Moder motte i Kirken bære et gloende Jern i sine Hænder, til et Bevis paa, at hendes Søn Kong Hagen var ægte fød, og

hun kom ubeskadiged derfra. Ramus ib. p. 255. og Hvitfeldt i Bispe-Kroniken p. 111.

7. *Heinrikr*, Henricus, skrives baade af Hvitfeldt og Peder Clausen at være udvaldt 1207. men kand ikke være rigtigt. Thi Ramus beviiser omstændeligen, som oven er meldet, at Bisp Nicolaus levede endda 1217. i Kong Hagens første Regiærings Aar. Men den første Forrætning vi læse, at Bisp Henrik tilskrives, er, at hand var tilstæde Aar 1222. i Bergen i den allerstørste Forsamling af store Herrer, som nogen Tid har været i Norge, nemlig af 5 Biskopper, 15 Provster, og det gandske Riges fornemme Mænd og Herrer, for at domme, hvo der var rætteste Arving til Norges Krone, enten Kong Hagen, eller Schule Jarl; da Hagen blev dømt til at være nærmest Arving. Ramus ib. p. 261.

8. *Askiell*, Eschillus.

9. *Torgils*, Torgillus, skrives af Hvitfeldt at være udvaldt 1166. men er en Trykfejl, thi det bør være 1266. Hand var tillige med Bisp Peder i Ber-

Bergen, for at legge Pallium paa Erke-Biſp Hagen i Trundhiem, efter Pave Clementis IV. Ordre Aar 1267. da Kong Magnus, Biſp Oluf af Grønland og Biſp Gauthi af Feroe vare overværende.

10. *Arni*, *Arno*, Arnoldus udvaldt 1284. levede endda 1302. og, tillige med fleere Norges Biſper, var med Kong Hagen Magnuſſen, at ſlutte en Anordning om de u-myndige Arve-Printzers Opfødelſe i Norge. Ramus p. 299.

Tydſkland.

I Hamborg er et nyt Oplag af en meget rar Bog kommen for Lyſet, ſom i henſeende til dens Indhold ſkal være meget værd at læſe, Titulen derpaa lyder ſaaledes: Le Moyen de parvenir contenant la Raiſon de tout ce, qui à été, eſt & ſera. Derniere edition exactement corrigée & augmentée d'une table des Matieres. Nulle part 1000700 32. 2 Tomes, af hvilke den første af 239. den anden af 248 pag. beſtaar in Duod. Denne Bog ſkal ellers meget faae iblant de Lærde være bleven bekiendt.

Til Wittenberg er for kort Tid siden det ander Oplag af D. Weidler hans Tractat kommen for Lyset: De Machinis hydraulicis toto terrarum orbe maximis, Marlyensi & Londinensi & aliis rarioribus similibus in 4. Authors Affigt som bekiendt er, gaar didhen, at hand de til Vandets drivelse og bevegelse tienende Machiners Forfærdigelse kand forklare ved de hidindtil til samme Ende opfundne og lykkelig i Verk førte Exempler, og udaf disse de dertil udforderlige Kræfter grundigere udforske og beviise. I dette forommørte Oplag ere hist og her, og i særdeleshed i det Capitel om den Londonske Ild-Machine allehaande Experimenta og Anmerkninger, ja og adskillige Forslag til sammes videre Forbedring, at antreffe.

Til Halle lader i disse Dage Geheime-Raad Böhmer en kort Extract om Kirke-Staten i de 3 første Secul: til Trykken befordre, hvilken er en liden Tractat, som sig under efterfølgende Titul vil fremvise: Historia Ecclesiastica trium priorum Seculorum, so Jenkinus Thomasius aus dem Englischen ins Lateinischen

schen übersetzet ist, also daß die Lateinische und Teutsche Version gegen einander überstehen. Denne liden Bogs Nytte bliver i Fortalen med videre andraget.

Til Augsborg har en lærd Ven over Hans Kommerske Keyserlige Majestæts over alt Verden bekiendt blevne Pragmatiske Sanction efterfølgende sindrige Lusum Poëticum bragt til Papiir.

SANCTIO PRAGMATICA
per Anagramma:
CAPIT ARMA COGNATIS.

Non dirimenda suis statuit patrimonia Cæsar!
Qvid gemmæ valeant, Unio qvando deest?
Et Genus & Speciem Domus hæc augusta tuetur,
Tunc, Individuum si tenet ipsa statum.
Nec venit in partem Sobolis, Cognata propaga:
Descendens prius est, qvam Lateralis amor.
Qvæ semel è nidis Aqvilæ stirps nata migravit,
Non sinit in patrios hæc revolare Lares.

Til Schmalkalden arbeyder Hr. Mag. Zehner nu omstunder paa efterfølgende Verk, gt lade gaae til Trykken: Compendieuses Entschuldigungs Systema, darinnen die mancherley böse Entschuldigungen, welche von sich selbst und andern Menschen, von GOtt, dem Teuffel und Gestirnen, von gewissen Lehr-Sätzen und gemisbrauchten Oertern der Heiligen Schrifft hergenommen werden, dadurch die Menschen ihre begangene Sünden zu beschönigen, oder die Unterlassung ihrer Christen-Pflichten zu bemänteln suchen, erzehlet und beantwortet werden. Zweiter Theil, mit einer Vorrede von den Scribenten, so denen Entschuldigungen vorerwehnter Menschen zu begegnen gesucht, und einer Anweisung über die Sonn- und Fest-Tages Evangelia und Epistlen zu beyden Theilen verfertiget von M. Joh. Val. Zehnern.

Til Eisenach har Johan Conrad Geishirt, Collega ved den der værende Stad-Skole, ladet sin for nogen Tid siden til Gettingen holdte og med temmelig Veltalenhed skrevne Oration de Militia Scholastica, til Trykken befordre, og fortie-

ner

ner samme, i henseende til den megen Lærdom Author derudi har fremviist, sin tilbørlige Berømmelse.

Til Nürnberg vil med det første fra Pressen udkomme efterfølgende Verk: Martin Lodingers von Canzstein Trost-Schrifften und Brieffe, welche er fast vor 200 Jahren an seine Lands-Leute im Saltzburgischen abgehen lassen. Samt einem Schreiben des Seel. Lutheri von 1532 an ihm vom heiligen Abendmahl, auffs neue mit einer Vorrede Gustav Georg Zeltners D., worinnen die Kirchen-Historie besagten Ertz-Bißthums kürtzlich wiederholet, und den Ursachen der jetzigen Veränderung nachgedacht.

Til Züllichau er nylig kommen for Lyset: Joh. Muthmans nunmehro Fürstl. Sächsisch Saalfeldischen Hoff- und der Stadt Sub-Diaconi, Hertzliche Bemühung des Herrn JEsu um eine eintzige Seele, 1732. in 12.

Engelland.

Til Penzance i den Provintz Cornwall, skal i afvigte November Maanet saa stor en Mængde af et vis slags smaa

Fiske Pichards kaldede, være bleven fangen, at mand omtrent 20000 Orehoveder dermed har kundet fylde, og hver Orehoved for en halv Moidor selge, hvilken Priis ikkun til 11 Mark beregnet, sig over 70000 Rdlr. beløber.

Fra Weston strax ved Namptwich i den Provintz Cheschire skrives, at i en der værende Hauge, hvis Ejere heder Samuel Hall, skal for kort Tid siden udaf en eeniste Ert en saa stor Stengel og Busk være opvoxen, hvilken og saa usædvanlig en Høyde og Tykkelse opnaaede, at af den eene Ert 1494. til Sæd tienlige Erter ere blevne indsamlede; hvilket en forunderlig og snart en femten hundred foldig Formeering fremviser, og kand give de Herrer Botanicis Anledning til Eftertanke.

Fra sammested bliver endnu meldet, at i samme Naboelaug skal en vis sindrig Person have selv opfundet og forfærdiget tvende Instrumenter, som skal være synderlig tienlige for Skibs-Farten, i det de baade Breeden og Længden i Søen, Timerne baade ved Nat og Dag, ligemaade Magnet-Naalens Afvigelse

og

og Forandring i Compasset uden stor Besværlighed tilkiende giver. Samme Person skal og endnu have forfærdiget det 3die Instrument, hvilket formodentlig Formørkelserne i Soel og Maane skal fremvise.

Fra Dublin skrives, at da endeel Arbeyds-Folk nylig i slutningen af Octobr. Maaned nær ved Pouves-Court vare i Verk med at udhugge og udgrave store Steene af et tørt og øde Bierg, som skulde bruges til en vis Bygning at fuldføre, skal det have tildraget sig, at de der fandt adskillige Antiqvitæter, i særdeleshed 3 gamle Urnas af en gandske u-sædvanlig Skikkelse, staaende ved Siden hos hinanden, hvilke ved Eftersyn befandtes at være fulde af Aske. Mand holder for, at disse Krukker endnu skal enten endeel gamle Danske eller Romerske Folk have tilhørt, som i gamle Dage have besøgt Irland.

Italien.

Til Verona er nu omstunder efterfølgende Verk til kiøbs at bekomme: Della Novella Poësia, cive del vero gene-

rc, é particolari Bellezze della Poësia Italiana libri tre 1732. in 4., foruden Registeret og Tilskriften til det nye Academie af de Lærde, som sig Philarmonicos kalde, og er Julius Cæsar Beccelli en Veronisk Adelsmand Author til forommerte Verk, udi hvilket hand seger paa en meget lærd og grundig Maade at bevise, hvor vidt den Italienske Poësie med den Grædske, Latinske og Hebraiske overeensstemmer, eller derfra afgaaer.

Sammested er og fra Pressen udkommen Rhetoricæ artis Compendium, ex Cicerone, Qvintiliano, aliisq; Scriptoribus, depromptum. Auctore D. Francisco de Nicolai ex Marchionibus Canneti. Ad Josephum de Nicolai, Cosmæ Archiepiscopum, oppidorum St. Andreæ & St. Mennæ Barnem & Feudi Palirotundi Dominum 1732. in 8. Denne Indledning til det Latinske Oratorie overgaar mange hundrede andre i alle Stykker. Author viser Ungdommen først formedelst de ordentligste og tydeligste Posit. af de Remmerske Oratoribus, og derneſt formedelst de af dennem fore-

foreſtillede Exempler, hvorledes de lykkeligſt den gamle Rommerſke Veltalenhed kand opnaae. Men denne Bog viiſer ikke alleeniſte Vejen til den foromtalte Rommerſke Veltalenhed, men giver og fornemmeligſt de allerſkionneſte Regler og Anviisninger til en reen og eftertrykkelig Latinſk Skrive-Maade.

Til Bologna er over det lærde Verk, ſom den oftermeldte nye creerede Doctor-Inde har i Arbejd den lærde Verden at vil meddeele, efterfølgende ſindrige Encomium in anteceſſum kommen for Lyſet:

Expectat, Catharina: Tuos lux publica partis
Liberi erunt, Muſis pignora chara; libri.
Dux peripateticam decurris Virgo Stagiram!
(Nam non Philoſophum Barba caprina facit.)
Pulchrius in forma diſcurrere fœmina novit,
Cui roſeo cœlebs Pallas in ore ſedet.

Bina

Bina tibi Doctrix modo præsidet. Itala tellus!
Lauretana Choro : Laura Maria foro.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte Torsdag den 11 Decembr. i de Ugentlige Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Histoire de l'Isle Espagnole, ou de St. Domingue, par le P. Pierre François Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

Den nestpaafølgende VIII. Bog fremfører samme Historie paa en Tid af 19 Aar, nemlig fra 1665. indtil 1684. Mand saae da Krigen at være sterkere begyndt og oprørt end nogen Tid var skeet imellem de Franske og de Spanske paa Den St. Domingue, tvert imod den Pyreneiske Fred; De Engelske og Franske Fribustiers, hvilke plyndrede St. Yago, bemægtede sig anden gang Maracaibo, udplyndrede og aldeeles ødelagde Panama, indtoge ogsaa og ruinerte Porto-Bello. Aar 1670. revolterede Colonien imod sin

sin Gouverneur Monsr. d' Oggeron, og imod det Indisk-Occidentalske Compagnie, for det Forbuds skyld, som var givet angaaende Commercien med fremmede Nationer. I samme Bog sees og udførlig Suiterne af denne Rebellion, som varede næsten i 2 Aar, og endskiønt Mr. Gabaret blev didsendt til Oggeron hans Undsætning, dog ikke kunde vorde stillet, indtil den dog endelig omsider aldeeles blev hielagt formedelst et Rygte der spargeredes, at der nemlig var en nye Esquadre Skibe i Vente til Oerne, som imod Rebellerne skulde bruges, hvilke Skibe bleve anførte efter Monsr. de Villepars hans Commando, da og til Slutning Hoffet accorderede Rebellerne en Amnestie, hvilken Aar 1672. blev publiceret.

Den u-lyksalige Entreprise, som Mr. de Baas General-Gouverneur over Oerne i Følgeskab af Mr. d' Oggeron forretog sig paa den Insul Curaccao, faldt særdeeles beklagelig og bedrøvelig ud for Colonien; Thi da de bleve tvungne til at lade deres Forsæt fare, og vilde vende tilbage igien, leed Mr. d' Oggeron med Kier-

nen

nen af sine beste og fornemste Avanturiers Skibbrud, og maatte redde sig saa got som hand kunde paa den Øe Portorich, hvor Gouverneuren samme Sted tog baade hannem og alle hans Folk til fange. Mr. d' Oggeron fandt Leilighed af sit Fængsel at echapere selv 4de paa en liden Baad, og ankom endelig igien til Tortue: derfra skikkede hand Bud til Gouverneuren paa Portorich, og forlangede at hand hannem de fangne Frantzoser igien skulde losgive, hvilket saasom det blev ham afslaget, satte Mr. d' Oggeron sig fore sligt at hævne, begav sig derfore til Søes, for dennem selv med Kaarden i Haanden at udfrie. Men hans Forsæt blev formedelst Modvind forhindret, Fangerne bleve massacrerede, uden Officererne, hvilke Gouverneuren havde sparet ved Livet, for at relegere dennem hen til Peron, men de bleve under Vejs af en Engelsk Caper optagne, og satte i Friehed. Aar 1675. rejste Mr. d' Oggeron til Frankerig, for at give Hoffet det Project tilkiende hand havde sat sig i Hovedet, den gandske Insul St. Domingue

gue at erobre, men døde ved Slutningen af samme Aar.

I hans Sted blev Mr. de Ponancey sat til Gouverneur, hvilken Charge hand dog ikke længer besad end i 6 Aar, thi hand døde Aar 1682. Det fornemste som passerede under hans Regiering, var Colonniens Overførsel fra Samane til Cap François. Erobringen af den Insul Tabago ved Greven af Estreé, som opmuntrede Monsr. Pauancey anden gang den Insul Curacao at angribe, hvilken Expedition dog ikke vilde lykkes. Foruden andre Ting, som af Verket i sig selv bedre kand erfares.

Monsr. de Cussy succederede Monsr. de Pouancey i Gouvernementet over St. Domingue i Aaret 1684., og tragtede samme strax i Begyndelsen efter en god Orden igien ved Colonien at indføre, og ved de tvende Mesr. St. Laurentz og Begen, hvilke fra Hoffet did vare hensendte, deres Hielp, arbejdede hand saa vidt som mueligt, de sig iblant de saa kaldede Flibustiers indsnegne Misbruger at forbedre, og dennem til St. Domingue igien at tilbage kalde.

Mand

Mand giorde Forslag om et Etablisse-
ment paa det nye Biscaya. Men imid-
lertid mand ventede efter Resolution
derpaa, oprettede mand i Colonien et
Souverain Conseil, og adskillige Konge-
lige Dommer-Stoele, ved hvilke alle
forefaldende Sager ved Ret skulde af-
gieres. Indbyggerne forestillede Kon-
gen et Anslag, hvorved Commercen paa
deres Oe kunde blive forøget, som ved
Tobaks-Tolden var bleven ruineret.
Hvad Bomulds-Verket angik, det af-
stod de aldeeles, og derimod igien opret-
tede en Indigo-Fabriqve, som var sær-
deeles fordeelagtig. De plantede ogsaa
Cacao, hvilket og vel gik til Haande.
Men Oe-Boernes største Profit blev si-
den de Priser de fra de ostermeldte Fi-
busstiers kunde tage. Ved samme Tid
blev Oen de la Tortue, som under Mr.
Pouancey hans Gouvernemnnt allerede
var kommen paa Knæene, aldeeles for-
ladt, og ligger den Dag i Dag er gand-
ske øde, ihvorvel den (saa at tale) i man-
ge Aar har været som en Metropol eller
Hoved-Insul for denne Colonie.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Nye Tidender
Om
Lærde og curieuse Sager.



No. 52.

Den 25 Decembr. 1732.

DANNEMARK.

Notification om Danske curieuse Sager. No. 61.

Continuation om Stavanger Biskopper i Norge for Reformationen.

11. *Kjetil*, Ketillus, udvaldt Aar 1303. Hand var med 1308. at underskrive de Freds-Forhandlinger, som bleve giordte imellem Kong Hagen i Norge og Kong Erik Menved i Danmark. See derom Hvitfeldt Danmarks Krønnike p. 345. Anno 1310. underskrev

skrev hand et Forliig imellem Kong Hagen og Hertug Christopher af Holstein. Hvitfeldt ib. p. 350.

(NB. Herneſt anfører Hvitfeldt i Biſpe-Krøniken en Biſp ved Navn Hacqvinus elect. 1309. Men den Norſke Krøniſke og Hiſtorie veed intet af denne Biſp at ſige. Ikke heller kand Hacqvinus være udvaldt 1309., fordi Biſp Kietill endnu levede Aar 1310. efter Hvitfeldts egen Tilſtaaelſe, ſom nyligen er meldet.)

12. *Eirikr*, Ericus, udvaldt Aar 1321.

13. *Guttormr*, Gutormus, udvaldt 1338.

14. *Arni*, Arnoldus, meldes af Peder Clauſen, men af Hvitfeld plat forbigaaes.

15. *Botulf*, Botolphus, ſkrives af Hvitfeldt og Peder Clauſen at være udvaldt 1379., men maa være paa begge Stæder fortrykt, og bør det uden Tvifl at være 1370., thi i dette Aar var Botulf virkelig Biſp i Stavanger, og var med at underſkrive Kong Hagens Contract paa Bahuus, ſom Hvitfeldt melder om i Krøniken p. 548. Denne Biſp lod ferſt indrette en Jordt-Bog over alle

alle Kirkernes Gods i Stavangers Stift.

16. *Olaff, Oluf*, Olaus, anføres i Peder Clausens Norriges Beskrivelse udi den Orden, for Biisp Botulf, og at være udvaldt 1330. Men det synes dog gandske u-ræt, og maa hand ufeilbarligen have været Botulfi Succeſſor og Eftermand i Embedet, eendeel fordi Biisp Guttorm, der var den anden for ham, var allerrede udvaldt 1338, eendeel fordi denne Biisp Oluf anføres iblandt de berømmelige Mænd, der levede i Norge i Kong Olufs Tid ved det Aar 1381. af Hvitfeldt Danm. Kron. p. 566. og Biisper-Kronicken p. 112. S. 4. og anføres hand i Danm. Kron. p. 569. at have været med andre Biiſkopper at underſkrive Kong Olufs Forordning 1383. hvo der i Norge maatte drive Kiøbmandſkab. Endnu underſkrev hand i Dronning Margretes Tid 1388. tvende Rigets Slutninger, hvo der ſkulde være Konge i Norge efter hendes Død. ib. p. 576. 577. 578. atter 1389. underſkrev hand lige ſaadant et Brev om Succeſſionen ibm. p. 587.

Tydskland.

I Berlin er nyelig et verk kommen for Lyset, som fører den Titul: Lamperti Gedichtens Königl. Preussischen Probsts und Inspect. des Feld-Ministerii, Consistorii Militaris Assessoris und Garnison-Predigers in Berlin Evangelische Auffmunterung zum wahren thätigen Christenthum, aus denen gewöhnlichen Sönn- und Fest-Tags Evangel. des gantzen Jahres, nebst einem Anhang einiger Buß-Predigten mit beygefügten Dispositionen über jeden Text, und nöthigen Registern versehen, in 4to. 6 Alphab. Dette Verk er dediceret til Hans Majestät Kongen af Preussen, og bestaar af tvende Parter, af hvilke den første alle Evangelia fra Advent til Trinitatis, den anden fra Trinitatis indtil Kirke-Aarets Udgang indbefatter. Det derhos tilføiede Appendix indeholder 5 Bod- og Bocmitentzes-Prædikener, og vil dette Verk, hvorudi aldting ordentlig og grundig er afhandlet, blive angenem og opbyggelig for alle at læse; men i særdeleshed vil den for alle nye Præster, og andre, som vel udarbejdede Sager elske, være meget velkommen.

Til Züllichau er nyelig udkommen Ph. Chr. Zeysens Exegetische Einleitung in den Psalter Davids, darin der Text ordentlich zerleget, das Wichtigste, und was schwer und dunckel scheinet, deutlich erkläret, und alles zur Erbauung angewendet wird. Mit Hrn. Doct. Langens Trost-reichen Vorrede von denen ihres Glaubens und Gebeths Wegen angefochtenen. in 8vo 1732.

Til Giessen skal en sammesteds sig opholdende lærd Studiosus Theologiæ fra Kiøbenhavn ved Navn Augustus Henrichsen, i Anledning af Hans Kongelig Majestæts af Dannemark allerhøieste Fødsels-Fest, som indfaldt afvigte 30 Novembris, Dagen derefter i allerdybeste Devotion for denne store Monarch, paa det der værende Collegii Auditorio Juridico en extraordinair zierlig og vel indrettet Oration holdet, og det med saa særdeles en stor Habilité, at de samptlige tilstæde værende høje og fornemme Tilhørere derudi fandt deres fuldkomne Fornøjelse. Baade for og efter Orationen hørtes en angenem og behagelig Vocal og Instrumental-Musiqve, og efter at de Kej-

ferliges Cammer-Rets Assessores von Ludolf, Heynitz og Ulmenstein, for at give deres dybeste Ærbødighed imod høistbemeldte Hans Majestæt tilkiende, denne Act tillige med havde bievaanet, og siden derefter hos Professor Juris Doct. Eitor behagede at indtræde, bleve samme, saavelsom andre adskillige fornemme Mænd, saavel fra Universitetet, som de øvrige Collegiis og Garnisonen til alle Nærværende deres største Fornøyelse af forermeldte Studioso Mr. Henrichsen herligen tracterede.

Til Nyrnberg fornemmer mand et Verk nu omstunder at være leveret under Pressen, som fører efterfølgende Opskrift: Johan Jacob Mosers vermischte Schrifften über mancherley des Teutsche Stats-Recht betreffende Materien. Darinn sind (1) Beytrag zu einem Tractat von denen Præsentationen zu denen Assessorat-Stellen bey dem Keyserlichen und Reichs-Cammer-Gericht. (2) Abhandlung von dem Recht der Teutschen Sprache. (3) Historie des Streits, wie ferne dem Käyserlichen Geheimten-Raht, besonders in Reichs-

Ju-

Justitz-Sachen, eine Cognition zukomme? der wie ferne Ihro Käyserliche Majestät dergleichen Sachen ausser dero Käyserlichen Reichs-Hoff-Raht zu tractiren befugt seyn. Fürnehmlich zur Erläuterung der neuesten Käyserlichen Wahl-Capitulation Art. 16. §. wo auch im Reichs-Hoff-Raht. (4) Von dem Verstande der Worte des Instr. P. Artic. V. §. 52. Omnibusqve aliis negotiis. (5) Untersuchung: Ob zu einem Concluso Collegii Electoralis Vota unanima dieses hohen Collegii erfordert werden?

Til Augsborg er nyelig et Verk kommen for Lyset, som kalder sig: Hilaria Scholastica d: Die dem löblichen Augspurgischen Gymnasio zu St. Anna von GOtt gegönnete, und auf E. Hoch-Edel und Hoch-löblichen Scholarchats A. C. gnädigen Befehl und rühmliche Veranstaltung Anno 1731. den 5 Decembr. wegen glücklicher Zurücklegung des anderen Seculi, mit feyerlichster Solennitæt celebrirte Jubel-Freude, GOtt zu Ehren, und der Nachkommenschafft zu ergötzlichen Andencken, nach ihrem merckwürdigsten Umbständen beschrieben, und auf

gnädige Genehm-Haltung hochgedachter Herren Scholarchen zum Druck befordert von M. Philippo Jacobo Crophio. P. L. C. & Gymn. Annæani Rectore & Bibl. Pr. Augspurg gedruckt bey Johan Jacob Lotter 1732. in Fol. 1 Alph. 4 Bogen, und 4 Kupffer.

Sammesteds har Rector M. Philippus Jacobus Crophius sat sig fore med det allerførste i et eget Tydsk Skrift det Augsborgske Gymnasii Historie udførlig at vil afhandle, og den curieuse Verden at meddeele.

I Helmstad er afvigte 1 Octobr. Hans Keiserlige Majests. høje Fødsels Dag ved en offentlig Oration solenniter bleven celebreret, hvortil Dagen forhen formedelst et Programma af Profess. Reusch Invitationen skeede. Orationen i sig selv blev paa Tydsk af en fornemme Stands Person fra de Orientalske Lande holdet, som hist og her under det Navn af en Tyrkiske Printz er vorden bekiendt. Hand selv kalder sig Soltan Giin Achmet af det Huus Magate i Ost-Indien fra Amadabat i det Kongerige Gusurate, Rajas af den Provintz Malva. I Programmate

selv

selv melder Professor Reusch endnu en og anden Omstandighed om denne Printz, at hand nemlig for 4 Aar siden er kommen til Europa, for der sig i Jurisprudentzen at lade oplære, saasom hand og deels ved adskillige Hoffer, deels hos de Lærde sig skal have bekiendt giort. I Prag i Bøhmen skal hand i Nærværelse af en stor Mængde Folk have disputeret over Religionen, og endnu andre Stæder, som til Giessen, Marborg og Rinteln aflagt store Prøver paa sin habilité. Denne omtalte hans i Helmstad holdte Oration, handler om den store Kiærlighed til Ret og Retfærdighed, som Verden nu omstunder i Hans Kejserlig Majestæts Regiering saa højt admirerer. Orationens Udførsel i sig selv kommer ikke saa vel med en Morgenlandsk Persons Geist, som meget meere med et Tydsk Hoveds Indfalde overeens, saa at mand deraf maa slutte, at en Tid af 4 Aar og en daglig Omgiengelse med Tydske een saa hastig Forstands Forandring har kundet forvolde.

Nederlandene.

I Leyden har afvigte Octobr. Maaned D. Gerhard Sundifort under Præsidio af Hr. Fabricio tvende Dissertationes Oratorio-Theologicas forsvaret: de Formula precum.

Fremdeles har Jacob de Jonge under Profess. Wesselio disputeret de Voto Mosis ad Num. XI. 19.

I den Haag har Peter Hont ladet en Bog paa stor Median Papir in folio trykke, som forer den Titul: Examen du Pyrrhonisme Ancienne & Moderne par Mr. de Crouzaz, de l'Academie Royale des Sciences, Gouverneur de Son Alteſſe Sereniſſime le Prince Friderich de Heſſe Caſſel, & Conſeilleur d'Ambaſſade de Sa Majeſté le Roy de Suede & Landgrave de Heſſe-Caſſel.

Iligemaade er Mr. Scheuerleer bleven færdig med Trykken af de 2 første Deele af Hiſtoire des Papes depuis St. Pierre juſqu'à Benoit XIII incluſivement, in 4. Paa de endnu ovrige begge Deele bliver ligeledes med Flid arbeydet, og mand haaber, at det gandske Verk strax i Begyn-

gyndelsen af tilkommende Aar skal blive færdig.

Frankerige.

Continuatio af den afvigte Torsdag den 18 Decembr. i de Ugentlige Nye Tidender, om Lærde og curieuse Sager anførte Historie de l'Isle Espagnole, ou de St. Domingue, par le P. Pierre François Xavier de Charlevoix de la Compagnie de Jesus.

Den IX Bog, som indeholder 7 Aars Historie, nemlig fra 1684 til Aar 1691. forestiller strax i Begyndelsen en Sag, som i henseende til dens besynderlige Hændelser og Udfald vel er værd, at en curieus Læsere dennem igiennem løber. Dette angaar de Franske og Engelske Flibustiers deres Udseyling i Syd-Havet, hvor de deelede sig i adskillige Partier, toge deres Cours paa mange Stæder omkring, og formedelst mange nesten utroelige tappere Gierninger giorde sig berømte. Efter at de endelig havde gaaet feyl i Søen af den saa kaldede rige Flode fra Perou, bleve de saa forbittrede, at de overrumplede og udplyndrede

den

den Haven Realejo, Staderne Leon, Chiriqvita, det store Slot til Pueblo-Viejo, og det nye Granade. De sloge og nedlagde de Spanske i tvende Feldslag nær ved Panama, da denne dobbelte Seiervinding ikke kostede dennem meere end en død Mand, og 22 blesserede. Derefter erobrede de Guayaquil, en af de allerrigeste Stæder i Perou, som forsyner det heele Land med Cacao, og er den eneste, hvor det regner. Denne Erobring lykkedes dennem, de giorde sig Mester af Byen, udplyndrede den, toge en stor hob Menniſker til Fange, og giorde et saa considerable Bytte, at dets Værdie i Guld, Perler og Ædelsteene beløb sig til 1500000 Livres, foruden at regne det øvrige af Selv-tøy og Styk von Achten, som de snart icke skiettede om, oc dog stakte sig til en forunderlig og snart u-troelig Qvantitet, thi disse Flibustiers fandt Gouverneurens Huus saa opfyldt med kostbare Meubler og andre Sager, at de maatte tilstaae, at der neppe skulde findes nogen sted saa prægtig i Europa.

Men intet meere faldt Indbyggerne forunderligt fore, end at see deres Over-

vin-

vindere at være skabre som andre Menniſker, og saa lidet uskikkelige. Een af dem fortæller i sin Relation, (siger Monsr. Charlevoix), at da hand havde taget en af Gouverneurens Frues Hof-Jomfruer til Fange, og lod hende gaae for an for sig, for at bringe hende hen til det Sted, hvor Fangerne bleve forvarede, vendte dette arme Fruentimmer sig om til hannem, og med en vemodig Mine og grædende Taare bad hannem fra Himmel og til Jord, at hand dog ikke vilde ædehende. Hand spurde hende derfor ad, hvem der havde indbildet hende, at Flibustiers aade Menniſker: da hun svarede, at hun derom ved Eed af Folk var bleven forsikret, og at mand end mere lavde beretter hende, at de vare skabre, som Aber.

Derefter indtoge de den store Stad Tecoantepeque, som havde 8 Forstæder, efter hvilken Entreprise de giordt sig færdige til at gaae tilbage til Nord-Havet igien. Hvad de paa denne Passage har maattet udstaae, og hvad Fare de maatte igiennemgaae, baade ved at forcere de Retranchementer Spanierne havde op-

opreyst imod dennem paa Biergene for at afskiære dem Passen, saavelsom for at seyle igiennem Revieren, som var fuld af Skiær, og var dennem meget til Hinder, kand mand i Verket selv vidtløftigere og udførligere læse, hvor den gandske Fortælling bliver slutted med en eyentyrlig Cours, som 55 Mand af disse Flibustiers giorde, i det de paa en simpel Baad seylede over 200 Miile bort i Seen, og det imod Vinden, saavelsom og hvad en saa kaldet Capitain le Sage, en fornemme Flibustier vovelig havde udrettet.

Mr. Cussy stræbte vel i følge af Hofets Ordre og Villie, af alle yderligste Kræfter disse Flibustiers i deres Væsen at hindre, og dennem i Kongens Tieniste til bedre Nytte at bruge. Hand tog sig derfore paa dennem i deres begyndte Entreprise ved Campeche at forhindre, men det var alt forgieves. De indtoge Staden under Anførsel af en fornemme Flibustier, ved Navn Granmont, stak Ild paa den, og lode Castellet springe i Luften, brændte paa den Dag St. Louis, Kongen til Ære, ved en Fryds Ild for 200000 Rdlr. af det beste Bytte de havde giort

i Cam-

i Campeche, og toge saa deres Tour hen paa Kusterne af St. Domingue. Til Repressalier bemægtigede vel Spanierne sig den lille Stad Goave, men bleve af Indbyggerne snart derfra igien udjagede.

Gouverneuren derefter angreb St. Yago, hvilken hand indtog og opbrændte. Paa samme Tid gjorde de Engelske sig Mester af St. Christophle, hvorfra de uddrev de Franske, af hvilke de fleeste sig hen til St. Domingue retirerte. Anno 1691 angrebe Spanierne den Franske Colonie, da Monsr. de Cussy marscherede imod dennem med sit Folk og den Kongelige Lieutenant, men som hand paa et ufordeelagtig Sted havde rangeret sig til Bataille, blev hans Tropper slagne, og hand selv mistede Livet, hvorom videre i Verket selv er at læse.

Continuatio skal næste Torsdag følge.

Italien.

I Venedig har Boghandleren Pietro Bassaglia ladet et Subscriptions Project udgaae til et nyt Udtog af alle Videnska-

ber

ber i det Italienske Sprog. Hand berømmer dette sit Forehavende særdeles meget, saavelsom og Verkets Fortræffelighed. Hver Maaned vil hand et stort Regal Ark paa det reeneste aftrykt, for Lyset stille, hvorpaa sig de fornemste Beskrivelser, Inddeelinger, Exempler, gamle og nye Meeninger, sampt de nødvendigste Stykker af en Scientz i en tydelig Orden skulde befinde. Begyndelsen agter hand at giøre med Philosophien, da altsaa det eene Kort om Logica, det andet om Metaphysica, det 3die om Ethica, og saa fremdeles hen om de øvrige Parter af Philosophien skal handle. Derefter vil hand forestille Mathesin, og siden Theologien i visse Kort, hvis Antal, hvor mange de nemlig vil blive, hand endnu ikke kand sige. Hand forlanger ikkun 300 Subscribenter, som for hver Kort 3 Venetianske Lire betale, og saa snart hand faar saa mange samlet, vil hand giøre Begyndelse med at lade trykke. Skulde nogen have Lyst det Italienske Project at vilde læse, kand hand sig det i den Felginerske Boglade i Hamborg lade forevise.